

GLÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
CENTRAL STATISTICAL OFFICE

KULTURA W 2009 R.

CULTURE IN 2009

**Statistical
Information
and Elaborations**

**Informacje
i opracowania
statystyczne**

Warszawa 2010

Opracowanie publikacji
*Preparation of the
publication*

Urząd Statystyczny w Krakowie
Statistical Office in Kraków

31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 12 415 60 11 fax: 12 361 01 91
e-mail: sekretariatuskrrk@stat.gov.pl
<http://www.stat.gov.pl/krak>

Autorzy opracowania
Authors of the elaboration

Ośrodek Statystyki Kultury:
Centre for Cultural Statistics

Seweryn Grodny – *biblioteki specjalistyczne, wydawnictwa,
wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego
na kulturę, wydatki budżetów gospodarstw domowych
specialist libraries, publications, expenditure of state budget and
local self-government entities on culture, households' budgets
expenditure*

Małgorzata Krywult – *muzea, galerie, kina, teatry
museums, art galleries, cinemas, theatres and music institutions*

Przemysław Solecki – *biblioteki publiczne, domy kultury, ośrodki
kultury, kluby i świetlice, sektor non-profit
public libraries, cultural centers and establishments, clubs and
community centers, non-profit organizations*

Tablice przygotowali:

Tables prepared by:

Danuta Babula-Górniewicz

Magdalena Czwartkowska

Bożena Jędrychowska

Małgorzata Kajzer

Małgorzata Kolczyk

Sabina Kluza

Adriana Lechowicz

Dorota Maćkowska-Cichosz

Mirosława Plata

Mariusz Sańka

Danuta Suder

Klaudia Więzik

Agnieszka Zastawny

Skład komputerowy, tłumaczenie, wykresy

Ośrodek Statystyki Kultury

Centre for Cultural Statistics

pod kierunkiem
supervisor

Agnieszki Chochorowskiej

ISSN 1506 - 4360

Okładka/Druk
Cover/Printed by

Zakład Wydawnictw Statystycznych

Zakład Poligraficzny nr 2

26-600 Radom, ul. Planty 39/45

Nakład - 280 egz. A4

Publikacja dostępna w Internecie
<http://www.stat.gov.pl>

Publication available on the Internet
<http://www.stat.gov.pl>

PRZEDMOWA

Prezentowana publikacja przedstawia dane statystyczne na temat funkcjonowania instytucji kultury oraz wybranych zjawisk z dziedziny kultury w roku 2009. Zostały tu zawarte dane pochodzące z badań Głównego Urzędu Statystycznego, jak i instytucji kultury. Publikacja stanowi kontynuację wcześniejszych opracowań publikowanych przez GUS w serii *Informacje i opracowania statystyczne*.

Opracowanie zawiera kompleksową charakterystykę „infrastruktury kulturalnej” w Polsce, uwzględniającą zarówno liczbę i zasoby instytucji kultury (muzeów, kin, bibliotek itp.), jak i ich wykorzystanie. Szczegółowe dane zostały załączone w tablicach na płycie CD. Ważną częścią publikacji jest także analiza oparta na danych pochodzących z najnowszej edycji badania „Uczestnictwo ludności w kulturze”.

Mamy nadzieję, że publikacja ta zainteresuje zarówno instytucje i organizacje działające w sferze kultury, a także środowiska twórców, jak i wszystkich zainteresowanych tą problematyką.

D y r e k t o r

Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

Kraków, lipiec 2010 r.

PREFACE

This publication presents statistical data on the functioning of cultural institutions in 2009 as well as on selected phenomena from the field of culture. It provides data coming from surveys conducted by the Central Statistical Office and also by cultural institutions. The publication is a continuation of previous elaborations published by CSO in the series “Statistical Information and Elaborations”.

The elaboration contains a comprehensive characteristic of “cultural infrastructure” in Poland, taking into account both the number and resources of cultural institutions (museums, cinemas, libraries, etc.), and the use thereof. Detailed data are enclosed on CD. An important part of the publication is also an analysis based on data from the latest edition of the study “Participation of population in culture”.

We hope that this publication will be interesting to both institutions and organizations operating in the field of culture as well as for creative circles and all people concerned with these issues.

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

Krzysztof Jakóbiak, Ph.D.

Kraków, July 2010

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	25
WYNIKI BADAŃ W DZIEDZINIE KULTURY W 2009 R.	28
1. KULTURA – ASPEKT FINANSOWY	41
1.1. Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego	41
1.2. Wydatki budżetów gospodarstw domowych	44
2. BIBLIOTEKI PUBLICZNE I CZYTELNICTWO W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH	54
2.1. Wprowadzenie	54
2.2. Biblioteki publiczne – baza lokalowa i zasoby	56
2.3. Zatrudnienie, zbiory i komputeryzacja bibliotek publicznych	61
2.4. Czytelnictwo i wypożyczenia w bibliotekach publicznych	73
3. BIBLIOTEKI SPECJALISTYCZNE	83
4. WYDAWNICTWA	93
5. MUZEA	98
5.1. Muzea	98
5.1.1. Charakterystyka ogólna	98
5.1.2. Wystawy	102
5.1.3. Zasoby muzeów	103
5.1.4. Zwiedzający	104
5.2. Instytucje paramuzealne	108
6. GALERIE	110
6.1. Liczba i struktura galerii	110
6.2. Dynamika na przestrzeni lat	112
6.3. Zasoby oraz formy działalności	114
6.4. Działalność wystawiennicza, oświatowa i wydawnicza	114
7. TEATRY	116
7.1. Charakterystyka ogólna	116
7.2. Działalność teatrów i instytucji muzycznych	119

8. KINA	122
8.1. Charakterystyka ogólna	122
8.2. Mini- i multipleksy	125
8.3. Widzowie	129
8.4. Filmy wyświetlane w kinach	132
8.5. Frekwencja w kinach w świetle badania „Uczestnictwo ludności w kulturze”	134
9. DZIAŁALNOŚĆ DOMÓW I OŚRODKÓW KULTURY, KLUBÓW I ŚWIETLIC	137
9.1. Wprowadzenie	137
9.2. Charakterystyka ogólna instytucji i ich warunków lokalowych	138
9.3. Aktywność jednostek i odbiorcy ich oferty	144
9.4. Tendencje rozwojowe jednostek – analiza dynamiczna	154
10. DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI SEKTORA NON-PROFIT W OBSZARZE KULTURY	158
UWAGI METODOLOGICZNE	166
TABLICA PRZEGLĄDOWA	205

Spis tablic w części „WYNIKI BADAŃ NA TEMAT KULTURY W 2009 R.”

Tabl. 1. Wydatki budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2009 r.	41
Tabl. 2. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę na rekreację i kulturę w gospodarstwach domowych wraz z liczbą rodzajów wydatków na rekreację i kulturę w 2009 r.	47
Tabl. 3. Dynamika wielkości wydatków na rekreację i kulturę oraz wydatków ogółem gospodarstw domowych w podziale na grupy kwintylowe	50
Tabl. 4. Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrane dobra kultury w 2009 r.	50
Tabl. 5. Gospodarstwa domowe posiadające filmy zarejestrowane na różnych nośnikach w 2009 r.	51
Tabl. 6. Liczba filmów fabularnych zarejestrowanych na różnych nośnikach będących w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.	51
Tabl. 7. Gospodarstwa domowe posiadające książki (inne niż podręczniki) w 2009 r.	52
Tabl. 8. Liczba książek (innych niż podręczniki) będących w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.	52
Tabl. 9. Książki w wersji elektronicznej (inne niż podręczniki) będące w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.	52
Tabl. 10. Gospodarstwa domowe posiadające gry telewizyjne i komputerowe w 2009 r.	53
Tabl. 11. Liczba placówek bibliotecznych według funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.	56
Tabl. 12. Powierzchnia biblioteczna i liczba miejsc dla czytelników w bibliotekach działających w 2009 r. według funkcji biblioteki macierzystej	58
Tabl. 13. Baza instytucji bibliotecznych	60
Tabl. 14. Zbiory bibliotek publicznych według rodzaju biblioteki w 2009 r.	61
Tabl. 15. Zbiory bibliotek publicznych w 2009 r.	62
Tabl. 16. Pracownicy bibliotek publicznych według poziomu wykształcenia i funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.	65
Tabl. 17. Pracownicy bibliotek publicznych	66
Tabl. 18. Komputeryzacja bibliotek publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.	67
Tabl. 19. Komputery w bibliotekach publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.	68
Tabl. 20. Wskaźniki komputeryzacji bibliotek publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.	69
Tabl. 21. Oprogramowanie bibliotek publicznych w 2009 r.	71
Tabl. 22. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według funkcji biblioteki	76
Tabl. 23. Wypożyczenia i udostępnianie zbiorów w bibliotekach publicznych według rodzaju biblioteki w 2009 r.	78
Tabl. 24. Wypożyczenia i udostępnianie zbiorów w 2009 r.	79
Tabl. 25. Osoby korzystające z bibliotek publicznych w 2009 r.	79
Tabl. 26. Odsetek odwiedzających biblioteki według płci w 2009 r.	80
Tabl. 27. Struktura odwiedzających biblioteki według poziomu wykształcenia w 2009 r.	80
Tabl. 28. Literatura czytana przez respondentów według dziedziny w 2009 r.	81
Tabl. 29. Dynamika zbiorów bibliotecznych według typów bibliotek	86
Tabl. 30. Zbiory rękopisów oraz mikroform według typu biblioteki	87
Tabl. 31. Zbiory materiałów audiowizualnych oraz dokumentów elektronicznych według typu biblioteki	87
Tabl. 32. Województwa o największej produkcji wydawnictw nieperiodycznych w 2009 r.	93
Tabl. 33. Tytuły oraz wielkość nakładu wydane w języku obcym	96
Tabl. 34. Tytuły oraz wielkość nakładu tłumaczeń z języka obcego na polski	96
Tabl. 35. Tytuły oraz wielkość nakładu tłumaczeń z języka polskiego na język obcy	96
Tabl. 36. Województwa o największej produkcji wydawnictw periodycznych w 2009 r.	97
Tabl. 37. Tytuły gazet i czasopism oraz nakład globalny według typu w 2009 r.	97
Tabl. 38. Teatry i instytucje muzyczne w województwach w 2009 r.	118
Tabl. 39. Teatry i instytucje muzyczne w obiektach przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2009 r.	118
Tabl. 40. Teatry i instytucje muzyczne – wybrane wskaźniki	121
Tabl. 41. Struktura osób odwiedzających teatry i instytucje muzyczne według częstości wizyt w 2009 r.	121

Tabl. 42. Kina stałe w Polsce w 2009 r.	124
Tabl. 43. Rankingi wojewódzkie ze względu na liczbę kin (według typów)	126
Tabl. 44. Wybrane wskaźniki dotyczące kin w 2009 r.	131
Tabl. 45. Dziesięć najbardziej dochodowych filmów długometrażowych wprowadzonych do rozpowszechniania w kinach w 2009 r.	133
Tabl. 46. Dziesięć filmów o największej liczbie widzów w 2009 r.	134
Tabl. 47. Stan infrastruktury domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r.	139
Tabl. 48. Zaplecze jednostek posiadających i nieposiadających własny lokal w 2009 r.	140
Tabl. 49. Zaplecze lokalowe instytucji kultury według rodzaju jednostki w 2009 r.	140
Tabl. 50. Rodzaje pracowni specjalistycznych w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach oraz świetlicach w 2009 r.	142
Tabl. 51. Imprezy oraz ich uczestnicy w 2009 r.	144
Tabl. 52. Zespoły artystyczne i ich członkowie według rodzaju zespołu w 2009 r.	145
Tabl. 53. Kluby (koła) według rodzajów i ich członkowie w 2009 r.	146
Tabl. 54. Kursy i ich absolwenci w 2009 r.	148
Tabl. 55. Warunki lokalowe a aktywność jednostek w 2009 r.	150
Tabl. 56. Aktywność domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r.	150
Tabl. 57. Uczestnicy zespołów artystycznych i klubów oraz absolwenci kursów poniżej 15 roku życia w 2009 r.	151
Tabl. 58. Formy aktywności respondentów w 2009 r.	152
Tabl. 59. Struktura uczestników przedsięwzięć według miejsca zamieszkania oraz poziomu wykształcenia w 2009 r.	153
Tabl. 60. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	154
Tabl. 61. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice posiadające określone warunki lokalowe	155
Tabl. 62. Profil działalności jednostek sektora non-profit działających w obszarze kultury w 2008 r.	161
Tabl. 63. Liczba jednostek sektora non-profit oraz organizacji pożytku publicznego działających w obszarze kultury w 2008 r.	163
Tabl. 64. Organizacje sektora kultury działające w obszarze instytucji non-profit według formy prawnej i rodzaju działalności w 2008 r.	163
Tabl. 65. Kompletność badań „K” według rodzaju jednostki sprawozdawczej	184
Tabl. 66. Kompletność badania SOF-1 według rodzaju jednostki	185
Tabl. 67. Kompletność badania SOF-1 według liczby zatrudnionych	185
Tabl. 68. „K” surveys completeness by type of entity	203
Tabl. 69. Completeness of SOF-1 survey by type of entity	204
Tabl. 70. Completeness of SOF-1 survey by number of employees	204

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	42
Wykres 2. Dynamika wydatków publicznych	42
Wykres 3. Mapa korespondencji kategorii społeczno-ekonomicznych z rodzajami przeciętnych miesięcznych wydatków ponoszonych na rekreację i kulturę przypadających na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2009 r.	45
Wykres 4. Relacja pomiędzy przeciętną miesięczną wielkością wydatków na rekreację i kulturę, a przeciętną miesięczną wielkością wydatków ogółem gospodarstw domowych w 2009 r.	48
Wykres 5. Dynamika przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę na rekreację i kulturę oraz wydatków na 1 osobę ogółem gospodarstw domowych	49
Wykres 6. Odsetek obiektów bibliotecznych przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich według funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.	57
Wykres 7. Powierzchnia biblioteczna oraz miejsca dla czytelników według grup decylowych w 2009 r.	59
Wykres 8. Dynamika zbiorów bibliotecznych	62
Wykres 9. Dynamika liczby zbiorów specjalnych	63
Wykres 10. Struktura pracowników bibliotek publicznych według wykształcenia w 2009 r.	64

Wykres 11. Pracownicy z wyższym wykształceniem w bibliotekach i filiach bibliotecznych (razem z filiami dla dzieci)	66
Wykres 12. Komputeryzacja bibliotek publicznych	70
Wykres 13. Dendrogram podobieństwa pomiędzy publicznymi placówkami bibliotecznymi według funkcji biblioteki macierzystej	72
Wykres 14. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według wieku w 2009 r.	74
Wykres 15. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według zajęcia w 2009 r.	74
Wykres 16. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według zajęcia i funkcji biblioteki w 2009 r.	75
Wykres 17. Czytelnicy oraz odsetek uczących się wśród czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych	76
Wykres 18. Wykorzystanie zbiorów bibliotek publicznych	78
Wykres 19. Struktura odwiedzających biblioteki według poziomu wykształcenia i pobierania nauki w szkole w 2009 r.	81
Wykres 20. Odsetek użytkowników bibliotek oraz osób czytających według wieku w 2009 r.	82
Wykres 21. Biblioteki specjalistyczne według typów placówki	84
Wykres 22. Zbiory biblioteczne według typów bibliotek w 2009 r.	85
Wykres 23. Dynamika zarejestrowanych czytelników oraz liczby bibliotek specjalistycznych	88
Wykres 24. Wypożyczenia oraz zamówienia w bibliotekach specjalistycznych	89
Wykres 25. Pracownicy bibliotek specjalistycznych według poziomu i rodzaju wykształcenia	89
Wykres 26. Dynamika wielkości powierzchni bibliotecznej oraz miejsc dla czytelników	90
Wykres 27. Komputery w bibliotekach specjalistycznych	91
Wykres 28. Informatyzacja bibliotek specjalistycznych	91
Wykres 29. Tytuły wydawnictw nieperiodycznych oraz wielkość nakładu w podziale na typy w 2009 r.	93
Wykres 30. Struktura tytułów w podziale na pierwsze wydania i wznowienia w 2009 r.	94
Wykres 31. Struktura nakładu w podziale na pierwsze wydania i wznowienia w 2009 r.	95
Wykres 32. Struktura tytułów oraz nakładu według języka wydania	95
Wykres 33. Muzea	99
Wykres 34. Dynamika liczby obiektów przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	100
Wykres 35. Struktura muzeów według profilu działalności w 2009 r.	101
Wykres 36. Struktura wystaw i zwiedzających za granicą zorganizowanych przez muzea w 2009 r. według krajów	102
Wykres 37. Struktura zbiorów muzealnych w 2009 r.	103
Wykres 38. Muzea i ich zasoby w województwach w 2009 r.	104
Wykres 39. Struktura wystaw i zwiedzających według rodzaju muzeum w 2009 r.	105
Wykres 40. Muzea i zwiedzający	106
Wykres 41. Struktura zwiedzających muzea w kraju w 2009 r.	106
Wykres 42. Zwiedzający zabytki historyczne w kraju w 2009 r.	107
Wykres 43. Odsetek zwiedzających zabytki i muzea w poszczególnych kategoriach wiekowych w 2009 r.	108
Wykres 44. Struktura instytucji paramuzealnych i zwiedzających w 2009 r.	109
Wykres 45. Struktura galerii i salonów sztuki według sektorów własności i województw w 2009 r.	111
Wykres 46. Udział galerii w miastach wojewódzkich w ogólnej liczbie galerii w województwach w 2009 r.	112
Wykres 47. Dynamika liczby galerii i salonów sztuki oraz zwiedzających	113
Wykres 48. Struktura zbiorów galerii w 2009 r.	113
Wykres 49. Formy aktywności galerii według sektorów własności w 2009 r.	115
Wykres 50. Struktura teatrów i instytucji muzycznych w 2009 r.	116
Wykres 51. Teatry i instytucje muzyczne oraz miejsca na widowni w sali stałej	119
Wykres 52. Struktura premier w teatrach i instytucjach muzycznych w 2009 r.	120
Wykres 53. Widzowie i słuchacze oraz przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych	120
Wykres 54. Kina w miastach i na wsi	123
Wykres 55. Struktura kin stałych, sal i miejsc na widowni w kinach stałych według województw w 2009 r.	123
Wykres 56. Udział mini- i multipleksów w liczbie kin stałych według województw w 2009 r.	127
Wykres 57. Mini- i multipleksy oraz pozostałe kina stałe w województwach w 2009 r.	127

Wykres 58. Multipleksy i widzowie w multipleksach	128
Wykres 59. Seanse i miejsca na widowni w multipleksach	129
Wykres 60. Udział seansów filmów polskich w seansach ogółem	131
Wykres 61. Średnia cena biletu w złotych	132
Wykres 62. Struktura filmów wyświetlanych w kinach według kraju produkcji w 2009 r.	133
Wykres 63. Struktura osób odwiedzających kina według deklarowanej częstości wizyt w 2009 r.	135
Wykres 64. Odsetek osób deklarujących, że nie chodzą do kina według kategorii wiekowych w 2009 r.	136
Wykres 65. Średnia powierzchnia użytkowa domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic według rodzaju jednostki i grup decyzyjnych	141
Wykres 66. Najpopularniejsze rodzaje pracowni specjalistycznych w 2009 r.	143
Wykres 67. Struktura imprez najczęściej organizowanych w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w 2009 r.	145
Wykres 68. Liczba członków przypadających na 1 koło według rodzajów instytucji w 2009 r.	147
Wykres 69. Profile instytucji kultury według struktury organizowanych kursów w 2009 r.	149
Wykres 70. Uczestnicy przedsięwzięć organizowanych przez domy kultury, kluby i ośrodki kultury w 2009 r.	153
Wykres 71. Imprezy organizowane w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach oraz ich uczestnicy	155
Wykres 72. Pozostałe formy aktywności domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz ich uczestnicy	156
Wykres 73. Liczba i odsetek uczestników w wieku do lat 15 w przedsięwzięciach organizowanych przez domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	157
Wykres 74. Organizacje sektora non-profit działające w obszarze kultury w 2008 r. według okresu założenia	159
Wykres 75. Maksymalny zasięg terytorialny jednostek sektora non-profit działających w obszarze kultury w 2008 r.	160
Wykres 76. Struktura uczestnictwa jednostek w konsultacjach aktów normatywnych na poziomie gminnym w 2008 r.	162

SPIS MAP

Mapa 1. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw w 2009 r.	43
Mapa 2. Muzea w województwach w 2009 r.	100
Mapa 3. Teatry i instytucje muzyczne oraz widzowie na 1000 mieszkańców według województw w 2009 r.	117
Mapa 4. 1% podatku dochodowego przekazanego na rzecz organizacji pożytku publicznego działających w obszarze kultury w 2008 r.	165

TABLICE na płycie CD

	Tabl. na CD-ROM
1. KULTURA – ASPEKT FINANSOWY	
1.1. WYDATKI PUBLICZNE NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO	
Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według źródła finansowania w 2009 r.	1
Wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według rozdziałów klasyfikacji budżetowej w 2009 r.	2
Wydatki bieżące budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według rozdziałów klasyfikacji budżetowej w 2009 r.	3
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rozdziałów klasyfikacji budżetowej i województw w 2009 r.	4
Udział wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na wybrane formy działalności kulturalnej w wydatkach na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw w 2009 r.	5
Udział wydatków jednostek samorządu terytorialnego poszczególnych województw na wybrane formy działalności kulturalnej w wydatkach ogółem budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2009 r.	6
1.2. WYBRANE DANE O GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	
Przeciętne miesięczne wydatki na rekreację i kulturę na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych w 2009 r.	7
Przeciętne miesięczne wydatki na rekreację i kulturę na 1 osobę w gospodarstwach domowych według liczby osób w gospodarstwie domowym w 2009 r.	8
Przeciętne miesięczne wydatki na rekreację i kulturę na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup kwintylowych w 2009 r.	9
Przeciętne miesięczne wydatki na rekreację i kulturę na 1 osobę w gospodarstwach domowych według typu biologicznego w 2009 r.	10
Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane dobra kultury w 2009 r. według grup społeczno-ekonomicznych	11
2. BIBLIOTEKI PUBLICZNE I CZYTELNICTWO W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH	
Sieć i działalność bibliotek publicznych w 2009 r.	1(12)
Sieć i działalność bibliotek publicznych w miastach w 2009 r.	2(13)
Sieć i działalność bibliotek publicznych na wsi w 2009 r.	3(14)
Biblioteki publiczne	4(15)
Biblioteki publiczne w miastach	5(16)
Biblioteki publiczne na wsi	6(17)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych w ciągu roku	7(18)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych w miastach w ciągu roku	8(19)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych na wsi w ciągu roku	9(20)
Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych	10(21)
Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych w miastach	11(22)
Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych na wsi	12(23)
Zbiory bibliotek publicznych	13(24)
Zbiory bibliotek publicznych w miastach	14(25)
Zbiory bibliotek publicznych na wsi	15(26)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru	16(27)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru w miastach	17(28)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru na wsi	18(29)
Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według wieku	19(30)
Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według zajęcia	20(31)
Czytelnicy i udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych	21(32)
Czytelnicy i udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych w miastach	22(33)
Czytelnicy i udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych na wsi	23(34)
Wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych	24(35)
Wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych w miastach	25(36)
Wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych na wsi	26(37)
Punkty biblioteczne	27(38)

Punkty biblioteczne w miastach	28(39)
Punkty biblioteczne na wsi	29(40)
Komputeryzacja bibliotek	30(41)
Komputeryzacja bibliotek w miastach	31(42)
Komputeryzacja bibliotek na wsi	32(43)
Biblioteki publiczne według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2009 r. - wybrane dane	33(44)
3. BIBLIOTEKI SPECJALISTYCZNE	
Biblioteki naukowe	1(45)
Wpływ materiałów bibliotecznych do bibliotek naukowych	2(46)
Zbiory bibliotek naukowych	3(47)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w bibliotekach naukowych	4(48)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w bibliotekach naukowych	5(49)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych do bibliotek krajowych	6(50)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych do bibliotek zagranicznych	7(51)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych z bibliotek zagranicznych	8(52)
Biblioteki naukowe według wielkości księgozbioru	9(53)
Komputeryzacja bibliotek naukowych	10(54)
Zakup materiałów bibliotecznych w bibliotekach naukowych w 2009 r.	11(55)
Biblioteki pedagogiczne	12(56)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek pedagogicznych	13(57)
Zbiory bibliotek pedagogicznych	14(58)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w bibliotekach pedagogicznych	15(59)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w bibliotekach pedagogicznych ...	16(60)
Komputeryzacja bibliotek pedagogicznych	17(61)
Zakup materiałów bibliotecznych w bibliotekach pedagogicznych w 2009 r.	18(62)
Biblioteki fachowe.....	19(63)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek fachowych.....	20(64)
Zbiory bibliotek fachowych.....	21(65)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w bibliotekach fachowych	22(66)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w bibliotekach fachowych.....	23(67)
Komputeryzacja bibliotek fachowych.....	24(68)
Zakup materiałów bibliotecznych w bibliotekach fachowych w 2009 r.	25(69)
Ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (INTE)	26(70)
Wpływy materiałów bibliotecznych do ośrodków INTE	27(71)
Zbiory ośrodków INTE	28(72)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w ośrodkach INTE	29(73)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w ośrodkach INTE	30(74)
Komputeryzacja ośrodków INTE	31(75)
Zakup materiałów bibliotecznych w ośrodkach INTE w 2009 r	32(76)
Biblioteki fachowo-beletrystyczne.....	33(77)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek fachowo-beletrystycznych.....	34(78)
Zbiory bibliotek fachowo-beletrystycznych.....	35(79)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w bibliotekach fachowo-beletrystycznych.....	36(80)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w bibliotekach fachowo-beletrystycznych.....	37(81)
Komputeryzacja bibliotek fachowo-beletrystycznych	38(82)
Zakup materiałów bibliotecznych w bibliotekach fachowo-beletrystycznych w 2009 r.....	39(83)
Biblioteki zakładów pracy.....	40(84)
Biblioteki towarzystw naukowych.....	41(85)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek towarzystw naukowych.....	42(86)
Zbiory bibliotek towarzystw naukowych.....	43(87)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom indywidualnym w bibliotekach towarzystw naukowych ...	44(88)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom indywidualnym w bibliotekach towarzystw naukowych.....	45(89)
Komputeryzacja bibliotek towarzystw naukowych.....	46(90)
Zakup materiałów bibliotecznych w bibliotekach towarzystw naukowych w 2009 r.....	47(91)
4. WYDAWNICTWA	
Książki i broszury wydane.....	1(92)

Książki i broszury według języka wydania.....	2(93)
Książki i broszury wydane według działów klasyfikacji UNESCO.....	3(94)
Książki i broszury wydane według miejsca wydania - tytuły	4(95)
Książki i broszury wydane według miejsca wydania – nakłady.....	5(96)
Gazety (periodyki informacji ogólnej) i czasopisma (inne periodyki) wydane.....	6(97)
Czasopisma wydane według działów klasyfikacji UNESCO	7(98)
Gazety i czasopisma wydane według miejsca wydania - tytuły	8(99)
Gazety i czasopisma wydane według miejsca wydania - nakłady globalne	9(100)
5. MUZEA	
Muzea	1(101)
Sieć i działalność muzeów według organizatorów i województw	2(102)
Sieć i działalność muzeów w miastach w 2009 r. według województw	3(103)
Sieć i działalność muzeów na wsi w 2009 r. według województw.....	4(104)
Muzea według rodzajów i województw	5(105)
Muzealia według dyscyplin i rodzajów muzeów w 2009 r.....	6(106)
Muzealia według dyscyplin i województw w 2009 r.....	7(107)
Depozyty według dyscyplin i województw w 2009 r.....	8(108)
Zwiedzający muzea i wystawy muzealne w 2009 r. według rodzajów muzeów i województw	9(109)
Wystawy za granicą zorganizowane przez muzea w 2009 r. według krajów	10(110)
Działalność oświatowa muzeów według województw	11(111)
Lekcje muzealne zrealizowane w 2009 r. według rodzajów muzeów i województw	12(112)
Działalność wydawnicza muzeów według województw	13(113)
Muzea samorządów terytorialnych według rodzajów muzeów i województw	14(114)
Wybrane dane o działalności muzeów w 2009 r. według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3)	15(115)
Instytucje paramuzealne w 2009 r.....	16(116)
Okazy i inne eksponaty według dyscyplin i rodzajów instytucji paramuzealnych w 2009 r.....	17(117)
Sieć i działalność instytucji paramuzealnych według organizatorów i województw w 2009 r.....	18(118)
Rodzaje instytucji paramuzealnych - sieć i zwiedzający według województw w 2009 r.....	19(119)
Działalność oświatowa instytucji paramuzealnych według województw w 2009 r.....	20(120)
Działalność wydawnicza instytucji paramuzealnych według województw w 2009 r.....	21(121)
6. GALERIE	
Galerie według organizatorów	1(122)
Zbiory własne galerii państwowych i samorządowych w 2009 r.....	2(123)
Działalność wystawiennicza w kraju. Aukcje	3(124)
Działalność wystawiennicza galerii	4(125)
Wybrane formy działalności oświatowej	5(126)
Działalność wydawnicza galerii państwowych i samorządowych	6(127)
Działalność wydawnicza innych galerii	7(128)
Wybrane dane o działalności galerii w 2009 r. według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3).....	8(129)
7. TEATRY, INSTYTUCJE MUZYCZNE I ROZRYWKOWE	
Działalność teatrów i instytucji muzycznych według siedziby	1(130)
Teatry i instytucje muzyczne według siedziby	2(131)
Sceny w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	3(132)
Miejsca na widowni w stałych salach w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	4(133)
Przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	5(134)
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	6(135)
Przedstawienia i koncerty oraz widzowie i słuchacze w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych według siedziby	7(136)
Teatry dramatyczne według siedziby	8(137)
Teatry lalkowe według siedziby	9(138)
Teatry muzyczne według siedziby	10(139)
Filharmonie, orkiestry symfoniczne i kameralne oraz chóry według siedziby	11(140)
Przedstawienia i koncerty oraz widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych według województw	12(141)
Przedstawienia zespołów i artystów zagranicznych w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	13(142)
Widzowie na przedstawieniach zespołów i artystów zagranicznych w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby	14(143)

Działalność przedsiębiorstw (agencji) estradowych	15(144)
Wybrane wskaźniki dotyczące teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych według województw	16(145)
Działalność za granicą teatrów, instytucji muzycznych i estradowych według krajów	17(146)
Przedstawienia zrealizowane za granicą według rodzajów instytucji i ich siedziby	18(147)
Wybrane dane o działalności teatrów i instytucji muzycznych w 2009 r. według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3)	19(148)
8. KINA	
Kina i miejsca w kinach stałych	1(149)
Kina i miejsca w kinach stałych w miastach	2(150)
Kina i miejsca w kinach stałych na wsi	3(151)
Kina stałe według aparatury projekcyjnej	4(152)
Działalność kin ruchomych	5(153)
Seanse w kinach	6(154)
Seanse w kinach w miastach	7(155)
Seanse w kinach na wsi	8(156)
Widzowie w kinach	9(157)
Widzowie w kinach w miastach	10(158)
Widzowie w kinach na wsi	11(159)
Kina według okresu działalności	12(160)
Kina według okresu działalności w miastach	13(161)
Kina według okresu działalności na wsi	14(162)
Kina według form własności	15(163)
Wybrane dane o działalności kin w 2009 r. według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3)	16(164)
Działalność mini- i multipleksów	17(165)
Kina stałe według liczby sal w 2009 r.	18(166)
Nowowprowadzone na ekrany kin filmy długometrażowe według krajów produkcji	19(167)
9. DOMY, OŚRODKI KULTURY, KLUBY I ŚWIETLICE	
Działalność domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r.	1(168)
Działalność domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w miastach w 2009 r.	2(169)
Działalność domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na wsi w 2009 r.	3(170)
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.	4(171)
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.	5(172)
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw.	6(173)
Instytucje kultury według organizatorów i województw.	7(174)
Instytucje kultury w miastach według organizatorów i województw.	8(175)
Instytucje kultury na wsi według organizatorów i województw.	9(176)
Instytucje kultury działające w samodzielnym obiekcie według województw.	10(177)
Instytucje kultury w miastach działające w samodzielnym obiekcie według województw.	11(178)
Instytucje kultury na wsi działające w samodzielnym obiekcie według województw.	12(179)
Powierzchnia użytkowa instytucji kultury według województw.	13(180)
Powierzchnia użytkowa instytucji kultury w miastach według województw.	14(181)
Powierzchnia użytkowa instytucji kultury na wsi według województw.	15(182)
Instytucje kultury według powierzchni użytkowej i województw w 2009 r.	16(183)
Instytucje kultury w miastach według powierzchni użytkowej i województw w 2009 r.	17(184)
Instytucje kultury na wsi według powierzchni użytkowej i województw w 2009 r.	18(185)
Pracownie specjalistyczne według województw.	19(186)
Pracownie specjalistyczne w miastach według województw.	20(187)
Pracownie specjalistyczne na wsi według województw.	21(188)
Pracownicy zatrudnieni w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw.	22(189)
Pracownicy zatrudnieni w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw.	23(190)
Pracownicy zatrudnieni w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw.	24(191)
Instytucje kultury posiadające salę widowiskową i prowadzące bibliotekę według województw.	25(192)
Instytucje kultury w miastach posiadające salę widowiskową i prowadzące bibliotekę według województw.	26(193)

Instytucje kultury na wsi posiadające salę widowiskową i prowadzące bibliotekę według województw.....	27(194)
Międzyresortowy program edukacji kulturalnej realizowany przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.....	28(195)
Międzyresortowy program edukacji kulturalnej realizowany przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	29(196)
Międzyresortowy program edukacji kulturalnej realizowany przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw.....	30(197)
Imprezy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.....	31(198)
Imprezy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	32(199)
Imprezy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw.....	33(200)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.....	34(201)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (na 1 instytucję) według województw.....	35(202)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (na 1 imprezę) według województw.....	36(203)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	37(204)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach (na 1 instytucję) według województw.....	38(205)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach (na 1 imprezę) według województw.....	39(206)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw.....	40(207)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi (na 1 instytucję) według województw.....	41(208)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi (na 1 imprezę) według województw.....	42(209)
Zespoły artystyczne w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw	43(210)
Zespoły artystyczne w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw.....	44(211)
Zespoły artystyczne w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw.....	45(212)
Członkowie zespołów artystycznych w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw	46(213)
Członkowie zespołów artystycznych w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw	47(214)
Członkowie zespołów artystycznych w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw	48(215)
Koła (kluby) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw.....	49(216)
Koła (kluby) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw.....	50(217)
Koła (kluby) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw.....	51(218)
Członkowie kół (klubów) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw	52(219)
Członkowie kół (klubów) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw	53(220)
Członkowie kół (klubów) w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw	54(221)
Kursy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.....	55(222)
Kursy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	56(223)
Kursy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw...	57(224)
Absolwenci kursów zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw.....	58(225)
Absolwenci kursów zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	59(226)

Absolwenci kursów zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw	60(227)
Wybrane dane o działalności domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r. według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2009 r.....	61(228)
10. ABONENCI RADIOWI I TELEWIZYJNI	
Abonenci radiowi według województw.....	1(229)
Abonenci telewizyjni według województw.....	2(230)
11. SZKOŁY WYŻSZE	
Studenci szkół wyższych kierunków kulturalnych i artystycznych	1(231)
Absolwenci szkół wyższych kierunków kulturalnych i artystycznych	2(232)

ANEKS na płycie CD

Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii
Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO

Table of contents

	Page:
INTRODUCTION	27
RESEARCH RESULTS ON CULTURE IN 2009	35
1. FINANCIAL ASPECTS OF CULTURE	41
1.1. Public expenditure on culture and protection of national heritage	41
1.2. Households' expenditure on culture	44
2. PUBLIC LIBRARIES AND READERSHIP IN PUBLIC LIBRARIES	54
2.1. Introduction	56
2.2. Premises and resources of public libraries	56
2.3. Employment, collection and computerization of public libraries	61
2.4. Readership and loans in public libraries	73
3. SPECIALIST LIBRARIES	83
4. PUBLICATIONS	93
5. MUSEUMS AND INSTITUTIONS RELATED TO MUSEUMS	98
5.1. Museums	98
5.1.1. General characteristic	98
5.1.2. Exhibitions	102
5.1.3. Museums' resources	103
5.1.4. Visitors	104
5.2. Institutions related to museums	108
6. GALLERIES	110
6.1. Number and structure of galleries	110
6.2. Changes over the years	112
6.3. Resources and forms of activities	114
6.4. Exhibitions, educational and publishing activities	114
7. THEATRES	116
7.1. General characteristic	116
7.2. Activities of theatres and musical institutions	119
8. CINEMAS	122
8.1. General characteristic	122
8.2. Mini- and multiplexes	125
8.3. Cinemas' audience	129
8.4. Films in cinemas	132
8.5. Visits in cinemas according to "Cultural Participation" study	134
9. CULTURAL CENTRES AND ESTABLISHMENTS, CLUBS AND COMMUNITY CENTRES	137
9.1. Introduction	137
9.2. General characteristic of institutions and their premises	138
9.3. Institutions' activities and participants	144

<i>9.4. Development trends – a dynamic analysis</i>	<i>154</i>
10. NON-PROFIT ORGANISATIONS OPERATING IN THE CULTURAL FIELD	158
METHODOLOGICAL NOTES	186
OVERVIEW TABLE	205

TABLES on CD

	Tabl. on CD-ROM
1. CULTURE – FINANCIAL ASPECT	
1.1. PUBLIC EXPENDITURE ON CULTURE AND NATIONAL HERITAGE PROTECTION	
Public Expenditure on culture and protection of national heritage by source of finance	1
Expenditure from the state and local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to budget classification heritage	2
Current expenditure from the state and local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to budget classification heritage	3
Expenditure from the local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to budget classification and by voivodship	4
The share of expenditure on selected forms of cultural activity in the local self- government entities budgets on culture and protection of national heritage by voivodship	5
The share of voivodship expenditure on selected forms of cultural activity in the local self- government entities budgets on culture and protection of national heritage	6
1.2. SELECTED DATA ON HOUSEHOLDS	
Average monthly per capita expenditure on recreation and culture in households in 2009 by socio-economic group	1 (7)
Average monthly per capita expenditure on recreation and culture in households in 2009 by number of persons in household	2 (8)
Average monthly per capita expenditure on recreation and culture in households in 2009 by quintile group	3 (9)
Average monthly per capita expenditure on recreation and culture in households in 2009 by biological type of households	4 (10)
Households provided with selected durable goods of culture in 2009 by socio-economic group	5 (11)
2. PUBLIC LIBRARIES AND READERSHIP IN PUBLIC LIBRARIES	
Network and activities of public libraries in 2008	1(12)
Network and activities of public libraries in 2008 in urban areas	2(13)
Network and activities of public libraries in 2008 in rural areas	3(14)
Public libraries	4(15)
Urban public libraries	5(16)
Rural public libraries	6(17)
Annual additions of library materials to public libraries	7(18)
Annual additions of library materials to urban public libraries	8(19)
Annual additions of library materials to rural public libraries	9(20)
Annual loss of library materials to public libraries	10(21)
Annual loss of library materials to urban public libraries	11(22)
Annual loss of library materials to rural public libraries	12(23)
Collections of library materials in public libraries	13(24)
Collections of library materials in urban public libraries	14(25)
Collections of library materials in rural public libraries	15(26)
Public libraries by size of collection	16(27)
Urban public libraries by size of collection	17(28)
Rural public libraries by size of collection	18(29)
Users of public libraries registered by age	19(30)
Users of public libraries registered by occupation	20(31)
Users and loans to users in reading-rooms of public libraries	21(32)
Users and loans to users in reading-rooms of urban public libraries	22(33)
Users and loans to users in reading-rooms of rural public libraries	23(34)
Out-of-library loans to users in public libraries	24(35)
Out-of-library loans to users in urban public libraries	25(36)
Out-of-library loans to users in rural public libraries	26(37)
Library service points	27(38)
Urban library service points	28(39)
Rural library service points	29(40)
Computerization of libraries	30(41)
Computerization of libraries in urban areas	31(42)

<i>Computerization of libraries in rural areas</i>	32(43)
<i>Selected data on public libraries by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2009</i>	33(44)
3. SPECIAL LIBRARIES	
<i>Scientific libraries</i>	1(45)
<i>Additions of library materials to scientific libraries</i>	2(46)
<i>Collection of scientific libraries</i>	3(47)
<i>Out-of-library loans to individual users in scientific libraries</i>	4(48)
<i>Loans to individual users in reading room of scientific libraries</i>	5(49)
<i>Inter-library lending in scientific libraries to domestic libraries</i>	6(50)
<i>Inter-library lending in scientific libraries to foreign libraries</i>	7(51)
<i>Inter-library lending in scientific libraries from foreign libraries</i>	8(52)
<i>Scientific libraries by numbers of volumes</i>	9(53)
<i>Computerisation of scientific libraries</i>	10(54)
<i>Purchase of library materials in scientific libraries in 2009</i>	11(55)
<i>Pedagogic libraries</i>	12(56)
<i>Additions of library materials to pedagogic libraries</i>	13(57)
<i>Collection of pedagogic libraries</i>	14(58)
<i>Out-of-library loans to individual users in pedagogic libraries</i>	15(59)
<i>Loans to individual users in reading room of pedagogic libraries</i>	16(60)
<i>Computerisation of pedagogic libraries</i>	17(61)
<i>Purchase of library materials in pedagogic libraries in 2009</i>	18(62)
<i>Specialist libraries</i>	19(63)
<i>Additions of library materials to specialist libraries</i>	20(64)
<i>Collection of specialist libraries</i>	21(65)
<i>Out-of-library loans to individual users in specialist libraries</i>	22(66)
<i>Loans to individual users in reading room of specialist libraries</i>	23(67)
<i>Computerisation of specialist libraries</i>	24(68)
<i>Purchase of library materials in specialist libraries in 2009</i>	25(69)
<i>Centers of scientific, technical and economic information (INTE)</i>	26(70)
<i>Additions of library materials to the INTE centers</i>	27(71)
<i>Collection of the INTE centers</i>	28(72)
<i>Out-of-library loans to individual users in the INTE centers</i>	29(73)
<i>Loans to individual users in reading room of the INTE centers</i>	30(74)
<i>Computerisation of the INTE centers</i>	31(75)
<i>Purchase of library materials in the INTE centers in 2009</i>	32(76)
<i>Fiction and specialist libraries</i>	33(77)
<i>Additions of library materials to fiction and specialist libraries</i>	34(78)
<i>Collection of fiction and specialist libraries</i>	35(79)
<i>Out-of-library loans to individual users in fiction and specialist libraries</i>	36(80)
<i>Loans to individual users in reading room of fiction and specialist libraries</i>	37(81)
<i>Computerisation of fiction and specialist libraries</i>	38(82)
<i>Purchase of library materials in fiction and specialist libraries in 2009</i>	39(83)
<i>Company libraries</i>	40(84)
<i>Libraries of scientific societies</i>	41(85)
<i>Additions of library materials to libraries of scientific societies</i>	42(86)
<i>Collections of libraries of scientific societies</i>	43(87)
<i>Out-of-library loans to individual users in libraries of scientific societies</i>	44(88)
<i>Loans to individual users in reading room in libraries of scientific societies</i>	45(89)
<i>Computerisation of libraries of scientific societies</i>	46(90)
<i>Purchase of library materials in libraries of scientific societies in 2009</i>	47(91)
4. PUBLICATIONS	
<i>Books and pamphlets published</i>	1(92)
<i>Books and pamphlets by language of publication</i>	2(93)
<i>Published books and pamphlets by UNESCO classification divisions</i>	3(94)
<i>Books and pamphlets published by place of issue – titles</i>	4(95)
<i>Books and pamphlets published by place of issue - number of copies</i>	5(96)
<i>Newspapers (containing general information) and magazines (other periodicals) published</i>	6(97)
<i>Published magazines by UNESCO classification divisions</i>	7(98)
<i>Newspapers and magazines published by place of issue – titles</i>	8(99)

<i>Newspapers and magazines published by place of issue – total number of copies .....</i>	9(100)
5. MUSEUMS	
<i>Museums .....</i>	1(101)
<i>Network and activities of museums by governing authorities and voivodship .....</i>	2(102)
<i>Network and activities of urban museums in 2008 by voivodship .....</i>	3(103)
<i>Network and activities of rural museums in 2008 by voivodship .....</i>	4(104)
<i>Museums by type and voivodship .....</i>	5(105)
<i>Exhibits by branch and type of museum .....</i>	6(106)
<i>Exhibits by branch and voivodship .....</i>	7(107)
<i>Deposits by branch and voivodship .....</i>	8(108)
<i>Attendance in museums and museum exhibitions in 2008 by type of museum and voivodship .....</i>	9(109)
<i>Exhibitions organized by museums abroad in 2008 by country .....</i>	10(110)
<i>Educational activities of museums by voivodship .....</i>	11(111)
<i>Museum lessons realized in 2008 by type of museum and voivodship .....</i>	12(112)
<i>Publishing activities of museums by voivodship .....</i>	13(113)
<i>Museums of local self-government entities by type of museum and voivodship .....</i>	14(114)
<i>Selected data on activities of museums in 2009 by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	15(115)
<i>Institutions related to museums .....</i>	16(116)
<i>Exhibits by branch and type of institution related to museums .....</i>	17(117)
<i>Network of institution related to museums and their activities by organiser and voivodship .....</i>	18(118)
<i>Institutions related to museums by type - network and visitors by voivodship .....</i>	19(119)
<i>Educational activities of institution related to museums by voivodship .....</i>	20(120)
<i>Publishing activities of institutions related to museums by voivodship .....</i>	21(121)
6. ART GALLERIES	
<i>Art galleries by governing authority .....</i>	1(122)
<i>Exhibits of state and local self-government art galleries .....</i>	2(123)
<i>Exhibition activities in Poland. Auctions .....</i>	3(124)
<i>Exhibition activities of art galleries .....</i>	4(125)
<i>Selected forms of educational activities .....</i>	5(126)
<i>Publishing activities of state and local self-government art galleries .....</i>	6(127)
<i>Publishing activities of other art galleries .....</i>	7(128)
<i>Selected data on activities of art galleries in 2008 by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	8(129)
7. THEATRES	
<i>Activities of theatres and music institutions by locality .....</i>	1(130)
<i>Theatres and music institutions by locality .....</i>	2(131)
<i>Stages in theatres and music institutions by locality .....</i>	3(132)
<i>Seats for audience in fixed halls of the theatres and music institutions by locality .....</i>	4(133)
<i>Performances and concerts in theatres and music institutions by locality .....</i>	5(134)
<i>Spectators and listeners in theatres and music institutions by locality .....</i>	6(135)
<i>Performances and concerts, spectators and listeners in fixed halls in theatres and music institutions by locality .....</i>	7(136)
<i>Dramatic theatres by locality .....</i>	8(137)
<i>Puppet theatres by locality .....</i>	9(138)
<i>Music theatres by locality .....</i>	10(139)
<i>Philharmonic halls, symphonic and chamber orchestras and choirs by locality .....</i>	11(140)
<i>Performances and concerts, spectators and listeners in theatres and music institutions by voivodship .....</i>	12(141)
<i>Performances by foreign ensembles and artists in theatres and music institutions by locality .....</i>	13(142)
<i>Spectators on performances by foreign ensembles and artists in theatres and music institutions by locality .....</i>	14(143)
<i>Activities of entertainment enterprises (agencies) .....</i>	15(144)
<i>Selected indicators concerning theatres, music institutions and entertainment enterprises by voivodship .....</i>	16(145)
<i>Activities of Polish theatres, music institutions and entertainment enterprises abroad by country ..</i>	17(146)
<i>Performances realised abroad by type of institution and locality .....</i>	18(147)
<i>Selected data on activities of theatres and music institutions by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2009 .....</i>	19(148)

8. CINEMAS

<i>Cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	<i>1(149)</i>
<i>Urban cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	<i>2(150)</i>
<i>Rural cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	<i>3(151)</i>
<i>Cinemas by type of projection machines .....</i>	<i>4(152)</i>
<i>Activities of mobile cinemas .....</i>	<i>5(153)</i>
<i>Screenings in cinemas .....</i>	<i>6(154)</i>
<i>Screenings in urban cinemas .....</i>	<i>7(155)</i>
<i>Screenings in rural cinemas .....</i>	<i>8(156)</i>
<i>Attendance in cinemas .....</i>	<i>9(157)</i>
<i>Attendance in urban cinemas .....</i>	<i>10(158)</i>
<i>Attendance in rural cinemas .....</i>	<i>11(159)</i>
<i>Cinemas by period of activity .....</i>	<i>12(160)</i>
<i>Urban cinemas by period of activity .....</i>	<i>13(161)</i>
<i>Rural cinemas by period of activity .....</i>	<i>14(162)</i>
<i>Cinemas by owners .....</i>	<i>15(163)</i>
<i>Selected data on cinemas by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2009 .....</i>	<i>16(164)</i>
<i>Mini- and multiplexes activity .....</i>	<i>17(165)</i>
<i>Fixed cinemas by number of screens .....</i>	<i>18(166)</i>
<i>New released full-length films in cinemas by country of origin .....</i>	<i>19(167)</i>

9. ACTIVITIES OD CULTURAL CENTRES AND ESTABLISHMENTS, CLUBS AND COMMUNITY CENTRES

<i>Activities of cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 .....</i>	<i>1(168)</i>
<i>Activities of urban cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 .....</i>	<i>2(169)</i>
<i>Activities of rural cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 .....</i>	<i>3(170)</i>
<i>Cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 by voivodship .....</i>	<i>4(171)</i>
<i>Urban cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 by voivodship ...</i>	<i>5(172)</i>
<i>Rural cultural centers and establishments, clubs and community centers in 2009 by voivodship ...</i>	<i>6(173)</i>
<i>Cultural institutions by organizers and by voivodship .....</i>	<i>7(174)</i>
<i>Urban cultural institutions by organizers and by voivodship .....</i>	<i>8(175)</i>
<i>Rural cultural institutions by organizers and by voivodship .....</i>	<i>9(176)</i>
<i>Cultural institutions operating in independent facility by voivodship .....</i>	<i>10(177)</i>
<i>Urban cultural institutions operating in independent facility by voivodship .....</i>	<i>11(178)</i>
<i>Rural cultural institutions operating in independent facility by voivodship .....</i>	<i>12(179)</i>
<i>Usable floor space of cultural institutions in square meters by voivodship .....</i>	<i>13(180)</i>
<i>Usable floor space of urban cultural institutions in square meters by voivodship .....</i>	<i>14(181)</i>
<i>Usable floor space of rural cultural institutions in square meters by voivodship .....</i>	<i>15(182)</i>
<i>Cultural Institutions by usable floor space in square meters and by voivodship .....</i>	<i>16(183)</i>
<i>Urban cultural Institutions by usable floor space in square meters and by voivodship .....</i>	<i>17(184)</i>
<i>Rural cultural Institutions by usable floor space in square meters and by voivodship .....</i>	<i>18(185)</i>
<i>Specialized workshops by voivodship .....</i>	<i>19(186)</i>
<i>Urban specialized workshops by voivodship .....</i>	<i>20(187)</i>
<i>Rural specialized workshops by voivodship .....</i>	<i>21(188)</i>
<i>Employment in cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship..</i>	<i>22(189)</i>
<i>Employment in urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>23(190)</i>
<i>Employment in rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>24(191)</i>
<i>Cultural institutions with spectacle hall and with library by voivodship .....</i>	<i>25(192)</i>
<i>Urban cultural institutions with spectacle hall and with library by voivodship .....</i>	<i>26(193)</i>
<i>Rural cultural institutions with spectacle hall and with library by voivodship .....</i>	<i>27(194)</i>
<i>Cultural education program realized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>28(195)</i>
<i>Cultural education program realized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>29(196)</i>
<i>Cultural education program realized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>30(197)</i>
<i>Events organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	<i>31(198)</i>

<i>Events organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	32(199)
<i>Events organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	33(200)
<i>Participants of events organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	34(201)
<i>Participants of events organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 institution) .....</i>	35(202)
<i>Participants of events organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 event) .....</i>	36(203)
<i>Participants of events organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	37(204)
<i>Participants of events organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 institution) .....</i>	38(205)
<i>Participants of events organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 event) .....</i>	39(206)
<i>Participants of events organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	40(207)
<i>Participants of events organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 institution) .....</i>	41(208)
<i>Participants of events organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship (per 1 event) .....</i>	42(209)
<i>Artistic ensembles in cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	43(210)
<i>Artistic ensembles in urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	44(211)
<i>Artistic ensembles in rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	45(212)
<i>Members of artistic ensembles in cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	46(213)
<i>Members of artistic ensembles in urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	47(214)
<i>Members of artistic ensembles in rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	48(215)
<i>Groups (clubs) in cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	49(216)
<i>Groups (clubs) in urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	50(217)
<i>Groups (clubs) in rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	51(218)
<i>Members of groups (clubs) in cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	52(219)
<i>Members of groups (clubs) in urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	53(220)
<i>Members of groups (clubs) in rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	54(221)
<i>Courses organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	55(222)
<i>Courses organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	56(223)
<i>Courses organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	57(224)
<i>Graduates of courses organized by cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	58(225)
<i>Graduates of courses organized by urban cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	59(226)
<i>Graduates of courses organized by rural cultural centers and establishments, clubs and community centers by voivodship .....</i>	60(227)
<i>Selected data on activities of cultural centers and establishments, clubs and community centers by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2009 .....</i>	61(228)

10. RADIO AND TELEVISION SUBSCRIBERS

<i>Radio subscribers .....</i>	<i>1(229)</i>
<i>Television subscribers .....</i>	<i>2(230)</i>

11. TERTIARY-EDUCATION INSTITUTIONS

<i>Tertiary-education students of cultural and artistic areas of study .....</i>	<i>1(231)</i>
<i>Tertiary-education graduates of cultural and artistic areas of study .....</i>	<i>2(232)</i>

ANNEX ON CD

*List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland
Polish objects on the UNESCO World Heritage List*

WPROWADZENIE

Opracowanie „Kultura w 2009 roku” przedstawia wybrane sfery działalności instytucji kultury w Polsce oraz wskaźniki odnoszące się do korzystania z ich oferty. W stosunku do lat ubiegłych, w tym roku zmieniono układ publikacji: rozbudowaniu uległ komentarz analityczny, a uwagi metodologiczne zostały przeniesione na koniec. Dla wygody użytkowników tablice źródłowe zostały zamieszczone na płycie CD (za wyjątkiem tablicy przeglądowej), tak, aby można je było łatwo wykorzystać do własnych analiz.

Źródłem prezentowanych tu danych jest przede wszystkim roczna sprawozdawczość Głównego Urzędu Statystycznego, w ramach której instytucje kultury wypełniają kwestionariusze dotyczące ich działalności. Obejmują one obszary:

- działalności artystycznej i rozrywkowej (formularz K-01),
- działalności muzeów i instytucji paramuzealnych (formularz K-02),
- działalności bibliotek publicznych (formularz K-03),
- działalności biblioteki: naukowej, fachowej, fachowo-beletrystycznej, pedagogicznej, towarzystwa naukowego, ośrodka informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (formularz K-04),
- działalności wystawienniczej (formularz K-05),
- produkcji i usług filmowych (formularz K-06),
- działalności domu kultury, ośrodka kultury, klubu, świetlicy (formularz K-07),
- działalności kin (formularz K-08).

W publikacji szeroko wykorzystywane są także inne źródła danych, m.in. informacje statystyczne Zakładu Statystyki Wydawnictw Biblioteki Narodowej, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków oraz Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej i Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Opracowanie składa się z dziesięciu rozdziałów, poprzedzonych krótką charakterystyką głównych trendów w zakresie kultury, jakie wyłaniają się na podstawie badań statystycznych. Każdy rozdział zawiera ogólną charakterystykę poszczególnych sfer działalności kulturalnej, prowadzonej przez instytucje kultury w Polsce: teatry, muzea i galerie, tzw. instytucje paramuzealne (m.in. ogrody zoologiczne i rezerwy przyrody), biblioteki (również tak zwane biblioteki specjalistyczne), kina, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice oraz organizacje sektora pozarządowego. Dane pochodzące ze sprawozdań uzupełniają rezultaty badania „Uczestnictwo ludności w kulturze” w 2009 r., zrealizowanego na początku 2010 roku¹, natomiast rozdział dotyczący organizacji pozarządowych powstał na podstawie danych ze sprawozdania SOF-1 – sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych.

Osobne rozdziały poświęcono problematyce finansowania kultury przez budżet państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego, a także wydatkom na kulturę w gospodarstwach domowych. Przy omawianiu

---

¹ Uwagi metodyczne odnoszące się do tego badania można znaleźć np. w publikacji „Uczestnictwo ludności w kulturze w 2004 r.”. Badanie to jest tzw. badaniem modułowym, realizowanym łącznie z badaniem budżetów gospodarstw domowych. Natomiast uwagi metodyczne odnoszące się do prezentowanych danych statystycznych pochodzących ze sprawozdań znajdują się na końcu publikacji.

poszczególnych tematów uwzględniono dynamikę zmian w czasie, zarówno w odniesieniu do liczby samych instytucji i ich charakterystyk, jak i uczestnictwa ludności w ofercie kulturalnej badanych jednostek. Rokiem odniesienia jest zazwyczaj rok 2001, jednak w niektórych przypadkach sięgano także do danych z wcześniejszego okresu. W każdy rozdział wplecione zostały definicje wykorzystywanych pojęć, natomiast pełne uwagi metodologiczne znajdują się na końcu publikacji.

INTRODUCTION

The elaboration “Culture in 2009” presents selected aspects of the functioning of cultural institutions in Poland as well as indicators which refer to the use of their offer. Compared with previous years, the publication’s layout has been changed: the analytical comment has been extended, whereas the methodological notes have been moved to the end. For users’ convenience tables have been enclosed on CD (except for the overview table) so as to make them useful for analyses.

The source of the data presented herein are mostly surveys of the Central Statistical Office, conducted since 2008 by the Centre for Culture Statistics in Kraków, in which cultural institutions fill in questionnaires referring to their activities during the previous year. The surveys cover:

- *theatres, music institutions and entertainment enterprises (questionnaire K-01),*
- *museums and institutions related to museums (questionnaire K-02),*
- *public libraries (questionnaire K-03),*
- *libraries: scientific, specialist, fiction and specialist, pedagogical, of scholarly association, of centers of scientific, technical and economic information (questionnaire K-04),*
- *art of exhibition (questionnaire K-05),*
- *film production and services (questionnaire K-06),*
- *cultural centers and establishments, clubs and community centers (questionnaire K-07),*
- *cinemas (questionnaire K-08).*

The publication draws heavily also on other sources of data, such as statistical information of the Publishing House of the National Library, the Ministry of Culture and National Heritage, Polish Film Institute, the Ministry of National Education, the National Broadcasting Council, the National Heritage Board of Poland, Polish Post Directorate and the Office of Electronic Communications.

The elaboration consists of twelve chapters, preceded by a short characteristic of the trends in culture according to statistical surveys. Each chapter includes a general description of different areas of cultural activities conducted by cultural institutions in Poland: theatres, museums and galleries, institutions related to museums (e.g. zoos, natural reserves), libraries (also so called specialist libraries), cinemas, cultural centers and establishments, clubs and community centers as well as non-profit organizations. Apart from the data from surveys, also results of the study “Participation of population in culture” in 2009, carried out at the beginning of 2010, are discussed². The chapter on non-governmental organizations is based on data from the survey SOF-1 on the functioning of foundations, associations and other social organizations.

Separate chapters are devoted to financing of culture by the state budget and by local self-government entities budgets as well as to expenses of households’ budgets on culture. Discussion on particular topics takes into account the dynamics of changes in time, both with respect to the number of institution and characteristics thereof, and also the participation of population in the cultural offer of the surveyed institutions. The reference year is usually 2001, but in some cases the analysis draws on data also from the preceding period. Each chapter provides definitions of the terms used in the analysis, whereas complete methodological notes can be found at the end of the publication.

---

² *Methodological notes referring to this survey can be found e.g. in the publication “Uczestnictwo ludności w kulturze w 2004 r.”. The survey is a so called module survey, conducted along with the households’ budgets survey. Methodological notes referring to the presented herein statistical data from K-surveys can be found at the end of the publication.*

WYNIKI BADAŃ W DZIEDZINIE KULTURY W 2009 R.

Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę

W 2009 roku **wydatki budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego** wyniosły 7 947,2 mln złotych. Oznacza to wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 17,1%. Z tej sumy wydatki budżetu państwa stanowiły 20,0%, zaś wydatki budżetu jednostek samorządu terytorialnego 80,0%. Jednocześnie należy zauważyć, że szybciej wzrastają wydatki jednostek samorządu terytorialnego (wzrost o 142% w 2009 roku w stosunku do 2003), niż wydatki budżetu państwa (wzrost o 77% w 2009 w stosunku do roku 2003). Jeżeli zsumujemy wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego, to okazuje się, że 1,71% ogółu wydatków publicznych stanowią wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. Ponadto przedstawiona w jednym z kolejnych rozdziałów analiza ujawniła, że wydatki na kulturę rosną szybciej niż ogólne wydatki budżetu państwa i samorządu terytorialnego, co oznacza, że udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrasta nie tylko nominalnie, ale stanowi coraz większy udział w ogóle wydatków publicznych.

Wydatki gospodarstw domowych na kulturę i rekreację

Podsumowując **analizę wydatków gospodarstw domowych na rekreację i kulturę** należy zauważyć, że pewne kategorie społeczno-ekonomiczne ze względu na wydatki na rekreację i kulturę są do siebie podobne. Ponadto, istnieje silny związek pomiędzy intensywnością wydatków na rekreację i kulturę, a ogólnym poziomem wydatków gospodarstwa domowego i poziomem wydatków na rekreację i kulturę. Analiza relacji pomiędzy wydatkami na rekreację i kulturę, a wydatkami ogółem gospodarstwa domowego pokazuje, że pomimo, iż związek liniowy dobrze oddaje tę relację, to jeszcze lepsze wyniki osiągamy, gdy założymy relację kwadratową pomiędzy zmiennymi. Co oznacza, że wydatki na rekreację i kulturę wzrastają szybciej, im wyższe są wydatki gospodarstwa domowego ogółem.

Analiza wydatków na kulturę wykazała, że istnieją dwa tempa wzrostu wydatków na rekreację i kulturę w stosunku do wydatków ogółem. Pierwszy szybszy, właściwy gospodarstwom o niższym poziomie dochodów (pierwsze 3 grupy kwintylowe), drugi, wolniejszy, właściwy gospodarstwom z najwyższych przedziałów dochodu rozporządzalnego (4 i 5 grupa kwintylowa). Można zatem mówić o awansie mniej zamożnych gospodarstw w uczestnictwie w kulturze, mierzonym wielkością wydatków na kulturę. Na koniec zaprezentowany został wykres pokazujący poziom wyposażenia gospodarstw różnych kategorii społeczno-ekonomicznych w wybrane dobra kultury. Uzupełnieniem informacji jest zaprezentowanie wyposażenia w niektóre dobra kultury pochodzące z badania uczestnictwa ludności w kulturze przeprowadzonego przez GUS w 2009 r.

Wydawnictwa

Podsumowując sytuację na **rynku wydawniczym** w Polsce należy zauważyć, że w przypadku książek zarówno w odniesieniu do liczby tytułów jak i egzemplarzy, prym wiodzie województwo mazowieckie. Wraz z małopolskim i śląskim wydaje ono łącznie prawie 2/3 wszystkich tytułów oraz 4/5 całości nakładu. W 2009 roku liczba wydanych tytułów książek w stosunku do ubiegłego roku w zasadzie nie uległa zmianie i wyniosła 28,1 tys. Jednakże prawie o 1/5 zmniejszyła się wielkość nakładu wydawanych książek. W przypadku książek wydawanych w języku obcym dominowały pozycje wydawane w języku angielskim, które stanowią aż 3/4 ilości tytułów oraz wielkości nakładu. Ponadto z języka angielskiego na język polski dokonywanych jest około 60% tłumaczeń, chodzi zarówno o liczbę tytułów i egzemplarzy. To samo dotyczy liczby tłumaczeń na języki obce. Około połowa książek, liczba tytułów i egzemplarzy, została przetłumaczona na język angielski.

Z kolei analiza czasopism pokazuje, że liczba wydawanych tytułów wzrosła o 2,7% i wyniosła 7 423. Jednocześnie doszło do redukcji o 8,0% wielkości nakładu globalnego, który w 2009 roku wyniósł 2 603 477,6 tys. Rynek wydawniczy czasopism skoncentrowany jest w województwie mazowieckim, w którym wydawanych jest 37,2% tytułów oraz 69,9% całości nakładu.

Biblioteki publiczne

Baza **placówek bibliotecznych** podlega powolnym procesom przemian. Najważniejszym z tych procesów jest unowocześnianie i profesjonalizacja kadry bibliotek publicznych: wzrasta liczba (i udział) pracowników z wyższym wykształceniem bibliotekarskim w ogóle kadry zatrudnionej w omawianych placówkach bibliotecznych. Kolejnym wskaźnikiem tego procesu może być postępująca komputeryzacja placówek bibliotecznych. Wskaźnik ten systematycznie rósł, przynajmniej od roku 2004 (od tego roku prowadzi się monitoring tego zjawiska), wskutek czego prawie wszystkie biblioteki główne zostały skomputeryzowane. Nieco gorzej ma się sprawa w przypadku filii bibliotecznych, lecz na tym polu także obserwujemy stopniową poprawę sytuacji. Od początku omawianego okresu obserwujemy wzrost stopnia przystosowania obiektów bibliotecznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Biblioteki w niewielkim stopniu zwiększają swoją powierzchnię oraz liczbę miejsc dla czytelników. Obserwujemy powolne zmniejszanie się liczby placówek bibliotecznych, lecz należy zwrócić uwagę, iż zamykane są głównie punkty biblioteczne oraz oddziały dla dzieci a także inne biblioteki publiczne. Zamknięciu uległo także kilka filii bibliotecznych. W przypadku zasobów bibliotecznych obserwujemy stagnację jeżeli chodzi o zbiory książek. Wzrasta natomiast zasobność zbiorów specjalnych, zwłaszcza dokumentów elektronicznych, co można powiązać z komputeryzacją bibliotek oraz upowszechnianiem się tego rodzaju środka przekazu informacji. Warto także zaznaczyć, że nie obserwujemy zjawiska pogłębiania się dysproporcji pomiędzy bibliotekami głównymi a filialnymi w zakresie lokalowych warunków działalności i posiadanych zasobów.

Powoli spada liczba osób zarejestrowanych w bibliotekach publicznych, z drugiej zaś strony stopniowo maleje także przeciętna aktywność czytelników – wypożyczają oni średnio coraz mniej książek, czasopism. Nie dotyczy to jednak wypożyczeń i udostępnień zbiorów specjalnych, które cieszą się coraz większym zainteresowaniem czytelników. Proces ten dotyka także młodych czytelników, zwłaszcza uczniów, w przypadku studentów zaś daje się zaobserwować odwrotna tendencja. Co ciekawe, w stosunku do poprzedniego roku dał się

zaobserwować nieznaczny wzrost liczby zarejestrowanych czytelników, lecz czas pokaże, czy mamy do czynienia z rzeczywistym odwróceniem tendencji spadkowej i ponownym wzrostem zainteresowania bibliotekami publicznymi.

Na koniec 2009 roku mamy więc następującą sytuację w placówkach bibliotecznych. Przede wszystkim daje się zaobserwować znaczną dysproporcję pomiędzy bibliotekami głównymi a bibliotekami filialnymi oraz filiami dla dzieci pod względem jakości bazy instytucjonalnej, zasobów oraz stopnia profesjonalizacji kadry bibliotekarskiej. Pokazała to zresztą wykorzystana w jednym z kolejnych rozdziałów hierarchiczna analiza skupień. Przede wszystkim wyraźnie widać dysproporcję pomiędzy bibliotekami wojewódzkimi, a pozostałymi placówkami w zasadzie pod względem wszystkich wykorzystanych kryteriów. Sektor bibliotek publicznych jest znacznie zróżnicowany pod względem bazy instytucjonalnej, a znaczącą rolę w jego obrazie statystycznym pełnią jednostki, które można określić mianem przypadków odstających. Generalnie jednak linia podziału jakości bazy instytucjonalnej przebiega pomiędzy głównymi bibliotekami w miastach, a bibliotekami wiejskimi oraz filiami bibliotecznymi i filiami dla dzieci. Bardzo silnie daje się zaobserwować zjawisko koncentracji kadry, powierzchni, zasobów, wypożyczeń oraz zarejestrowanych czytelników w bibliotekach macierzystych, zwłaszcza bibliotekach ulokowanych w miastach. Dysproporcja ujawnia się także podczas analizy stopnia przystosowania obiektów bibliotecznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych. W dalszym ciągu duża część bibliotek opiera się na zatrudnianiu pracowników niepełnoetatowych.

Należy zwrócić uwagę, iż biblioteki główne na koniec roku 2009 były już w znacznej części skomputeryzowane a znaczna część spośród nich dodatkowo umożliwiała dostęp do Internetu. Czytelnicy, jeżeli mogą skorzystać z komputera, najczęściej też otrzymują możliwość dostępu do Internetu. Duże biblioteki z reguły znaczną część komputerów wykorzystują do obsługi instytucji i nie udostępniają ich czytelnikom, w małych bibliotekach z reguły praktycznie każdy komputer jednocześnie służy także czytelnikom.

Większość czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych stanowią kobiety, osoby stanu wolnego oraz uczniowie. Najpopularniejszym (najczęściej czytany) rodzajem literatury jest literatura piękna. Można także zaobserwować, iż wraz ze wzrostem wieku respondentów zanika odwiedzanie bibliotek publicznych, chociaż poziom czytelnictwa u osób powyżej 35 lat w zasadzie utrzymuje się na stałym poziomie.

Biblioteki specjalistyczne

Liczba **bibliotek specjalistycznych** spada. Zaobserwowane zostały dwa tempa spadku: pierwszy wolniejszy dotyczy bibliotek pedagogicznych oraz naukowych, drugi – szybszy – dotyczy biblioteki fachowych, fachowo-beletrystycznych, ośrodków informacji naukowej, technicznej, ekonomicznej oraz bibliotek towarzystw naukowych. W przypadku zbiorów bibliotecznych można powiedzieć, że wśród analizowanych bibliotek jedynie naukowe oraz pedagogiczne zanotowały ich wzrost. W przypadku zbiorów specjalnych widoczny jest z jednej strony spadek liczby mikroform i jednoczesny wzrost liczby materiałów elektronicznych. Liczba pracowników bibliotek specjalistycznych nie uległa większym zmianom w stosunku do roku 2001. Natomiast wzrosła liczba osób z wyższym wykształceniem bibliotekarskim. Postępuje proces informatyzacji bibliotek, tj. wzrasta liczba komputerów bibliotecznych, także tych przeznaczonych dla czytelników oraz posiadających podpięcie do Internetu. Wzrosła także liczba bibliotek, które udostępniają swoje katalogi w Internecie oraz umożliwiają

dostęp zarejestrowanym czytelnikom do zewnętrznych baz danych. Pomimo tego, na przestrzeni analizowanych lat zmniejszyła się liczba zarejestrowanych czytelników i - co za tym idzie - wielkość wypożyczeń.

Muzea

Podobnie jak w przypadku innych instytucji kultury, także w odniesieniu do **muzeów** zaznacza się wyraźna koncentracja w kilku województwach - najwięcej muzeów działa w województwie mazowieckim oraz małopolskim, w następnej kolejności w wielkopolskim. Instytucje poszczególnych województw są jednak w różnym stopniu zasobne w eksponaty, co prawdopodobnie rzutuje na ich atrakcyjność dla zwiedzających. Przykładowo w muzeach Małopolski znajduje się o niemal 30% więcej muzealiów niż w muzeach województwa mazowieckiego, mimo, iż liczba omawianych instytucji kultury w tych dwóch regionach jest podobna (a nawet nieznacznie mniejsza w małopolskim).

W ciągu ostatniej dekady wzrosła zarówno liczba muzeów, jak i zwiedzających, instytucje te wydają się zatem niezagrożone w swoim istnieniu. Największym zainteresowaniem cieszą się muzea artystyczne i historyczne. Jak można jednak wywnioskować na podstawie wyników badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r., publiczność muzeów stanowi w istocie niewielki odsetek Polaków. Jak się okazuje, jedynie nieco mniej niż co piąta osoba odwiedziła muzeum przynajmniej raz w roku 2009. Odsetek osób, które odwiedziły muzeum za granicą wynosi natomiast zaledwie 5,1%. Zwiedzanie to domena osób młodych, przede wszystkim młodzieży szkolnej, oraz osób z wyższym wykształceniem. Najniższy odsetek zwiedzających występuje w najstarszych kategoriach wiekowych.

Galerie i salony sztuki

Prezentowane w niniejszym podrozdziale dane na temat **galerii i salonów sztuki** nie pretendują do ukazania wyczerpującego obrazu tej sfery instytucji kultury. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki operatu, w którym znajdują się jednostki zajmujące się głównie wystawiennictwem, podczas gdy wiele tego rodzaju instytucji prowadzi także działalność handlową.

Podsumowując przeprowadzoną analizę należy zauważyć, że galerie i salony sztuki to fenomen wybitnie miejski. Co więcej, większość tego rodzaju instytucji znajduje się w miastach wojewódzkich i pozostaje skoncentrowana w kilku województwach. Od kilku lat obserwowany jest wzrost zarówno liczby samych galerii, jak i osób zwiedzających organizowane w nich wystawy i ekspozycje. Bardzo szybko zwiększa się także liczba placówek przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W odniesieniu do liczby zwiedzających warto jednak zauważyć, że ta forma uczestnictwa w kulturze wydaje się być zjawiskiem marginalnym, dotyczącym w gruncie rzeczy bardzo niewielkiej części społeczeństwa. Jak pokazuje badanie uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku, zaledwie 4,3% badanych odwiedziło przynajmniej raz w roku galerię sztuki współczesnej w kraju, a 1,1% za granicą.

Analiza ujawnia różnice między działalnością instytucji sektora publicznego (głównie galerii samorządów powiatowych) oraz prywatnego. Mimo, iż są mniej więcej równoliczne, te pierwsze charakteryzuje większa aktywność mierzona liczbą wystaw i ekspozycji, organizowanych imprez oświatowych, wydawnictw oraz większa liczba zwiedzających.

Teatry i instytucje muzyczne

Tendencje zaobserwowane na przestrzeni ostatnich kilku lat, jeśli chodzi o **teatry i instytucje muzyczne** podsumować można w kilku punktach:

- liczba teatrów i instytucji muzycznych pozostaje mniej więcej taka sama, nieznacznie zmniejszała się od końca lat 1990-tych do roku 2004, potem zaczęła rosnąć, nie są to jednak bardzo duże zmiany;
- przybywa miejsc na widowni w stałej sali (ogólny trend wzrostowy, choć pojawiają się wahania z roku na rok);
- zwiększa się liczba obiektów przystosowanych dla osób niepełnosprawnych;
- liczba widzów zmniejszała się od końca lat 1990-tych do roku 2004, następnie zaczęła powoli rosnąć (w roku 2009 nastąpił niewielki spadek w stosunku do 2008).

Reasumując, wraz z rozwojem "infrastruktury" (liczby teatrów i instytucji muzycznych, miejsc na widowni, udogodnień dla osób niepełnosprawnych) rośnie także liczba widzów przedstawień, słuchaczy koncertów itp., innymi słowy - wzrasta zainteresowanie ofertą omawianych instytucji kultury (choć – jak sugerują ogólnopolskie badania uczestnictwa w kulturze – jest ono nadal ograniczone do wąskiego kręgu osób). Nie wiadomo natomiast, czy zanotowany w roku 2009 spadek liczby widzów i słuchaczy w stosunku do roku 2008 utrzyma się w dłuższej perspektywie czasu.

Kina

Kina to fenomen przede wszystkim miejski. W przeciwieństwie do większości analizowanych tu instytucji kultury, liczba kin systematycznie się zmniejsza – dotyczy to zwłaszcza kin wiejskich, których jest w tej chwili zaledwie kilkanaście w całym kraju. Co jednak interesujące – liczba widzów bynajmniej nie spada, wręcz przeciwnie, wykazuje tendencję wzrostową, i to pomimo wzrostu średniej ceny biletu na przestrzeni ostatnich kilku lat. Jak można się spodziewać, jest to spowodowane systematycznym zwiększaniem się liczby dużych kin, tzw. mini- i multipleksów, których oferta okazuje się coraz bardziej atrakcyjna dla szerokiej publiczności. Niemal co piąte kino w Polsce jest kinem dużym, o trzech lub większej liczbie sal (same multipleksy stanowią 10,7% wszystkich kin w Polsce). To dzięki nim obserwujemy jednocześnie rozwój zarówno bazy lokalowej tych instytucji, jak i wzrost ich aktywności. Z jednej strony rośnie zatem liczba miejsc na widowni czy też sal w kinach stałych, z drugiej strony natomiast zwiększa się liczba wyświetlanych seansów.

Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice

Analiza bazy i warunków lokalowych **domów kultury, ośrodków kultury, klubów oraz świetlic** unaoczniała kilka niezwykle interesujących zjawisk na które należy zwrócić w tym miejscu uwagę. Bardzo ważnym czynnikiem warunkującym sprawne działanie instytucji jest posiadanie własnego lokalu. Jego brak narzuca ograniczenia, które mogą przekładać się na mniejszą dostępność instytucji dla ogółu społeczności takie jak: bariery w dostępie dla osób niepełnosprawnych, czy brak zróżnicowanej oferty zajęć i pracowni. Wśród instytucji kultury istnieją silne dysproporcje w warunkach lokalowych, które z kolei przekładają się na ich możliwości działania. W najlepszej sytuacji pod tym względem znajdują się domy kultury i kluby kultury, które dzięki lepszym warunkom lokalowym prowadzą także znacznie szerszą działalność na polu organizacji

różnorodnych rodzajów pracowni specjalistycznych, czy prowadzenia bibliotek. W obrębie każdego rodzaju instytucji można wskazać kilkadziesiąt jednostek mogących prowadzić działalność na masową, ponadlokalną skalę – posiadających znaczną przestrzeń użytkową oraz potężne sale widowiskowe. Generalnie jednak rodzaj instytucji znacznie wpływa zarówno na jego bazę lokalową jak i wielkość i różnorodność oferty programowej.

Profil działalności domów kultury oraz ośrodków kultury jest bardzo podobny. Najczęściej organizują one seanse filmowe, występy amatorskich zespołów oraz prelekcje i różne inne formy wykładów. Z kolei kluby i świetlice koncentrują się, poza prelekcjami i wykładami, głównie na imprezach turystycznych. Ważną sferą działalności świetlic są dyskoteki. Najpopularniejszą formą zespołu artystycznego w instytucjach kultury był w 2009 roku zespół taneczny – tak pod względem liczby zorganizowanych przedsięwzięć, jak i liczby uczestników. Na podstawie zaprezentowanych danych można stwierdzić, że aktywność instytucji kultury jest dość mocno związana z warunkami lokalowymi, w których funkcjonują. O ile w przypadku organizacji imprez nie ma to dużego znaczenia, to w przypadku organizowania zespołów artystycznych, klubów czy też kursów baza lokalowa jest istotnym czynnikiem wpływającym na ofertę instytucji kultury. Nie jest to jednak wpływ o deterministycznym charakterze, gdyż całkiem spory odsetek jednostek nieposiadających bazy lokalowej aktywnie działa na polu animacji ruchu kulturowego. Warunki lokalowe przekładają się także na aktywność jednostki. Lepiej wyposażone domy kultury i ośrodki kultury są aktywniejsze na polu działalności niż kluby. Różnica ta jest jeszcze większa, jeżeli odniesiemy je do działalności świetlic.

Na podstawie tych danych wydaje się, iż domy kultury i ośrodki kultury posiadają najszerszą ofertę przeznaczoną dla wszystkich kategorii wiekowych. Kluby (poza organizowanymi przez nie kołami) oraz świetlice ze swoją ofertą starają się koncentrować się w większym stopniu na dzieciach i młodzieży. Dzieci stanowią największy odsetek wśród członków zespołów tanecznych i teatralnych, w klubach plastycznych i politechnicznych oraz na kursach nauki gry na instrumentach. Najwięcej dzieci i młodzieży w omawianych instytucjach kultury uczestniczy w zajęciach zespołów tanecznych, kół plastycznych oraz zostaje absolwentami kursów nauki gry na instrumentach. Zajęcia te mają raczej charakter twórczy i aktywizujący niż towarzyski.

Liczba domów kultury, ośrodków kultury, klubów oraz świetlic uległa w latach 2001-2009 niewielkim zmianom. Zwiększyła się liczba instytucji w stosunku do roku 2001, jednak w porównaniu do roku 2007 dał się zaobserwować spadek w stosunku do ostatniego roku badania, trudno jest jednak mówić o zjawisku regresu. Przyszłe badania pokażą, czy mamy do czynienia z ustabilizowaniem się bazy tego rodzaju instytucji. Pozytywnym zjawiskiem jest systematyczny wzrost odsetka obiektów przystosowanych dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Można także stwierdzić, że generalnie poprawia się aktywność analizowanych jednostek – organizują one coraz więcej imprez, zespołów artystycznych, kół oraz kursów, w których bierze udział zwiększająca się liczba osób.

Na podstawie dostępnych danych trudno jest jednak mówić o poszerzaniu się bazy społecznej uczestników tego typu przedsięwzięć. Zagadnienie to wymaga dalszych, pogłębionych badań. Jeżeli chodzi o zespoły artystyczne i kursy – pomimo wzrostu bezwzględnej liczby młodych ludzi uczestniczących w ich ofercie, relatywnie udział ich spada (z uwagi na ogólny wzrost liczby członków). Z nieco inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku klubów, w których odsetek młodzieży wśród członków podlega takim samym tendencjom jak bezwzględna liczba młodych uczestników. W ostatnich latach nastąpiło jednak zahamowanie tej tendencji – przy jednoczesnym spadku liczby młodzieży zwiększyła się liczba osób starszych, a ogólna liczba członków klubów utrzymała się na stałym poziomie.

Organizacje sektora non-profit

Kultura i wypoczynek stanowi niezwykle ważny element działalności **organizacji sektora non-profit** w Polsce. Jest to sektor liczny (trzeci co do wielkości), posiadający bogaty obszar kreatywnej działalności, dosyć dobrze uzupełniający funkcjonowanie „tradycyjnych” organizacji działających w obszarze kultury. Głównym jego fundatorem są osoby prywatne, organizator samorządowy niezwykle rzadko włącza się w tego rodzaju inicjatywy. Pomimo to organizacje non-profit działające w sferze kultury, współpracują z sektorem samorządowym, chociaż aktywność legislacyjna pozostaje generalnie poza zakresem ich działalności. Są to głównie instytucje świadczące bezpłatne usługi, z drugiej strony prowadzą one także działalność aktywizującą i mobilizującą opinię publiczną. Z jednej strony pełnią istotną rolę konserwatora historii, opieki nad zabytkami, czy miejscami pamięci, z drugiej zaś skoncentrowane są na działalności twórczej, artystycznej i rozrywkowej.

Jedna dziesiąta jednostek tego rodzaju działa jako organizacja pożytku publicznego, co lokuje organizacje sfery kultury na piątym miejscu wśród ogółu organizacji non-profit pod względem zarówno liczebności, jak i odsetka organizacji tego typu. Znaczny ich odsetek ulokowany jest w województwie mazowieckim, w szczególności w Warszawie. Generalnie są to organizacje skupione w dużych aglomeracjach miejskich (Kraków, Poznań, Warszawa, aglomeracja śląska). Jeśli chodzi o finansowanie organizacji pożytku publicznego z 1% podatku dochodowego, sektor ten otrzymał relatywnie mało środków, co przy dużej liczbie obdarowanych organizacji oznacza niewielką kwotą przekazaną średnio na 1 instytucję. Obszar finansowania organizacji pożytku publicznego z 1% podatku jest tą sferą, na którą organizatorzy tego rodzaju organizacji powinni być może zwrócić uwagę opinii publicznej. Jest to pole do przeprowadzenia szerokiej kampanii informacyjnej i marketingowej na temat roli i znaczenia tej sfery w życiu polskiego społeczeństwa.

RESEARCH RESULTS ON CULTURE IN 2009

Expenditure of state budget and local self-government entities on culture

In 2009 expenditure of state budget and local self-government entities on culture and national heritage protection amounted to 7 947.2 million zloty, what means an increase by 17.1% comparing with the previous year. Of this sum, state budget expenditure constituted 20.0%, whereas local self-government entities expenditure 80.0%. At the same time it should be noticed that local self-government entities expenditure grows faster (increase by 142% in 2009 in relation to 2003) than state budget expenditure (growth by 77% in 2009 in relation to 2003). If we sum up expenditure of state budget and local self-government entities we can see that public expenditure on culture and national heritage protection constitutes 1.71% of total public expenditure. Moreover, the analysis shows that expenditure on culture grows faster than total expenditure of state budget and local self--government entities what means that the share of expenditure on culture and national heritage protection grows not only nominally, but constitutes a growing share in total public expenditure.

Households' budgets expenditure on culture and recreation

Summing up the analysis of households' expenditure on recreation and culture it should be noticed that certain social and economic categories are similar to each other in this respect. Moreover, there is a strong relation between the intensity of expenditure on recreation and culture, and total expenditure of a household and the level of expenditure on recreation and culture. The higher is the total expenditure of a household, the faster is the growth of expenditure on recreation and culture.

Publications

Summing up the situation on the publishing market in Poland it should be noticed that both the largest number of titles and of copies is published in the Mazowieckie voivodship. Together with the Malopolskie and the Śląskie it publishes almost two thirds of all titles and four fifths of total circulation. In 2009 the number of book titles published remained almost the same as in the previous year and amounted to 28.1 thousand. The circulation of published books diminished almost by 1/5. In case of books published in a foreign language, publications in English prevailed (they constituted as much as 2/3). Also translations have been done in almost 60% from English language. The same refers to translations into foreign languages. Almost one half of books have been translated into English.

The analysis of periodicals shows that the number of titles published rose by 2.7% and amounted to 7423. At the same time, there was a reduction by 0.8% of the global circulation, which in 2009 amounted to 2 603 477.6 thousand. The publishing market of periodicals is concentrated in the Mazowieckie voivodship, in which 37.2% of titles and 69.9% of total circulation are published.

Public libraries

The institutional base of libraries during the 21st century has been subject to slow transformation processes. One of the most important contemporary phenomena is professionalization of public libraries: we can observe a growing number (and proportion) of librarians with tertiary-level education among their staff. The computerization's progress of public libraries is yet another indicator of the aforementioned process. Nowadays almost all of public libraries are computerized. The situation of branch libraries is a bit worse, but in this area we can also observe gradual improvement. From the beginning of the period discussed we have been observing a fast increase in the rate and number of institutions adapted for disabled (moving on wheelchair) persons. Library rooms and the number of seats for readers increased slightly in the previous year. Another process which has been observed, is the fact that the number of libraries has systematically decreased, but it should be noticed that it refers mostly to library service points, branches for children and other types of libraries. Some small branches have also been closed down. There has been a stagnation with respect to library book collections, but on the other hand the number of special collections (especially electronic documents) has systematically increased, which is clearly connected with the computerization process and popularization of this information's transmission form. Additionally, disproportions between principal libraries and their branches with respect to their institutional base and collection have not been observed.

The number of registered readers and their average activity go down systematically (decrease in the number of readers, book loans and periodicals). It does not refer though to special collection's loans – readers are more and more interested in them. In young age groups, especially among school students, there has been a decline in the number of readers, but the opposite is true in the case of students. An interesting thing is that the number of readers, registered in public libraries, grew up in comparison with the last year, but time will show if it is a real inversion of a long-term downward tendency and the beginning of a growth of interest in public libraries.

At the end of 2009 we can observe a huge disproportion between principal libraries and their branches and branches for children in terms of the quality of the institutional base, the size of collections and professionalization of staff (shown by a hierarchical cluster analysis). First of all there is a clear discrepancy between voivodship libraries and other institutions with respect to practically all criteria that were used. But the libraries' sector is very diverse if we take into account the institutional base and a substantial role in its statistical picture is played by detached cases. In general though, the dividing line runs between the principal libraries in cities and libraries in rural areas as well as branch libraries and branches for children. Another interesting structural phenomenon is concentration of staff, collections, loans and registered readers in principal libraries, especially those located in urban areas. This disproportion manifests itself when we analyze the rate of adaptation for the needs of disabled (moving on wheelchair) persons. Many libraries continuously rely on non-fulltime employees.

The state of computerization of public libraries at the end of 2009 can be deemed good or satisfactory. Almost all principal libraries have been computerized and many of them provide access to the Internet. Large institutions use computers mainly for administrative purposes and do not provide access to them for readers. On the contrary, in small libraries practically all computers can be used by readers.

Specialist libraries

According to data collected by the Central Statistical Office, the number of **specialized libraries** has decreased since 2001, and has reached 1986 entities. There are two rates of changes. A “slower” one concerns scientific and pedagogical libraries (one of ten libraries has been closed down). The “faster” one affects the other types of libraries (one of two libraries has been closed down). Among all types of libraries, only scientific and pedagogical libraries increased their collections between 2001 and 2009. The rest mostly experienced a reduction. Special collections are divided into: manuscripts, microforms, audiovisual materials, electronic documents. The biggest decrease was observed among microforms. Simultaneously, there was a huge increase in the number of electronic documents. The number of employees has not changed much. Nevertheless, the number of employees with tertiary-level librarian education rose from 6.1 thousand in 2001 to 7.4 thousand in 2009. Moreover, informatization proceeds, e.g. there was an increase in the number of computers, both for registered readers and with respect to computers connected to the Internet. The number of libraries which made their catalogues accessible via Internet is on the rise, similarly as the number of libraries that provide access to external data base. Despite that, in the analyzed period, the number of registered users and borrowers fell, from 76 million in 2001 to 62 million in 2009.

Museums

Like in the case of other cultural institutions, also **museums** are concentrated in just a few voivodships. Most of them are located in the Mazowieckie and Małopolskie voivodship, there is also a large number in the Wielkopolskie. Institutions of particular regions are, however, equipped with exhibits to a different extent, which probably has an influence on their appeal to the public. For example, in the museums of Małopolska there are almost 30% more exhibits than in the museums of the Mazowieckie voivodship, even though the number of the discussed cultural institutions is comparable in the two aforementioned regions (and even slightly smaller in the Małopolskie voivodship).

During the past decade there has been a growth both in the number of museums, and in the number of visitors, therefore, these institutions are not threatened in their existence. The most people visit artistic and historical museums. But from the study on cultural participation in culture, of 2010, it results that museum visitors constitute a relatively small percentage of Poles. Only about one in five interviewees has visited a museum at least once during the past 12 months before the date of the study. On the other hand, the percentage of people who visited a museum abroad amounts only to 5.1%. Visiting museums is a domain of youth, mostly schoolchildren, as well as of people with higher education. The smallest percentage of visitors occurs among the oldest age groups.

Art galleries

Data on **art galleries** are based on research among only those institutions which are involved mostly in exhibiting the works of art (therefore, they do not cover those institutions which buy and sell these works). The

analysis of statistical data reveals that galleries are mostly an urban phenomenon. Moreover, most of these institutions are located in voivodship capitals and are concentrated in a few voivodships. Over the past few years there has been a growth both in the number of galleries and visitors of exhibitions and expositions. There has also been a quick increase in the number of institutions adapted for people moving on wheelchairs. The number of visitors, however, is worthy of a note that this form of cultural participation is a marginal phenomenon, in fact limited to a small fraction of the society. As data of 2010 on cultural participation reveal, only 4.3% of interviewees have visited at least once over the past year a national art gallery, and 1.1% did so abroad.

The analysis reveals differences between the public (mostly powiat) and private sector. Despite the fact that they are more or less equal in number, the former are more active in terms of the number of exhibitions and expositions, organized educational events and publications. Public galleries are also more frequently visited.

Theatres and music institutions

Trends with respect to **theatres and music institutions** can be summarized as follows:

- the number of theatres and music institutions remains more or less the same, it had been going down until 2004 and then it started to grow, these are not, however, significant changes;

- the number of seats at a fixed hall is on the rise (a general upward tendency, despite occasional fluctuations);

- there is an increase in the number of institutions adapted for people moving on wheelchairs;

- audience had been decreasing until 2004, then it started to grow slowly (in 2009 there was a slight fall in relation to 2008).

Summing up, together with the development of “infrastructure” (number of theatres and music institutions, seats in the audience, facilities for the disabled), also the number of viewers and listeners is on the rise, in other words, there is a growing interest in the offer of the discussed cultural institutions (even though, as national research on cultural participation suggests, it is still limited to a relatively small circle of people). It remains to be seen, however, if the fall which took place in 2009 would initiate a downward trend.

Cinemas

Cinemas are mostly an urban phenomenon, typical for the most populous and economically developed regions of Poland. Contrary to most of the analyzed herein cultural institutions, the number of cinemas is gradually shrinking. It is especially the case of rural cinemas – there are only several of them in Poland. What is interesting though is the fact that the number of people visiting cinemas does not go down, on the contrary, there is an upward trend despite a growth in the average price of a cinema ticket over the past few years. As can be expected, it is caused by a systematic increase in the number of large cinemas, the so called mini- and multiplexes, which offer a repertoire more attractive to the public. Almost every one of five cinemas in Poland is a large cinema, with three and more screens (only multiplexes constitute 10.7% of all cinemas in Poland). Due to the largest cinemas a development has been observed of both the premises of cinematographic institutions and

their activity. As a result, on the one hand there has been a growth in the number of seats in the audience as well as screens in fixed cinemas, and on the other hand there has been an increase in the number of screenings.

Cultural centers and establishments, clubs and community centers

The analysis of the base and premises of community centers, cultural centers, clubs and common rooms has demonstrated a very interesting phenomenon which should be noticed here. Possession of an own seat has major influence on the functioning of an institution. The lack thereof imposes limitations which have a bearing on the accessibility to the general public and the disabled (moving on wheelchair) persons or on the variety of available activities and specialist workshops. There are strong disproportions between the analyzed institutions with respect to the venue, having impact on their working possibilities. Community centers and cultural centers are in a better situation, therefore, they provide a wider spectrum of activities, organizing more types of specialist workrooms or libraries. Within each type of institutions there can be found several entities which may operate on a mass, trans-local scale – they possess huge operational space and great halls with auditorium. Because of much better premises' characteristics, community centers and cultural centers can diversify their offer of activities (in specialist workrooms). Many of the analyzed institutions are small or average in size and similar to each other.

The profile of activities which are offered by community centers and local centers is very similar. The most frequently they organize film shows, performances of amateur bands, prelections and other forms of lectures. Meanwhile, clubs and common rooms are concentrated, apart from lectures, mainly on tourist activities. Additionally discos are the major sphere of activity of community centers. The most popular forms of artistic activity were dance ensembles. The data analysis shows that the activity of cultural institutions is fairly strongly related to their premises' characteristics. Although it is of no great significance in case of events, the premises' characteristics is an important factor influencing the offer of cultural institutions in case of artistic ensembles, clubs or courses. However, this influence is not deterministic, as a significant share of institutions which do not have their own premises are active in the cultural field. Premises' characteristics translate also into an entity's activity. Better-equipped cultural centers and establishments are more active than clubs. The difference is even greater in case of community centers.

Community centers and cultural centers provide the broadest offer, addressed to all age categories. Clubs (except for hobby-circles) and common rooms focus mostly on children and young people. The biggest percentage of children among members of cultural activities is in dance and theatre ensembles, plastic and polytechnic clubs and courses of playing musical instruments. The most children and youth associated in cultural institutions are active in dance ensembles, plastic circles and become graduates of courses of playing musical instruments. The profile of these activities is rather pro-active than pro-social.

There has been little change in the premises base of the analyzed institutions during years 2001-2009. Their number increased in relation to 2001, but in comparison with 2007 a significant decline has been observed. Future surveys will show if the decline will be permanent. Worthy of attention is a systematic increase in the percentage of institutions adapted for the disabled (moving on wheelchair) persons. In general, the activity of the analyzed institutions has improved – they organize more and more events, artistic ensembles, circles and classes, in which an increasing number of participants have take part.

Non-profit organizations

*Culture and recreation constitute a major part of **non-profit organizations**' activity in Poland. This sector of institutions is numerous (3rd in size), it has significant creative potential and fairly well complements the functioning of 'traditional' organizations, operating in the whole cultural sector. Private persons are the most important founder of 'cultural' 3rd sector, whereas local self-governments rarely get involved in those initiatives. In spite of this, cultural non-profit organizations cooperate well with self-governments, although they are generally not involved in the legislative activity. The non-profit organizations in the cultural sphere are in the most part institutions which provide free services, they also fulfill stimulating and mobilizing role in the public sphere. On the one hand, these institutions fulfill a major role in preserving the history and local heritage. On the other hand, they are concentrated on creative, artistic and entertainment activity.*

One of ten institutions acts as a public benefit organization, which places cultural organizations on the 5th place in the whole non-profit sector both with respect to the quantity and proportion. Significant percentage of 'cultural' non-profit institutions is located in the Mazowieckie voivodship, especially in Warsaw, but frequently non-profit organizations are concentrated in huge city agglomerations, like Warsaw, but also Kraków, Poznań, the Silesian agglomeration. The matter of financing public benefit organizations from 1% from VAT looks a bit worse - this sector has received relatively little funds. Therefore, there is space for organizing a broad information and marketing campaign on the role and importance of this sphere in the life of Polish society.

1. KULTURA – ASPEKT FINANSOWY

1.1. Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego

W 2009 wydatki publiczne budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa (po wyeliminowaniu transferów do jednostek samorządu terytorialnego oraz transferów pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) narodowego wyniosły 7 882,4 mln złotych. Udział wydatków publicznych jednostek samorządu terytorialnego wyniósł 79,9%.

Wydatki budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (łącznie z transferami do jednostek samorządu terytorialnego oraz transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) wyniosły 7 947,2 mln złotych. Oznacza to wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 17,1% (z 6 898,3 mln złotych).

Z tej sumy wydatki budżetu państwa stanowiły 20,0%, zaś wydatki budżetu jednostek samorządu terytorialnego 80,0%. Pośród wydatków jednostek samorządu terytorialnego największą część stanowiły wydatki z budżetu gmin (37,8%), następnie miast na prawach powiatów (36,0%), województw (24,7%) i powiatów (1,5%). Poniższa tablica pokazuje udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego w 2009 roku.

Tabl. 1. Wydatki budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2009 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Wydatki budżetu państwa ^a	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego ^b
Ogółem	465 856 673	298 028 478	167 828 195
w tym wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	7 947 227	1 592 791	6 354 436
Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w %	1,71	0,53	3,79

a Łącznie z transferami do jednostek samorządu terytorialnego. b Łącznie z transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego.

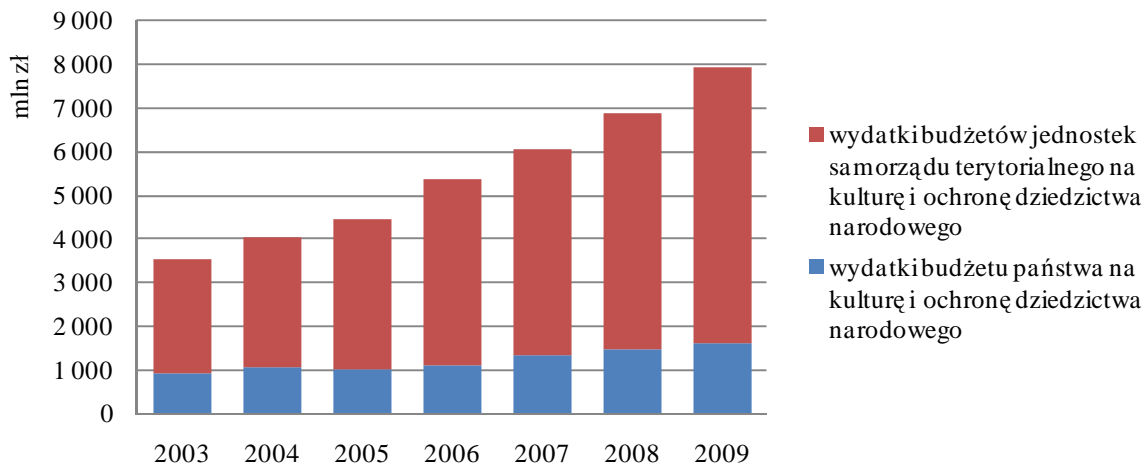
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Jak widać, choć wydatki na kulturę w budżecie państwa wynoszą około pół procenta ogółu, to znacznie większe są wydatki jednostek samorządu terytorialnego – 3,79%. **Jeżeli zsumujemy wydatki na kulturę budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego, to okazuje się, że 1,71% ogółu wydatków publicznych stanowią wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.**

Z kolei wykres nr 1 pokazuje, jak kształtowały się wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w ostatnich siedmiu latach. Na wykresie widać, że w analizowanym okresie wydatki na kulturę rosną. Jednocześnie można zauważyć, że szybciej rosną wydatki

jednostek samorządu terytorialnego (wzrost o 142% w stosunku do roku 2003) niż wydatki budżetu państwa (wzrost o 77% w stosunku do roku 2003).

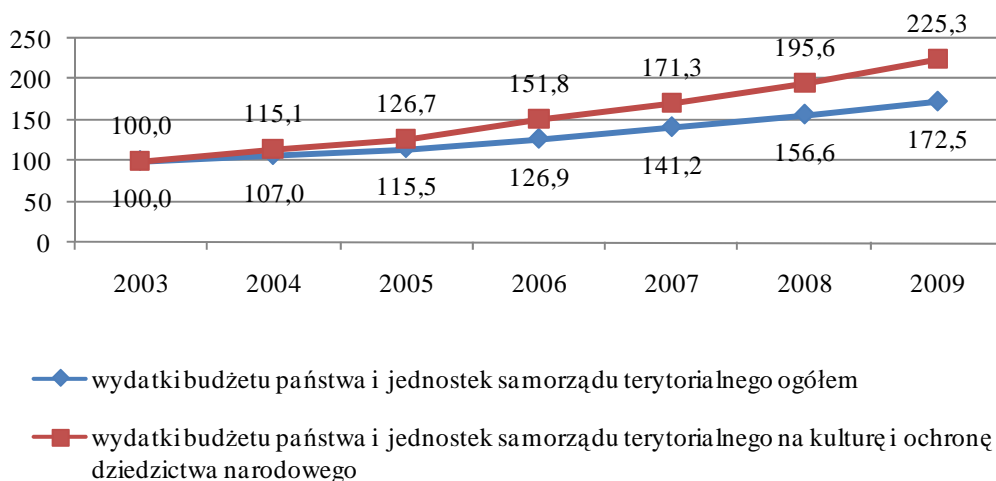
Wykres 1. Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Powyższe uwagi warto uzupełnić o informację na temat relacji wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe do ogólnego poziomu wydatków. Sumując z jednej strony wydatki budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego, oraz z drugiej strony wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i dziedzictwo narodowe, można pokazać dynamikę ogólnych wydatków w stosunku do wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

Wykres 2. Dynamika wydatków publicznych
(rok 2003=100)

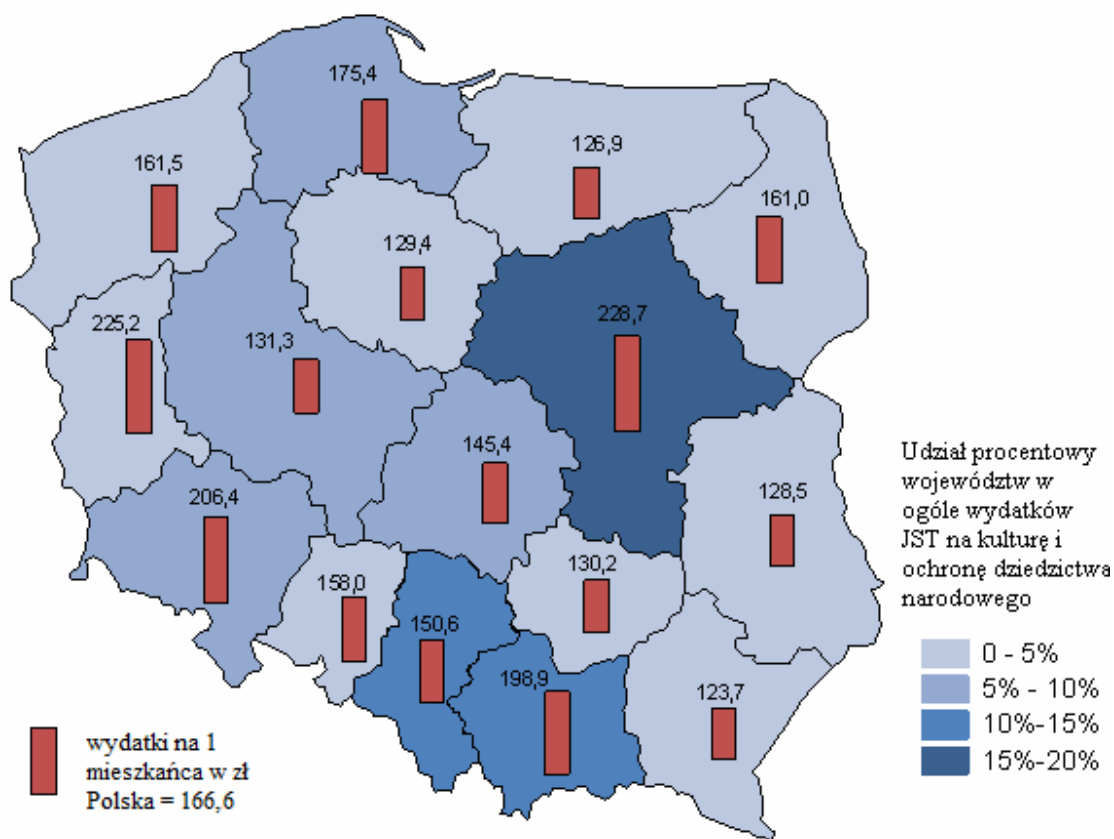
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Wykres 2 pokazuje, że wydatki na kulturę rosną szybciej niż ogólne wydatki budżetu państwa i samorządu terytorialnego. **Oznacza to, że udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrasta nie tylko nominalnie, ale stanowi coraz większy udział w wydatków publicznych ogółem.**

Wśród wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe poniesionych przez budżet państwa³ największy udział miały wydatki na muzea (21,3%), wydatki na teatry (9,2%) oraz na ochronę zabytków i ochronę nad zabytkami (9,0%). Jeżeli zaś chodzi o wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, to wśród jednostek samorządu terytorialnego przeważają wydatki na: domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (28,1%), biblioteki (17,2%) oraz muzea (11,7%).

Na poniższej mapie pokazany został udział procentowy województw w ogóle wydatków jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz wielkość tej kwoty w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Mapa 1. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Analizując wspomniane wielkości można powiedzieć, że jeżeli chodzi o procentowy udział województw w wydatkach na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego to pojawiają się cztery przedziały wydatków:

- wydatki w wysokości 18,8%, właściwe województwu mazowieckiemu
- w przedziale 10,1%-15,0%, województwa: małopolskie, śląskie

³ Łącznie z transferami do jednostek samorządu terytorialnego oraz łącznie z transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego.

- w przedziale 5,1%-10,0%, województwa: dolnośląskie, wielkopolskie, pomorskie, łódzkie
- w przedziale 0,0-5,0%, województwa: zachodniopomorskie, lubuskie, opolskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie, podkarpackie

Mapa ponadto informuje, że w pięciu województwach wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na jednego mieszkańca są większe niż średnia krajowa - mazowieckie (228,74 zł), lubuskie (225,19 zł), dolnośląskie (206,42 zł), małopolskie (198,87 zł), pomorskie (175,38 zł).

1.2. Wydatki gospodarstw domowych

Uczestnictwo ludności w kulturze oraz rekreacji można pokazać także przez pryzmat wielkości wydatków przeznaczanych przez gospodarstwa domowe na dobra i usługi z dziedziny kultury i rekreacji. W takim wypadku gospodarstwa, które przeznaczają więcej pieniędzy na różne typy dóbr kultury i rekreacji będą uznane za intensywniej uczestniczące w kulturze i rekreacji niż te, w których wydaje się ich mniej. Dane o przeciętnych miesięcznych wydatkach przypadających na 1 osobę w gospodarstwie domowym użyte w niniejszej analizie pochodzą z badania Budżetów Gospodarstw Domowych⁴. Wydatki gospodarstw domowych klasyfikowane są wg klasyfikacji COICOP/HBS⁵. W klasyfikacji tej kategoria kultury występuje łącznie z rekreacją. Wydatki na rekreację i kulturę zbudowane są z 46 rodzajów wydatków. W analizie zrezygnowano z próby wydzielenia wydatków właściwych wyłącznie kulturze, zamiast tego do analizy włączono łącznie wydatki na rekreację i kulturę. W analizie nie znalazły się rodzaje wydatków na rekreację i kulturę, które były słabo reprezentowane w próbie⁶, tzn. mała liczba gospodarstw domowych notowała tego typu wydatki. Dodatkowo wyłączone zostały 3 rodzaje wydatków⁷, których wartość w była mniejsza niż 0,5 zł oraz wyłączone zostały opłaty internetowe które były słabo reprezentowane w rozwiązaniu analizy korespondencji. Ostatecznie w analizie znalazło się 18 rodzajów wydatków. Wykres nr 3 to wyniki analizy korespondencji⁸. Niebieskie punkty reprezentują kategorie społeczno-ekonomiczne, natomiast czerwone oznaczają rodzaje wydatków na rekreację i kulturę (opisane szczegółowo w dalszej części tekstu). Jeżeli rodzaje wydatków leżą w tej samej ćwiartce co kategorie społeczno-ekonomiczne, oznacza to, że dana kategoria społeczno-ekonomiczna częściej niż inne grupy preferuje dany rodzaj wydatków. Dla przykładu zamieszczona poniżej mapa korespondencji pokazuje, że emeryci i renciści częściej niż inne grupy ponoszą wydatki na abonament TV, gazety i czasopisma. Wykres został przygotowany na podstawie danych za 2009 rok.

⁴ W przypadku kultury rozchody gospodarstw domowych są równe wydatkom. Więcej informacji w uwagach metodycznych.

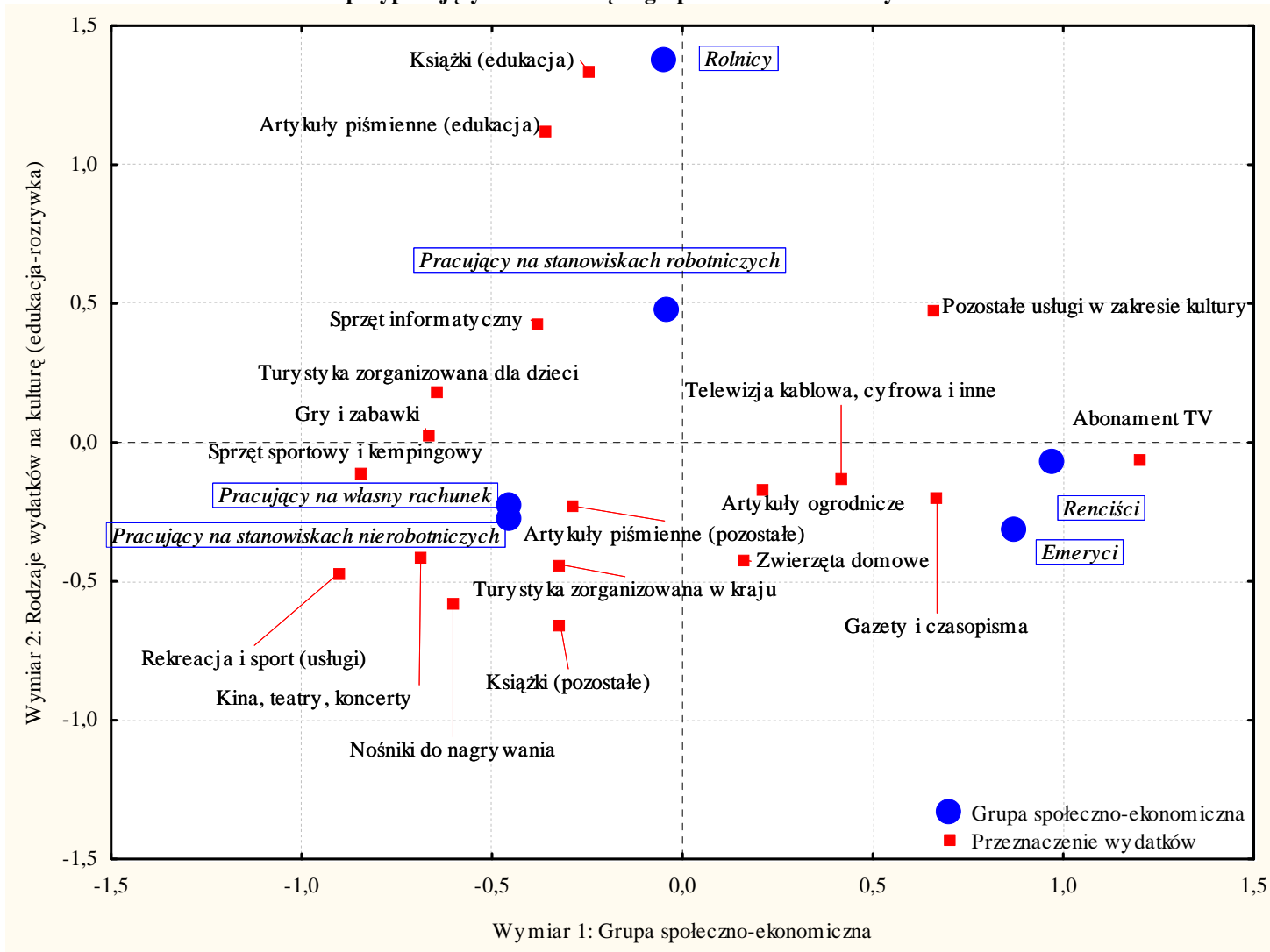
⁵ COICOP/HBS – Classification of Individual Consumption by Purpose for Household Budget Surveys. Opis tej klasyfikacji można znaleźć w książce: *Metodyka badania Budżetów Gospodarstwa Domowych*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1999.

⁶ Były to: Odbiorniki radiofoniczne; Magnetofony i radiomagnetofony; Odtwarzacze płyt kompaktowych, MP3; Zestawy sprzętu do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku; Pozostały sprzęt i akcesoria do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku; Odbiorniki telewizyjne; Magnetowidy i odtwarzacze; Zestawy sprzętu do odbioru, nagrywania i odtwarzania obrazu; Pozostały sprzęt i akcesoria do odbioru, nagrywania i odtwarzania obrazu; Instalacja sprzętu audiowizualnego; Sprzęt fotograficzny i kinematograficzny; Przyrządy optyczne; Naprawa sprzętu audiowizualnego, fotograficznego i informatycznego; Sprzęt trwałego użytku do rekreacji na wolnym powietrzu; Instrumenty muzyczne; Sprzęt trwałego użytku do rekreacji w pomieszczeniach; Konserwacja i naprawa innego sprzętu trwałego użytku związanego z rekreacją i kulturą; Naprawa sprzętu sportowego i kempingowego (do rekreacji na wolnym powietrzu); Usługi weterynaryjne i inne usługi dla zwierząt domowych; Muzea, ogrody zoologiczne; Wynajem sprzętu związanego z kulturą; Gazety i czasopisma przeznaczone do pozostałych celów; Druki różne przeznaczone do celów edukacyjnych; Turystyka zorganizowana za granicą

⁷ Były to: Dewocjonalia; Gry hazardowe; Druki różne przeznaczone do pozostałych celów

⁸ Normalizacja kanoniczna, 94,7 % wyjaśnionej inercji układu.

Wykres 3. Mapa korespondencji kategorii społeczno-ekonomicznych z rodzajami przeciętnych miesięcznych wydatków ponoszonych na rekreację i kulturę przypadających na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Analiza wykresu 3 pokazuje położenie kategorii społeczno-ekonomicznych względem siebie, co pozwala wskazać kategorie leżące w tych samych ćwiartkach układu współrzędnych. Są to kategorie podobne do siebie pod względem preferowanych rodzajów wydatków na rekreację i kulturę. Można wyróżnić 3 grupy podobnych do siebie kategorii społeczno-ekonomicznych:

- Grupa pierwsza (1), lewa górna ćwiartka: rolnicy, pracownicy na stanowiskach robotniczych
- Grupa druga (2), prawa dolna ćwiartka: emeryci i renciści.
- Grupa trzecia (3), lewa dolna ćwiartka: pracownicy na stanowiskach nierobotniczych i pracujący na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym.

Na podstawie powyższego wykresu można wskazać różnorodność uczestnictwa w kulturze mierzoną liczbą rodzajów wydatków preferowanych przez daną grupę. Mianowicie, im więcej wydatków na rekreację i kulturę (punkty oznaczone na wykresie kolorem czerwonym) znajduje się w danej ćwiartce, tym więcej różnych rodzajów wydatków na kulturę wybieranych jest przez daną kategorię społeczno-ekonomiczną. Przyjmując dalej jako podstawę analizy podział kategorii społeczno-ekonomicznych na 3 grupy, odpowiadające 3 ćwiartkom wykresu, można wskazać charakterystyczne dla nich wydatki na rekreację i kulturę. Poniżej zestawione zostały wszystkie rodzaje wydatków preferowane przez daną kategorię społeczno-ekonomiczną. Grupy zostały uporządkowane ze względu na liczbę preferowanych przez nie rodzajów wydatków na rekreację i kulturę.

I tak grupa 3 (pracownicy na stanowiskach nierobotniczych oraz pracujący na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym), której rodzaje wydatków⁹ są najbardziej różnorodne, częściej niż inne wybiera:

- Turystykę zorganizowaną w kraju (Turystyka zorganizowana w kraju)
- Rekreacja i sport – usługi (Usługi w zakresie rekreacji i sportu)
- Sprzęt sportowy i kempingowy (Sprzęt sportowy i kempingowy do rekreacji na wolnym powietrzu)
- Kina, teatry, koncerty (Kina, teatry, koncerty)
- Artykuły piśmienne – pozostałe (Artykuły piśmienne, kreślarskie i malarskie przeznaczone do pozostałych celów)
- Książki – pozostałe (Książki przeznaczone do pozostałych celów)
- Nośniki do nagrywania (Nośniki do nagrywania)

Grupa 2 (emeryci i renciści), częściej niż inne wydaje pieniądze na:

- Abonament TV (Abonament TV)
- Gazety i czasopisma (Gazety i czasopisma przeznaczone do pozostałych celów)
- Zwierzęta domowe (Zwierzęta domowe i artykuły dla zwierząt domowych)
- Artykuły ogrodnicze (Artykuły ogrodnicze do domu i ogrodu przydomowego)
- Telewizja kablowa, cyfrowa i inne (Opłaty za telewizję kablową, cyfrową i inne)

Natomiast grupa 1 (rolnicy, pracownicy na stanowiskach robotniczych oraz utrzymujący się z niezarobkowych źródeł: ze świadczeń społecznych) częściej niż inne grupy swoje wydatki przeznacza na:

- Książki - edukacja (Książki przeznaczone do celów edukacyjnych)
- Artykuły piśmienne - edukacja (Artykuły piśmienne, kreślarskie i malarskie przeznaczone celów edukacyjnych)

---

⁹ Dla przejrzystości prezentacji, nazwy rodzajów wydatków na wykresie nr 3 zostały skrócone, natomiast w nawisie zaprezentowano pełne nazwy z klasyfikacji COICOP/HBS

oraz w znacznie mniejszym stopniu:

- Sprzęt informatyczny (Sprzęt informatyczny, kalkulatory, maszyny do pisania)
- Turystykę zorganizowaną dla dzieci (Turystykę zorganizowaną dla dzieci)
- Gry, zabawki, hobby (Gry, zabawki, hobby)

Dodatkowo warto zwrócić uwagę na niejednoznaczne położenie punktów reprezentujących wydatki na: gry, zabawki, hobby oraz sprzęt sportowy i kempingowy, które leżą na granicy pomiędzy grupami 1 a 3 oraz pozostałe usługi w zakresie kultury bardziej charakterystyczne dla grup 1 i 2 niż dla grupy 3.

Jako podsumowanie analizy powiązania kategorii społeczno-ekonomicznych z rodzajami wydatków na rekreację i kulturę warto pokazać, w jaki sposób wydatki na poszczególne rodzaje dóbr zależą od poziomu ogólnych wydatków przypadających na 1 osobę w gospodarstwie domowym oraz od wielkości wydatków przeznaczonych na rekreację i kulturę.

Analiza tablicy 2 wskazuje, że grupa 3, z największą liczbą preferowanych rodzajów wydatków na kulturę i rekreację – 7, charakteryzuje się jednocześnie najwyższymi ogólnymi wydatkami gospodarstwa domowego oraz najwyższymi wydatkami na rekreację i kulturę. Za nią znajdują się grupy 2 i 1 (5 kategorii wydatków na rekreację i kulturę).

Grupa 2 obejmuje emerytów, których wydatki ogółem są niższe niż w grupie 3, przy jednocześnie niższych wydatkach na rekreację i kulturę. Drugą kategorią, która tworzy grupę 2 są renciści, którzy charakteryzują się zarówno niższymi wydatkami ogółem, jak i niższymi wydatkami na rekreację i kulturę niż emeryci oraz niż przeciętne wydatki w tym zakresie. Kategorie społeczno-ekonomiczne, które tworzą grupę 1 charakteryzują się najniższymi wydatkami ogółem gospodarstwa domowego oraz najniższymi wydatkami na rekreację i kulturę. Wyjątek stanowią pracownicy na stanowiskach robotniczych, których wydatki na rekreację i kulturę są wyższe niż wydatki rencistów w grupie 2. **Można zatem powiedzieć, że istnieje związek pomiędzy liczbą preferowanych rodzajów oraz wielkością wydatków na kulturę i rekreację i wydatków ogółem gospodarstwa domowego. Oznacza to, że ludzie, którzy wydają więcej na rekreację i kulturę wydają także bardziej różnorodnie.**

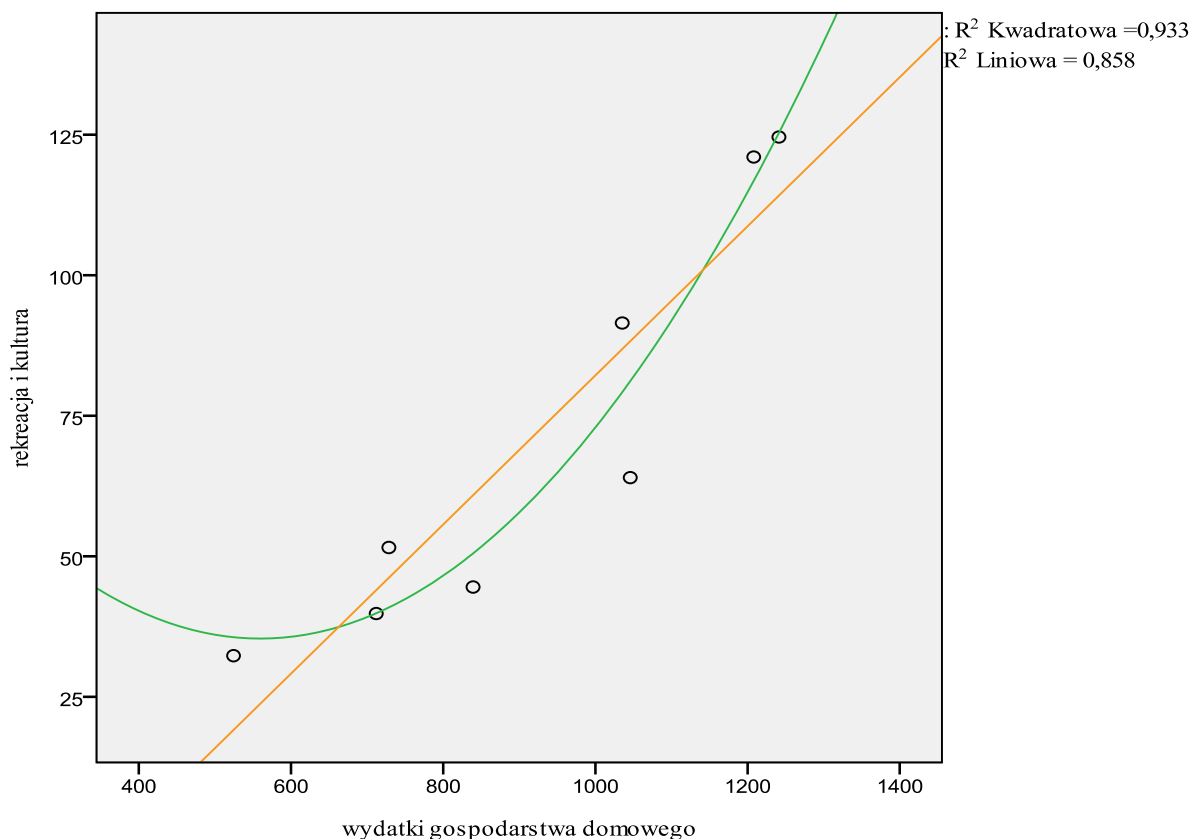
Tabl. 2. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę na rekreację i kulturę w gospodarstwach domowych wraz z liczbą rodzajów wydatków na rekreację i kulturę w 2009 r.

Nr grupy	Kategoria społeczno-ekonomiczna	Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę ogółem	Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę na rekreację i kulturę	Liczba rodzajów wydatków na rekreację i kulturę
		w złotych		
3	Pracownicy na stanowiskach nierobotniczych	1 241,27	124,58	7
3	Pracujący na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym	1 208,08	121,03	7
2	Emeryci	1 045,86	64,00	5
2	Renciści	839,26	44,53	5
1	Pracownicy na stanowiskach robotniczych	728,55	51,56	5
1	Rolnicy	712,00	39,81	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Wykres 4 przedstawia relację pomiędzy wydatkami na rekreację i kulturę a wydatkami ogółem gospodarstw domowych. Wykres przedstawia dwie linie dopasowania - funkcję liniową i kwadratową. Wartość miary dopasowania dla funkcji liniowej wynosi 0,858, zaś dla funkcji kwadratowej 0,933. Im wyższa wartość tej miary, tym lepiej oddaje ona rzeczywiste relacje pomiędzy zmiennymi. Można zatem powiedzieć, że funkcja kwadratowa lepiej opisuje relację pomiędzy wydatkami na rekreację i kulturę a wydatkami ogółem gospodarstwa domowego. Na podstawie własności funkcji kwadratowej można wywnioskować, że im wyższe wydatki ogółem gospodarstwa domowego, tym szybciej rosną wydatki na rekreację i kulturę.

Wykres 4. Relacja pomiędzy przeciętną miesięczną wielkością wydatków na rekreację i kulturę, a przeciętną miesięczną wielkością wydatków ogółem gospodarstwa domowego w 2009 r.

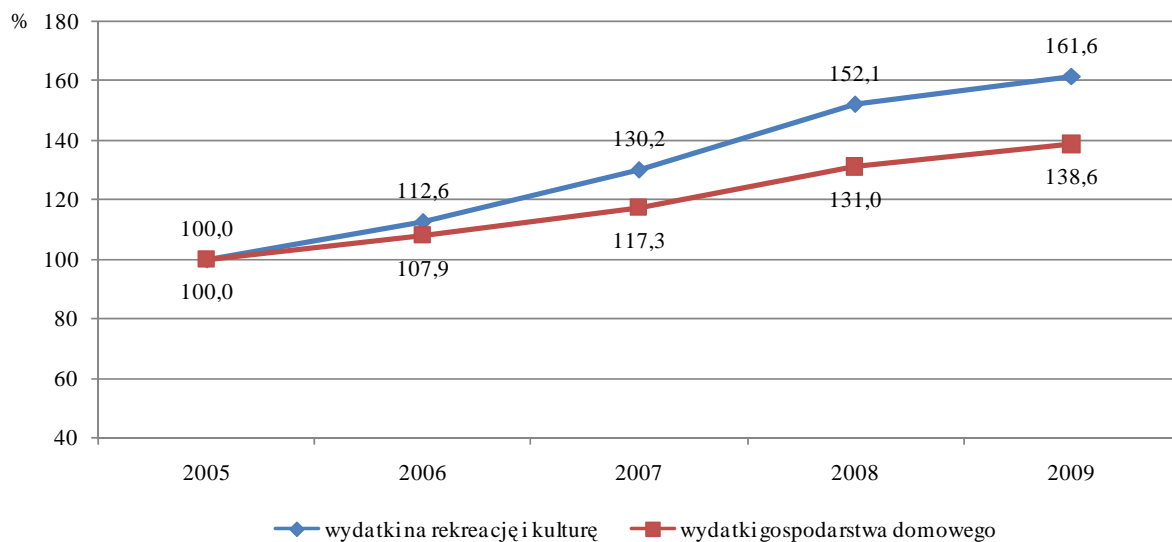
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Wykres 4 pokazuje, że wydatki na rekreację i kulturę rosną szybciej niż wydatki ogółem gospodarstw domowych. W 2009 roku przeciętne miesięczne wydatki na rekreację i kulturę wynosiły 76,40 zł na osobę, w 2005 roku natomiast 47,30 zł. Z kolei przeciętne wydatki ogółem gospodarstwa domowego wyniosły 956,70 zł na osobę w 2009 roku, w 2005 natomiast 690,30 zł.

Wykres 5 pokazuje jak zmieniały się wydatki na kulturę i rekreację na przestrzeni ostatnich pięciu lat. Ponieważ nie odnotowano istotnych różnic w obrębie poszczególnych kategorii społeczno-ekonomicznych, poniżej zaprezentowana została dynamika wydatków na rekreację i kulturę na tle dynamiki ogółu wydatków gospodarstwa domowego bez podziału na kategorie społeczno-ekonomiczne.

Wykres 5. Dynamika przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę na rekreację i kulturę oraz wydatków na 1 osobę ogółem gospodarstw domowych (rok 2005=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Z drugiej strony, warto zobaczyć, jak kształtują się wydatki na kulturę i rekreację w różnych grupach kwintylowych utworzonych na podstawie dochodu rozporządzalnego¹⁰, czyli w grupach dysponujących różnym poziomem dochodu rozporządzalnego. Tablica 3 zawiera wartości dynamiki o stałej podstawie, gdzie rokiem bazowym jest rok 2005, średnioroczne tempo zmian oraz różnicę między tempem zmian policzonym dla wydatków na rekreację i kulturę a tempem zmian dla wydatków ogółem gospodarstwa domowego. Im większa wartość różnicy, tym szybciej wzrastają wydatki na rekreację i kulturę w stosunku do wydatków ogółem gospodarstwa domowego. Analizując wyniki tablicy 3 można wyróżnić dwie grupy kwintylowe I i II, w których różnica między tempami zmian jest większa niż w pozostałych kwintylach.

Można zatem powiedzieć, że gospodarstwa o niższych dochodach rozporządzalnych (z kwintyla I i II) próbują nadrabiać straty, jakie cechują je w stosunku do gospodarstw o wyższych dochodach (z III, IV i V kwintyla) w zakresie wydatków na rekreację i kulturę. Średnie miesięczne wydatki pierwszych dwóch grup kwintylowych łącznie wynoszą 71,26 zł, podczas gdy wydatki gospodarstw z III, IV i V kwintyla łącznie wynoszą 310,94 zł, są zatem ponad cztery razy wyższe.

¹⁰ Definicję pojęcia „dochód rozporządzalny” można znaleźć w uwagach metodologicznych.

Tabl. 3. Dynamika wielkości wydatków na rekreację i kulturę oraz wydatków ogółem gospodarstw domowych w podziale na grupy kwintylowe

Grupy kwintylowe	Typy wydatków	Lata					Średnioroczne tempo zmian	Różnica między średnimi tempami zmian
		2005	2006	2007	2008	2009		
I	Wydatki gospodarstwa domowego	100,0	108,7	122,1	139,2	144,5	9,6	7,0
	Rekreacja i kultura	100,0	111,7	135,4	167,6	185,0	16,6	
II	Wydatki gospodarstwa domowego	100,0	110,3	122,5	137,0	145,9	9,9	6,1
	Rekreacja i kultura	100,0	118,6	141,4	160,5	180,9	16,0	
III	Wydatki gospodarstwa domowego	100,0	109,3	119,8	133,8	140,8	8,9	4,5
	Rekreacja i kultura	100,0	116,1	135,3	161,5	165,7	13,5	
IV	Wydatki gospodarstwa domowego	100,0	108,0	116,2	129,2	136,3	8,0	4,6
	Rekreacja i kultura	100,0	110,8	128,4	151,8	161,0	12,6	
V	Wydatki gospodarstwa domowego	100,0	106,2	114,0	126,8	135,2	7,8	3,5
	Rekreacja i kultura	100,0	111,3	126,6	145,5	153,5	11,3	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Analizie poddano również wyposażenie gospodarstw w wybrane dobra kultury (wykaz dóbr oparty o klasyfikację COICOP/HBS). Z ogółu dóbr właściwych kulturze zostało wybranych 5 tych, w które gospodarstwa domowe są najczęściej wyposażone¹¹. Ich zestaw prezentuje tablica 4.

Tabl. 4. Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrane dobra kultury w 2009 r.

Wyszczególnienie	Odbiornik telewizyjny	Radio lub radiomagnetofon	Aparat fotograficzny	Urządzenie do odbioru TV satelitarnej lub kablowej	Komputer z dostępem do Internetu
	na 100 gospodarstw danej grupy społeczno-ekonomicznej				
Pracownicy na stanowiskach robotniczych	99,5	62,3	68,2	66,0	60,9
Pracownicy na stanowiskach nierobotniczych	97,6	59,4	84,9	71,1	84,7
Rolnicy	99,4	76,2	65,8	41,8	50,5
Pracujący na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym	98,4	59,6	86,1	76,8	84,6
Emeryci	99,0	78,0	38,6	51,9	22,7
Renciści	98,8	74,8	29,6	45,4	22,4
Utrzymujący się z niezarobkowych źródeł: ze świadczeń społecznych	96,7	65,3	34,3	40,6	32,3
Utrzymujący się z niezarobkowych źródeł: pozostałe	86,4	50,6	57,3	41,8	69,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

¹¹ Ogółem bez podziału na kategorie społeczno-ekonomiczne.

Szarym kolorem została zaznaczona wartość największa oraz 2-ga w kolejności. Widać, że kategorie: pracujący na stanowiskach nierobotniczych oraz na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym są lepiej wyposażone w takie dobra kultury jak: aparat fotograficzny, urządzenia do odbioru TV satelitarnej lub kablowej oraz komputer z dostępem do Internetu. Z kolei emeryci są częściej wyposażeni w odbiorniki telewizyjne oraz radio lub radiomagnetofon. Gospodarstwa domowe rolników zajmują drugą pozycję jeżeli chodzi o poziom wyposażenia w radio lub radiomagnetofon. Gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł oraz renciści są słabiej wyposażone w analizowane dobra kultury.

W dalszej części analizy zaprezentowano kilka podstawowych danych dotyczących poziomu wyposażenia gospodarstw domowych w wybrane dobra kultury uzyskanych na podstawie badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Tabl. 5. Gospodarstwa domowe posiadające filmy zarejestrowane na różnych nośnikach w 2009 r.

Czy gospodarstwo domowe posiada filmy	W odsetkach
Ogółem	100,0
tak	45,7
nie	54,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Tabela nr 5 informuje ile gospodarstw domowych posiada filmy zarejestrowane na różnych nośnikach. Uszczegółowieniem tej informacji jest tabela nr 6, która informuje ile filmów posiadają Ci którzy deklarują ich posiadanie.

Tabl. 6. Liczba filmów fabularnych zarejestrowanych na różnych nośnikach będących w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.

Ilość posiadanych filmów	W odsetkach
Ogółem	100,0
1-5	10,8
6-25	49,6
26-50	25,1
51-100	9,5
101-500	4,5
więcej niż 500	0,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Spośród tych którzy deklarują posiadanie filmów, połowa gospodarstw domowych posiada pomiędzy 6 a 25 filmów zarejestrowanych na różnych nośnikach. Większe zbiory, powyżej 100 filmów, posiada 5,0% gospodarstw.

Inaczej przedstawia się odsetek gospodarstw domowych posiadających książki (inne niż podręczniki). Przedstawia go tablica nr 7.

Tabl. 7. Gospodarstwa domowe posiadające książki (inne niż podręczniki) w 2009 r.

Czy gospodarstwo domowe posiada książki	W odsetkach
Ogółem	100,0
tak	45,7
nie	54,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Gospodarstwom domowym, które zadeklarowały posiadanie książek, zadano dodatkowe pytanie dotyczące ich ilości. Rezultaty przedstawia tablica nr 8.

Tabl. 8. Liczba książek (innych niż podręczniki) będących w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.

Ilość posiadanych książek	W odsetkach
Ogółem	100,0
1-5	4,1
6-25	23,7
26-50	28,1
51-100	22,1
101-500	17,3
więcej niż 500	4,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

W przypadku liczby posiadanych książek, 28,1% gospodarstw domowych posiada 26-50 książek. Należy zauważyć ponadto, że 1/5 gospodarstw posiada więcej niż 100 pozycji. Świadczy to niewątpliwie o dużej popularności tego medium kultury.

Tabl. 9. Książki w wersji elektronicznej (inne niż podręczniki) będące w posiadaniu gospodarstw domowych w 2009 r.

Ilość posiadanych książek w wersji elektronicznej	W odsetkach
Ogółem	100,0
brak książek	91,8
1-5	4,2
6-25	2,4
26-50	0,8
51-100	0,5
101-500	0,1
więcej niż 500	0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Tablica 8 pokazuje, że forma elektroniczna nie cieszy się popularnością. 91,8% gospodarstw domowych nie posiada żadnej książki w formie elektronicznej.

Tabl. 10. Gospodarstwa domowe posiadające gry telewizyjne i komputerowe w 2009 r.

Ilość posiadanych gier telewizyjnych i komputerowych	W odsetkach
Ogółem	100,0
nie ma gier	64,0
1-5	13,7
6-25	17,1
26-50	3,9
51-100	1,1
101-500	0,2
więcej niż 500	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Analizie poddano również liczbę gier telewizyjnych i komputerowych w gospodarstwach domowych. Na podstawie tablicy 10 widać, że 64,0% gospodarstw domowych nie posiada żadnej gry komputerowej lub telewizyjnej. Kolejna najliczniejsza grupa stanowi 17,1% i posiada 6-25 gier komputerowych lub telewizyjnych.

2. BIBLIOTEKI PUBLICZNE I CZYTELNICTWO W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH

2.1. Wprowadzenie

Czytelnictwo to najbardziej podstawowa i tradycyjna forma uczestnictwa w kulturze, która stale przyciąga licznych uczestników, książka zaś jest jednym z najważniejszych dóbr kultury, dostępnych w prawie każdym gospodarstwie domowym. Sama forma czytelnictwa, wraz z formowaniem się społeczeństwa informacyjnego przechodzi przemiany, które w swej istocie można częściowo porównać z umasowieniem czytelnictwa w czasach nowożytnych. Autorzy raportu na temat stanu przemysłu księgarskiego zdiagnozowali te przemiany posługując się w tym przypadku trafną metaforą i twierdząc, iż „na świecie książka przeżywa obecnie rewolucję technologiczną związaną z perspektywą wejścia na rynek książki elektronicznej. Jest to zmiana porównywalna z rewolucją Gutenberga”¹². Jest to bardzo trafna diagnoza. W dobie upowszechnienia się Internetu tradycyjnie rozumiana książka zyskuje poważnego konkurenta w postaci e-booków, zaś biblioteki publiczne muszą odnaleźć swoje miejsce wśród coraz bardziej powszechnych bibliotek internetowych (np. działających w ramach projektu Polskiej Biblioteki Cyfrowej) czy innych, szeroko rozumianych elektronicznych zasobów księgarskich.

Podstawowym problemem analitycznym, który został poruszony w niniejszym opracowaniu, jest pytanie o funkcjonowanie bibliotek publicznych w zakreślonym w tej publikacji okresie. Kolejnym, równie istotnym problemem, jest analiza zjawiska czytelnictwa w bibliotekach publicznych na tle ogólnych przemian czytelnictwa w społeczeństwie polskim. Podstawą do odpowiedzi na te ogólnie zarysowane zagadnienia będzie analiza danych zebranych na podstawie badań *KO3 Sprawozdanie z działalności biblioteki publicznej*. Drugim kluczowym źródłem informacji jest badanie uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku, które, w odróżnieniu od poprzednio wskazanego sprawozdania, dostarcza informacji bezpośrednio o zachowaniach Polaków (powyżej 15 roku życia) w sferze kultury. Na wstępie zostaną zaprezentowane ogólne uwagi dotyczące stanu bazy instytucjonalnej bibliotek publicznych (podstawowe wskaźniki w podziale na poszczególne rodzaje instytucji), w drugiej części natomiast analiza koncentruje się na czytelnictwie w publicznych placówkach bibliotecznych.

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany. **Jednostka biblioteczna** jest to placówka (zespół placówek) posiadająca stały księgozbiór objęty wspólną ewidencją i opatrzony wspólnym znakiem własności.

Biblioteki publiczne służą rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych ludności. Zgodnie z funkcją, jaką pełnią poszczególne placówki, wyodrębniono biblioteki: wojewódzkie i powiatowe oraz biblioteki służące mieszkańcom miast na prawach powiatu, gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Ponadto w grupie tej odróżniono biblioteki od podporządkowanych im administracyjnie filii bibliotecznych i punktów bibliotecznych. Dodatkowo wyróżniono biblioteki działające w strukturze innych instytucji: w szkołach (biblioteki publiczno-szkolne) lub ośrodkach (domach) kultury.

¹² *Raport o stanie kultury. Przemysł książki*, Warszawa 2008, s. 47.

Filie biblioteczne są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii). Wśród filii bibliotecznych wyróżniamy filie biblioteczne dla dzieci wyposażone w odpowiedni księgozbiór, o popularyzatorskim profilu działalności odpowiadającym potrzebom młodego pokolenia.

Punkty biblioteczne są to – prowadzone najczęściej społecznie – placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych organizacyjnie jednostek dane o ich działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi jednostek macierzystych.

Oddziały dla dzieci są to niesamodzielne jednostki istniejące zasadniczo jako komórka organizacyjna większych bibliotek i filii bibliotecznych. Są one przeznaczone do obsługi dzieci i młodzieży szkolnej, pełniąc funkcję filii bibliotecznych dla dzieci.

Jako podsumowanie podrozdziału dotyczącego jakości bazy instytucjonalnej oraz zasobów bibliotek publicznych została wykorzystana hierarchiczna analiza skupień. Jej celem jest zgrupowanie przypadków podobnych do siebie na podstawie wykorzystanych kryteriów i oddzielenie ich od przypadków odmiennych. Algorytm maksymalizuje podobieństwo pomiędzy przypadkami w 1 grupie i równocześnie maksymalizuje różnice pomiędzy nimi a przypadkami w pozostałych grupach. Jest to metoda grupowania bez wcześniej zdefiniowanej zmiennej, określającej przynależności do poszczególnych grup (klas). Dla każdego rodzaju biblioteki, które są dla nas w tym miejscu grupowanymi przypadkami, zostały wyliczone zagregowane wskaźniki, które następnie posłużyły jako zmienne w ocenie podobieństwa pomiędzy nimi¹³. Analiza została wykonana z wykorzystaniem metody Warda, jako metody aglomeracji oraz koniecznego w tym przypadku kwadratu odległości euklidesowej, jako miary odległości pomiędzy przypadkami. Technika ta daje najbardziej stabilne rozwiązania, unika tworzenia łańcuchowych powiązań pomiędzy przypadkami a dodatkowo prowadzi do tworzenia małych skupień, co pozwala na dosyć szczegółową ocenę powiązań. Wszystkie spośród wykorzystanych zmiennych są zmiennymi ilościowymi, nie są także od siebie hierarchicznie zależne tzn. występowanie jednej zmiennej nie jest zdeterminowane drugą (np. „liczba komputerów z dostępem do Internetu” jest hierarchicznie zależna od „zmiennej liczba komputerów”). Stabilność zaprezentowanego rozwiązania (przynależności przypadków do poszczególnych skupień) została potwierdzona w oparciu o aglomerację przeprowadzoną techniką średniej odległości pomiędzy skupieniami.

Analiza została wykonana wyłącznie na 8 392 bibliotekach działających w ciągu roku 2009 (a więc bez bibliotek zlikwidowanych) – 2 618 bibliotekach macierzystych oraz filiach (w liczbie 5 570) i 204 filiach dla dzieci, pogrupowanych według zadeklarowanej przez jednostkę funkcji jednostki macierzystej.

---

¹³ Szczegółowe informacje na temat metodologii Hierarchicznej Analizy Skupień można znaleźć w: J. Bacher, *Cluster Analysis*, Nuremberg 2002; M. Walesiak, *Statystyczna analiza wielowymiarowa w badaniach marketingowych*, Wrocław 1993.

2.2. Biblioteki publiczne – baza lokalowa i zasoby

Publiczne placówki biblioteczne stanowią najliczniejszą kategorię analizowanych w niniejszej publikacji instytucji kultury. Instytucje te dzieli się na biblioteki publiczne, filie bibliotek publicznych, filie dla dzieci oraz znacznie mniejsze i niesamodzielne organizacyjnie punkty biblioteczne. Obrazu dopełniają oddziały dla dzieci. Szczegółowe informacje na temat placówek bibliotecznych działających na terenie Polski w 2009 roku zostały zawarte w poniżej zamieszczonej tablicy¹⁴.

Tabl. 11. Liczba placówek bibliotecznych według funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Rodzaj biblioteki	Biblioteki i filie			Punkty biblioteczne	Oddziały dla dzieci
	Ogółem	w tym			
		filie biblioteczne	filie dla dzieci		
Ogółem	8 392	5 570	204	1 469	727
Wojewódzka	18	135	21	101	3
Powiatowa	51	113	6	22	17
Miasta na prawach powiatu	60	721	57	55	31
Gminy miejskiej	275	669	91	169	118
Gminy miejsko-wiejskiej	569	1 466	27	288	246
Gminy wiejskiej	1 616	2 432	2	443	135
Inna biblioteka publiczna	29	34	-	4	2
Filia biblioteczna	5 570	x	x	370	174
Filia dla dzieci	204	x	x	17	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W roku 2009 w Polsce działało 9 861 placówek bibliotecznych różnego typu, wśród których biblioteki publiczne, mające status biblioteki głównej, stanowiły 26,5%, filie biblioteczne 56,5%, filie dla dzieci 2,1%, natomiast punkty biblioteczne: 14,9%. Dodatkowym elementem, nie zaliczanym co prawda do placówek bibliotecznych, ale o którym należy wspomnieć przy tej okazji są oddziały dla dzieci w liczbie 727. Łącznie mamy więc w całym sektorze publicznych instytucji czytelniczych 10 588 jednostek.

Najwięcej bibliotek, działających w Polsce, to biblioteki gmin wiejskich, które stanowią 61,7% wszystkich bibliotek macierzystych. Spory udział w ogóle bibliotek publicznych w 2009 roku miały także biblioteki gmin miejsko-wiejskich (21,7%). Łącznie najwięcej filii organizują biblioteki gmin wiejskich (43,7% spośród wszystkich filii) oraz gmin miejsko-wiejskich (26,6% filii). Filie dla dzieci wydają się być domeną bibliotek gmin miejskich (organizują 45,1% filii dla dzieci) oraz miast na prawach powiatu (26,3% filii dla dzieci). Przeciętnie najczęściej filie biblioteczne organizują biblioteki miast na prawach powiatu (na 1 bibliotekę główną przypada 12 tych placówek), filie dla dzieci zaś najczęściej powstają pod patronatem bibliotek wojewódzkich oraz bibliotek miast na prawach powiatu (1 filia dla dzieci przypadająca na 1 instytucję). Warto zaznaczyć, że bardzo niewiele bibliotek ulokowanych w gminach wiejskich organizuje filie biblioteczne przeznaczone specjalnie dla dzieci. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku bibliotek powiatowych.

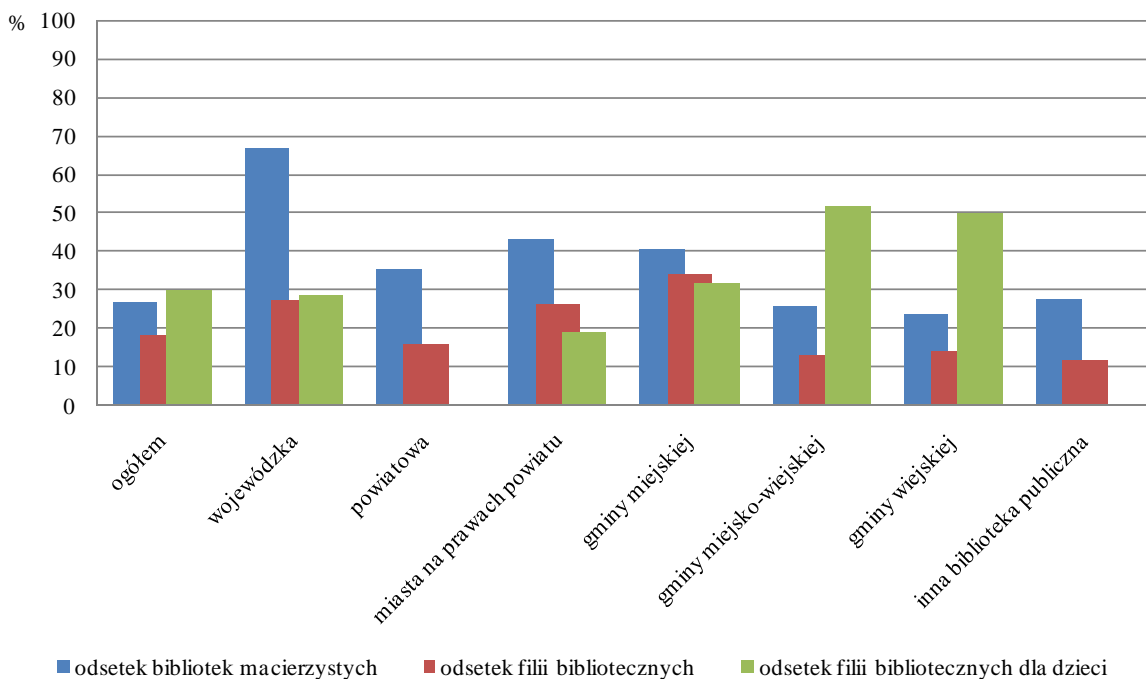
¹⁴ Usunięto informacje dotyczące bibliotek zlikwidowanych w omawianym roku sprawozdawczym.

Najwięcej punktów bibliotecznych działa pod egidą bibliotek gmin wiejskich (30,2% spośród wszystkich punktów bibliotecznych) oraz filii bibliotecznych (25,2% spośród punktów), najmniej zaś w „innych” bibliotekach oraz w bibliotekach powiatowych. Przeciętnie punkty biblioteczne są najczęściej organizowane przez biblioteki wojewódzkie – na 1 bibliotekę tego rodzaju przypada około 6 punktów bibliotecznych. Najwięcej oddziałów dla dzieci działa w bibliotekach gmin miejsko-wiejskich (33,8% posiada oddziały dla dzieci) oraz w filiach bibliotecznych (23,9% ma oddział dla dzieci).

O jakości bazy bibliotecznej w znacznym stopniu świadczy przystosowanie obiektu dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dane na temat tego wskaźnika zostały zaprezentowane na zamieszczonym poniżej wykresie.

Wykres 6. Odsetek obiektów bibliotecznych przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich według funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W 2009 roku 702 biblioteki główne były przystosowane dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, co stanowiło 26,8% ogółu. W przypadku filii, dla potrzeb osób niepełnosprawnych przystosowanych było 1 013 obiektów, co stanowiło nieco mniejszy odsetek (18,2%), zaś w odniesieniu do filii dla dzieci odsetek ten wynosił 29,9% (61 obiektów). Generalnie filie biblioteczne są w zdecydowanie gorszej sytuacji w tej dziedzinie w przypadku każdego rodzaju biblioteki macierzystej. W odniesieniu do filii dla dzieci sytuacja jest nieco lepsza.

Większość (54,0%) bibliotek przystosowanych dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich to biblioteki gmin wiejskich. W przypadku filii dominacja bibliotek wiejskich jest znacznie mniejsza (33,8%), sporą rolę odgrywają także biblioteki gmin miejskich, stanowiąc 22,5% spośród obiektów

posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Z kolei w przypadku filii dla dzieci ponad 2/3 (70,5%) instytucji posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych stanowią filie bibliotek miejskich (29 jednostek) oraz miejsko-wiejskich (14 jednostek). Można stwierdzić, iż biblioteki funkcjonujące w miastach (wraz z filiami i filiami dla dzieci) są w znacznie większym stopniu przystosowane dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich niż biblioteki znajdujące się na obszarach wiejskich. 2/3 bibliotek wojewódzkich (12 jednostek) a także spory odsetek bibliotek miast na prawach powiatów (43,3%; 26 bibliotek) oraz bibliotek gmin miejskich (40,4%; 111 obiektów) posiada tego typu udogodnienia. Poza filiami bibliotek wojewódzkich (27,4% 37 jednostek) największy odsetek obiektów posiadających udogodnienia dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich występuje w bibliotekach gmin miejskich (34,1%; 228 filii). Pozostałe biblioteki, a zwłaszcza filie (bibliotek powiatowych, gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz inne) są bardzo słabo przystosowane dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Kolejnym elementem, pozwalającym ocenić bazę instytucjonalną bibliotek publicznych oraz bibliotek filialnych, jest wielkość pomieszczeń bibliotecznych oraz liczba miejsc dla czytelników w czytelniach. Przekładają się one na możliwości masowego udostępniania czytelnikom zbiorów biblioteki. Jak nietrudno się domyśleć, związek pomiędzy tymi zmiennymi jest bardzo silny¹⁵. Biblioteki publiczne dysponowały 967 250 metrami kwadratowymi powierzchni bibliotecznej oraz 109 827 miejsc dla czytelników. Przy czym realnie dostępne dla czytelników (według stanu na koniec roku 2009) było miejsca w bibliotekach aktywnych na koniec danego roku sprawozdawczego (bez bibliotek zlikwidowanych w ciągu roku), odpowiednio posiadających 967 155 metrów kwadratowych oraz 109 809 miejsc dla czytelników. Tylko te jednostki staną się przedmiotem dalszej analizy bazy lokalowej instytucji bibliotecznych. Szczegółowe informacje na temat bazy lokalowej w podziale na rodzaje jednostek zostały zaprezentowane w poniżej zamieszczonej tablicy.

Tabl. 12. Powierzchnia biblioteczna i liczba miejsc dla czytelników w bibliotekach działających w 2009 r. według funkcji biblioteki macierzystej
Stan w dniu 31 XII

Rodzaj biblioteki	Powierzchnia biblioteczna w m ²			Liczba miejsc dla czytelników		
	biblioteki	filie	filie dla dzieci	biblioteki	filie	filie dla dzieci
Ogółem	552 269	393 790	21 096	52 828	53 669	3 312
Wojewódzka	78 333	18 415	2 234	3 548	1 699	318
Powiatowa	15 453	7 450	356	1 402	1 034	125
Miasta na prawach powiatu	63 582	90 162	6 634	3 765	8 679	848
Gminy miejskiej	110 179	73 104	9 443	9 562	7 583	1 656
Gminy miejsko-wiejskiej	132 053	78 666	2 171	13 181	12 855	345
Gminy wiejskiej	149 220	123 863	258	20 918	21 489	20
Inna biblioteka publiczna	3 449	2 130	-	452	330	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

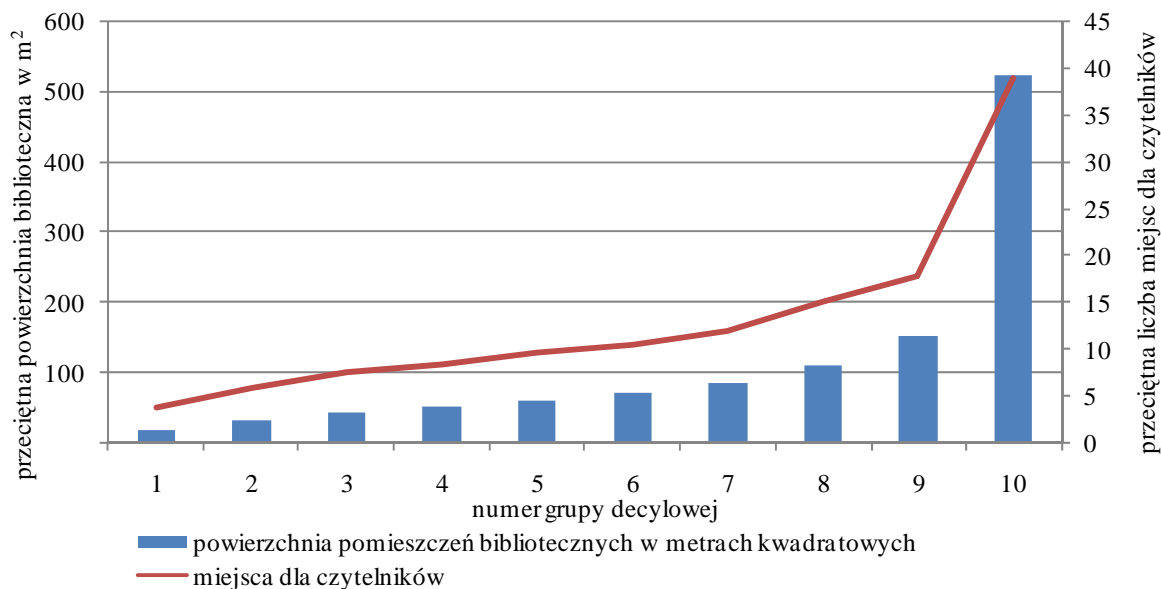
Łącznie najwięcej miejsc dla czytelników (39,6%) oraz największa powierzchnia biblioteczna (27,0%) wśród bibliotek macierzystych występuje w bibliotekach gmin wiejskich. Warto zaznaczyć, że biblioteki gminne (miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie) skupiają 82,6% wszystkich miejsc dla czytelników oraz 70,9%

¹⁵ Współczynnik korelacji R-Pearsona wynosi 0,786

powierzchni bibliotecznej. Podobnie sprawa ma się w przypadku filialnych placówek bibliotecznych (filie bibliotek gmin wiejskich posiadają 40,0% miejsc dla czytelników i 31,5% powierzchni bibliotecznej spośród bibliotek filialnych. W przypadku filii dla dzieci dominacja jest po stronie bibliotek miejskich (44,8% powierzchni bibliotecznej i 50,0% miejsc dla czytelników). Biblioteki filialne oraz filie dla dzieci są zdecydowanie mniejsze od bibliotek macierzystych – pomimo ich ilościowej dominacji na „bibliotecznej mapie kraju” pod względem przeciętnej liczby miejsc oraz powierzchni bibliotecznej są w zdecydowanie gorszej sytuacji niż jednostki macierzyste. Przeciętnie w bibliotekach macierzystych skoncentrowane jest 57,1% powierzchni bibliotecznej oraz 48,1% miejsc dla czytelników spośród omawianych rodzajów placówek bibliotecznych. W najwyższym stopniu tego typu koncentracja ma miejsce w bibliotekach wojewódzkich (79,1% powierzchni oraz 63,8% miejsc dla czytelników) oraz powiatowych (66,4% powierzchni oraz 54,7% miejsc). Odwrotne zjawisko można zaobserwować w przypadku bibliotek miast na prawach powiatu, gdzie w bibliotekach macierzystych znajduje się jedynie 28,3% miejsc dla czytelników przy 39,6% powierzchni.

Należy jednak zaznaczyć, że pomiędzy instytucjami bibliotecznymi istnieją skrajne dysproporcje pod względem wielkości powierzchni bibliotecznej oraz liczby miejsc dla czytelników. Aby ukazać zróżnicowanie pomiędzy bibliotekami przydatna okazuje się analiza wykresu obrazującego średnią powierzchnię biblioteczną i średnią liczbę miejsc dla czytelników w grupach decylowych. Grupy zostały utworzone łącznie dla wszystkich jednostek według powierzchni bibliotecznej – biblioteki według stanu w dniu 31 XII 2009 (bez bibliotek zlikwidowanych) zostały uszeregowane pod względem wielkości, a następnie podzielone na 10 kolejnych grup (decyli). Następnie w tak utworzonych grupach wyliczona została średnia wielkość powierzchni bibliotecznej oraz średnia liczba miejsc dla czytelników. Wyniki tej operacji przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 7. Powierzchnia biblioteczna oraz miejsca dla czytelników według grup decylowych w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Analizując wielkość bibliotek na uwagę zasługuje przede wszystkim ogromną dysproporcję pomiędzy ostatnim decylem a pozostałymi, zarówno pod względem powierzchni bibliotecznej, jak i liczby miejsc dla czytelników. Największe instytucje biblioteczne są krańcowo większe od pozostałych bibliotek oraz filii. Warto

przyjrzeć się również w jakim stopniu poszczególne rodzaje bibliotek są reprezentowane w ostatnim decydu. Wśród 1/10 największych bibliotek znajdują się wszystkie biblioteki wojewódzkie i prawie wszystkie (95,0%) biblioteki miast na prawach powiatu, ponad połowa bibliotek miejskich (69,5%) oraz powiatowych (54,9%) i ponad 1/3 bibliotek gmin miejsko-wiejskich (39,4%). W zdecydowanej mniejszości są natomiast inne biblioteki publiczne (13,8%), filie dla dzieci (9,3%), wreszcie biblioteki gmin wiejskich (4,3%) oraz biblioteki filialne (4,1%). Poza bibliotekami wojewódzkimi oraz bibliotekami miast na prawach powiatu praktycznie w każdym decydu występują wszystkie (lub prawie wszystkie) rodzaje bibliotek. Współczynnik zmienności¹⁶ wyliczony dla każdego z rodzajów bibliotek wahał się w granicach od 0,53 do 1,22 dla powierzchni bibliotecznej oraz 0,65 do 0,79 dla liczby miejsc dla czytelników. Oznacza to, że biblioteki w obrębie każdego rodzaju są znacznie zróżnicowane pod względem wielkości. Dodatkowo na szacowaną przeciętną wielkość biblioteki znaczny wpływ mają instytucje o skrajnych (dużych) rozmiarach.

Na zakończenie tej części analizy należy przedstawić przemiany analizowanych wskaźników bazy instytucjonalnej bibliotek publicznych w omawianym okresie. Podstawowe informacje na ten temat zostały zawarte w tablicy zamieszczonej poniżej.

Tabl. 13. Baza instytucji bibliotecznych
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Biblioteki i filie	8 849	8 783	8 727	8 653	8 591	8 542	8 489	8 420	8 392
w tym obiekty przystosowane dla osób na wózkach inwalidzkich	771	869	1 020	1 122	1 186	1 294	1 405	1 511	1 776
Punkty biblioteczne	2 163	1 973	1 875	1 811	1 752	1 670	1 618	1 555	1 469
Oddziały dla dzieci	856	857	847	817	806	801	834	768	727
Liczba miejsc dla czytelników w tys.	109,8	109,4	108,6	108,0	108,5	109,0	109,0	108,8	109,8
Powierzchnia biblioteczna w tys. m ²	912,2	916,3	917,4	925,3	932,1	938,6	956,0	954,6	967,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W analizie przemian w bazie instytucji bibliotecznych można dostrzec powolny, aczkolwiek wyraźny proces zmniejszania się liczby instytucji. Jednocześnie istniejące instytucje nieznacznie powiększają się (zwiększając powierzchnię oraz liczbę miejsc dla czytelników). Likwidowane są najmniejsze biblioteki, głównie wiejskie, a także punkty biblioteczne i oddziały dla dzieci. Średnio w ciągu lat 2001-2009 liczba bibliotek w ciągu roku zmniejszała się o 0,7%. W porównaniu z rokiem 2008 liczba bibliotek zmniejszyła się o 0,3%, a w porównaniu z rokiem 2001 łącznie o 5,2%. W przypadku punktów bibliotecznych i oddziałów dla dzieci spadek jest znacznie większy – przeciętnie liczba punktów spadała co roku o 4,7%. Progresywne zmiany następują z kolei w liczbie obiektów przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – przeciętnie ich liczba wzrastała o 11,0%. W porównaniu z rokiem 2001 ich liczba wzrosła ponad dwukrotnie (o 130,4%). Powierzchnia biblioteczna wzrosła o 6,0% w ciągu omawianego okresu, natomiast liczba miejsc dla czytelników praktycznie nie ulega zmianie na przestrzeni lat 2001-2009.

¹⁶ Współczynnik zmienności = odchylenie standardowe/średnia arytmetyczna. Współczynnik ten pozwala porównywać względną zmienność dwóch ciągów wyrażanych w innych jednostkach.

2.3. Zbiory, zatrudnienie i komputeryzacja bibliotek publicznych

Podstawowym zasobem bibliotek publicznych są księgozbiory (książki i czasopisma), uzupełniane o zbiory specjalne (materiały audiowizualne, mikroformy, dokumenty elektroniczne oraz rękopisy). Dodatkowym, niezwykle ważnym zasobem bibliotek są komputery oraz programy biblioteczne, umożliwiające nie tylko korzystanie z zasobów innych bibliotek, ale także z Internetu. Istotną rolę we właściwym funkcjonowaniu bibliotek odgrywa także wykwalifikowana kadra bibliotekarzy. Dane na ten temat są dostępne jedynie dla bibliotek publicznych, filii bibliotecznych oraz filii dla dzieci.

Szczegółowe informacje na temat zbiorów bibliotek publicznych zawiera zamieszczona poniżej tablica.

Tabl. 14. Zbiory bibliotek publicznych według rodzaju biblioteki w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

Rodzaj biblioteki	Książki	Czasopisma	Zbiory specjalne				
			ogółem	w tym			
				rękopisy	mikroformy	materiały audiowizualne	dokumenty elektroniczne
w tysiącach							
Ogółem	132 628,2	1 640,2	4 754,7	51,6	44,5	2 476,5	121,7
Biblioteki główne	68 653,5	1 593,0	3 945,6	50,9	44,5	1 757,7	84,8
Filie biblioteczne	61 081,7	45,6	775,2	0,7	0,0	692,7	29,9
Filie biblioteczne dla dzieci	2 893,0	1,6	33,9	0,0	0,0	26,2	7,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Biblioteki publiczne posiadały w 2009 roku ponad 132 miliony książek, ponad półtora miliona wolumenów czasopism, oraz prawie 5 milionów jednostek zbiorów specjalnych¹⁷. Pomimo liczebnej przewagi filii bibliotecznych można zauważyć, że generalnie posiadają one znacznie mniejsze zbiory niż biblioteki macierzyste: 51,8% książek zgromadzonych jest w bibliotekach macierzystych. Jednak dysproporcja ta jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku wolumenów czasopism, spośród których aż 97,1% zgromadzonych jest w bibliotekach głównych. Podobnie sprawa ma się w przypadku zbiorów specjalnych (83,0% w bibliotekach macierzystych), zwłaszcza tradycyjnych (rękopisów i mikroform), które prawie w całości stanowią domenę bibliotek macierzystych. Dużo większy udział w ogólnopolskich zbiorach mają biblioteki filialne w przypadku materiałów audiowizualnych (28,0%) i dokumentów elektronicznych (24,5%). Warto zaznaczyć, iż na podstawie niezamieszczonej tutaj analizy roli bibliotek filialnych oraz filii dla dzieci na przestrzeni lat 2001-2009, można stwierdzić, iż wkład tych bibliotek w stosunku do bibliotek macierzystych w całokształt zbiorów bibliotecznych w zasadzie nie ulegał zmianom. W stosunku do lat poprzednich wyraźnej poprawie uległ jedynie wkład bibliotek filialnych w zbiory dokumentów elektronicznych (o 14 pkt proc. w stosunku do roku 2001).

Jakim zmianom podlegała wielkość zasobów bibliotek publicznych w omawianym okresie? Ogólne informacje zamieszczone zostały w tablicy 15.

¹⁷ Do ogólnej liczby księgozbiorów i zbiorów specjalnych wchodzi także zbiory bibliotek zlikwidowanych w ciągu roku nie przekazane do innych bibliotek, które jednak nie stanowią znaczącego odsetka zbiorów. Biblioteki zlikwidowane posiadały w dalszym ciągu 2 886 książek, żadnych czasopism oraz zbiorów specjalnych.

Tabl. 15. Zbiory bibliotek publicznych w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

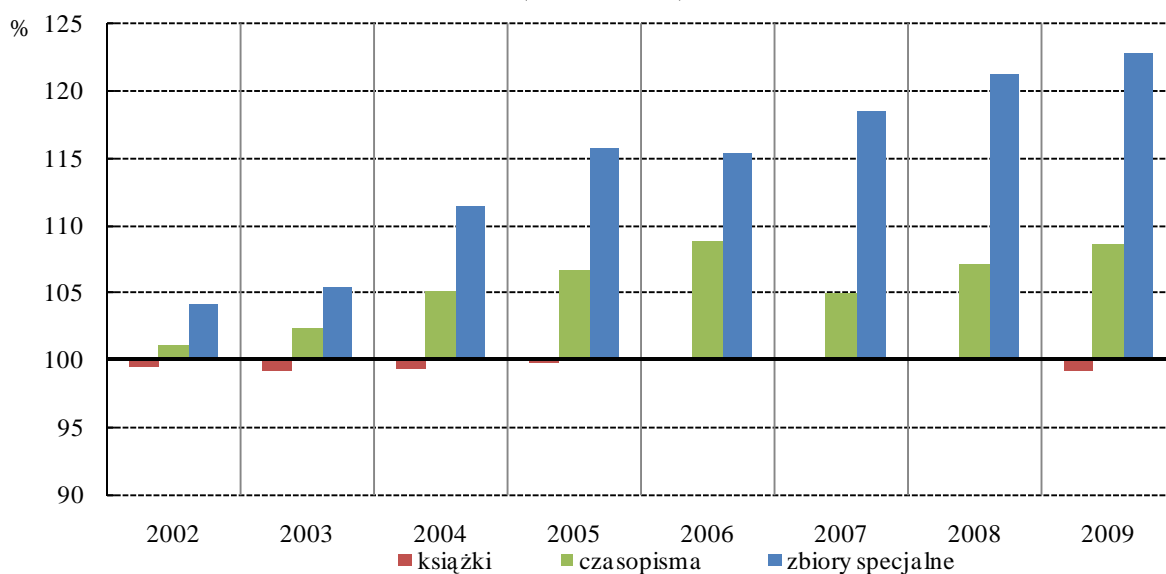
Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	2001=100	2008=100
Książki	132 628,2	99,2	99,2
Czasopisma	1 640,2	108,5	101,2
Zbiory specjalne ogółem	4 754,7	122,7	101,3
w tym: rękopisy	51,6	128,1	102,0
mikroformy	44,5	131,1	105,2
materiały audiowizualne	2 476,5	100,0	98,4
dokumenty elektroniczne	121,7	571,4	115,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W porównaniu z początkiem omawianego okresu wzrost ilościowy dotyczył praktycznie wszystkich rodzajów zbiorów z wyłączeniem książek oraz materiałów audiowizualnych. Znacząco wzrosła liczba zbiorów specjalnych, jeszcze bardziej natomiast liczba dokumentów elektronicznych (prawie sześciokrotnie). Duży wzrost ilościowy odnotowały też biblioteki, jeśli chodzi o rękopisy i mikroformy. Należy jednak zaznaczyć, iż wzrost liczby posiadanych zbiorów podlegał w tym okresie różnorodnym wahaniom. Szczegółowe dane na temat dynamiki przemian w ilości zasobów bibliotecznych zawierają dwa zamieszczone poniżej wykresy, zawierające indeksy dynamiki o podstawie stałej, czyli oddające procentową zmianę wartości w stosunku do roku bazowego (w tym przypadku 2001). Zostały one zamieszczone na wykresie

Zasoby książek w bibliotekach publicznych praktycznie nie uległy większym zmianom. Ich liczba minimalnie spadała w latach 2001-2004, by po okresowym niewielkim wzroście w latach 2005-2007 (średnie tempo wzrostu w tym okresie wynosiło 0,2%), znowu zmniejszyć się w latach 2007-2009. Obecnie liczba książek jest mniejsza niż w 2001 roku o 0,8%.

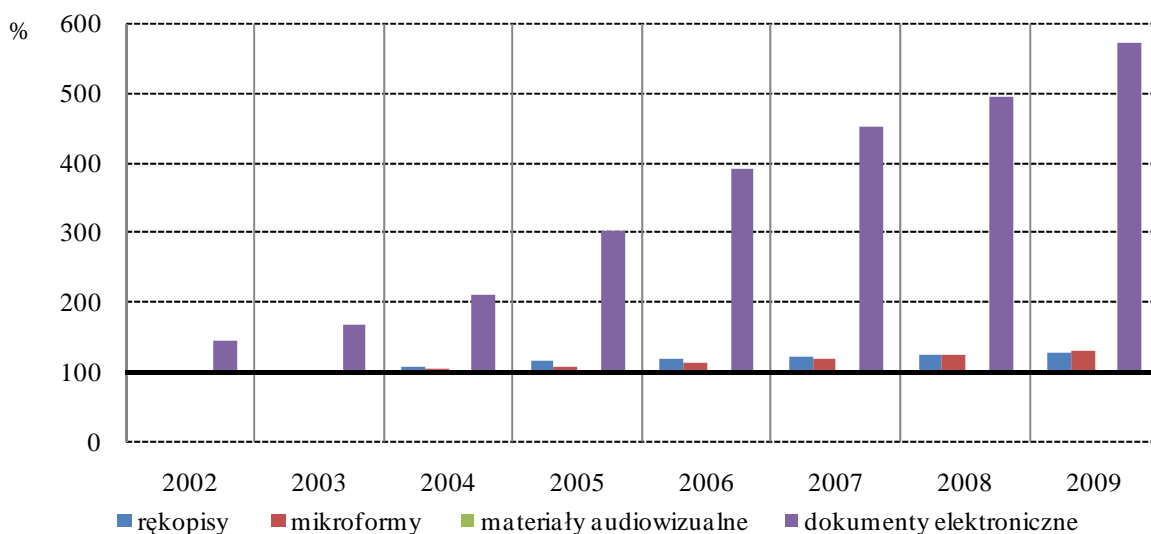
Wykres 8. Dynamika zbiorów bibliotecznych
(rok 2001=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Nieco inaczej ma się sprawa w przypadku czasopism. Poza spadkiem ich liczby w roku 2007, obserwujemy systematyczny przyrost tego typu zbiorów (w latach 2001-2007 średnio o 1,6% w skali roku). Obecnie jest ich o 8,5% więcej niż w 2001 roku. Zbiory specjalne podlegają dużo większym wahaniom – generalnie w latach 2001-2005 obserwowaliśmy ich szybki wzrost (o słabnącej dynamice, przeciętnie w ciągu roku 3,3%), następnie wyhamowanie tendencji wzrostowej (spadek ilości zbiorów o 0,4% w stosunku do roku 2005) i ponowny dynamiczny wzrost w latach następnych (średnio 2,0% w skali roku). W 2009 roku ilość zbiorów specjalnych była wyższa o 22,7% niż w roku 2001. Szczegółowe informacje na temat zmian na przestrzeni lat zawiera wykres poniżej.

Wykres 9. Dynamika liczby zbiorów specjalnych
(rok 2001=100)

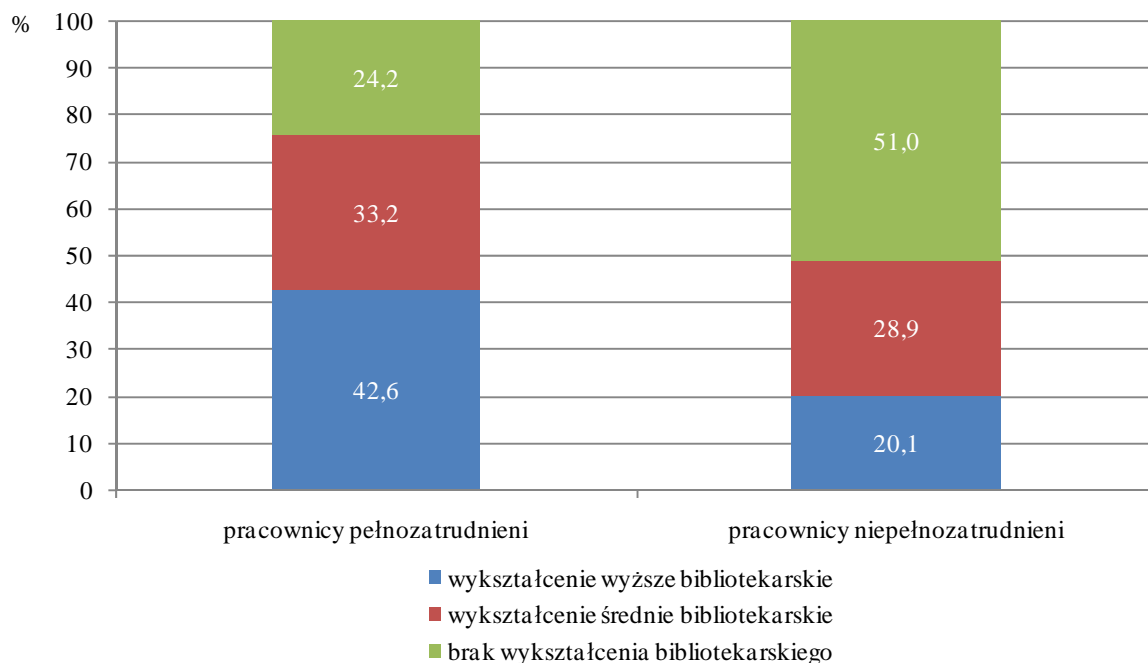
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Najbardziej dynamicznie rozwijają się zasoby dokumentów elektronicznych (przeciętnie w badanym okresie w kolejnych latach następował wzrost ich liczby o 21,9%). Generalnie w porównaniu do roku 2001 biblioteki publiczne posiadały prawie sześciokrotnie więcej zbiorów tego typu. Stała tendencja wzrostowa utrzymuje się także w latach 2003-2009 w przypadku mikroform (przeciętnie w skali roku ich liczba wzrastała o 4,1%). Ogólnie w porównaniu z rokiem 2001 liczba mikroform wzrosła o 31,1%. Znacznie wolniej, lecz systematycznie rośnie liczba rękopisów w zbiorach bibliotek publicznych – średnio o 2,3% w skali roku. Największy względny wzrost liczby tego rodzaju zbiorów zanotowano w roku 2004 (7,0% w stosunku do roku 2003). W porównaniu do roku 2001 biblioteki publiczne posiadają o 28,1% więcej tego rodzaju zasobów. Liczba stanowiących największy odsetek zbiorów specjalnych materiałów audiowizualnych (choć odsetek ten spadł w omawianym okresie z 63,9% do 52,1%) podlega okresowym wahaniom, ale generalnie nie uległa znaczącej zmianie w stosunku do roku 2001.

Czym byłyby biblioteki publiczne bez wykwalifikowanej kadry bibliotekarskiej? W ciągu roku 2009 biblioteki zatrudniały 18 446 pracowników (3 osoby w bibliotekach zlikwidowanych w 2009 roku) z czego 13 679 (74,2%) było zatrudnionych na pełny etat. Spośród instytucji bibliotecznych, które działały w ciągu 2009 roku (nie zostały zlikwidowane) 412 (4,9%) nie zatrudniało żadnego pracownika (mogli oni być zatrudnieni w innej instytucji – np. bibliotece macierzystej, czy domu kultury), natomiast aż 3 302 (39,3%) nie zatrudniało

żadnego pracownika pełnoetatowego. Pracownicy zatrudnieni na pełen etat są najczęściej lepiej wykształceni od pracowników pracujących na część etatu. Informacje na ten temat zamieszczone zostały na wykresie 10.

Wykres 10. Struktura pracowników bibliotek publicznych według wykształcenia w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Można stwierdzić, iż wśród pracowników zatrudnionych na niepełny etat, których w bibliotekach publicznych pracowało w ciągu roku 4 767 (w tym 3 w bibliotekach zlikwidowanych w ciągu roku), większość (51,0%) nie posiadała wykształcenia bibliotekarskiego. Dla pracowników pełnozatrudnionych (13 679) odsetek ten plasował się na poziomie poniżej 1/4 (24,2%). Generalnie pracownicy z wykształceniem bibliotekarskim przeważają wśród pracowników pełnozatrudnionych, stanowiąc zdecydowanie wyższy odsetek niż to ma miejsce dla osób zatrudnionych w bibliotekach na niepełny etat.

Jak wygląda struktura zatrudnienia w poszczególnych rodzajach bibliotek macierzystych oraz bibliotekach filialnych i filiach dla dzieci? W zestawieniu zostały uwzględnione tylko biblioteki działające w 2009 roku oraz ich pracownicy (brak jest w analizie placówek bibliotecznych zlikwidowanych 2009 roku)¹⁸. Tablica 16 pokazuje odsetek pracowników z wyższym wykształceniem kierunkowym wśród pracowników bibliotek publicznych. Ogółem omawiane instytucje, według stanu w dniu 31 XII 2009, zatrudniały 6 792 pracowników z wyższym wykształceniem bibliotekarskim, którzy stanowili 36,8% wszystkich pracowników. Wyraźnie widać, iż według tego kryterium najlepiej wykształconą kadramę mają biblioteki wojewódzkie oraz biblioteki miast na prawach powiatu i biblioteki powiatowe, zupełnie poniżej przeciętnych wartości lokują się natomiast biblioteki gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz inne biblioteki publiczne. Obraz ten znajduje odwzorowanie na poziomie filii bibliotecznych. Odsetek pracowników z wyższym wykształceniem w każdym rodzaju biblioteki w porównaniu do rodzajów bibliotek macierzystych utrzymuje się na podobnym poziomie.

¹⁸ Wśród 3 nieuwzględnionych w poniższym zestawieniu pracowników bibliotek zlikwidowanych 1 osoba posiadała wyższe wykształcenie bibliotekarskie. 2 spośród tych pracowników było zatrudnionych w filii biblioteki gminy miejsko-wiejskiej, jeden zaś w filii dla dzieci biblioteki gminy miejskiej.

Najlepiej na tym tle prezentują się ponownie biblioteki wojewódzkie oraz biblioteki miast na prawach powiatu, a różnica pomiędzy nimi a pozostałymi bibliotekami jest na podobnym poziomie.

Tabl. 16. Pracownicy bibliotek publicznych według poziomu wykształcenia i funkcji biblioteki macierzystej w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Funkcja biblioteki	Biblioteki macierzyste		Filie		Filie dla dzieci	
	ogółem	w tym z wykształceniem wyższym bibliotekarskim w % ogółu	ogółem	w tym z wykształceniem wyższym bibliotekarskim w % ogółu	ogółem	w tym z wykształceniem wyższym bibliotekarskim w % ogółu
Ogółem	10 819	41,1	7 181	29,9	443	45,4
Wojewódzka	1 450	54,9	315	41,9	32	53,1
Powiatowa	341	50,4	146	41,1	8	25,0
Miasta na prawach powiatu	1 425	52,9	1592	42,5	127	48,0
Gminy miejskiej	2 215	47,6	1381	41,9	231	44,6
Gminy miejsko-wiejskiej	2 388	34,5	1411	18,3	43	41,9
Gminy wiejskiej	2 936	28,0	2296	18,6	2	0,0
Inna biblioteka publiczna	64	35,9	40	30,0	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Jak przedstawiają się dane dotyczące przeciętnego zatrudnienia w publicznych instytucjach bibliotecznych. Największą liczbę pracowników zatrudniają biblioteki macierzyste – średnio 4 pracowników na 1 instytucję. Należy jednak zwrócić uwagę na ogromną dysproporcję pomiędzy bibliotekami wojewódzkimi, które zatrudniają średnio 81 pracowników, oraz bibliotekami miast na prawach powiatu (przeciętnie zatrudniającymi 24 pracowników), a pozostałymi bibliotekami głównymi. Najczęściej biblioteki macierzyste zatrudniają 1 pracownika (31,5% spośród nich), niewiele mniej jednak zatrudnia dwóch pracowników (29,9% bibliotek macierzystych). Dla filii bibliotecznych przeciętne zatrudnienie utrzymuje się na poziomie 1 pracownika i nie da się dostrzec znaczących różnic pomiędzy bibliotekami w zależności od rodzaju biblioteki macierzystej. Jednoosobową obsadę posiada 74,4% działających w 2009 roku filii bibliotecznych. Filie dla dzieci przeciętnie zatrudniają 2 pracowników i taką obsadę lub mniejszą posiadała ponad połowa tego rodzaju placówek. 36,3% spośród działających w 2009 roku filii dla dzieci zatrudniało 1 pracownika a 34,8% spośród nich 2 osoby.

Na zakończenie tego wątku przedstawione zostały zmiany zatrudnienia w bibliotekach publicznych na przestrzeni omawianego okresu (tablica 17). Liczba pracowników bibliotek publicznych wzrosła na przestrzeni analizowanych lat o 5,0%, zaś w stosunku do roku 2008 o 2,6%. Tendencja wzrostowa w tym zakresie utrzymuje się, pomimo powolnego spadku liczby bibliotek, praktycznie od roku 2004 (od tamtego okresu zatrudnienie wzrasta przeciętnie o 0,7% w skali roku). Podobny proces ma miejsce w przypadku pracowników zatrudnionych na pełen etat. W porównaniu z rokiem 2001 ich liczba wzrosła o 7,5%, a w stosunku do roku poprzedniego o 1,8%. Od roku 2004 obserwujemy zwiększanie się ich liczby przeciętnie o 1,2% w skali roku.

Odsetek osób pełnozatrudnionych wśród pracowników bibliotek publicznych minimalnie wzrósł z 72,4% do 74,2% w przeciągu lat 2001-2009.

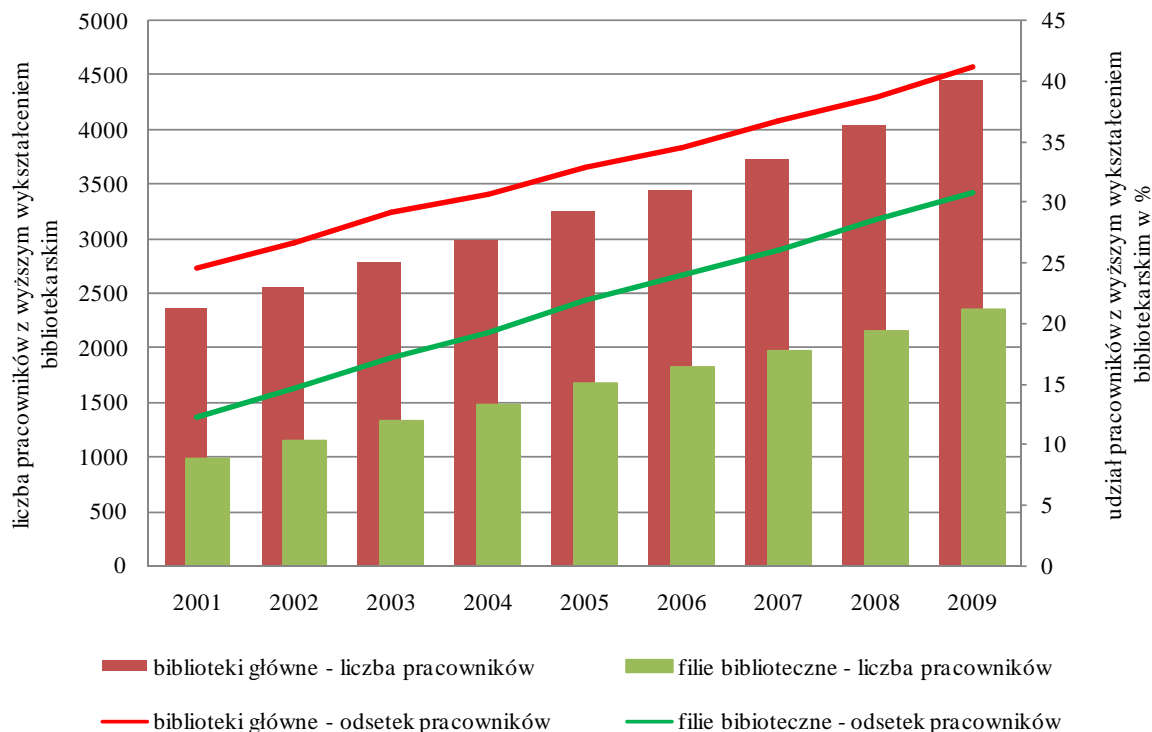
Z zupełnie inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku liczby (i odsetka) pracowników z wyższym wykształceniem bibliotekarskim. Liczba ta praktycznie podwoiła się w badanym okresie (wzrost o 103,7%), tempo wzrostu wynosiło przeciętnie 9,2% w ciągu roku. Z tej też racji odsetek pracowników wysoko wykwalifikowanych wśród osób pracujących w bibliotekach wzrósł z 19,0% w roku 2001 do 36,8% w roku 2009.

Tabl. 17. Pracownicy bibliotek publicznych

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	w tysiącach								
Ogółem	17,6	17,4	17,4	17,5	17,5	17,6	17,7	18,0	18,4
z liczby ogółem pracownicy:									
Pełnozatrudnieni	12,7	12,7	12,7	12,9	13,0	13,0	13,2	13,4	13,7
Z wykształceniem wyższym bibliotekarskim	3,3	3,7	4,1	4,5	4,9	5,3	5,7	6,2	6,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Wykres 11. Pracownicy z wyższym wykształceniem w bibliotekach i filiach bibliotecznych (razem z filiami dla dzieci)
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Powyżej zamieszczony wykres obrazuje liczbę oraz odsetek pracowników bibliotek publicznych oraz filii bibliotecznych (wraz z filiami dla dzieci), legitymujących się wyższym wykształceniem bibliotekarskim

w stosunku do ogółu pracowników placówek bibliotecznych w latach 2001-2009. Jak widać liczba wysoko wykwalifikowanych pracowników placówek bibliotecznych systematycznie wzrasta (przeciętnie o 8,3% w skali roku w bibliotekach publicznych oraz o 11,6% w filiach bibliotecznych wraz z filiami dla dzieci). Chociaż różnica pomiędzy bibliotekami głównymi a filiami w odsetku wykwalifikowanej kadry jest wyraźna, to jednak nie można dostrzec pogłębiania się różnic pomiędzy nimi – nawet można mówić o minimalnym zmniejszaniu się dystansu jaki dzieli filie biblioteczne od ich jednostek macierzystych. Generalny proces profesjonalizacji kadry placówek bibliotecznych obejmuje zarówno biblioteki, jak i ich filie.

Istotnym wskaźnikiem profesjonalizacji działalności bibliotek jest ich informatyzacja wyrażająca się przede wszystkim w liczbie posiadanych komputerów, dostępie do Internetu oraz udostępnianiu swoich zbiorów za pomocą stron internetowych¹⁹. Zasoby komputerowe bibliotek publicznych prezentuje tablica 18.

Tabl. 18. Komputeryzacja bibliotek publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Funkcja biblioteki	Liczba komputerów			
	ogółem	w tym dostępnych dla czytelników	z liczby ogółem podłączonych do Internetu	
			razem	w tym dostępnych dla czytelników
Ogółem	31 780	17 441	28 669	15 892
Wojewódzka	2 788	821	2 430	535
Powiatowa	581	234	544	218
Miasta na prawach powiatu	2 694	746	2 170	575
Gminy miejskiej	4 159	1 808	3 833	1 648
Gminy miejsko-wiejskiej	4 114	2 140	3 880	2 075
Gminy wiejskiej	6 880	4 828	6 478	4 612
Inna biblioteka publiczna	119	81	113	78
Filia biblioteczna	9 738	6 382	8 580	5 793
Filia biblioteczna dla dzieci	707	401	641	358

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W omawianych placówkach bibliotecznych²⁰ znajdowało się 31 780 komputerów, z czego 54,6% (17 338) było dostępnych dla czytelników. Ogromna większość z nich (90,2%; 28 669 komputerów) była podłączona do Internetu. Przy czym czytelnicy mogli korzystać z ponad połowy z nich (55,4%; 15 892 komputerów). Większość spośród komputerów dostępnych dla czytelników było podłączonych do sieci Internet (aż 91,1% spośród nich). Na jedną (działającą) bibliotekę publiczną przypadały w 2009 roku średnio 4 komputery. Należy jednak zwrócić uwagę na ogromne różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami jednostek – przykładowo przeciętna biblioteka wojewódzka posiadała 155 komputerów, biblioteka miasta na prawach

¹⁹ Warto w tym momencie wspomnieć również o programie „Biblioteka +” realizowanym przez Instytut Książki. Celem tego programu jest pełna komputeryzacja bibliotek oraz zapewnienie pełnego dostępu do szerokopasmowego Internetu w bibliotekach gminnych. Celem programu jest również wprowadzenie jednolitego systemu komputerowego umożliwiającego zarządzanie i przeszukiwanie zbiorów bibliotek publicznych w całej Polsce (<http://www.institutksiazki.pl>).

²⁰ Biblioteki zlikwidowane nie posiadały komputerów.

powiatu 45, natomiast filia biblioteczna około 2. Co najmniej połowa spośród omawianych instytucji posiadała maksymalnie 2 komputery, zaś co najmniej połowa udostępniała czytelnikom co najwyżej 1.

Jak wyglądają możliwości skorzystania z tych zasobów przez czytelników? Wyraźnie widać, że największe spośród bibliotek, posiadające także największy zasób komputerów de facto udostępniają czytelnikom niewielki odsetek spośród nich (biblioteki wojewódzkie udostępniają czytelnikom 29,4% swoich komputerów, zaś biblioteki miast na prawach powiatu 27,7%). Większość z nich wykorzystywana jest do obsługi administracyjnej i prac bibliotecznych. Instytucje biblioteczne, posiadające relatywnie najmniej komputerów, udostępniają czytelnikom około 2/3 z nich (biblioteki gmin wiejskich, inne biblioteki, filie biblioteczne). Naturalne jest jednak, że nie dysponują one w dalszym ciągu takimi możliwościami jak duże biblioteki miast na prawach powiatu oraz biblioteki wojewódzkie, chociażby w postaci czytelników wyposażonych w komputery. Około 9/10 komputerów w bibliotekach publicznych, filiach oraz filiach dla dzieci umożliwia dostęp do sieci Internet..

Liczba komputerów w bibliotekach publicznych systematycznie wzrasta. Szczegółowe informacje na ten temat zawiera tablica 19.

Tabl. 19. Komputery w bibliotekach publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

Funkcja biblioteki	Liczba komputerów w roku 2009					
	ogółem			w tym podłączonych do Internetu		
	ogółem	2004=100	2008=100	razem	2004=100	2008=100
Ogółem	31 780	247,3	109,2	28 669	308,0	109,8
Wojewódzka	2 788	171,1	102,2	2 430	195,8	103,2
Powiatowa	581	185,6	123,1	544	227,6	128,6
Miasta na prawach powiatu	2 694	170,9	104,1	2 170	209,9	103,6
Gminy miejskiej	4 159	219,0	111,1	3 833	266,9	112,7
Gminy miejsko-wiejskiej	4 114	224,9	107,5	3 880	269,8	107,8
Gminy wiejskiej	6 880	236,9	105,7	6 478	276,0	104,4
Inna biblioteka publiczna	119	198,3	74,4	113	342,4	75,3
Filia biblioteczna	9 738	425,2	115,7	8 580	641,7	117,6
Filia biblioteczna dla dzieci	707	202,0	107,9	641	315,8	110,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Na przestrzeni lat 2004-2009 liczba komputerów w bibliotekach wzrosła o 147,3% zaś liczba komputerów z dostępem do Internetu zwiększyła się trzykrotnie na przestrzeni analizowanych lat (wzrost o 208,0%). Należy przy tym zaznaczyć, iż w ostatnim roku tempo komputeryzacji²¹ bibliotek uległo, w porównaniu z latami wcześniejszymi znacznemu spowolnieniu, co oczywiście wiąże się z nasyceniem tych instytucji sprzętem komputerowym – potrzeby znacznej części bibliotek w tej mierze zostały zaspokojone zaś bieżące zapotrzebowanie bibliotek, nie posiadających do tej pory sprzętu komputerowego, jest w znaczącym stopniu realizowane. Przeciętnie w bibliotekach przybywało 18,5% nowych komputerów na rok, natomiast 23,0% komputerów było podłączanych do sieci. Jednak, jak można zauważyć, przyrost w ostatnim roku był znacząco niższy niż dotychczas. I rzeczywiście do roku 2008 tempo komputeryzacji wynosiło 9,2% nowych

²¹ Statystyki uwzględniają bilans liczby komputerów w bibliotekach według stanu w dniu 31 XII.

komputerów w skali roku i 9,4% nowych jednostek podłączonych do sieci. Proces ten dotyczył w znacznym stopniu wszystkich rodzajów bibliotek publicznych.

Wskaźnikami wartymi uwagi są odsetki (spośród działających jednostek) bibliotek posiadających komputery, posiadających dostęp do sieci Internet oraz udostępniających swoje katalogi w Internecie. Wartości tych wskaźników w podziale na funkcje biblioteki zostały zamieszczone w tablicy 20.

Można stwierdzić, że praktycznie wszystkie biblioteki wojewódzkie, powiatowe i miast na prawach powiatu były w 2009 roku skomputeryzowane. W nieco tylko mniejszym stopniu skomputeryzowane są biblioteki gminne. Nieco gorzej sprawa ma się w przypadku filii bibliotecznych, filii dla dzieci oraz innych bibliotek publicznych. Generalnie 73,5% bibliotek, według stanu w dniu 31 XII 2009, zostało skomputeryzowanych na przestrzeni ostatnich lat. Obserwujemy także, iż znaczna część bibliotek macierzystych ma dostęp do Internetu – 65,9% bibliotek. Jednak w tym przypadku ujawnia się dysproporcja pomiędzy bibliotekami filialnymi, a bibliotekami macierzystymi. Znacznie gorzej sprawa ma się w przypadku udostępniania katalogów bibliotecznych w Internecie. Tylko 19,6% bibliotek publicznych ma taką możliwość i są to głównie biblioteki wojewódzkie, powiatowe oraz biblioteki miejskie. Najwyższy odsetek tego typu instytucji jest wśród bibliotek wojewódzkich, z których wszystkie posiadają katalogi internetowe oraz biblioteki miast na prawach powiatu (83,3%). Warto także zwrócić uwagę na znaczący odsetek filii dla dzieci, które dają taką możliwość – zapewne jest to związane z tym, iż są one w większości organizowane przez dobrze skomputeryzowane biblioteki miejskie oraz biblioteki miast na prawach powiatów.

Tabl. 20. Wskaźniki komputeryzacji bibliotek publicznych według funkcji biblioteki w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Funkcja biblioteki	Biblioteki					
	posiadające komputery		z dostępem do Internetu		posiadające katalogi internetowe	
	w liczbach bezwzględnych	odsetek	w liczbach bezwzględnych	odsetek	w liczbach bezwzględnych	odsetek
Ogółem	6 167	73,5	5 528	65,8	1 646	19,6
Wojewódzka	18	100,0	18	100,0	18	100,0
Powiatowa	51	100,0	50	98,0	21	41,2
Miasta na prawach powiatu	60	100,0	57	93,3	50	83,3
Gminy miejskiej	273	99,3	265	96,4	133	48,4
Gminy miejsko-wiejskiej	551	96,8	541	95,1	137	24,1
Gminy wiejskiej	1 555	96,2	1 502	93,0	157	9,7
Inna biblioteka publiczna	25	86,2	23	79,3	5	17,2
Filia biblioteczna	3 458	62,1	2 905	52,1	1 014	18,2
Filia biblioteczna dla dzieci	176	86,3	167	81,9	111	54,4

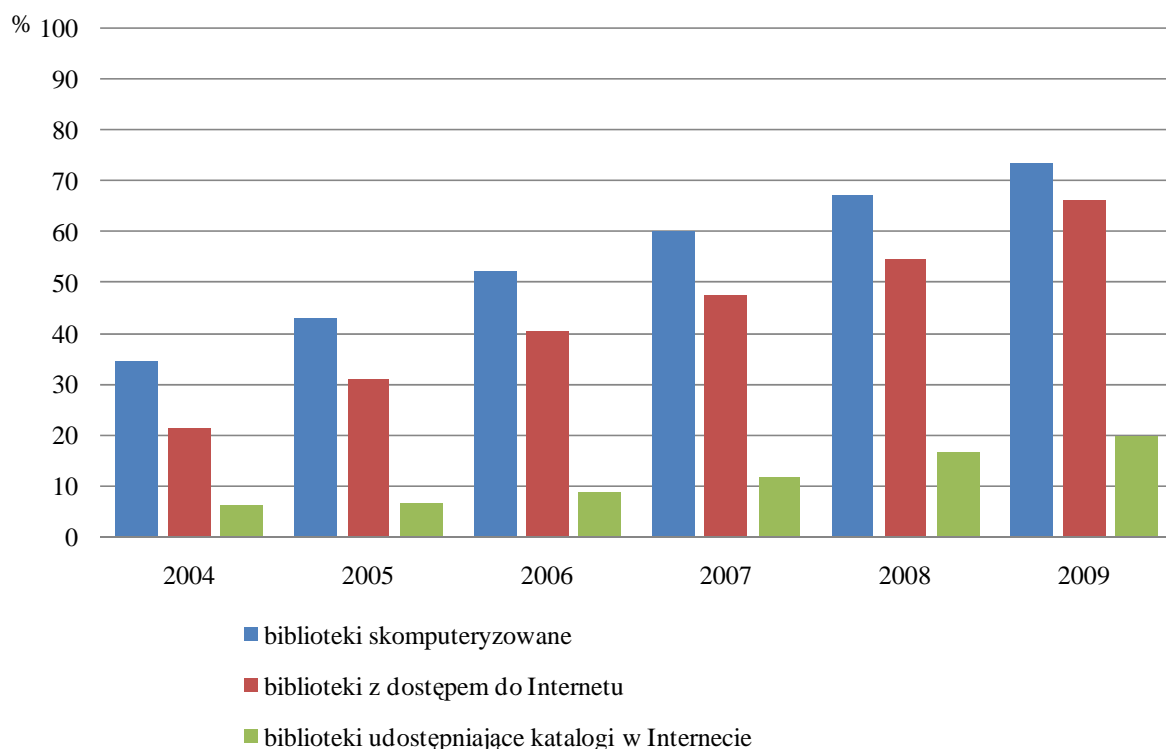
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Informacje dotyczące przemian omawianych wskaźników w latach 2004-2009 (w bibliotekach czynnych na koniec danego roku) zostały zamieszczona na wykresie 12.

Można wyraźnie zaobserwować szybkie postępy komputeryzacji bibliotek publicznych w omawianym okresie. Liczba skomputeryzowanych bibliotek wzrastała średnio o 14,8% w skali roku, liczba bibliotek z dostępem do Internetu o 23,1%, natomiast bibliotek, które posiadały katalogi internetowe o 18,2%. Należy

jednak pamiętać, iż ukazana powyżej dynamika zależy głównie od stanu najliczniejszych, a jednocześnie relatywnie najslabiej wyposażonych bibliotek gminnych oraz filii bibliotecznych. W pewnym stopniu znaczenie mają także nieliczne inne biblioteki oraz filie dla dzieci. Przykładowo biblioteki wojewódzkie oraz biblioteki miast na prawach powiatu były już na początku analizowanego okresu praktycznie w całości skomputeryzowane. Rok później ten stan osiągnęły biblioteki powiatowe. Odsetek skomputeryzowanych bibliotek gmin miejskich utrzymuje się na stałym poziomie około 98%. Wskaźnik komputeryzacji powyżej 9/10 biblioteki miejsko-wiejskie osiągnęły w 2006 roku, natomiast biblioteki wiejskie w 2008 roku.

Wykres 12. Komputeryzacja bibliotek publicznych
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Do pracy biblioteki niezbędne są programy biblioteczne, umożliwiające prawidłową obsługę zbioru, wypożyczeń, czy gromadzenia statystyk na temat czytelników. Na polskim rynku programów bibliotecznych obecnych jest wiele tego rodzaju rozwiązań informatycznych, jednak dominującą pozycję zajmują dwa programy. Szczegółowe informacje na ten temat zostały zamieszczone w tablicy 21.

Wykorzystywanie programów bibliotecznych zadeklarowały 3 723 biblioteki. Bardzo niewielki odsetek bibliotek zadeklarował wykorzystanie jednocześnie kilku programów. Generalnie najczęściej biblioteki publiczne wykorzystują program MAK oraz Sowa, relatywnie często w bibliotekach publicznych pojawia się też program Libra.

Tabl. 21. Oprogramowanie bibliotek publicznych w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

Nazwa programu	Programy	
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach
Ogółem	3 879	100,0
Aleph	184	4,7
Horizon	37	1,0
ISIS	6	0,2
Libra	366	9,4
MAK	1 575	40,6
MOL	16	0,4
Patron	125	3,2
Prolib	218	5,6
Schola	5	0,1
Sowa	1 088	28,0
VTLS	1	0,0
Inny	258	6,7

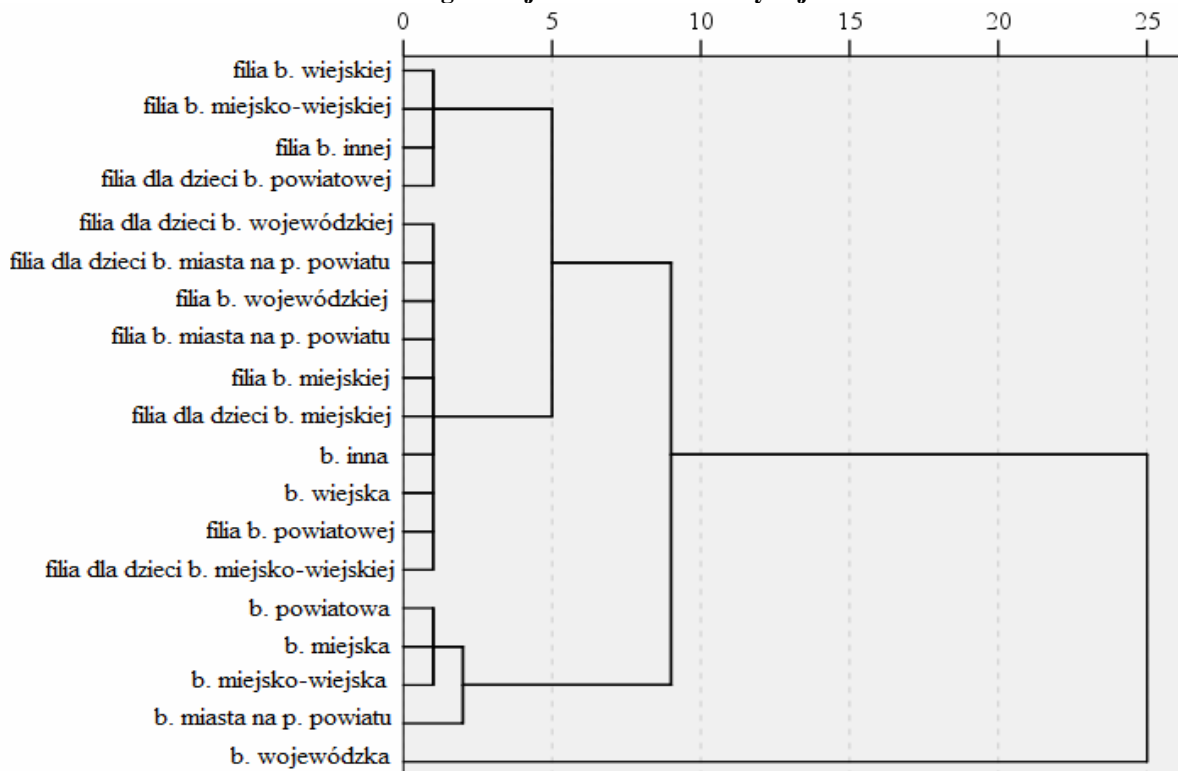
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Jako podsumowanie niniejszego podrozdziału warto dokonać porównania poszczególnych rodzajów bibliotek macierzystych, bibliotek filialnych oraz filii dla dzieci ze względu na omawiane wskaźniki, oddające jakość bazy bibliotecznej. Najbardziej adekwatną metodą analizy wydaje się być hierarchiczna analiza skupień, której celem jest ukazanie podobieństw pomiędzy wykorzystanymi w analizie rodzajami bibliotek. Szczegółowy opis wykorzystanej metody został zawarty w opisie metodologicznym.

W analizie wykorzystane zostały następujące wskaźniki jakości bazy instytucjonalnej zagregowane według funkcji biblioteki, zaś w przypadku filii i filii dla dzieci według funkcji biblioteki macierzystej: 1) mediana liczby miejsc dla czytelników; 2) mediana liczby komputerów; 3) mediana liczby książek, pozostających w zbiorach biblioteki; 4) średnia liczba punktów bibliotecznych, przypadająca na 1 instytucję; 5) średnia liczba oddziałów dla dzieci, przypadających na 1 instytucję. Jako dodatkowe zmienne zostały wykorzystane: 1) odsetek instytucji przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich; 2) przeciętny odsetek pracowników z wykształceniem wyższym bibliotekarskim. Ocena podobieństwa przypadków została dokonana na podstawie wykresu zwanego dendrogramem (wykres 13). Im dalej od lewej strony wykresu łączą się poszczególne punkty, tym są w stosunku do siebie bardziej odmienne.

Należy zwrócić uwagę, iż w wyniku eksploracji danych z analizy zostały wykluczone filie biblioteczne dla dzieci organizowane przez biblioteki wiejskie. Są to jedynie 2 instytucje, znacznie jednak destabilizujące zagregowane rozwiązanie - przy wykorzystaniu kilku metod okazują się przynależać do różnych skupień. Odrębna eksploracja potwierdziła ich odmienny charakter i ostatecznie zostały usunięte z dalszej analizy.

Wykres 13. Dendrogram podobieństwa pomiędzy publicznymi placówkami bibliotecznymi według funkcji biblioteki macierzystej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Analiza wskazuje na możliwość wyróżnienia na podstawie wykorzystanych zmiennych 4 grup podobnych do siebie instytucji bibliotecznych. Pierwszym wnioskiem, który nasuwa się podczas oceny zaprezentowanego wykresu, jest krańcowo różny charakter bibliotek wojewódzkich od pozostałych instytucji. Biblioteki wojewódzkie stanowią jednocześnie pierwszą grupę. Są to biblioteki nieporównywalnie większe, wyposażone w znacznie większą od pozostałych instytucji liczbę komputerów, posiadających znacznie większe zbiory (następne w kolejce biblioteki miast na prawach powiatu mają przeciętnie dwukrotnie mniejsze zbiory od bibliotek wojewódzkich). Większość z nich jest także przystosowana dla potrzeb osób na wózkach inwalidzkich, mają znacznie więcej punktów bibliecznych, ale z kolei niewiele oddziałów dla dzieci.

Drugą grupę instytucji stanowią biblioteki macierzyste, zlokalizowane najczęściej w miastach: powiatowe, miast na prawach powiatu, biblioteki gmin miejsko-wiejskich oraz gmin miejskich. Warto zwrócić uwagę, iż nie ma pośród nich bibliotek gmin wiejskich oraz innych bibliotek publicznych. Biblioteki miast na prawach powiatu w pewnym stopniu różnią się bazą oraz wyposażeniem od pozostałych bibliotek w tym skupieniu. Biblioteki w tej grupie są znacznie lepiej wyposażone od pozostałych bibliotek, różnica ta nie jest oczywiście tak diametralna jak w przypadku bibliotek wojewódzkich. Co ciekawe, biblioteki te posiadają przeciętnie największą liczbę punktów bibliecznych spośród wszystkich innych instytucji bibliecznych. Posiadają bogate zasoby, są skomputeryzowane, a pracująca w nich kadra cechuje się wysokim poziomem wykształcenia.

Kolejną grupę bibliotek podobnych do siebie stanowią biblioteki gmin wiejskich, bibliotek innych oraz filie biblieczne wraz z filiami dla dzieci. W tym skupieniu wydzielone zostały filie bibliotek gmin wiejskich, gmin miejsko-wiejskich, filie bibliotek innych oraz filie dla dzieci bibliotek powiatowych. Choć przypadki

w trzecim skupieniu posiadają porównywalnie z bibliotekami głównymi wykształconą kadram bibliotekarzy oraz w podobnym stopniu są przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych, to jednak pod względem pozostałych statystyk wypadają zdecydowanie gorzej. Są dużo mniejsze, mają mniejsze zasoby, oraz organizują niewiele punktów bibliotecznych i oddziałów dla dzieci w porównaniu do miejskich bibliotek macierzystych.

W czwartym skupieniu, we wspomnianych już wcześniej bibliotekach widoczna jest gorsza baza instytucjonalna, szczególnie jeżeli chodzi o przystosowanie dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich; sporadycznie organizują one też oddziały dla dzieci. Nieznacznie za to różnią się od pozostałych bibliotek filialnych i filii dla dzieci pod kątem liczby miejsc dla czytelników i komputeryzacji. Jak można zauważyć, są to głównie filie bibliotek znajdujących się w trzecim skupieniu lub zlokalizowane na wsi. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na pozycję filii dla dzieci bibliotek powiatowych, które choć funkcjonują w ramach bibliotek wyższego szczebla, zepchnięte zostały na marginalną pozycję.

2.4. Czytelnictwo i wypożyczenia w bibliotekach publicznych

Biblioteki publiczne prowadzą szczegółowy rejestr czytelników ze względu na ich zajęcie oraz grupę wiekową. Posiadają także dosyć szczegółowe informacje o rodzajach wypożyczanych i udostępnianych materiałów bibliotecznych. W ciągu roku 2009 biblioteki publiczne wraz z filiami i filiami dla dzieci zarejestrowały 6 553 760 czytelników²². 3 443 040 czytelników (52,5%) zarejestrowało się w bibliotekach macierzystych, zaś w bibliotekach filialnych 2 889 430, co stanowiło 44,1% spośród czytelników. Natomiast niewielu czytelników jest zarejestrowanych w filiach dla dzieci (221 290), stanowiąc jedynie 3,4% spośród użytkowników publicznych placówek bibliotecznych. Strukturę czytelników według wieku oraz według zajęcia przedstawiają 2 zamieszczone poniżej wykresy (14 i 15).

Ponad 1/4 spośród zarejestrowanych czytelników bibliotek publicznych (25,9%) to młodzież poniżej 16 roku życia. Generalnie nie dziwi fakt, że czytelnicy w wieku szkolnym lub studenckim stanowią znaczną część (łącznie 56,9%) użytkowników bibliotek publicznych. Spostrzeżenie to potwierdza wykres 14.

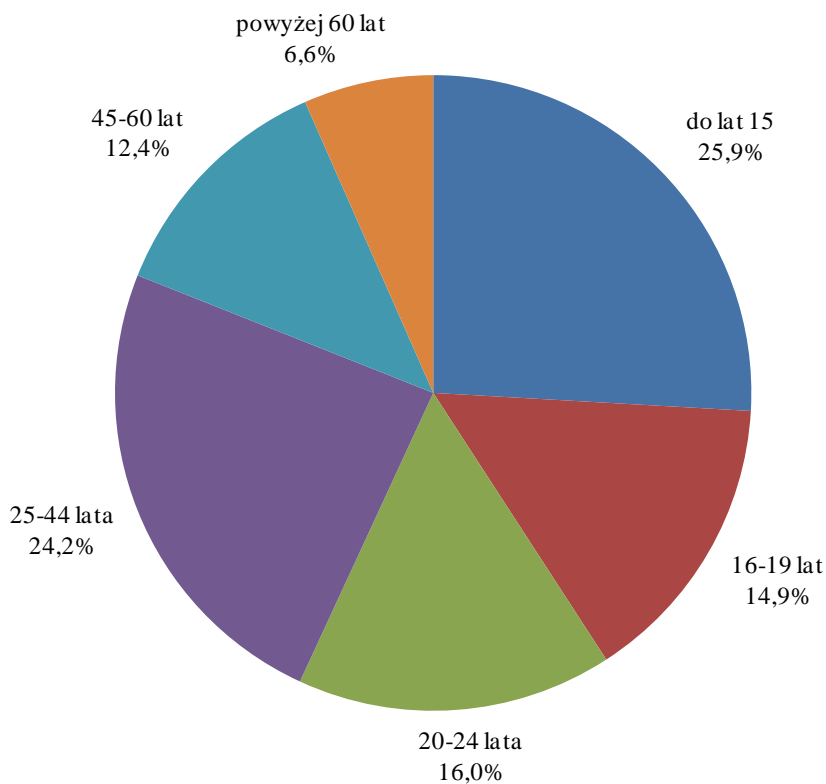
Uczniowie i studenci stanowią największy odsetek (łącznie 56,1%) wśród czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych. Sporą część zarejestrowanych czytelników stanowili także pracownicy umysłowi (17,2%). Pozostałe kategorie zawodowe (rolnicy, robotnicy, inni) oraz osoby niepracujące (bezrobotni, emeryci, renciści oraz osoby utrzymujące się z niezarobkowych źródeł utrzymania) stanowiły około 1/4 (26,7%) czytelników.

Biorąc pod uwagę tylko najliczniejsze z omawianych kategorii zawodowych, jesteśmy w stanie ukazać profil bibliotek publicznych ze względu na strukturę czytelników i rodzaj placówki. Struktura czytelników została zaprezentowana na wykresie 15.

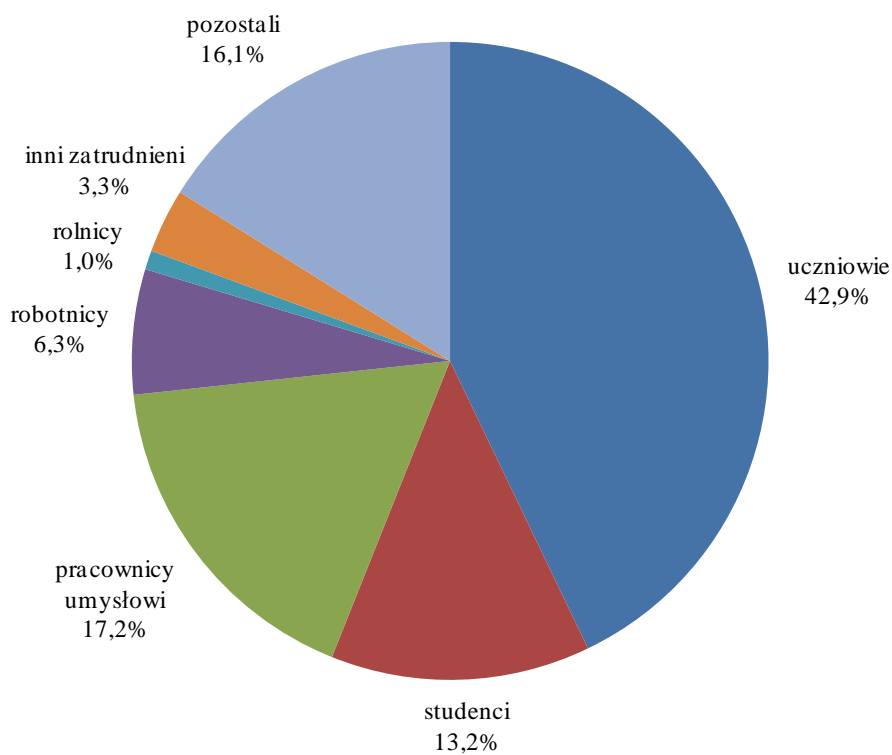
²² Z tej liczby 4 989 czytelników było zarejestrowanych w bibliotekach zlikwidowanych w ciągu roku 2009.

Wykres 14. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według wieku w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

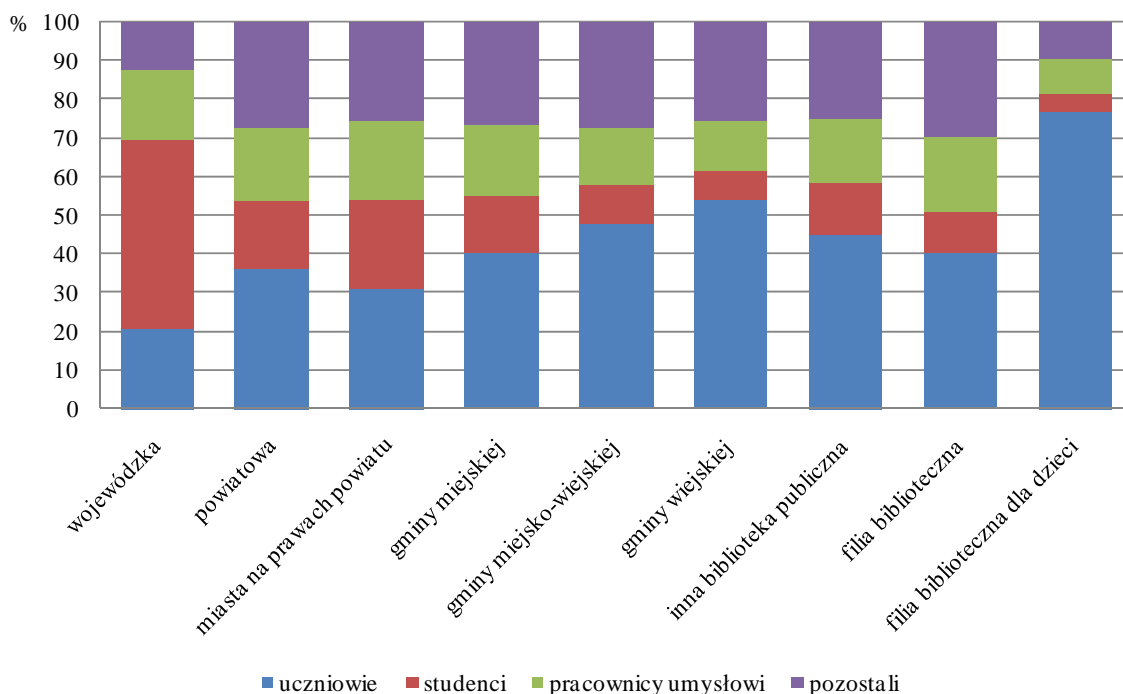
Wykres 15. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według zajęcia w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Nie jest niczym niezwykłym, iż wśród czytelników bibliotek dla dzieci dominują uczniowie – 76,7% ogółu. Uczniowie mają także przewagę w strukturze czytelników bibliotek gmin wiejskich, gdzie stanowią 54,1% czytelników oraz znaczący udział w bibliotekach gmin miejsko-wiejskich (47,9%). Odsetek pracowników umysłowych wśród czytelników (poza bibliotekami wiejskimi i filiami dla dzieci) utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie. Interesujący jest także udział studentów wśród zarejestrowanych czytelników bibliotek wojewódzkich oraz miast na prawach powiatu – wydaje się, że te instytucje pełnią w dużych miastach (ośrodkach akademickich) wspomagającą rolę wobec bibliotek uniwersyteckich. Biblioteki te posiadają ponadto relatywnie największą liczbę filii dla dzieci, co może wpływać na zmniejszenie się liczby najmłodszych czytelników zarejestrowanych w bibliotekach macierzystych.

Wykres 16. Struktura czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych według zajęcia i funkcji biblioteki w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Jak kształtują się tendencje, jakim w omawianym okresie podlegała liczba czytelników? Dane na temat liczby czytelników według funkcji instytucji bibliotecznej zostały zamieszczone w tabeli 22.

Ogólnie rzecz ujmując, liczba czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych oraz placówkach filialnych wzrosła w roku 2009 w stosunku do poprzedniego roku o 0,4%, natomiast spadła w porównaniu z rokiem 2001 i to znacząco, gdyż aż o 11,9%. Trudno stwierdzić, czy ostatni minimalny wzrost miał charakter jednorazowy, czy też można mówić o odwróceniu trendu spadkowego, trwającego w bibliotekach publicznych w latach 2004-2008, kiedy to liczba czytelników spadała średnio o 2,9% w skali roku. Na ten niewielki wzrost (w liczbach bezwzględnych jest to 23 806 czytelników) wpływ może mieć szczególny wzrost w ostatnim roku liczby czytelników bibliotek wojewódzkich oraz powiatowych, które łącznie zarejestrowały o 53 208 czytelników więcej niż w 2008 roku. Systematycznie, aczkolwiek umiarkowanie spada w ciągu

ostatnich lat liczba czytelników w bibliotekach miast na prawach powiatu (w latach 2003-2009 o 3,4% w skali roku), gwałtownie zaś w innych bibliotekach publicznych (przeciętnie o 16,7% na rok w ciągu całego analizowanego okresu), co zresztą związane jest z tendencją zamykania tego rodzaju instytucji.

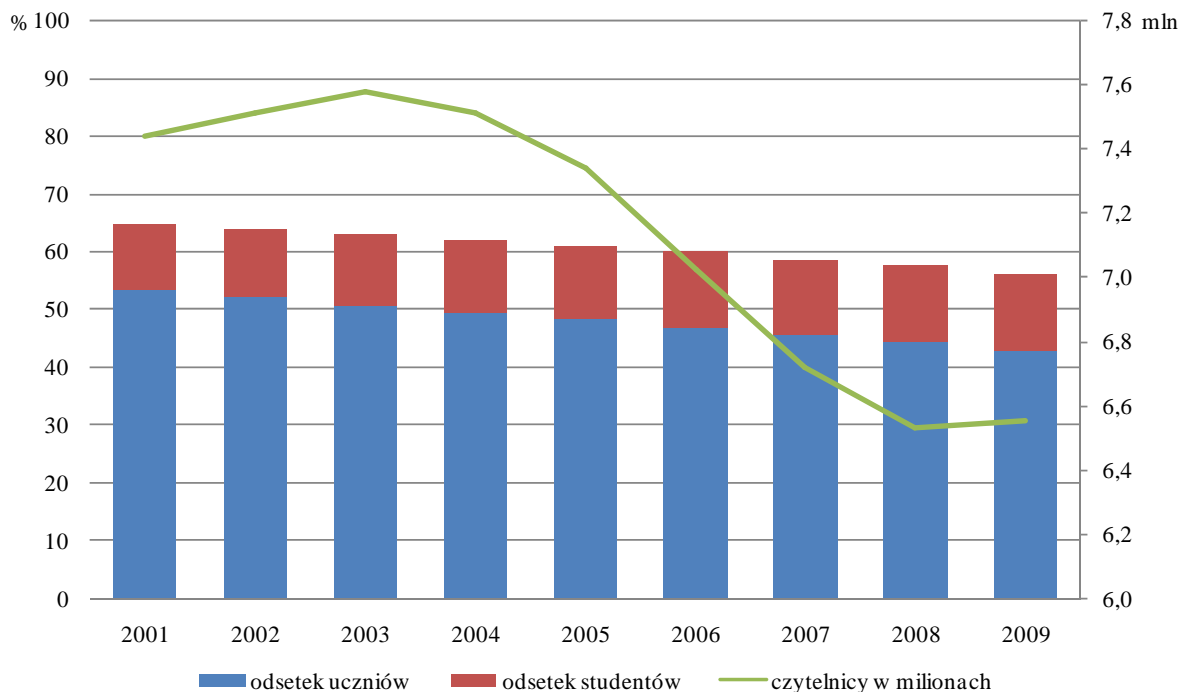
Tabl. 22. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według funkcji biblioteki

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	w tysiącach								
Ogółem	7 436,2	7 508,6	7 576,4	7 508,5	7 337,3	7 023,3	6 719,1	6 530,0	6 553,8
Wojewódzka	313,5	309,5	311,3	301,0	316,4	302,5	289,9	284,5	317,3
Powiatowa	116,6	109,9	137,4	102,5	92,4	88,2	81,9	79,8	100,2
Miasta na prawach powiatu	541,6	543,4	512,9	522,5	509,4	478,8	454,0	435,2	427,4
Gminy miejskiej	888,0	931,8	964,5	977,1	966,9	941,4	888,0	871,5	876,2
Gminy miejsko-wiejskiej	957,6	972,6	1 001,9	1 005,5	983,6	943,3	910,7	880,4	869,7
Gminy wiejskiej	876,1	895,5	907,2	915,0	907,0	883,5	856,9	832,6	834,3
Inna biblioteka publiczna	77,0	73,0	49,1	46,3	40,8	34,4	32,1	28,7	17,8
Filia biblioteczna	3 403,2	3 410,1	3 435,9	3 383,7	3 279,2	3 124,7	2 991,4	2 900,3	2 889,4
Filia biblioteczna dla dzieci	262,6	262,7	256,2	254,8	241,6	226,6	214,2	216,9	221,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Jak już wspomniano, najliczniejszą grupę wśród użytkowników bibliotek publicznych stanowią osoby uczące się i studiujące.

Wykres 17. Czytelnicy oraz odsetek uczących się wśród czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Wykres 17 obrazuje ogólny trend spadkowy liczby czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych. Systematycznie spada udział uczniów i studentów wśród czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych (przeciętnie o 1 pkt proc. w skali roku). Jedynie w bibliotekach wojewódzkich dał się zaobserwować nieznaczny wzrost odsetka uczniów oraz studentów wśród zarejestrowanych czytelników (z 67,9% w 2001 r. do 69,8% w 2009 r.). W pozostałych bibliotekach oraz filiach bibliotecznych, a nawet w filiach dla dzieci, obserwujemy systematyczny spadek udziału osób uczących się w ogólnej liczbie czytelników. Generalnie odsetek uczniów wśród zarejestrowanych czytelników bibliotek publicznych spadł z 53,5% w 2001 roku do 43,9% w 2009 roku (przy czym jedynie w bibliotekach wojewódzkich utrzymał się na stałym poziomie). Udział studentów zaś w ogólnej liczbie czytelników omawianych instytucji bibliotecznych wzrósł na przestrzeni omawianego okresu z 11,1% do 13,2% i zjawisko to dotyczyło praktycznie każdego rodzaju bibliotek publicznych oraz filii. Podobnie sprawa ma się jeżeli analizie zostaną poddane liczby bezwzględne. Okazuje się wówczas, że liczba uczniów zarejestrowanych w bibliotekach publicznych systematycznie spada (przeciętnie o 4,3% w skali roku): w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o 93 306 osób (3,2%), zaś w porównaniu z rokiem 2001 aż o 1 167 161 osób (spadek o 29,4%). Liczba studentów w bibliotekach publicznych podlegała okresowym wahaniom, jednak w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 1,6% (9 876 osób), zaś w porównaniu do roku 2001 wzrosła o 4,8% (39 417 czytelników). Wydaje się, że powyżej zaprezentowane zjawiska można wiązać generalnie z przemianami stylu życia ludzi młodych, znacznie lepszym dostępem do informacji i opracowań książek, a także być może z rejestrowaniem się przez czytelników w mniejszej liczbie coraz lepiej wyposażonych bibliotek. Dodatkowo wzrost liczby studentów sprawia, że częściej rejestrują się oni w bibliotekach publicznych, zwłaszcza dużych miast i miast wojewódzkich. Komputeryzacja bibliotek publicznych sprzyja także wykorzystaniu ich przez młodych ludzi jako miejsca pozyskiwania informacji, dostępu do baz danych publikacji i czasopism, czy po prostu możliwości skorzystania z Internetu.

Struktura wypożyczeń w publicznych instytucjach bibliotecznych została zaprezentowana w tablicy 23. Ogółem w Polsce w publicznych placówkach bibliotecznych dokonano 156,8 miliona wypożyczeń, z czego 80,3% było wypożyczeniami na zewnątrz, reszta zaś miała charakter udostępnień na miejscu. Oczywiście udostępnienia na miejscu wymagają posiadania przez bibliotekę co najmniej kilku miejsc dla czytelników. Książki wypożycza się głównie na zewnątrz (89,5% wypożyczeń), czasopisma zaś w znacznej mierze wypożyczane są na miejscu (76,9% wypożyczeń). W przypadku zbiorów specjalnych materiały audiowizualne wypożyczane są głównie na zewnątrz (95,3% wypożyczeń), jednak pozostałe rodzaje tych zbiorów (mikroformy i dokumenty elektroniczne) udostępniane są najczęściej na miejscu, czego przyczyną może być konieczność posiadania specjalistycznego sprzętu do skorzystania z nich.

Jakie trendy w zakresie wypożyczeń zbiorów bibliotek publicznych występowały w latach 2001-2009? Łączna liczba udostępnień zbiorów bibliotecznych w ciągu roku systematycznie zmniejsza się od roku 2003. Regres obserwowany jest od roku 2003 zarówno w przypadku ogólnej liczby udostępnień zbiorów na miejscu (przeciętnie o 4,8% w skali roku), jak i ich wypożyczeń na zewnątrz (o 3,3% w skali roku). Ogólna liczba udostępnień (na zewnątrz i na miejscu) przypadających na 1 czytelnika spadła z 25,6 w roku 2001 do 23,9 w 2009.

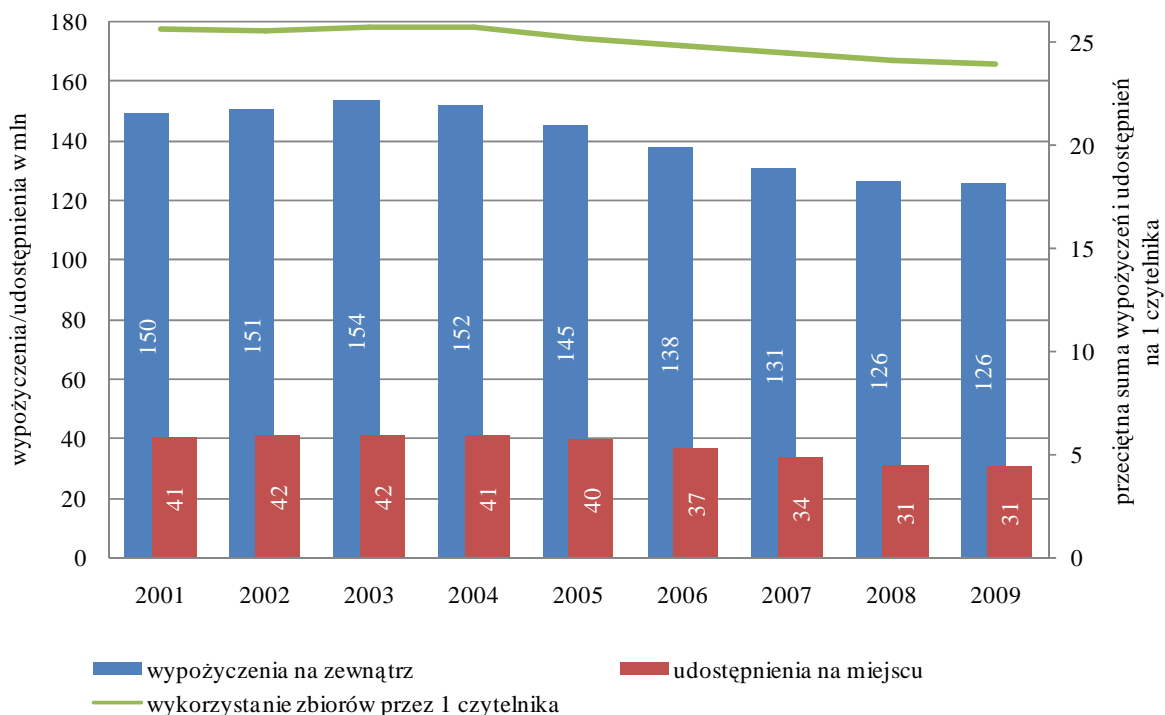
Tabl. 23. Wypożyczenia^a i udostępnianie zbiorów w bibliotekach publicznych według rodzaju biblioteki w 2009 r.

Rodzaj biblioteki	Książek	Czasopism	Zbiorów specjalnych			
			ogółem	w tym		
				mikroform	materiałów audiowizualnych	dokumentów elektronicznych
w tysiącach						
Wypożyczenia na zewnątrz	117 745,8	4 684,6	3 517,0	2,0	3 112,1	220,3
biblioteki macierzyste	56 430,5	2 037,9	2 008,2	1,9	1 753,5	111,8
biblioteki filialne	58 444,6	2 565,7	1 354,8	0,1	1 212,7	100,5
filie dla dzieci	2 870,8	81,0	154,0	0,0	145,9	8,1
Udostępnienia na miejscu	13 795,0	15 593,6	1 487,1	37,3	152,0	1 084,9
biblioteki macierzyste	8 981,2	10 355,4	874,1	37,3	110,7	546,0
biblioteki filialne	4 306,1	4 990,1	521,4	0,0	26,7	466,0
filie dla dzieci	507,7	248,1	91,6	0,0	14,6	72,9

a Na ogólną liczbę wypożyczeń składają się również wypożyczenia w bibliotekach likwidowanych - księgozbiorów (książek i czasopism) na zewnątrz: 59 062, na miejscu: 4 609; zbiorów specjalnych na zewnątrz: 190 wypożyczeń.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Wykres 18. Wykorzystanie zbiorów bibliotek publicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

W porównaniu z początkowym rokiem niniejszej analizy, wzrosła jedynie liczba udostępnień zbiorów specjalnych na miejscu (o 169,3%) oraz na zewnątrz (o 2,1%). Pozostałe wskaźniki dotyczące poszczególnych

rodzajów zbiorów bibliotecznych znacznie spadły. Warto zwrócić uwagę, iż liczba wypożyczeń na miejscu spadła znacznie bardziej (o 24,3%) niż w przypadku wypożyczeń na zewnątrz (15,8%). Można jednak stwierdzić, że w stosunku do roku poprzedniego liczba wypożyczeń i udostępnień zbiorów zmniejszyła się nieznacznie. Czas pokaże, czy mamy do czynienia z początkiem odwrócenia trendu spadkowego w zakresie korzystania z bibliotek publicznych, czy też z jednorazowym spowolnieniem spadku zainteresowania ich zasobami.

Tabl. 24. Wypożyczenia i udostępnianie zbiorów w 2009 r.

Wyszczególnienie	Liczba wypożyczeń i udostępnień w 2009 roku		
	ogółem w mln	2001=100	2008=100
Ogółem	156 823,1	82,4	99,5
Na zewnątrz	125 947,4	84,2	99,7
książki	117 745,8	84,1	99,6
czasopisma	4 684,6	76,7	95,6
zbiory specjalne	3 517,0	102,1	112,1
Na miejscu	30 875,7	75,7	98,6
książki	13 795,0	71,5	97,5
czasopisma	15 593,6	74,5	98,9
zbiory specjalne	1 487,1	269,3	105,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-03.

Jak przedstawia się zagadnienie czytelnictwa Polaków, w świetle badania uczestnictwa ludności w kulturze? Na jego podstawie można uzyskać informacje zarówno na temat czytelnictwa w bibliotekach publicznych oraz innych rodzajach placówek bibliotecznych, jak i czytelnictwa poza instytucjami bibliotecznymi. **Należy jednak pamiętać, iż poniżej zamieszczone uwagi i wnioski są reprezentatywne wyłącznie dla osób w wieku 15 i więcej lat**, gdyż tylko z takimi były przeprowadzone wywiady. Tracimy więc informacje o 1/4 czytelników.

Tabl. 25. Osoby korzystające z bibliotek publicznych w 2009 r.

Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i w bibliotece:	W odsetkach
Ogółem	100,0
nie byłem	74,4
1-3 razy w roku	7,9
raz na 2-3 miesiące (4-6 razy w roku)	6,5
7-12 razy w ciągu roku	6,2
częściej niż raz w miesiącu (więcej niż 12 razy w ciągu roku)	5,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Jak widać, prawie 3/4 Polaków w wieku 15 i więcej lat nie korzystało w ciągu 2009 roku z oferty bibliotek publicznych. Wśród pozostałych, najwięcej osób bardzo rzadko korzysta z tego rodzaju instytucji (maksymalnie raz na kwartał). Częściej niż raz w miesiącu z bibliotek korzysta 5,1% osób. Warto

przeanalizować profil osób, które deklarują korzystanie z bibliotek, ze względu na kilka zmiennych demograficzno-społecznych.

Tabl. 26. Odsetek odwiedzających biblioteki według płci w 2009 r.

Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy był/a Pan/i w bibliotece:	Płeć respondenta	
	mężczyzna	kobieta
Ogółem	34,0	66,0
1-3 razy w roku	41,1	58,9
raz na 2-3 miesiące (4-6 razy w roku)	35,5	64,5
7-12 razy w ciągu roku	29,8	70,2
częściej niż raz w miesiącu (więcej niż 12 razy w ciągu roku)	26,5	73,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Jak widać na podstawie powyższej tablicy kobiety zdecydowanie częściej niż mężczyźni korzystają z bibliotek, stanowiąc prawie 2/3 czytelników, a wśród osób najczęściej korzystających z bibliotek (częściej niż raz w miesiącu) prawie 3/4. Generalnie wraz ze wzrostem częstotliwości korzystania z zasobów bibliotecznych wzrasta odsetek kobiet. Wśród czytelników zarejestrowanych w bibliotekach osoby stanu wolnego stanowią 52,7% czytelników, zaś osoby zamężne (żonate) 36,3%.

Tabl. 27. Struktura odwiedzających biblioteki według poziomu wykształcenia w 2009 r.

Wykształcenie respondenta (ukończone)	W odsetkach
Ogółem	100,0
Wyższe	23,2
Policealne	4,0
Średnie zawodowe	16,5
Średnie ogólnokształcące	15,4
Zasadnicze zawodowe	9,1
Gimnazjalne	19,4
Podstawowe ukończone	12,4

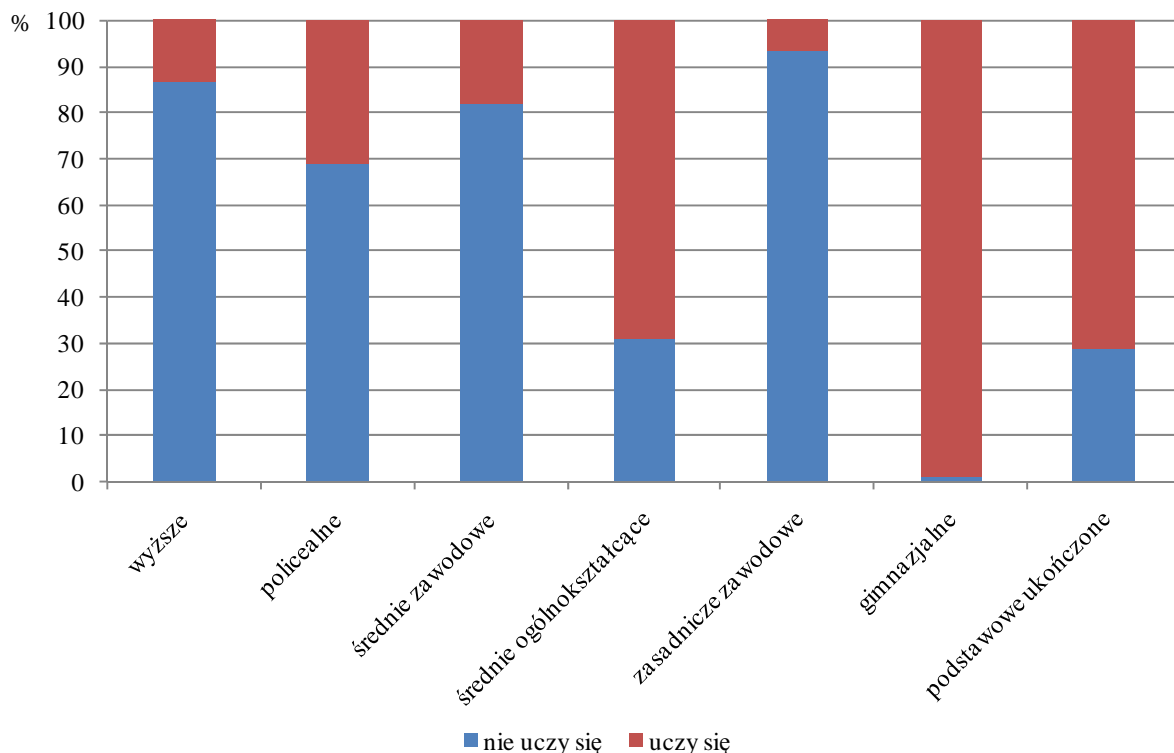
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Prawie 1/4 czytelników zarejestrowanych w bibliotekach różnego rodzaju legitymowała się wyższym wykształceniem. Z drugiej jednak strony osoby posiadające niższe niż wyższe wykształcenie mają stałe możliwość pobierania nauki w szkole lub na studiach. Kluczowe jest więc uchwycenie relacji pomiędzy poziomem wykształcenia, a dalszym pobieraniem nauki przez czytelników, co zostało zaprezentowane na wykresie 19.

Osoby pobierające naukę w dowolnej szkole stanowią ponad połowę czytelników zarejestrowanych w bibliotekach różnego typu – 53,5%, pozostałą część stanowią zaś osoby nie pobierające lub niekontynuujące nauki w ramach systemu edukacji. Wyraźnie widać, że osoby o nominalnie niższym poziomie wykształcenia, korzystające z oferty różnorodnych placówek bibliotecznych, są najczęściej w dalszym ciągu uczniami. Konstatacja ta nie dotyczy osób o wykształceniu zawodowym (średnim i zasadniczym).

Wykres 19. Struktura odwiedzających biblioteki według poziomu wykształcenia i pobierania nauki w szkole w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

51,2% badanych osób zadeklarowało przeczytanie co najmniej 1 książki w ciągu 2009 roku. Wśród czytelników 65,5% stanowiły kobiety. Wśród mężczyzn 40,7% zadeklarowało, iż w ciągu 2009 roku przeczytało jakąkolwiek książkę. W przypadku kobiet odsetek ten jest zdecydowanie wyższy i wyniósł 59,3%. Można więc stwierdzić, iż nieco ponad połowa Polaków powyżej 15 roku życia przeczytała w ciągu analizowanego roku jakąś książkę. Jakiego rodzaju literatury preferują osoby, deklarujące czytanie książek w 2009 roku?

Tabl. 28. Literatura czytana przez respondentów według dziedziny w 2009 r.

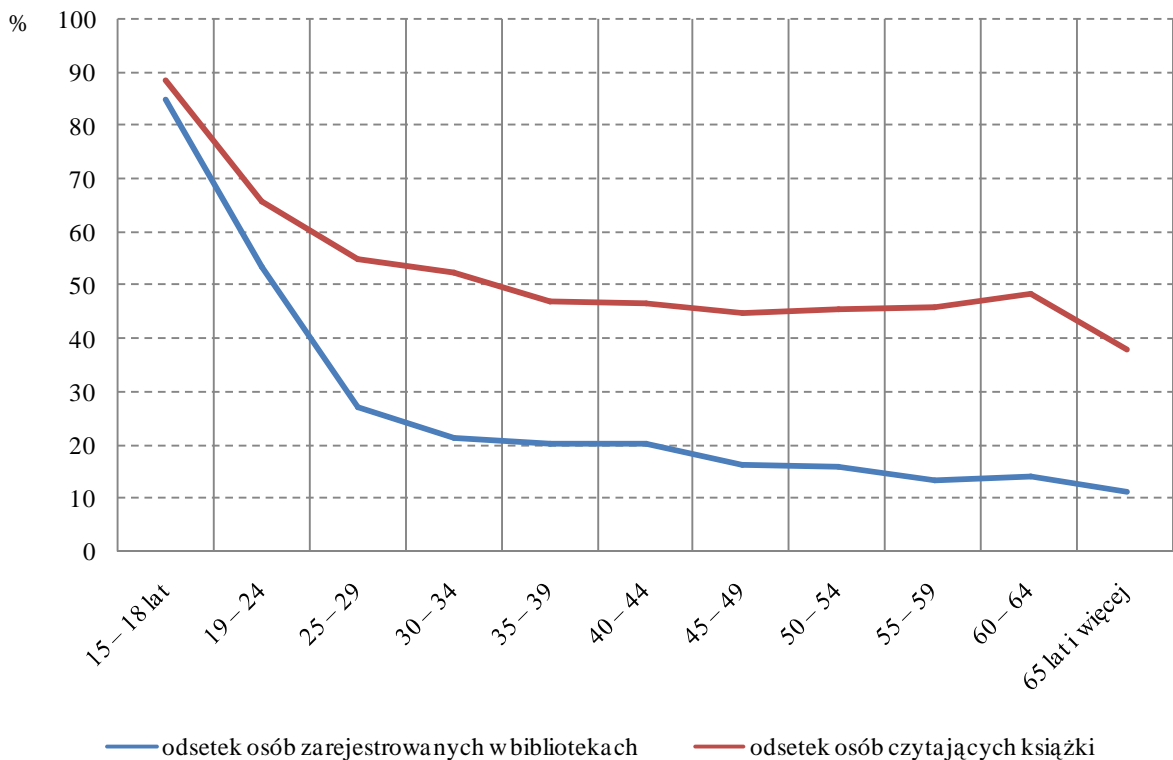
Dziedzina literatury	Odpowiedzi w %	Odsetek respondentów wskazujących daną dziedzinę literatury
Ogółem	100,0	x
Piękna	38,7	62,4
Naukowa	8,2	13,2
Fachowa, zawodowa	13,2	21,2
Popularno-naukowa	11,0	17,7
Wydawnictwa encyklopedyczno- -poradnikowe	10,7	17,2
Inna	18,2	29,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Można stwierdzić, iż ulubioną dziedziną jest dla respondentów literatura piękna – prawie 2/3 z nich zadeklarowało przeczytanie tego rodzaju książek. Literatura piękna stanowiła także 38,7% spośród wszystkich wskazań w zakresie rodzajów przeczytanej literatury. Ważne miejsce zajmuje także literatura fachowa oraz inna.

Na zakończenie warto dodać jeszcze porównania udziału osób deklarujących czytanie książek oraz korzystających z bibliotek publicznych w ogóle populacji osób powyżej 15 roku życia. Informacje na ten temat w podziale na grupy wiekowe zostały zamieszczone na wykresie poniżej.

Wykres 20. Odsetek użytkowników bibliotek oraz osób czytających według wieku w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Na podstawie powyższego wykresu można stwierdzić, iż wraz z wiekiem spada zainteresowanie instytucjami bibliotecznymi, nie jest to jednak równoznaczne z odrzuceniem książki jako dobra kultury. Naturalnie różnica w odsetkach osób czytających i korzystających z bibliotek pomiędzy młodymi osobami, a pozostałymi kategoriami wiekowymi jest znaczna. Jednak w starszych kategoriach wiekowych odsetek czytelników utrzymuje się mniej więcej na podobnym poziomie, natomiast udział osób korzystających z bibliotek jest coraz mniejszy wraz z wiekiem. Wynika z tego także to, iż pogłębia się różnica pomiędzy odsetkiem osób czytających książki, a udziałem osób korzystających z bibliotek. W młodszych kategoriach wiekowych w zasadzie obydwie zjawiska czytelnicze są ze sobą tożsame, w starszych zaś spada zainteresowanie bibliotekami, czego jednak nie można powiedzieć na temat czytelnictwa książek. Czytelnictwo książek z wiekiem staje się coraz mniej zinstytucjonalizowane i co ważne przestaje być aktywnością obowiązkową, jak de facto sprawa ma się w przypadku uczniów i studentów.

3. BIBLIOTEKI SPECJALISTYCZNE

W skład bibliotek specjalistycznych wchodzi 6 typów specjalistycznych placówek. Są to :

- **biblioteki naukowe**, które mają na celu zaspokajanie potrzeb nauki i związanych z nią funkcji społecznych. Do tej grupy bibliotek zaliczono zgodnie z ustawą o bibliotekach: Bibliotekę Narodową, biblioteki Polskiej Akademii Nauk i jej placówek, biblioteki szkół wyższych, jednostek badawczo-rozwojowych oraz inne biblioteki, których wykaz został przyjęty w rozporządzeniu Ministra Kultury i Sztuki;
- biblioteki zakładów pracy, które nie stanowią jednolitej sieci bibliotecznej. Obejmują one **biblioteki fachowe** (instytucji, urzędów, przedsiębiorstw, zakładów usługowych, muzeów, teatrów itp.) oraz **ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (Inte)** – placówki informacyjno-biblioteczne, wchodzące w skład sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Nie zalicza się do nich instytucji o statusie biblioteki naukowej. Biblioteki fachowe zaspokajają potrzeby zakładów pracy w zakresie materiałów i informacji z odpowiednich dziedzin wiedzy niezbędnych do wykonywania zadań i doskonalenia zawodowego pracowników. W zakładach pracy działają także **biblioteki fachowo-beletrystyczne**, dysponujące księgozbiorem fachowym właściwym dla charakteru instytucji, która je powołała i zbiorami z dziedziny beletrystyki;
- **biblioteki pedagogiczne** - są to jednostki służące w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli;
- **biblioteki towarzystwa naukowego** – są to zbiory takich jednostek jak np.: Polskie Towarzystwo Filozoficzne.

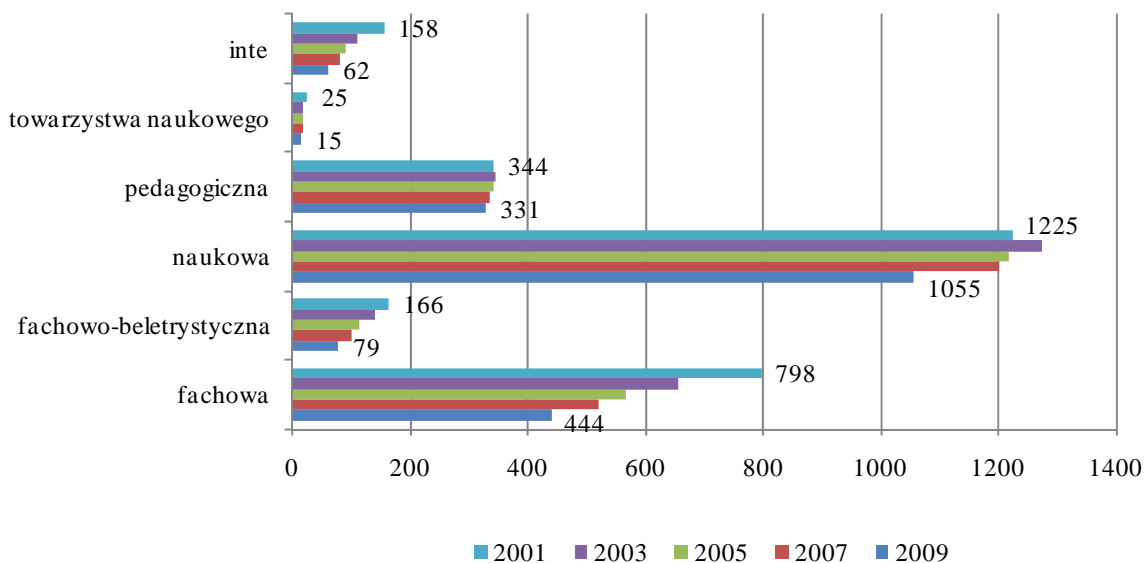
Dane o bibliotekach specjalistycznych są zbierane co dwa lata na formularzu K-04. Dodatkowo, z badania wyłączone są te typy bibliotek specjalistycznych, których zbiory biblioteczne nie mają charakteru księgozbioru bibliotecznego, tzn. biblioteki, które:

- a) posiadają niewielki księgozbiór – do ok. 300 woluminów,
- b) nie mają pomieszczenia,
- c) nie mają lub mają niewielu czytelników,
- d) charakteryzują się całkowitym brakiem lub nieznaczną ilością wypożyczeń.

Poniższa analiza przeprowadzona została na danych zgromadzonych przez Główny Urząd Statystyczny w latach nieparzystych w okresie 2001 – 2009. Na wykresie 21 pokazana została zmiana liczby poszczególnych typów bibliotek na przestrzeni lat.

Wykres 21. Biblioteki specjalistyczne według typów placówki

Stan w dniu 31 XII

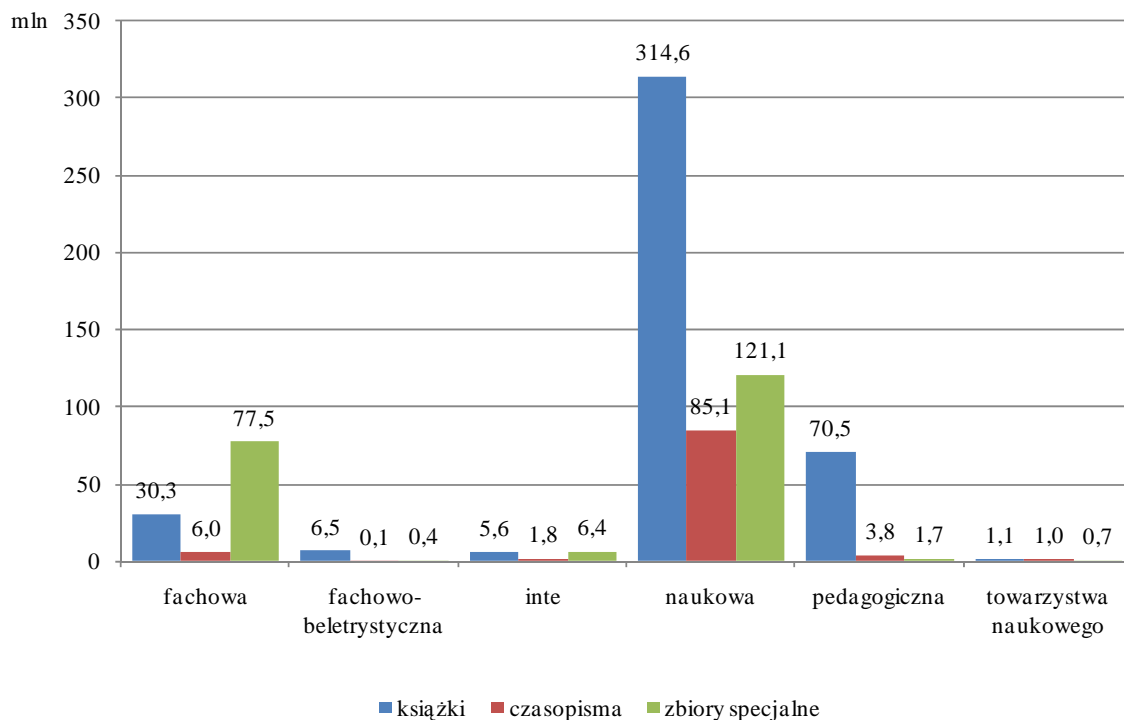
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Jak widać na powyższym wykresie, liczba placówek bibliotecznych spada systematycznie począwszy od 2001 roku. Można jednak zaobserwować dwa tempa spadku. Wolniejszy spadek dotyczy bibliotek pedagogicznych oraz naukowych w przypadku których zlikwidowana została średnio co 10 biblioteka. Szybszy spadek objął: biblioteki fachowe, fachowo-beletrystyczne, ośrodki informacji naukowej, technicznej, ekonomicznej oraz biblioteki towarzystw naukowych, w przypadku których została zlikwidowana średnio co druga biblioteka. Zatem dwa tempa zmiany, przy jednoczesnym spadku liczby placówek spowodowały, że zmienił się udział poszczególnych typów placówek w ogóle bibliotek specjalistycznych. Podczas gdy w roku 2001 udział bibliotek fachowych wynosił 29,4%, to w 2009 spadł do 22,4%. Jednocześnie, udział bibliotek naukowych wzrósł z 45,1% do 53,1% w 2009, zaś udział bibliotek pedagogicznych wzrósł z 12,7% do 16,6% w 2009 r. Pozostałe typy jednostek w 2009 roku miały mniej niż 5% udziału.

Przedmiotem poniższej analizy będzie oferta bibliotek specjalistycznych. Jako jej wskaźnik przyjęta zostanie wielkość księgozbioru bibliotecznego, na który składa się ogólna liczba książek, czasopism oraz zbiorów specjalnych takich jak: rękopisy, mikroformy, materiały audiowizualne oraz dokumenty elektroniczne. Z drugiej strony analizie poddane zostaną liczba zarejestrowanych czytelników oraz liczba wypożyczeń, będące informacją o poziomie korzystania z oferty bibliotecznej. Ponadto, w analizie uwzględniona zostanie infrastruktura biblioteczna, do której należy zaliczyć: wielkość powierzchni bibliotecznej, liczbę miejsc przeznaczonych dla czytelników, liczbę komputerów, liczbę komputerów udostępnionych czytelnikom, liczbę komputerów podłączonych do Internetu, możliwość korzystania z zewnętrznych baz danych oraz udostępnianie przez bibliotekę własnych katalogów w Internecie.

Wykres nr 21 pokazał spadek liczby w każdym z wymienionych typów bibliotek. Poniższy wykres ukazuje z kolei, jaka była wielkość zbiorów bibliotek w poszczególnych typach. Widać na nim, że największą liczbę zbiorów, znacznie przeważającą pozostałe typy bibliotek, posiadają biblioteki naukowe. Następne wielkości stanowią zbiory bibliotek fachowych oraz pedagogicznych.

Wykres 22. Zbiory biblioteczne według typów bibliotek w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Proces pozyskiwania bądź straty zbiorów bibliotecznych mógł jednak przebiegać różnie w zależności od typu biblioteki. Tablica 29 ukazuje dynamikę zmian trzech typów zbiorów bibliotecznych. Rokiem bazowym jest rok 2001.

Szarym kolorem zostały zaznaczone w tablicy te wartości, które w analizowanym okresie charakteryzowały się wzrostem. Widzimy, że dotyczy on wszystkich zbiorów bibliotek pedagogicznych, dwóch z trzech typów zbiorów bibliotek naukowych, jednego typu zbiorów bibliotek towarzystwa naukowego oraz biblioteki fachowej. Należy zatem zauważyć, że pomimo, iż liczba bibliotek pedagogicznych i naukowych systematycznie maleje, to wielkość ich księgozbioru rośnie. Z kolei w bibliotekach fachowo-beletrystycznych doszło do ogromnej redukcji zbiorów specjalnych (o 92,4% w stosunku do roku 2001).

W dalszej części należy omówić wielkość zbiorów specjalnych w zależności od typów bibliotek. Wśród zbiorów specjalnych umieszczonych na formularzu K-04 wyróżniamy: rękopisy, mikroformy, materiały audiowizualne oraz dokumenty elektroniczne. Zmianę ich liczby ukazują tablice 30 i 31.

Tabl. 29. Dynamika zbiorów bibliotecznych według typów bibliotek

Typy zbiorów	2003	2005	2007	2009	Średnia
	2001=100				
Fachowa					
Książki	92,6	89,2	93,6	81,6	89,2
Czasopisma	108,9	107,5	110,9	97,7	106,2
Zbiory specjalne	99,3	94,6	92,3	89,8	94,0
Fachowo-beletrystyczna					
Książki	104,5	87,9	81,8	69,4	85,9
Czasopisma	152,6	82,6	74,7	77,8	96,9
Zbiory specjalne	12,1	9,3	4,1	4,9	7,6
Inte					
Książki	77,1	69,8	61,1	48,4	64,1
Czasopisma	86,7	88,0	81,7	92,9	87,3
Zbiory specjalne	70,3	66,6	59,3	45,2	60,4
Naukowa					
Książki	103,7	113,3	114,5	115,2	111,7
Czasopisma	103,3	111,2	108,0	110,8	108,4
Zbiory specjalne	91,0	94,5	101,1	79,7	91,6
Pedagogiczna					
Książki	102,8	103,2	102,8	101,8	102,7
Czasopisma	107,5	107,2	107,4	107,3	107,4
Zbiory specjalne	105,4	115,0	122,2	123,8	116,6
Towarzystwa naukowego					
Książki	95,4	95,7	102,2	200,3	123,4
Czasopisma	100,7	61,0	66,9	74,8	75,9
Zbiory specjalne	100,1	99,6	99,8	23,6	80,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

W przypadku rękopisów, największą ich liczbę posiadają biblioteki naukowe, tj. 91,6% ogółu w 2009 roku. Co więcej, w stosunku do roku 2001 liczba rękopisów zwiększyła się o 35,5%. Poza bibliotekami naukowymi, także biblioteki fachowe oraz towarzystw naukowych zwiększyły swoje zbiory rękopisów. Z kolei liczba mikroform we wszystkich analizowanych typach bibliotek spadła. Szczególnie duży spadek dotknął biblioteki fachowe, gdzie w 2001 roku ich liczba wynosiła ponad 5 mln, natomiast w 2009 skurczyła się do 200 tys. Podobna sytuacja była także w bibliotekach towarzystw naukowych.

Z kolei, jeżeli chodzi o materiały audiowizualne, to największą ich liczbę posiadają biblioteki naukowe – 74,0% ogółu materiałów audiowizualnych we wszystkich omawianych typach bibliotek. W stosunku do roku 2001 ich liczba uległa nieznacznemu zmniejszeniu, o 6,7%. Przeciwna sytuacja miała miejsce w bibliotece pedagogicznej, gdzie ich liczba, pomimo dużej wartości w roku 2001, powoli, ale systematycznie wzrasta. W przypadku dokumentów elektronicznych większość bibliotek notuje duże wzrosty, w szczególności biblioteka naukowa. Jedynie biblioteki fachowo-beletrystyczne zmniejszyły swoje zbiory.

Tabl. 30. Zbiory rękopisów oraz mikroform według typu biblioteki

Stan w dniu 31 XII

Typy bibliotek	2001	2003	2005	2007	2009	
	w jednostkach inwentarzowych					2001=100
Rękopisy						
Fachowa	47 840	64 280	87 343	69 250	69 446	145,2
Fachowo-beletrystyczna	106	253	259	88	91	85,8
Inte	41 878	76 632	22 632	19 428	15 265	36,5
Naukowa	717 505	708 078	934 344	1 003 527	972 342	135,5
Pedagogiczna	3 049	3 310	3 478	3 494	1 784	58,5
Towarzystwa naukowego	310	333	344	335	2 275	733,9
Mikroformy						
Fachowa	5 269 270	195 628	199 933	201 705	204 720	3,9
Fachowo-beletrystyczna	194	91	76	-	-	-
Inte	228 036	214 298	212 851	211 002	129 641	56,9
Naukowa	6 258 600	2 994 317	2 310 970	2 360 471	2 312 831	37,0
Pedagogiczna	4 871	1 035	496	628	562	11,5
Towarzystwa naukowego	157 005	157 068	157 001	157 025	6 870	4,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Tabl. 31. Zbiory materiałów audiowizualnych oraz dokumentów elektronicznych według typu biblioteki

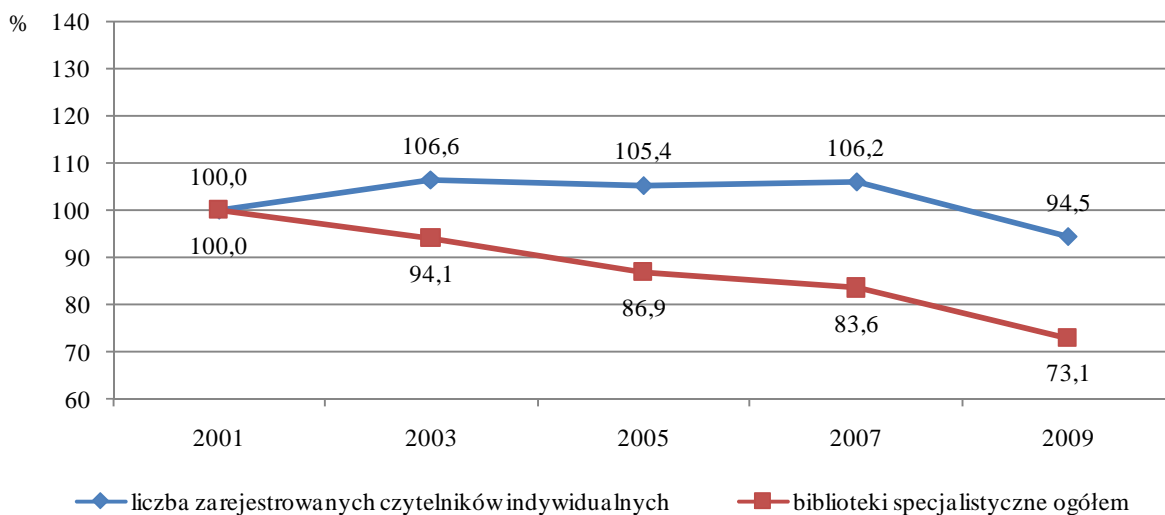
Stan w dniu 31 XII

Typy bibliotek	2001	2003	2005	2007	2009	
	w jednostkach inwentarzowych					2001=100
Materiały audiowizualne						
Fachowa	151 872	90 508	104 112	114 812	44 464	29,3
Fachowo-beletrystyczna	5 745	6 746	6 899	7 180	7 678	133,6
Inte	5 016	3 579	3 129	3 255	2 842	56,7
Naukowa	999 508	993 560	924 390	998 752	932 979	93,3
Pedagogiczna	225 250	235 508	262 084	276 881	272 796	121,1
Towarzystwa naukowego	4	46	69	91	105	2625,0
Dokumenty elektroniczne						
Fachowa	33 794	62 693	98 533	87 959	105 373	311,8
Fachowo-beletrystyczna	260 489	598	1 679	2 088	979	0,4
Inte	2 151	2 704	3 225	4 141	44 009	2046,0
Naukowa	73 647	101 837	548 781	835 261	727 592	987,9
Pedagogiczna	3 827	8 378	16 840	28 133	33 169	866,7
Towarzystwa naukowego	133	147	163	250	7 389	5555,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Poza przechowywaniem zbiorów bibliotecznych głównym celem bibliotek jest ich udostępnianie. Poniższy wykres pokazuje dynamikę czytelników (indywidualnych oraz instytucji) na tle bibliotek specjalistycznych.

Wykres 23. Dynamika zarejestrowanych czytelników oraz liczby bibliotek specjalistycznych
(rok 2001=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

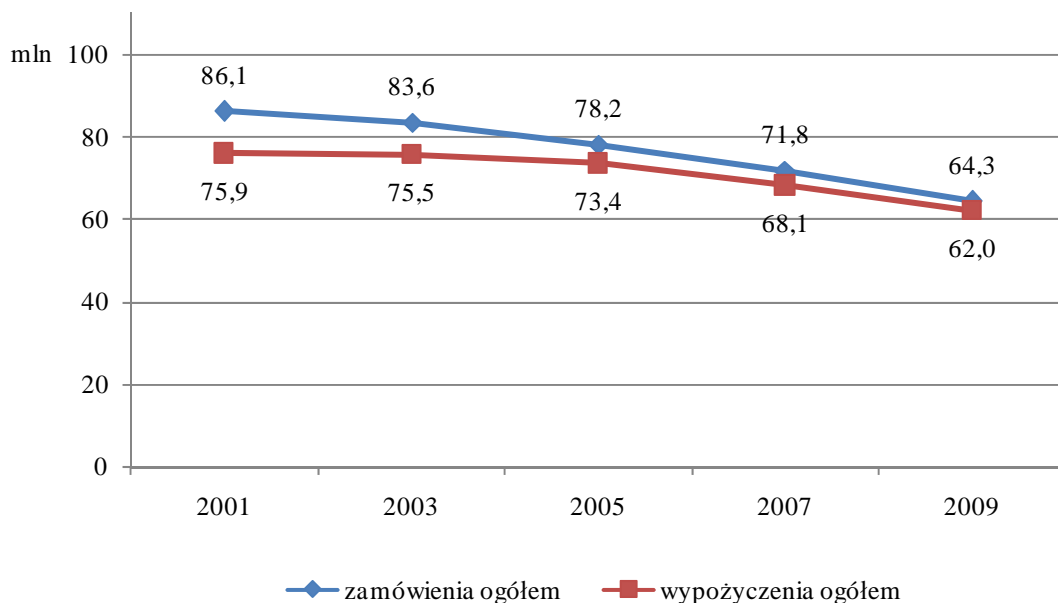
Analiza powyższego wykresu wskazuje, że liczba bibliotek i liczba czytelników nie są ze sobą silnie skorelowane (współczynnik korelacji liniowej Pearsona wynosi 0,44). Oznacza to, że liczba zarejestrowanych czytelników tylko częściowo zależy od liczby bibliotek i nie można spadku liczby czytelników wiązać ze zmniejszaniem się liczby bibliotek w ogóle. By w pełni wyjaśnić spadek liczby zarejestrowanych czytelników należałoby poszerzyć zakres analizy o inne dane, np. demograficzne. W 2009 r. na jedną bibliotekę specjalistyczną przypadło 1457 czytelników, co oznacza wzrost w stosunku do 2001 roku o 31,0%. Wśród liczby 2,9 mln zarejestrowanych czytelników w 2009 r., 2,5% stanowiły instytucje korzystające ze zbiorów bibliotek specjalistycznych.

Uzupełnieniem powyższej informacji o liczbie czytelników będzie liczba wypożyczeń zbiorów bibliotecznych dokonana przez zarejestrowanych czytelników. Wykres 24 pokazuje relacje pomiędzy liczbą złożonych zamówień, a liczbą zarejestrowanych czytelników.

Na wykresie widać dość wyraźnie, że spada liczba zamówień oraz liczba wypożyczeń w analizowanym okresie. W roku 2009 liczba wypożyczeń była o 18,3% mniejsza niż w roku 2001. Tym samym spadła ona z 25,0 do 21,4 na jednego zarejestrowanego czytelnika. Zarazem wzrósł poziom realizacji zamówień - w 2009 roku zrealizowanych zostało 96,9% wszystkich złożonych zamówień.

Wykres 24. Wypożyczenia oraz zamówienia w bibliotekach specjalistycznych ^a

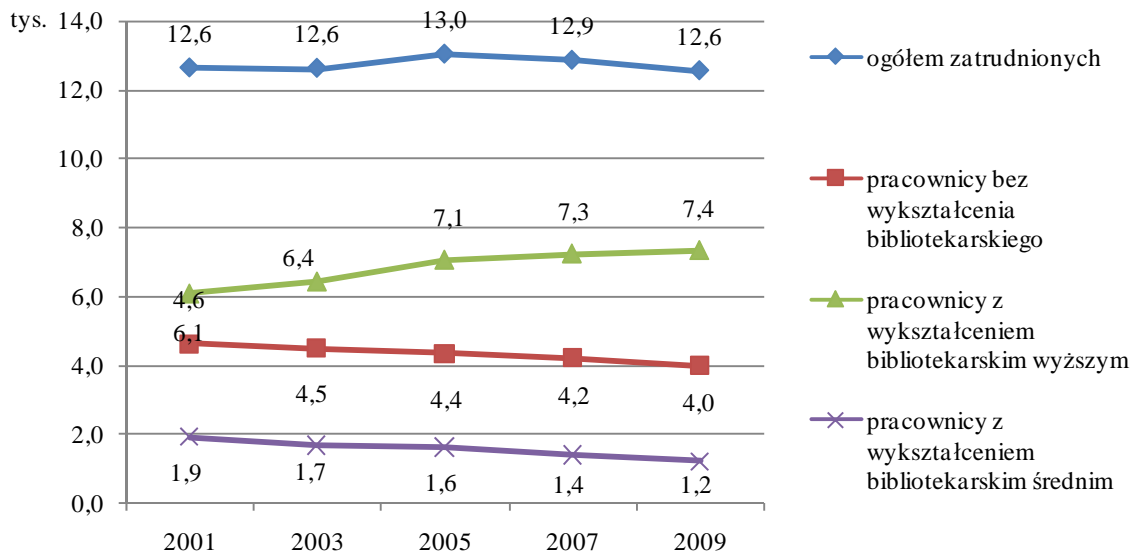

a Jedna z błędnych danych z 2003 roku została zaimputowana. Błędna dana występująca w zbiorze została usunięta i oszacowana metodą regresji liniowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Następnym krokiem analizy będzie omówienie infrastruktury bibliotecznej. Chodzi tu szczególnie o dane związane z liczbą pracowników, ich poziomem wykształcenia, liczbą komputerów. Poniższy wykres prezentuje ogólną liczbę pracowników oraz wyróżnia tych, którzy posiadają wykształcenie bibliotekarskie wyższe i średnie.

Wykres 25. Pracownicy bibliotek specjalistycznych według poziomu i rodzaju wykształcenia
Stan w dniu 31 XII

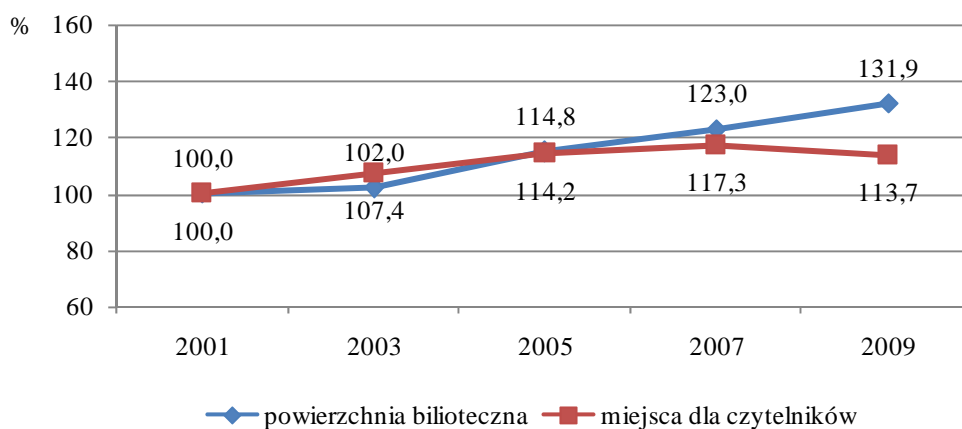

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Na przestrzeni analizowanych lat liczba pracowników w zasadzie nie uległa zmianie i jest ona bardzo bliska tej z 2001 roku. Natomiast zwiększeniu uległa liczba osób z wykształceniem wyższym bibliotekarskim – nastąpił wzrost o 20,6% w stosunku do roku 2001. Jednocześnie wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym bibliotekarskim i spadek z wykształceniem średnim bibliotekarskim może być związany z doksztalaniem się tych osób. Ponadto na przestrzeni analizowanych lat obserwujemy ewolucyjną zmianę struktury zatrudnienia: w 2001 pracownicy z wykształceniem bibliotekarskim średnim i wyższym stanowili 63,3% ogółu zatrudnionych, podczas gdy w 2009 r. – 68,2% ogółu zatrudnionych. Niemniej jednak należy zauważyć, że w tym samym okresie liczba bibliotek specjalistycznych spadła o ponad 1/4, podczas gdy liczba zatrudnionych pozostała na tym samym poziomie. W statystycznej bibliotece specjalistycznej w 2001 roku średnia liczba zatrudnionych wyniosła 4,7 osoby, podczas gdy w 2009 roku wyniosła 6,3 osoby.

Informację o infrastrukturze możemy pogłębić pokazując dynamikę zmian wielkości powierzchni bibliotek specjalistycznych oraz dynamikę zmian liczby miejsc dla czytelników. Informację ta przedstawia poniższy wykres.

Wykres 26. Dynamika wielkości powierzchni bibliotecznej oraz miejsc dla czytelników
(rok 2001=100)

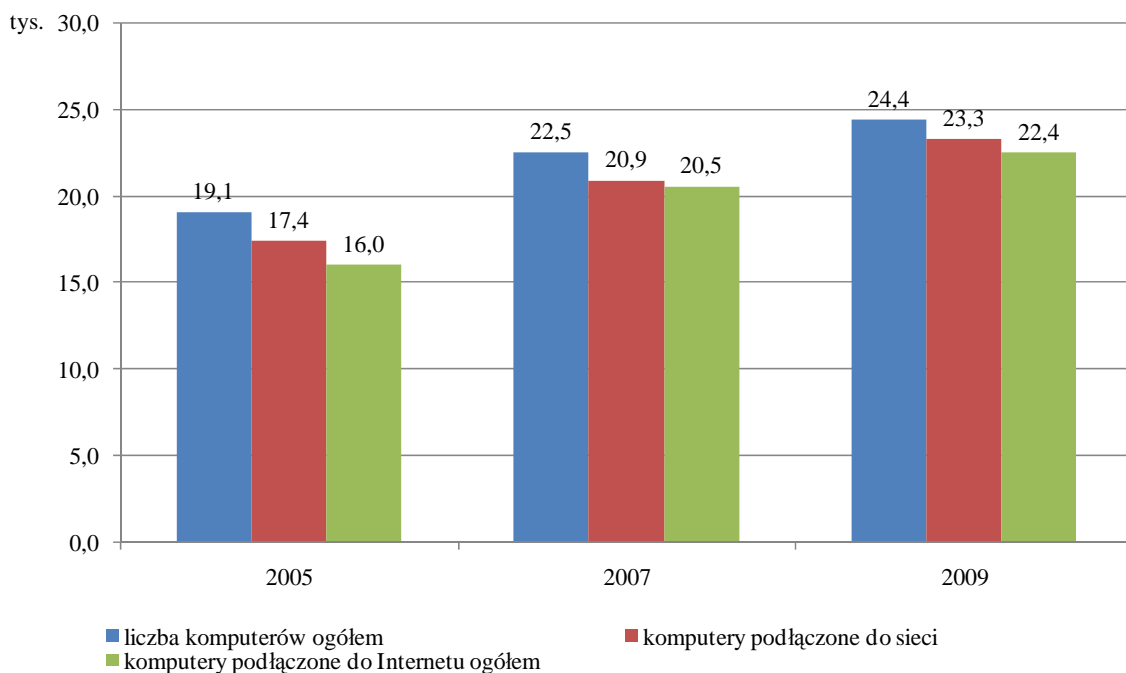

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Na wykresie widzimy, że choć obie wielkości rosną, to jednak wielkość powierzchni bibliotecznej przyrasta szybciej niż liczba miejsc dla czytelników. W 2009 roku łączna wielkość powierzchni wszystkich bibliotek specjalistycznych wyniosła 1034,8 tys. m². Z kolei dla czytelników dostępnych było 59 691 miejsc.

Analizę infrastruktury dopełnia informacja o liczbie komputerów znajdujących się w bibliotekach specjalistycznych. Poniższy wykres przedstawia liczbę komputerów w rozbiciu na 3 kategorie.

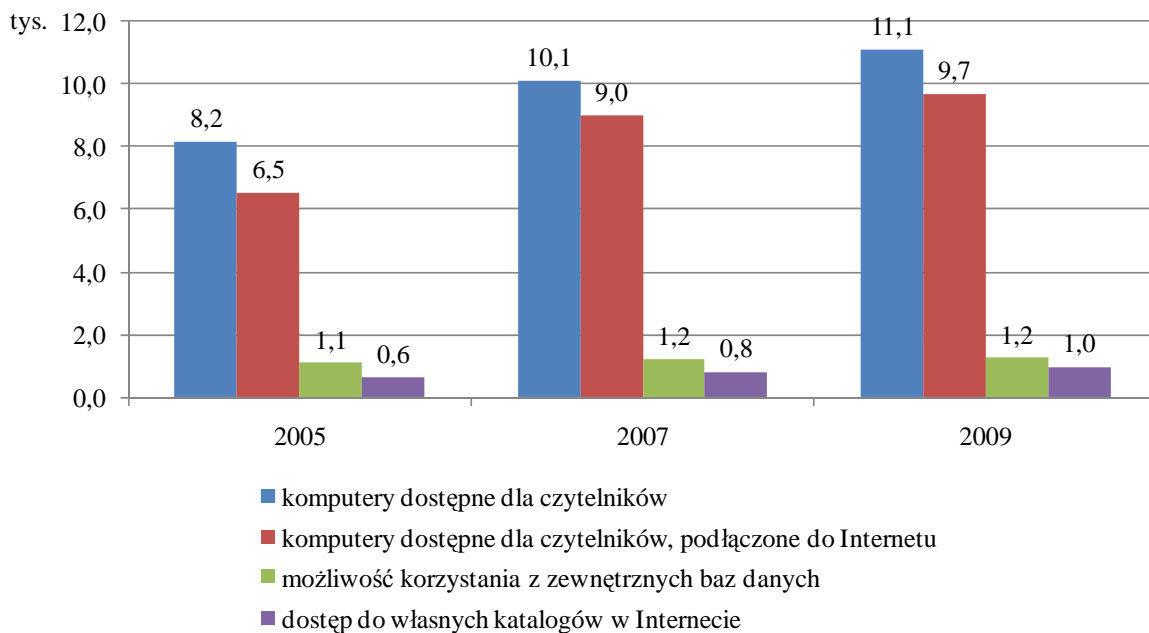
Wykres 27. Komputery w bibliotekach specjalistycznych
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04

Analizując wykres 27, można wskazać, że w stosunku do 2005 w 2009 liczba komputerów wzrosła o 27,9%, liczba komputerów podłączonych do sieci o 34,1%, zaś liczba komputerów podłączonych do Internetu o 40,2%. Obecnie na statystyczną bibliotekę specjalistyczną przypada 12,3 komputera, w stosunku do 8,1 w 2005 roku. Jeżeli zaś chodzi o liczbę komputerów dostępnych dla czytelników, to przedstawia ją wykres 28.

Wykres 28. Informatyzacja bibliotek specjalistycznych
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-04.

Liczba komputerów dostępnych dla czytelników w stosunku do 2005 roku wzrosła o 35,6%. Z kolei liczba komputerów podłączonych do Internetu i przeznaczonych dla czytelników także wzrosła, w stosunku do roku 2005 o 48,9%. W 2009 roku na jeden komputer przypadało około 260 czytelników.

Na koniec warto pokazać dwa elementy infrastruktury bibliotecznej, które w znacznym stopniu wpływają na jakość obsługi bibliotecznej. Pierwszym z nich jest liczba bibliotek dających możliwość korzystania z zewnętrznych baz danych. Ich liczba w stosunku do 2005 wzrosła o 13,3%. Z kolei dostęp do własnych katalogów w Internecie zapewniało łącznie 972 biblioteki, co oznacza wzrost o 56,3% w stosunku do roku 2005.

4. WYDAWNICTWA

Rozdział ten ma na celu analizę danych dotyczących rynku wydawniczego. W większości są to dane za 2009 rok, a tam, gdzie było to możliwe, zostały przedstawione porównania w stosunku do roku 2008. Dane, które zostały poddane analizie pochodzą z danych zbieranych przez Bibliotekę Narodową na podstawie obowiązkowych egzemplarzy bibliotecznych.

Na wstępie należy zauważyć, że zarówno jeżeli chodzi o liczbę tytułów, jak i egzemplarzy wydawnictw nieperiodycznych (książki i broszury), prym wiedzie województwo mazowieckie. Wraz z małopolskim i śląskim wydaje ono łącznie prawie 2/3 wszystkich tytułów oraz 4/5 całości nakładu.

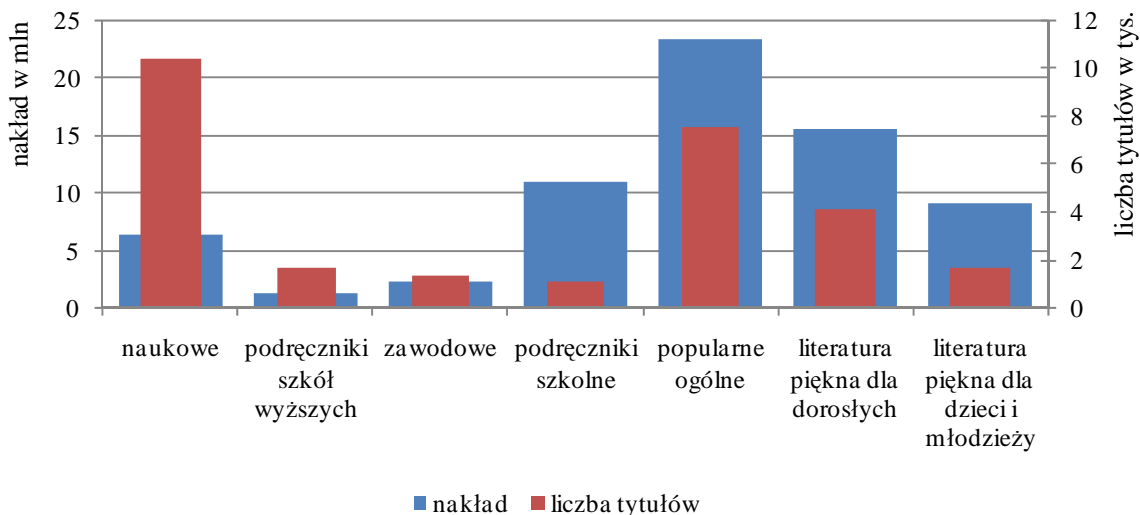
Tabl. 32. Województwa o największej produkcji wydawnictw nieperiodycznych w 2009 r.

Tytuły			Nakład		
województwa	w liczbach bezwzględnych	Polska=100	województwa	w tys. egz.	Polska=100
Polska	28 128	100,0	Polska	69 510,9	100,0
Mazowieckie	11 689	41,6	Mazowieckie	45 526,8	65,5
Małopolskie	3 475	12,4	Małopolskie	6 576,7	9,5
Śląskie	2 266	8,1	Wielkopolskie	3 859,8	5,6
Wielkopolskie	2 131	7,6	Śląskie	3 284,6	4,7
Dolnośląskie	1 388	4,9	Świętokrzyskie	2 863,2	4,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

W 2009 roku liczba wydanych tytułów książek i broszur w stosunku od ubiegłego roku w zasadzie nie uległa zmianie i wyniosła 28,1 tys. Jednakże prawie o 1/5 zmniejszyła się wielkość nakładu wydawnictw nieperiodycznych. Poniższy wykres prezentuje liczbę wydanych tytułów do wielkości nakładu w 2009 roku. Oś pomocnicza OY, z prawej strony wykresu odnosi się do liczby tytułów.

Wykres 29. Tytuły wydawnictw nieperiodycznych oraz wielkość nakładu w podziale na typy w 2009 r.

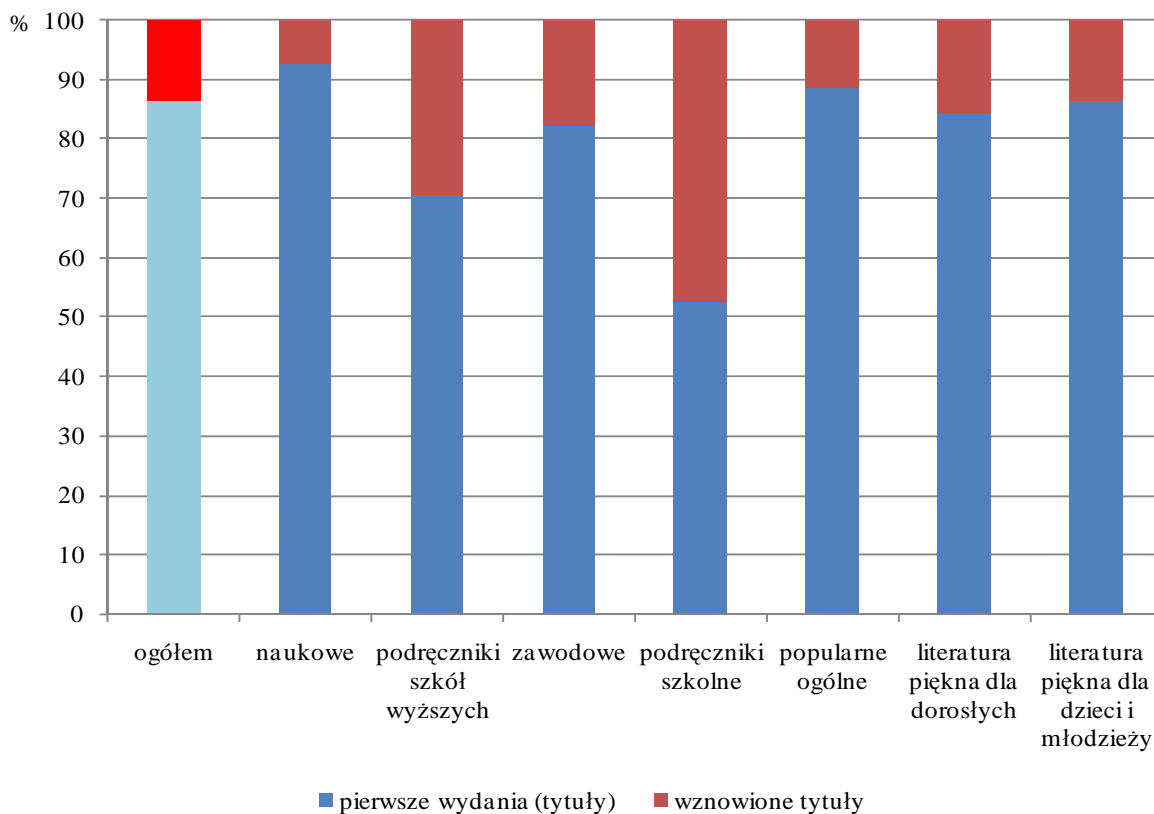

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Na wykresie widać, że choć największa liczba tytułów pojawiała się w typie książek i broszur naukowych, to są to pozycje niskonakładowe, w przeciwieństwie np. do podręczników szkolnych, popularno ogólnych, czy literatury pięknej. Sytuacja ta była analogiczna do tej w 2008 roku.

Powyższe dane można dodatkowo podzielić ze względu na liczbę pierwszych wydań w stosunku do liczby wznowień w określonych typach. Poniższy wykres pokazuje jaka jest liczba pierwszych wydań w stosunku do liczby wznowień tytułów książek i broszur.

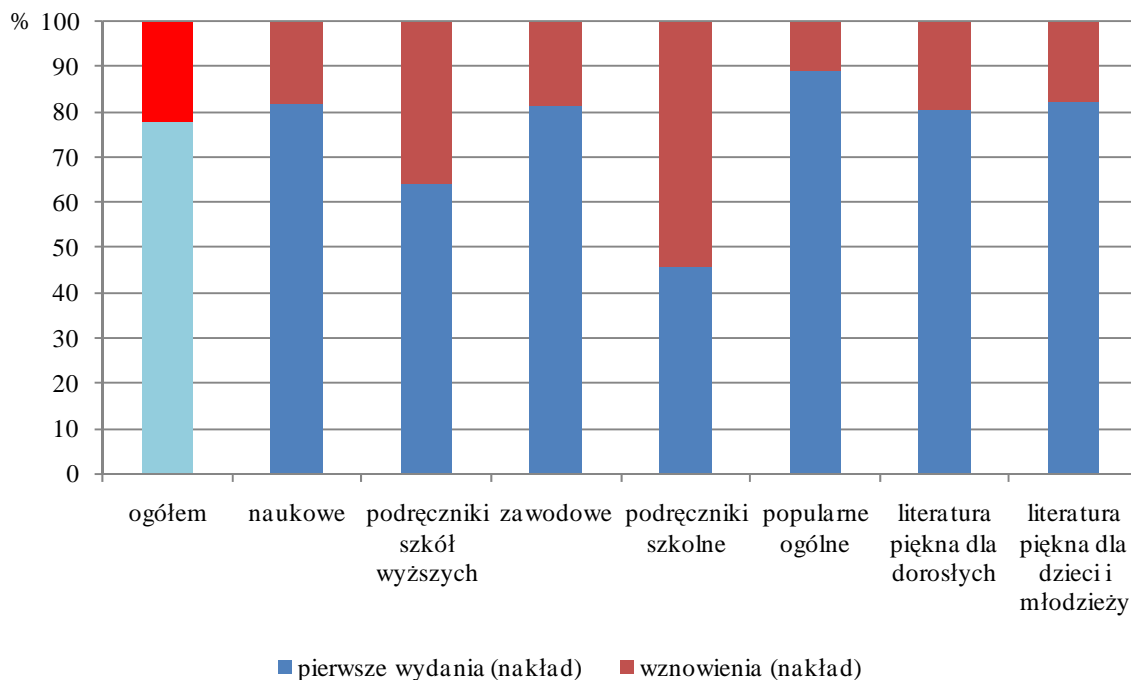
Wykres 30. Struktura tytułów w podziale na pierwsze wydania i wznowienia w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Jeżeli chodzi o liczbę wydawanych tytułów, to największą liczbą „debiutów” charakteryzują się wydawnictwa naukowe. Z kolei największa liczba wznowień dotyczy podręczników szkolnych. Stosunek wznowień do liczby pierwszych wydań wynosi tutaj prawie jeden do jednego. W przypadku wielkości nakładu sytuacja jest podobna, tzn. podręczniki szkolne oraz podręczniki szkół wyższych mają wysoki nakład wznowianych tytułów. Sytuację prezentuje poniższy wykres.

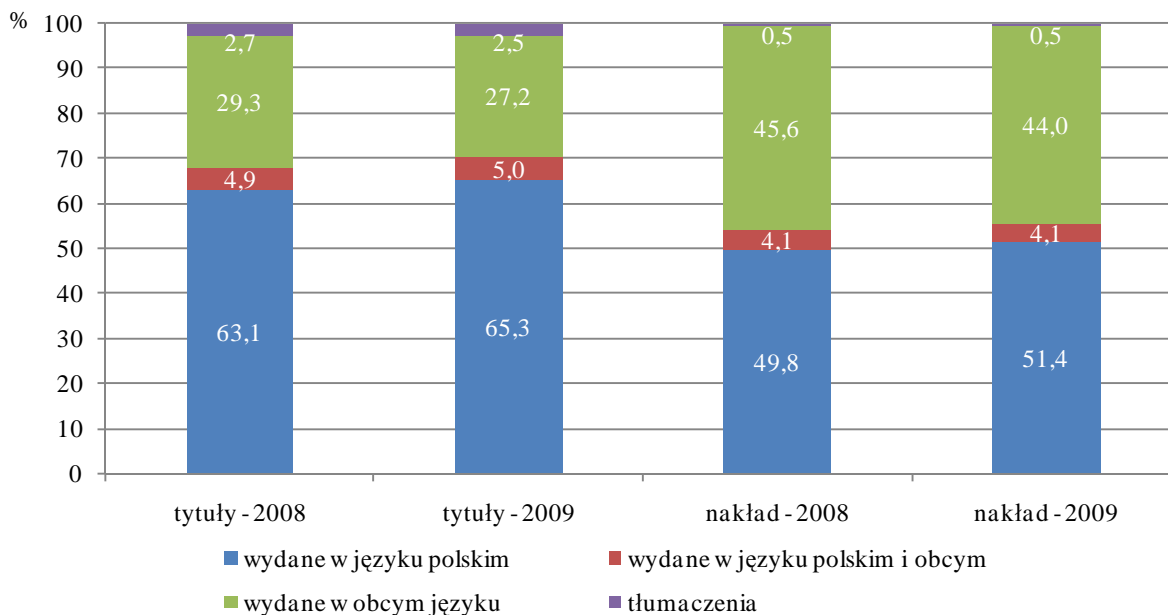
Wykres 31. Struktura nakładu w podziale na pierwsze wydania i wznowienia w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Poniższy wykres ukazuje procentowy udział tytułów oraz ich nakład w 2008 i 2009 roku w podziale na wydania w języku polskim, polskim i obcym, tłumaczenia oraz tytuły wydane w języku obcym:

Wykres 32. Struktura tytułów oraz nakładu według języka wydania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

W roku 2009 w stosunku do roku poprzedniego o 3,1% wzrosła liczba książek i broszur wydanych w języku polskim, i jednocześnie o 7,5% spadła liczba tłumaczeń. Dodatkowo, ogólny spadek wielkości nakładu przełożył się na spadki w trzech na cztery z wyróżnionych wyżej kategorii.

W przypadku wydań w języku obcym, dominowały pozycje w języku angielskim, które stanowią aż 3/4 całości. Dotyczy to zarówno liczby tytułów jak i wielkości nakładu. Na drugim miejscu znalazły się publikacje w języku niemieckim. Ich udział wyniósł 7,3% w przypadku liczby tytułów oraz 8,5% w wielkości nakładu.

Tabl. 33. Tytuły oraz wielkość nakładu wydane w języku obcym

Wyszczególnienie ^a	Tytuły		Nakład w tys. egz.	
	2008	2009	2008	2009
Ogółem	766	698	386,8	354,9
w tym: angielski	526	532	215,2	265,1
niemiecki	80	51	81,6	30,0
kilka języków	34	27	11,6	14,6
francuski	17	19	6,0	6,4
rosyjski	28	18	10,6	5,4

a Wartości zostały posortowane po liczbie tytułów w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Także w przypadku tłumaczeń na język polski, największa ich liczba (tytułów) dokonywana jest z języka angielskiego, tj. 57,6%. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tablica.

Tabl. 34. Tytuły oraz wielkość nakładu tłumaczeń z języka obcego na polski

Wyszczególnienie ^a	Tytuły		Nakład w tys. egz.	
	2008	2009	2008	2009
Ogółem	7 243	6 654	37 338,2	29 124,1
w tym: angielski	4 306	3 838	23 269,2	17 841,8
niemiecki	885	809	2 889,8	2 650,6
francuski	481	559	1 592,8	2 259,0
włoski	350	328	1 857,9	1 126,1
inne	276	234	959,3	662,5

a Wartości zostały posortowane po liczbie tytułów w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

To samo dotyczy liczby tłumaczeń na języki obce. Prawie połowa wydawnictw nieperiodycznych została przetłumaczona na język angielski.

Tabl. 35. Tytuły oraz wielkość nakładu tłumaczeń z języka polskiego na język obcy

Wyszczególnienie ^a	Tytuły		Nakład w tys. egz.	
	2008	2009	2008	2009
Ogółem	1 040	1 004	1 442,3	1 435,9
w tym: angielski	492	512	744,3	797,9
niemiecki	145	129	191,9	174,1
kilka języków	132	119	192,9	167,8
inne	96	102	90,7	96,4
francuski	33	36	40,1	44,3

a Wartości zostały posortowane po liczbie tytułów w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Reasumując, liczba wydań w języku obcym, tłumaczeń na język polski oraz tłumaczeń na języki obce dokonywana jest głównie przy użyciu języka angielskiego, co potwierdza powszechność tego języka w świecie wydawniczym. Drugim językiem w trzech powyższych zestawieniach jest język niemiecki.

Druga część danych gromadzonych przez Bibliotekę Narodową dotyczy liczby wydawnictw periodycznych (gazet i czasopism). W przypadku liczby wydawanych tytułów ich liczba wzrosła o 2,7% i wyniosła 7423. Jednocześnie doszło do redukcji o 8,0% wielkości nakładu globalnego, który w 2009 roku wyniósł 2 603,4 mln. Dodatkowo rynek gazet i czasopism skoncentrowany jest, podobnie jak rynek wydawniczy książek i broszur, w województwie mazowieckim, w którym wydawanych jest 37,2% tytułów oraz 69,9% całości nakładu. Pierwszą piątkę województw przedstawia poniższa tablica:

Tabl. 36. Województwa o największej produkcji wydawnictw periodycznych w 2009 r.

Tytuły			Nakład globalny		
województwa	w liczbach bezwzględnych	Polska=100	województwa	w tys. egz.	Polska=100
Polska	7 423	100,0	Polska	2 603 477,6	100,0
Mazowieckie	2 765	37,2	Mazowieckie	1 820 414,7	69,9
Małopolskie	736	9,9	Dolnośląskie	111 405,2	4,3
Śląskie	616	8,3	Śląskie	110 643,1	4,2
Wielkopolskie	592	8,0	Łódzkie	90 511,9	3,5
Dolnośląskie	449	6,0	Wielkopolskie	87 401,9	3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Poniżej zostaną zaprezentowane dane dotyczące liczby tytułów oraz nakład globalny gazet i czasopism w podziale na typy.

Tabl. 37. Tytuły gazet i czasopism oraz nakład globalny według typu w 2009 r.

Typy czasopism	Tytuły	Nakład w tys. egz.
Gazety informacji ogólnej	56	1 007 976,2
Czasopisma	7 367	1 505 501,4
ogólne	2 754	1 305 707,0
naukowe	2 142	8 341,7
zawodowe	1 377	103 531,5
oficjalne	541	5 198,2
informacyjne	292	3 256,9
młodzieżowe i dziecięce	164	65 396,9
urzędowe	72	13 232,1
dla odbiorcy zagranicznego	25	837,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej.

Należy zauważyć, że ze względu na liczbę tytułów czasopisma naukowe nie ustępują czasopismom ogólnym, jednakże istnieje pomiędzy nimi olbrzymia różnica jeśli chodzi o wielkość nakładu.

5. MUZEA

5.1. Muzea

Muzeum - jednostka organizacyjna, nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Dz. U. 1997 r. Nr 5 poz. 24).

5.1.1. Charakterystyka ogólna

Słowa „muzeum” oraz „muzealny” kojarzą się często z nudą, czymś niezmiennym i przestarzałym. Choć ze swej istoty muzea zorientowane są na przeszłość, zajmując się zachowywaniem szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego, coraz częściej otwierają się na szeroką publiczność korzystając przy tym z nowatorskich i nowoczesnych metod; przestają jednocześnie kojarzyć się z zakurzonymi eksponatami w gablotach. Poza podstawową funkcją gromadzenia i ochrony dóbr kultury do ich zadań należy także prowadzenie badań naukowych oraz działalność edukacyjna. Podobnie jak galerie sztuki, współczesne muzea stają się ponadto ośrodkami integrującymi lokalną zbiorowość, miejscami spotkania i zabawy, otwartymi na szeroką publiczność.

Zgodnie z danymi pochodzącymi ze sprawozdania K-02 (*Sprawozdanie z działalności muzeum i instytucji paramuzealnej*), w roku 2009 w Polsce działały 774 muzea (łącznie z oddziałami), które odwiedziło 20,7 mln zwiedzających. Można zadać w tym miejscu pytanie czy to dużo, czy mało? Odpowiedź zależy oczywiście od punktu odniesienia, wydaje się jednak, że w porównaniu z najbliższymi sąsiadami Polski nie są to bardzo duże wielkości. Przykładowo w ponad dwukrotnie większych (pod względem liczby ludności) Niemczech funkcjonuje sześciokrotnie większa liczba muzeów - niemal pięć tysięcy (dokładnie 4747 w roku 2006)²³, a odwiedziło je ponad sto milionów osób (102,6 mln). Z kolei w ponad dziesięciomilionowych Czechach działa 505 muzeów (liczonych jednak łącznie z galeriami sztuki), które odwiedziło 9,6 mln zwiedzających²⁴. Muzea na Litwie, liczącej ponad trzy miliony mieszkańców, których liczba w roku 2009 wyniosła 106, odwiedziło natomiast 2,8 mln osób²⁵. Wydaje się natomiast, że polskie muzea są stosunkowo tłumnie odwiedzane – przeciętna liczba zwiedzających na jedno muzeum wyniosła 26,7 tys. w roku 2009, podczas gdy w przywołanych krajach było to odpowiednio około: 21,6 tys. w Niemczech, 1,9 tys. w Czechach i 25,6 tys. na Litwie²⁶.

²³ Statistisches Bundesamt Deutschland, <http://www.destatis.de> (08.07.2010).

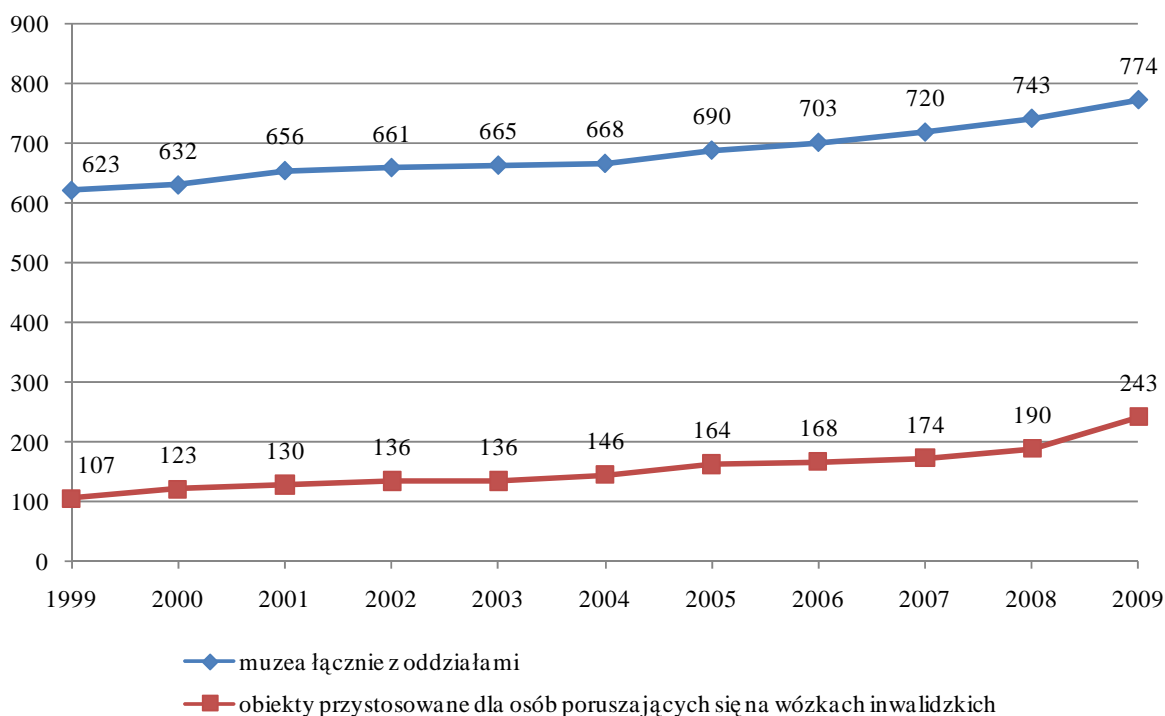
²⁴ Czech Statistical Office, <http://www.czso.cz> (08.07.2010). Dane z 2008 roku.

²⁵ <http://db1.stat.gov.lt> (08.07.2010).

²⁶ Warto zaznaczyć na marginesie niniejszych rozważań, że definicja instytucji muzealnej może być różna w poszczególnych krajach.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat liczba badanych muzeów zwiększyła się o 151, co stanowi wzrost o prawie 1/5. Znacznie większa (choć nierówna) dynamika charakteryzuje przyrost liczby instytucji przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – w stosunku do roku 1999 wzrosła ona ponad dwukrotnie, co wydaje się świadczyć o rosnącej świadomości potrzeb tej grupy odbiorców oraz otwartości na nie.

Wykres 33. Muzea
Stan w dniu 31 XII

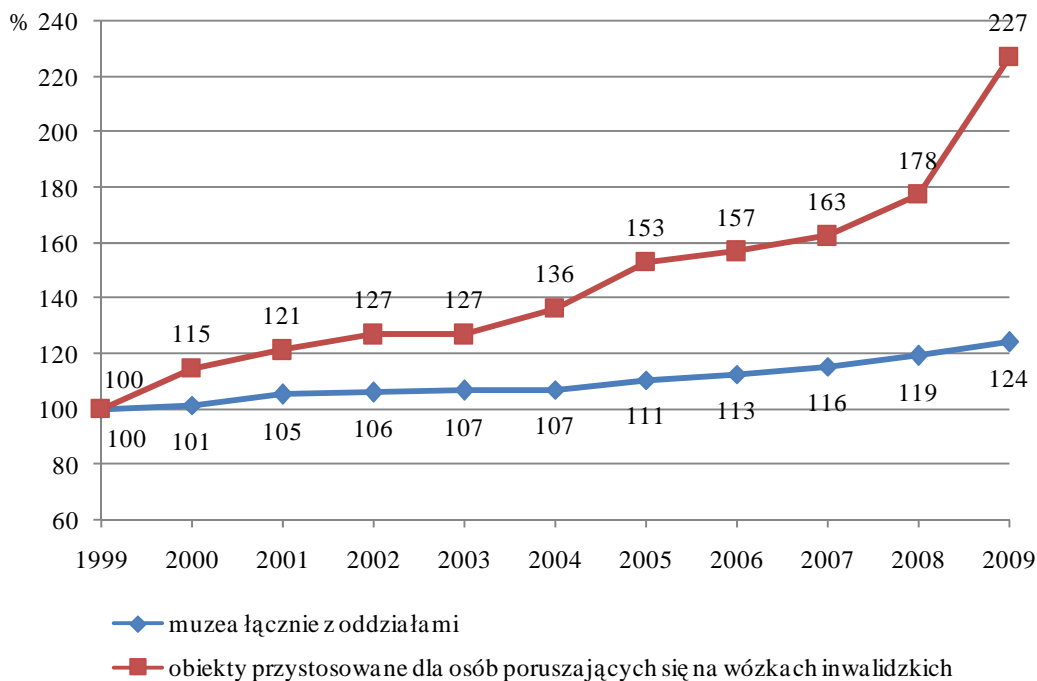

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Polskie muzea należą w większości do sektora publicznego - ich liczba w tym sektorze wynosi 645, czyli 83,3% ogółu, natomiast muzeów prywatnych jest 129 (16,7%). Zdecydowana większość muzeów publicznych (80,5%; 519) znajduje się w gestii władz samorządowych, muzea prywatne natomiast prowadzone są przez różnego rodzaju podmioty, w tym głównie organizacje społeczne (29,5%; 38) oraz kościelne (22,5%; 29).

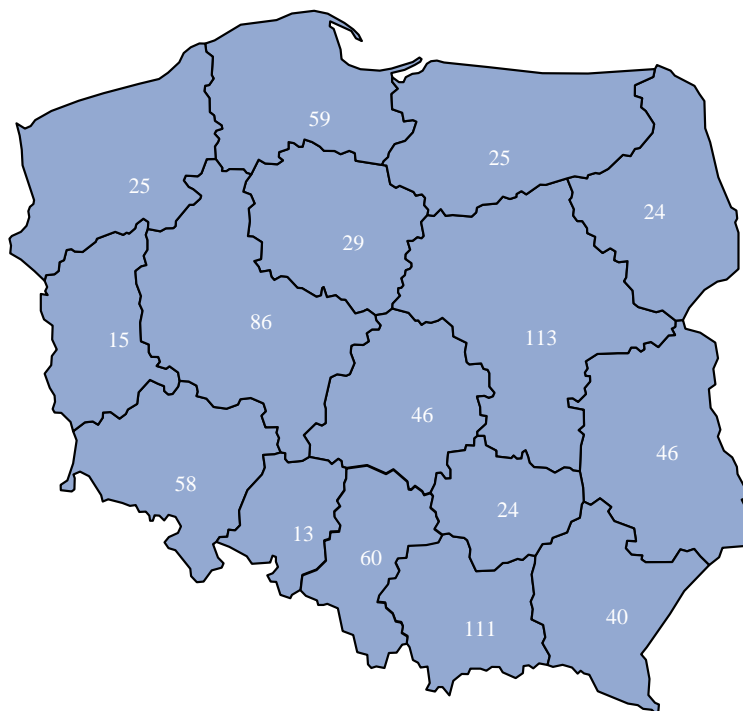
Poszczególne województwa są w różnym stopniu nasycone placówkami muzealnymi. Zdecydowanie **najwięcej muzeów działa w województwie mazowieckim oraz małopolskim, w następnej kolejności w wielkopolskim.** Najuboższe w omawiany typ instytucji kultury województwa to opolskie oraz lubuskie.

Wykres 34. Dynamika liczby obiektów przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (rok 1999 =100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

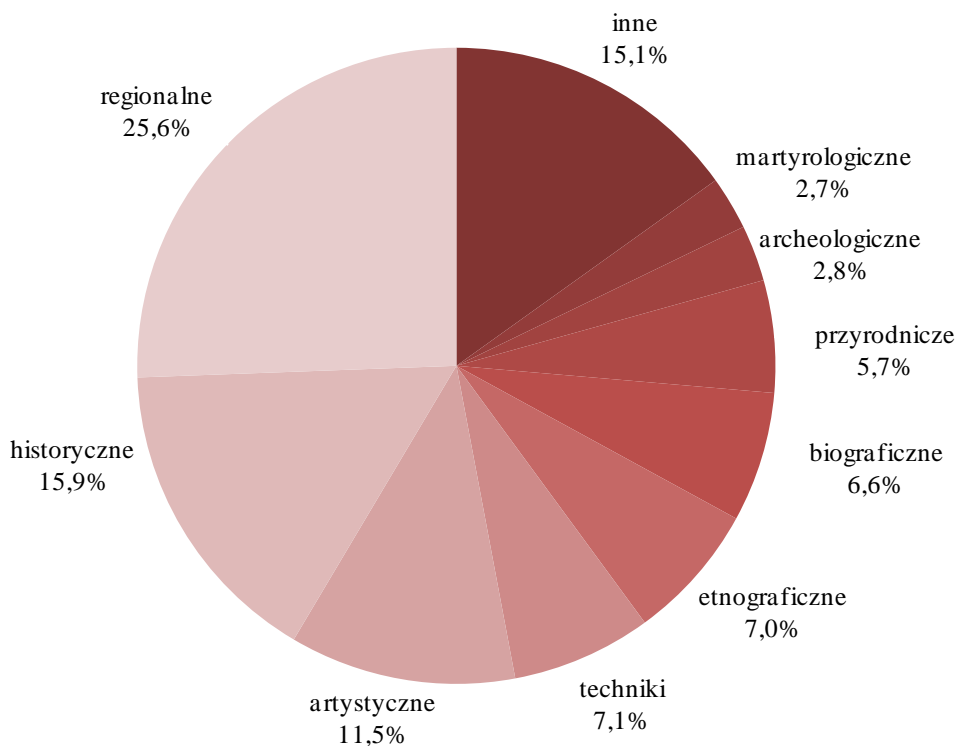
Mapa 2. Muzea w województwach w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Jeśli chodzi o profil funkcjonujących jednostek dominują muzea regionalne (25,6%; 198), gromadzące różnego rodzaju zbiory o znaczeniu historycznym dla danego regionu, a w dalszej kolejności historyczne (15,9%; 123) oraz artystyczne (11,5%; 89). Odsetek poszczególnych typów muzeów ukazany został na wykresie 35.

Wykres 35. Struktura muzeów według profilu działalności w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Przyjęty w statystyce podział na rodzaje muzeów obejmuje muzea:

artystyczne - gromadzące zbiory z dziedziny malarstwa, grafiki, rzeźby, sztuki zdobniczej (rzemiosła artystycznego) oraz muzea wnętrz - eksponujące zbiory z dziedziny sztuki i kultury materialnej, w formie urządzonych wnętrz mieszkalnych;

archeologiczne - gromadzące zbiory z dziedziny historii kultury materialnej z okresu poprzedzającego relacje piśmienne; do grupy tej zalicza się także rezerwaty archeologiczne;

etnograficzne - gromadzące zbiory z dziedziny kultury wsi polskiej, krajów europejskich i pozaeuropejskich oraz wytwory kultury ludów pierwotnych; do grupy tej zalicza się także parki etnograficzne i skanseny;

historyczne - gromadzące zbiory dotyczące dziejów kraju, miast oraz historii ruchów niepodległościowych i społecznych;

biograficzne - gromadzące zbiory związane z życiem i działalnością wybitnych postaci (np. pisarzy, artystów, naukowców, polityków);

martyrologiczne - zajmujące się ochroną obiektów i urządzeń byłych obozów koncentracyjnych, obozów pracy przymusowej, więzień i miejsc straceń oraz przedmiotów związanych z tymi obiektami i urządzeniami;

przyrodnicze - gromadzące zbiory okazów przyrody;

techniki - gromadzące zbiory z dziedziny techniki poszczególnych działów i gałęzi produkcji, np. transportu, rolnictwa, włókiennictwa itp., a także planetaria i centra nauki o ile posiadają status muzeum;

regionalne - gromadzące zbiory o znaczeniu historycznym dla regionu z zakresu sztuki, archeologii, etnografii, techniki, przyrody i innych dyscyplin, z uwzględnieniem zbiorów regionalnych pamiątek historycznych;

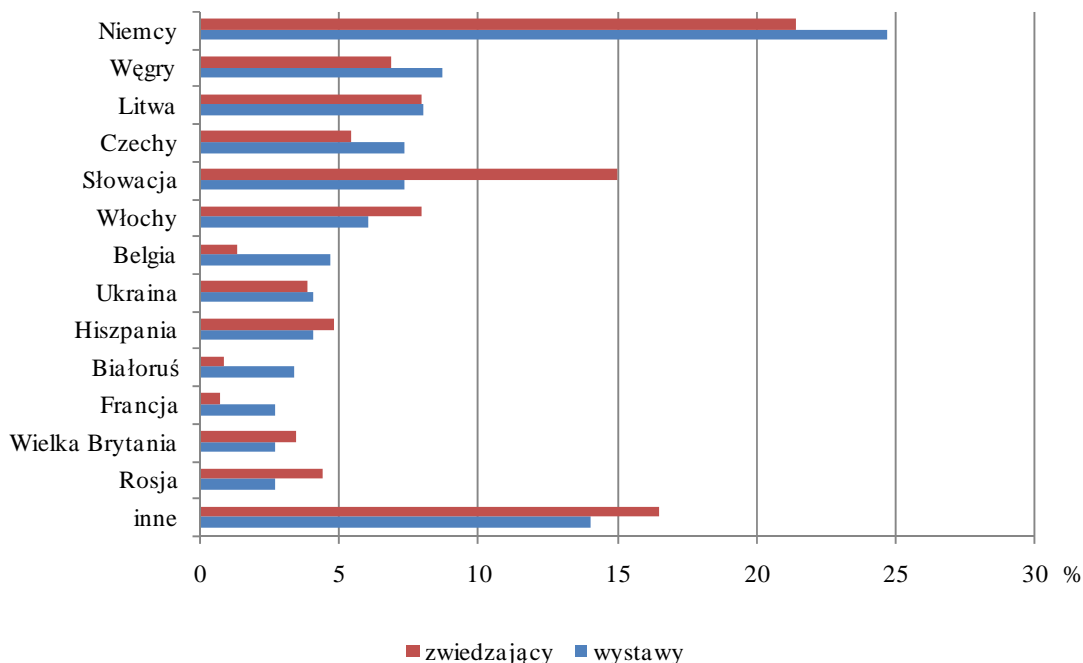
inne - muzea, które nie mogą być zaklasyfikowane do żadnego z wyżej wymienionych rodzajów muzeów, ze względu na brak zdecydowanej przewagi jednego z rodzajów zbiorów.

5.1.2. Wystawy

W roku 2009 muzea zorganizowały w kraju 4747 wystaw, które odwiedziło 20,7 mln zwiedzających. Wśród tych ostatnich sporą grupę (28,6%; 5,9 mln osób) stanowiły zorganizowane grupy młodzieży szkolnej. Mniej więcej jedna trzecia zwiedzających (33,4%, 7,1 mln osób) zwiedzała wystawy bezpłatnie. Warto także nadmienić, że współpraca z zagranicą ma znaczenie marginalne, a tzw. ekspozycje obce pochodzą przeważnie z innych muzeów w kraju. W roku 2009 zorganizowano jedynie 150 wystaw za granicą (3,1% ogółu wystaw), natomiast wystaw zagranicznych w kraju było jedynie 182 (3,7% ogółu). Mimo, iż stosunkowo nieliczne, wystawy zorganizowane przez polskie muzea za granicą przyciągnęły ponad pół miliona osób (dokładnie 545657).

Wystawy zagraniczne zorganizowano w 27 krajach, najwięcej w krajach sąsiednich - w Niemczech (37, odwiedziło je 116 747 osób czyli 21,4% ogółu zwiedzających wystawy za granicą), na Węgrzech (13 wystaw, 37237 zwiedzających = 6,8%), na Litwie (12 wystaw, 43 080 zwiedzających = 7,9%), na Słowacji (11 wystaw, 81 551 zwiedzających = 14,9%) oraz w Czechach (11 wystaw, 29 614 zwiedzających = 5,4%).

Wykres 36. Struktura wystaw i zwiedzających za granicą zorganizowanych przez muzea w 2009 r. według krajów

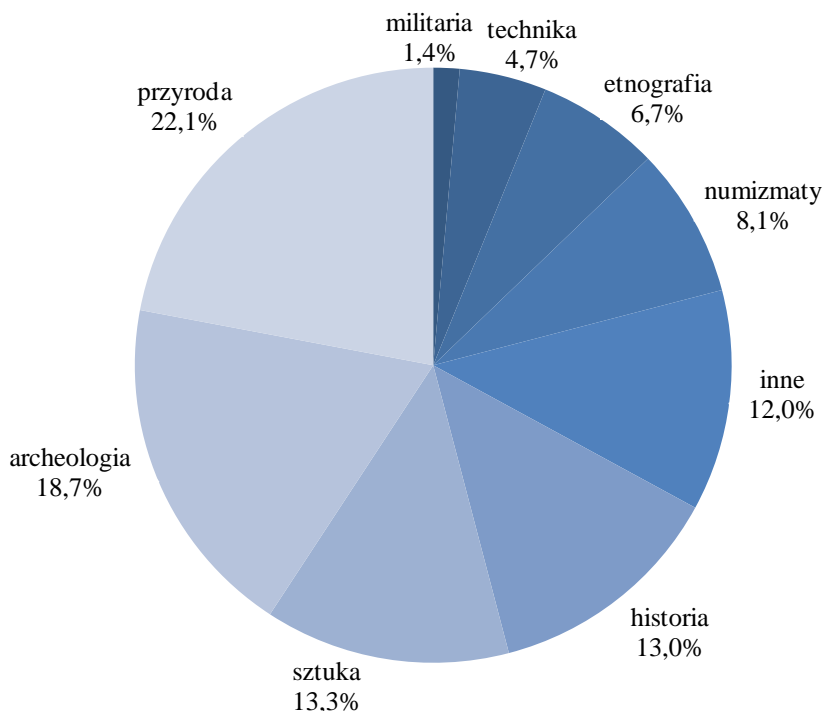
Jak można wywnioskować z powyższego wykresu, liczba wystaw organizowanych za granicą nie zawsze pozostaje skorelowana z liczbą zwiedzających. Wyraźnie widać to w odniesieniu do takich krajów jak Belgia, Białoruś, czy Francja, gdzie polskie wystawy nie cieszyły się zbyt dużym zainteresowaniem publiczności. Z kolei niezwykle popularne były imprezy zorganizowane na Słowacji (udział zwiedzających za granicą był tutaj dwukrotnie większy niż udział zorganizowanych tam wystaw wśród ogółu wystaw zagranicznych).

5.1.3. Zasoby muzeów

Muzealium to przedmiot o trwałej wartości kulturowej (historycznej, naukowej, poznawczej, estetycznej), politycznej lub społecznej, podlegający ochronie prawnej i należący do zbiorów muzealnych, tzn. objęty inwentarzem zabytków w muzeum. Muzealia grupowane są według działów (dyscyplin) zależnie od dziedziny, do której należą i prezentowane są w formie ekspozycji działowych lub tematycznych. Zgodnie z ustawą o muzeach, muzealiami są „rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów”.

Polskie muzea były w roku 2009 w posiadaniu ponad 13,6 mln muzealiów. Analizując globalnie strukturę zbiorów muzealnych według ich rodzaju dostrzegamy, co interesujące, dominację muzealiów z dziedziny przyrody (22,0% ogółu), a w następnej kolejności z dziedziny archeologii (18,7%), sztuki (13,3%) oraz historii (13,0%). Sytuację w tym zakresie przedstawia szczegółowo poniższy wykres.

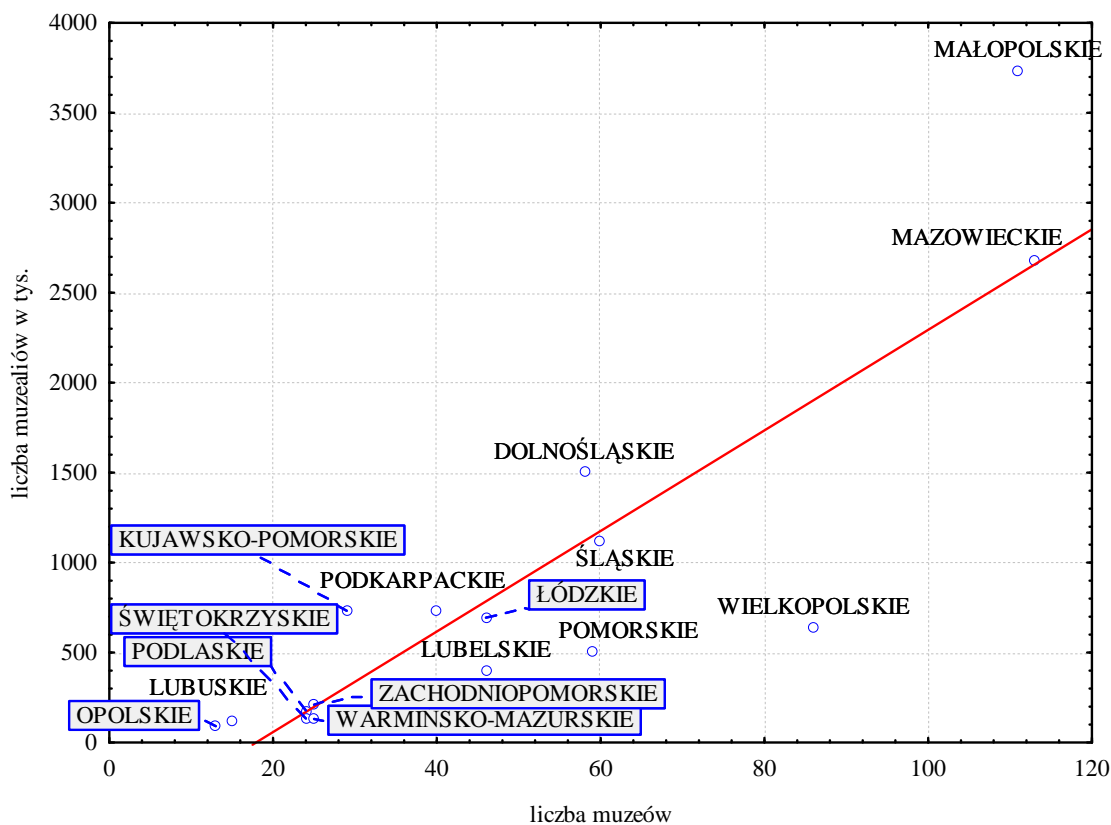
Wykres 37. Struktura zbiorów muzealnych w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Interesujące pytanie dotyczy związku pomiędzy liczbą muzeów w województwie, a wielkością ich zasobów. Jak widać na poniższym wykresie, występuje tutaj zależność liniowa – generalnie im więcej instytucji muzealnych znajduje się w danym województwie, tym większe ich zasoby mierzone liczbą posiadanych muzealiów²⁷. Od prawidłowości tej odstaje kilka województw, m.in. wielkopolskie, którego skądinąd liczne muzea są stosunkowo słabo wyposażone w eksponaty, oraz małopolskie, gdzie z kolei występuje bardzo duże przeciętne nasycenie muzealiami w stosunku do liczby samych instytucji muzealnych, zdecydowanie największe w Polsce. Województwa takie jak kujawsko-pomorskie czy dolnośląskie (i inne znajdujące się powyżej czerwonej linii na wykresie) mają ponadprzeciętne duże zbiory, z kolei pomorskie i lubelskie (i inne poniżej czerwonej linii na wykresie) są stosunkowo ubogo wyposażone. Jest rzeczą oczywistą, ale wartą zaznaczenia w tym miejscu, że ilość nie zawsze przekłada się na jakość, a skromne liczebnie eksponaty mogą być niezwykle rzadkie i cenne.

Wykres 38. Muzea i ich zasoby w województwach w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

□ Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

5.1.4. Zwiedzający

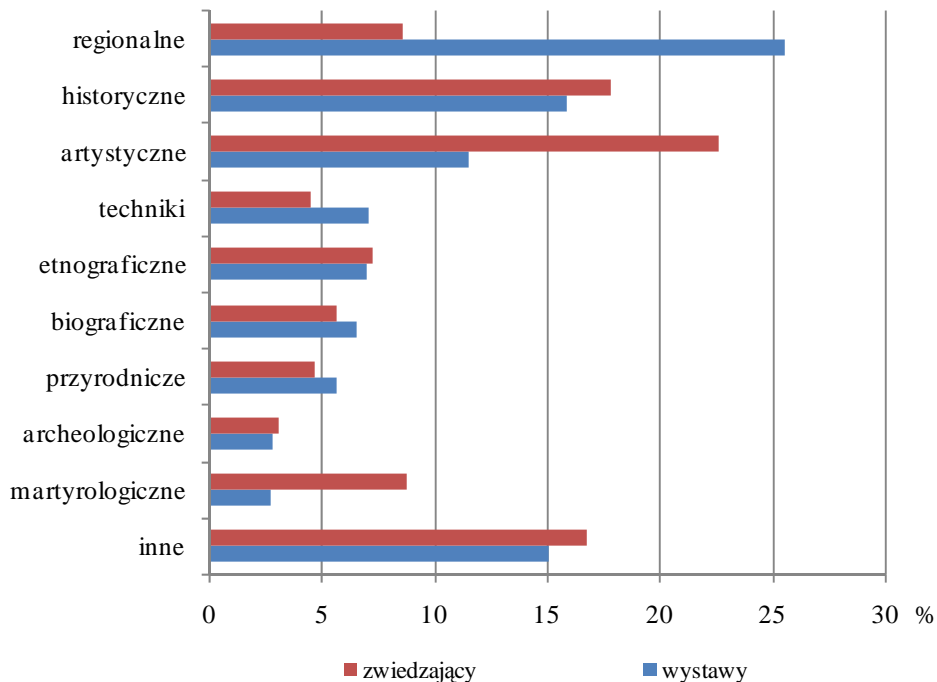
Jak wcześniej wspomniano, najwięcej jest muzeów regionalnych. Co jednak interesujące, **najliczniejsze muzea nie cieszą się bynajmniej największą popularnością** - muzea regionalne odwiedziło jedynie 8,7% wszystkich zwiedzających (1,8 mln osób), najwięcej osób (4,8 mln 23,2%) odwiedziło natomiast muzea

²⁷ Współczynnik korelacji $r=0,8664$, $p<0,01$.

artystyczne, gromadzące zbiory z dziedziny malarstwa, grafiki, rzeźby, sztuki zdobniczej (rzemiosła artystycznego) oraz eksponujące zbiory z dziedziny sztuki i kultury materialnej, w formie urządzonych wewnątrz mieszkalnych (muzea wnętrz). Liczba zwiedzających przekraczała w ich przypadku niemal dwukrotnie ich proporcjonalny udział w ogólnej liczbie muzeów.

Wykres 39. Struktura wystaw i zwiedzających według rodzaju muzeum w 2009 r.

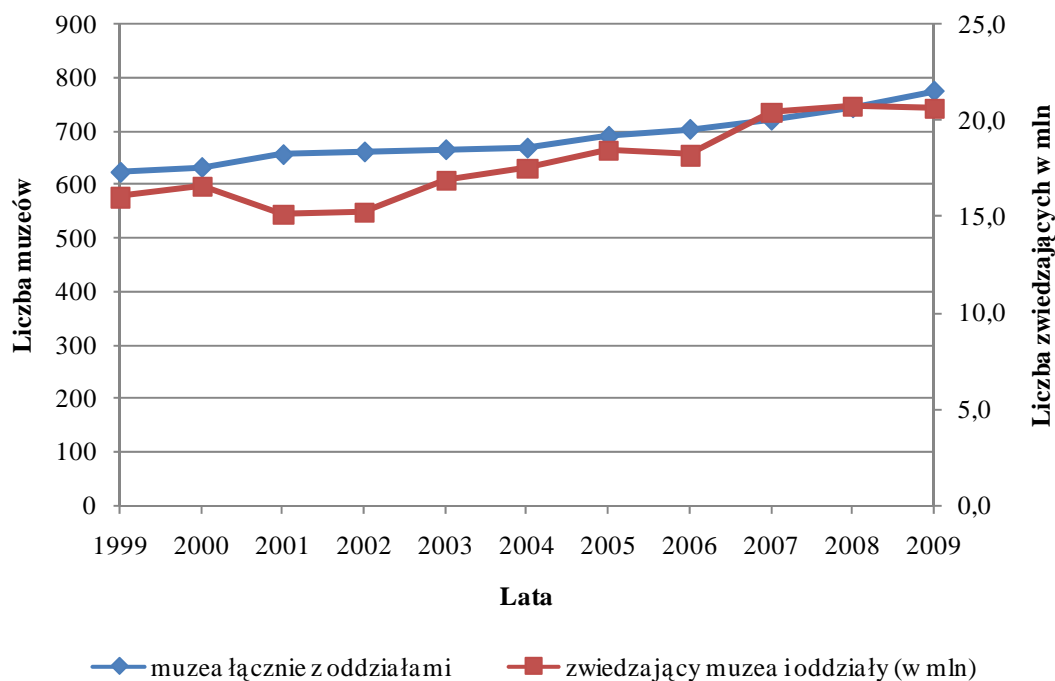

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Jak kształtowała się liczba zwiedzających na przestrzeni lat? Podobnie jak w przypadku liczby samych muzeów, także tutaj odnotowano wzrost. Liczba zwiedzających zwiększyła się z 16,0 mln w roku 1999 do 20,7 mln w roku 2009. Jedynie początek XXI wieku (lata 2001-2002) to okres wyraźnego spadku zainteresowania ofertą muzealną (wykres 40).

Dane dotyczące liczby zwiedzających muzea jawią się w nieco innym świetle po zestawieniu z wynikami przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku. Jak się okazuje, jedynie nieco mniej niż co piąty Polak odwiedził muzeum przynajmniej raz w roku 2009. Odsetek osób, które odwiedziły muzeum za granicą wynosi natomiast zaledwie 5,5% (wykres 41).

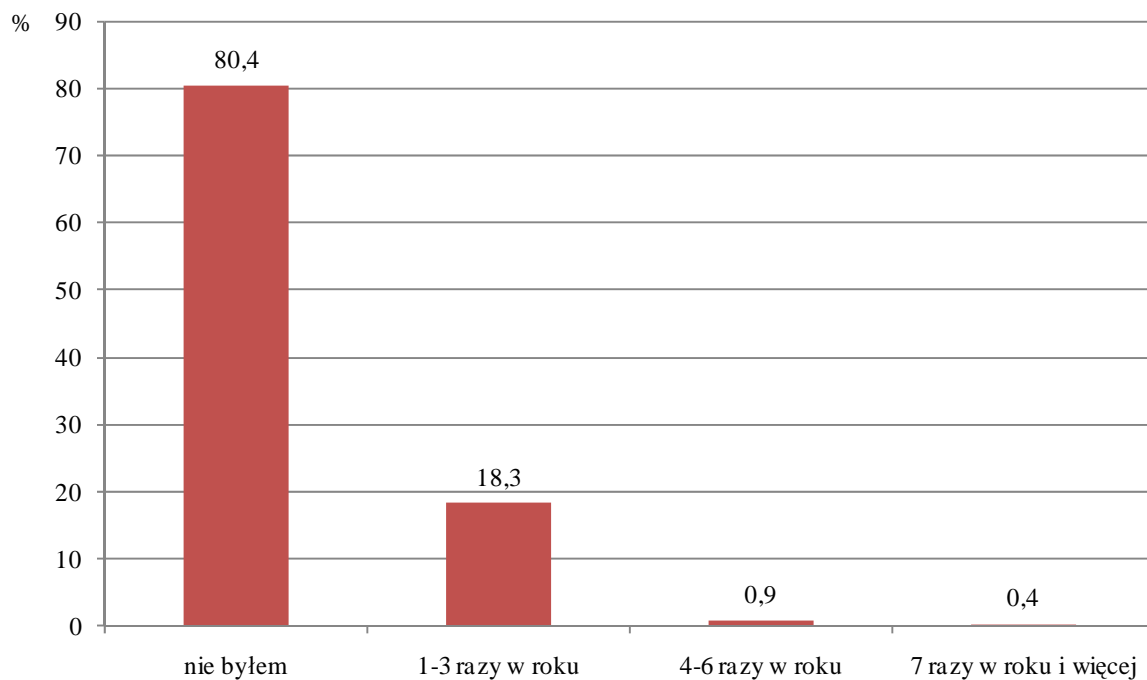
Wykres 40. Muzea^a i zwiedzający

a Stan w dniu 31 XII.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Wykres 41. Struktura zwiedzających muzea w kraju w 2009 r.

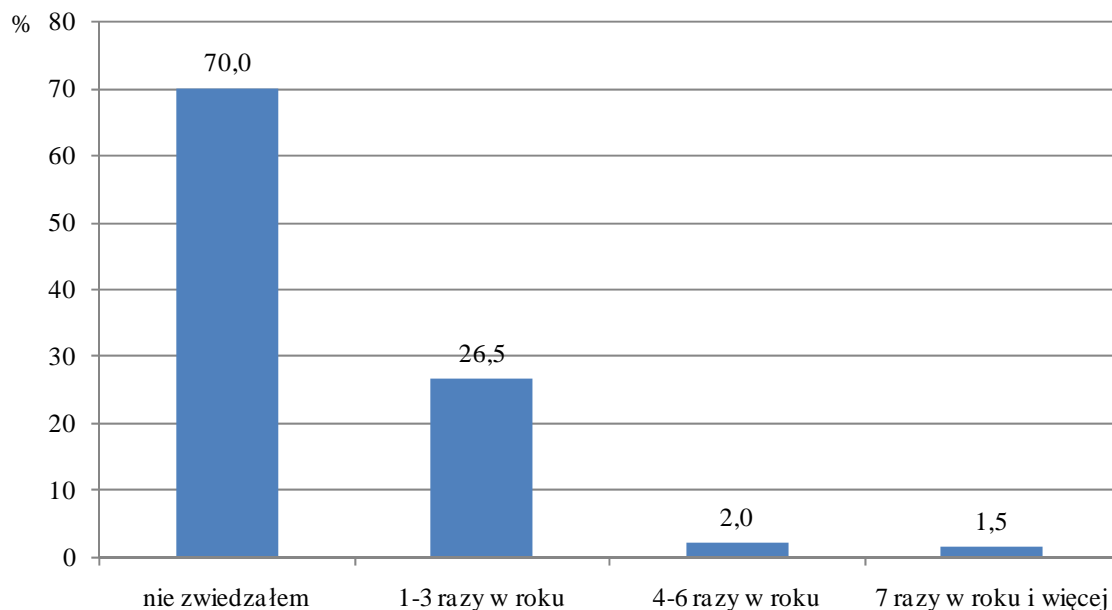

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Z interesujących informacji warto jeszcze dodać, że kobiety nieco częściej niż mężczyźni odwiedzają muzea (20,8% kobiet było przynajmniej raz w polskim muzeum w ciągu roku, w stosunku do 18,1% mężczyzn). Zatem podobnie jak w innych przypadkach, także w odniesieniu do korzystania z oferty muzealnej kobiety charakteryzują wyższe wskaźniki uczestnictwa. Najwięcej osób zwiedzających muzea jest wśród osób z wykształceniem wyższym, ale także gimnazjalnym, a więc wśród uczniów.

Jak widać na poniższym wykresie, Polacy nie tylko rzadko odwiedzają muzea, ale także zabytki historyczne. Jedyne nieco ponad jedna czwarta osób deklaruje, że zwiedzała zabytki w kraju przynajmniej raz w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy (30,0%), natomiast pozostałe 70,0% nie uczestniczyło w zwiedzaniu. Jeszcze mniejszy jest odpowiedni odsetek osób zwiedzających zabytki za granicą – 11,3%. Wydaje się zatem, że powszechne w ostatnich latach wyjazdy w bardzo nieraz egzotyczne miejsca za granicą służą przede wszystkim rozrywce i odpoczynkowi, i niekoniecznie są powiązane ze zwiedzaniem i poznawaniem dziedzictwa kulturowego innych krajów.

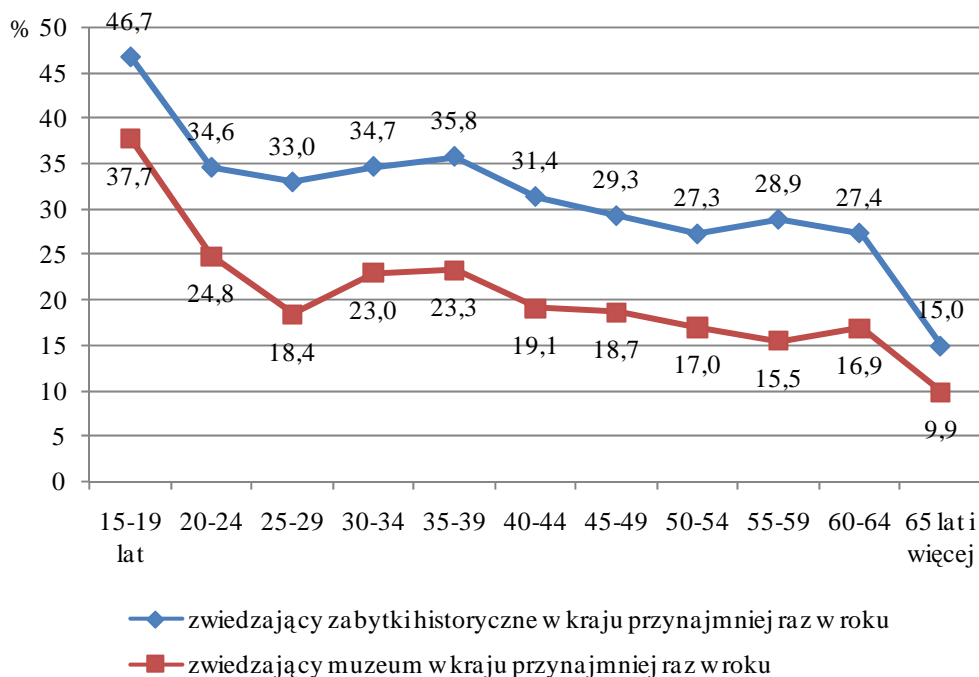
Wykres 42. Zwiedzający zabytki historyczne w kraju w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Powyższe uwagi warto uzupełnić o analizę struktury zwiedzających według wieku. Podobnie jak w odniesieniu do innych form uczestnictwa w kulturze, także w przypadku zwiedzania zauważalne jest zjawisko wykluczenia osób starszych z uczestnictwa w kulturze zinstytucjonalizowanej. Odsetek osób w poszczególnych kategoriach wiekowych, które zwiedzają muzea oraz zabytki systematycznie zmniejsza się wraz z wiekiem, wzrastając nieznacznie jedynie nieco powyżej trzydziestego roku życia, a więc w okresie, kiedy posiada się zwykle małe dzieci. Największy odsetek zwiedzających jest wśród najmłodszych kategorii wiekowych, wśród osób w wieku szkolnym.

Wykres 43. Odsetek zwiedzających zabytki i muzea w poszczególnych kategoriach wiekowych w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

5.2. Instytucje paramuzealne

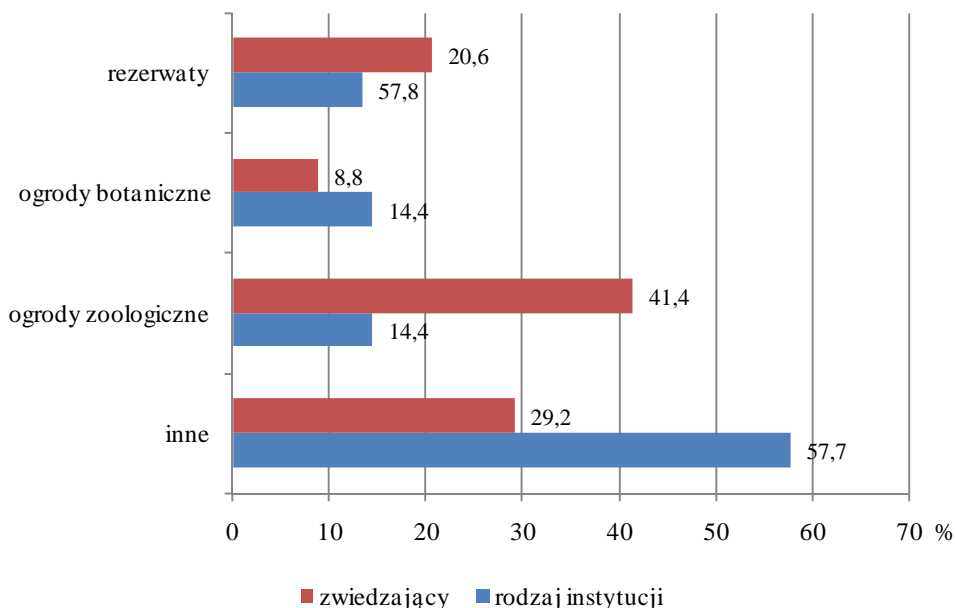
Do instytucji paramuzealnych zalicza się:

- **ogrody zoologiczne**, a także akwaria, terraria (w których hodowane są niewielkie gady i płazy) i wiwaria (połączenie akwariów z terrariami) - i **ogrody botaniczne**, tj. instytucje prezentujące żywe okazy flory i fauny;
- **rezerваты przyrody** - udostępniane zwiedzającym w sposób rejestrowany; w szczególności są to jaskinie, grotty, akweny, parki,
- **inne jednostki** - obejmujące m.in. planetaria, miasteczka i centra techniki (jeśli nie posiadają statusu muzeum), a także nie będące muzeami ekspozycje stałe, prezentujące osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp.

Zgodnie z danymi pochodzącymi ze sprawozdawczości, w Polsce funkcjonuje 14 ogrodów zoologicznych, 14 ogrodów botanicznych oraz 13 rezerwatów, a ponadto 56 innego rodzaju instytucji (planetariów, miasteczek i centrów techniki) określanych łącznie mianem instytucji paramuzealnych. Są one – zgodnie z zaleceniami UNESCO – badane łącznie z muzeami. W roku 2009 instytucje paramuzealne odwiedziło 10 332 522 osób. Najwięcej osób odwiedza ogrody zoologiczne (4 279 877; 41,4% ogółu zwiedzających), a w następnej kolejności rezerваты (2 130 936; 20,6%). Najmniej popularne wśród wyróżnionych instytucji są ogrody botaniczne - odwiedziło je 907 473 osoby (8,8% ogółu). Instytucje takie jak planetaria, miasteczka

i centra techniki odwiedziło łącznie 3 014 236 osób. Młodzież szkolna stanowiła 21,4% wszystkich zwiedzających w 2009 roku.

Wykres 44. Struktura instytucji paramuzealnych^a i zwiedzających w 2009 r.

a Stan w dniu 31 XII.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-02.

Podobnie jak w odniesieniu do muzeów, także w przypadku instytucji paramuzealnych swoistą weryfikację tych danych stanowi badanie GUS uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r. W badaniu tym pytano jednak respondentów jedynie o wizyty w ogrodzie botanicznym, zoologicznym lub planetarium. Jak się okazuje, 17,9% badanych odwiedziło przynajmniej raz którąś z tych instytucji (lub kilka spośród nich) w roku 2009.

Jak można się spodziewać, zdecydowana większość instytucji paramuzealnych należy do sektora publicznego - 77,3% (75 jednostek), podczas gdy do podmiotów prywatnych zaledwie 22,7% (22) wszystkich tego rodzaju instytucji. Te pierwsze są przy tym znacznie lepiej wyposażone - w publicznych instytucjach paramuzealnych zgromadzonych jest aż 94,3% wszystkich okazów/eksponatów.

6. GALERIE

Dane o działalności wystawienniczej prowadzonej przez **galerie i salony sztuki** dotyczą tych jednostek, których podstawowym (lub jednym z głównych) rodzajów działalności jest wystawiennictwo. Wyodrębnia się tu działalność galerii państwowych i samorządowych oraz innych galerii i salonów sztuki. Nie są uwzględniane galerie i salony sztuki, które są oddziałami muzealnymi, ani jednostki, które zajmują się handlem dziełami sztuki, nie prowadząc przy tym działalności wystawienniczej. Zakres zbieranych informacji obejmuje:

- zbiory własne według dyscyplin eksponatów (co dotyczy tylko galerii państwowych i samorządowych)
- działalność wystawienniczą w kraju i za granicą (wystawy ekspozycje, zwiedzający)
- aukcje dzieł sztuki
- wybrane formy działalności oświatowej (odczyty i prelekcje, spotkania autorskie, pogadanki na wystawach, seanse filmowe) i ich uczestników
- wybrane formy działalności wydawniczej.

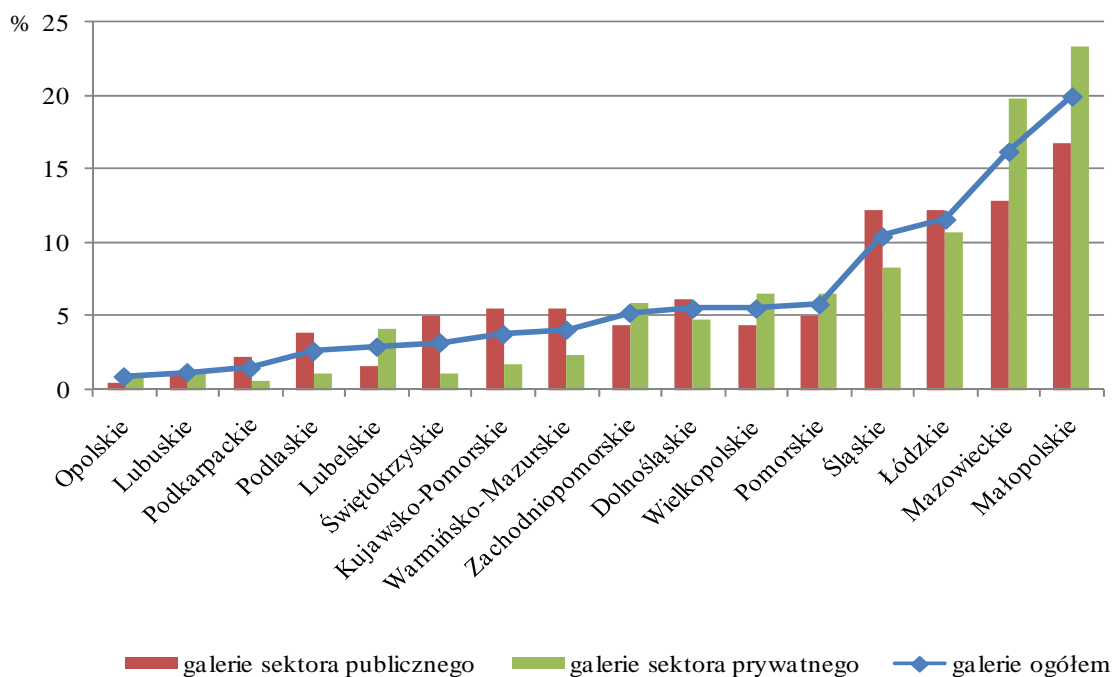
6.1. Liczba i struktura galerii

Prezentowane w tym miejscu dane na temat galerii i salonów sztuki nie pretendują do ukazania wyczerpującego obrazu tej sfery instytucji kultury. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki operatu, w którym znajdują się jednostki zajmujące się głównie wystawiennictwem, podczas gdy wiele tego rodzaju instytucji prowadzi także działalność handlową.

W roku 2009 uzyskano dane od 346 galerii prowadzących głównie działalność wystawienniczą. Jeśli chodzi o strukturę własności, występuje mniej więcej równy podział pomiędzy sektor publiczny (należy do niego 51,7% ogółu galerii i salonów sztuki) oraz prywatny (48,3%). W tym pierwszym dominują instytucje samorządowe, zwłaszcza należące do samorządu powiatowego. W sektorze prywatnym natomiast właścicielami nieco ponad połowy galerii są osoby fizyczne, pozostałe należą m.in. do różnego rodzaju organizacji społecznych, politycznych, związków zawodowych oraz fundacji.

Prawie 3/5 galerii pozostaje skoncentrowanych w czterech województwach: małopolskim, mazowieckim, łódzkim oraz śląskim, przy czym w tym pierwszym instytucji wystawienniczych jest niemal dwukrotnie więcej niż w tym ostatnim - 19,9% w stosunku do 10,4%. W pozostałych województwach sieć omawianych instytucji jest z reguły uboga, ich liczba waha się od 3 w opolskim (0,9% ogółu galerii), do 20 w pomorskim (5,8%). Co interesujące, w województwach o słabo rozwiniętej infrastrukturze instytucji wystawienniczych liczba galerii i salonów sztuki sektora publicznego przewyższa czasami kilkakrotnie liczbę podmiotów sektora prywatnego (np. w podlaskim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim). **Zatem w ubogich w galerie i salony sztuki województwach zwykle jedynie instytucje sektora publicznego wypełniają, w niewielkim zresztą stopniu, istniejącą lukę w infrastrukturze kulturalnej.** Tymczasem w województwach o najlepiej rozwiniętej infrastrukturze - małopolskim i mazowieckim - dominują instytucje sektora prywatnego.

Wykres 45. Struktura galerii i salonów sztuki według sektorów własności i województw w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

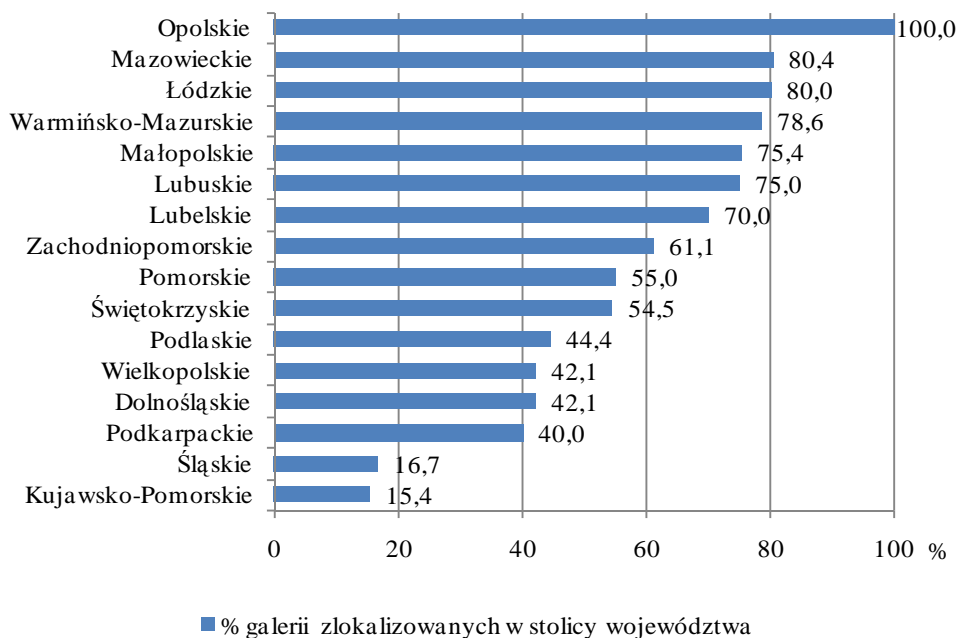

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-05.

Zdecydowana większość galerii skoncentrowana jest w miastach wojewódzkich, gdzie znajduje się 61,0% badanych instytucji wystawienniczych. Koncentracja tego rodzaju dotyczy w większym stopniu galerii sektora prywatnego, niż publicznego. O ile mniej więcej co druga galeria sektora publicznego zlokalizowana jest w którymś z 16 miast wojewódzkich, w przypadku galerii prywatnych odpowiedni odsetek wynosi niemal 7/10. Podobnie jak w przypadku rozmieszczenia w wymiarze międzywojewódzkim, można dopatrywać się tu związku z faktem, iż o lokalizacji galerii prywatnych decydują w większym stopniu reguły rynkowe, podczas gdy w sektorze publicznym brane są pod uwagę także względy szeroko rozumianej polityki kulturalnej państwa. Zatem galerie państwowe byłyby tworzone także w miejscach, gdzie prywatna instytucja nie mogłaby przetrwać, z racji np. braku zainteresowania tego rodzaju działalnością, czy ograniczonych możliwości finansowych członków społeczności (skądinąd wiadomo, że województwa o najniższej liczbie galerii i salonów sztuki należą do najuboższych w Polsce, co niewątpliwie nie sprzyja korzystaniu z płatnej oferty kulturalnej).

Niektóre miasta wojewódzkie są monopolistami, jeśli chodzi o działalność wystawienniczą w swoim regionie. Dotyczy to przede wszystkim Opola, gdzie zlokalizowane są wszystkie badane galerie województwa. W lubelskim, lubuskim, małopolskim, warmińsko-mazurskim, łódzkim i mazowieckim stolice skupiają od 70% do 80% funkcjonujących instytucji wystawienniczych, w świętokrzyskim, pomorskim i zachodniopomorskim ok. 50-60%, podkarpackim, dolnośląskim, wielkopolskim, dolnośląskim i podlaskim ok. 40%. Najmniejsza koncentracja galerii występuje w Katowicach i Bydgoszczy - tamtejsze galerie stanowią jedynie ok. 15% wszystkich instytucji odpowiednio w śląskim i kujawsko-pomorskim.

Wykres 46. Udział galerii w miastach wojewódzkich w ogólnej liczbie galerii w województwach w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Uwaga: W przypadku galerii województwa kujawsko-pomorskiego chodzi o galerie zlokalizowane w Bydgoszczy, natomiast w przypadku lubuskiego – w Zielonej Górze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-05.

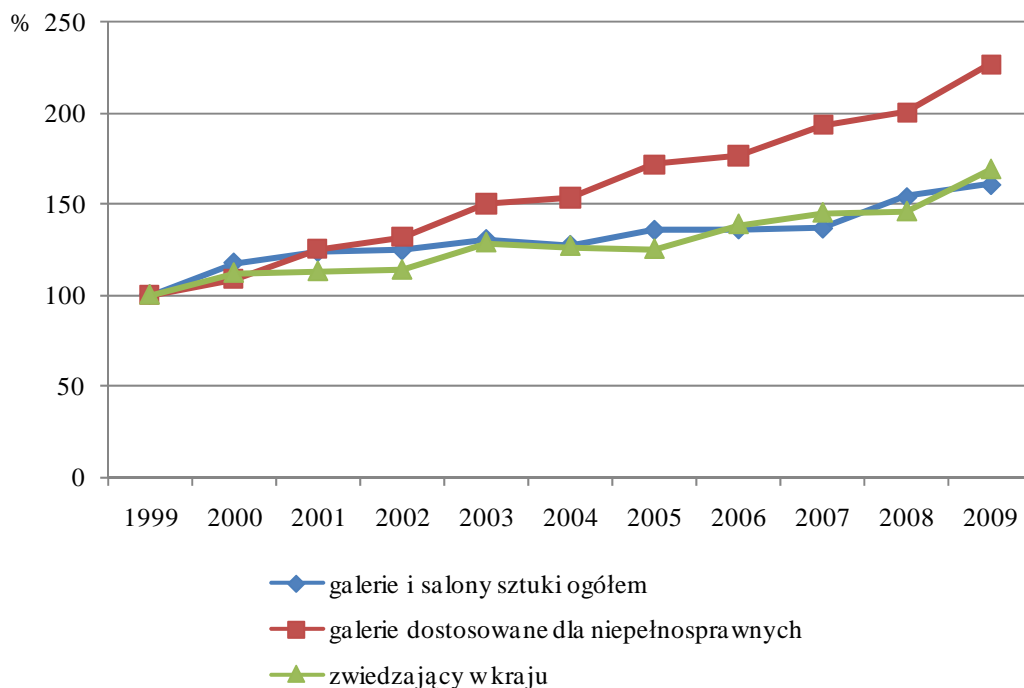
6.2. Dynamika zmian na przestrzeni lat

Od końca lat 1990-tych liczba galerii i salonów sztuki systematycznie się zwiększa. Od roku 1999 przybyło 131 jednostek, przy czym duży przyrost ich liczby był zauważalny zwłaszcza na początku XXI wieku oraz pomiędzy rokiem 2007 i 2008. **Znacznie szybciej zwiększa się liczba instytucji przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich - w stosunku do roku 1999 ich liczba wzrosła ponad dwukrotnie.** Widać zatem rosnącą otwartość galerii i salonów sztuki także na tę grupę odbiorców.

Liczba zwiedzających, mimo iż z reguły także wzrastała (zmniejszyła się nieznacznie jedynie między rokiem 2004 i 2005), podlega większym wahanom niż liczba instytucji. W niektórych latach pomimo wzrostu liczby galerii liczba zwiedzających wręcz zmniejszała się. **Widać zatem, iż aktywność kulturalna kształtowana jest nie tylko przez „podaż” instytucji, ale także przez inne czynniki** (takie jak sytuacja ekonomiczna, ale także atrakcyjność oferty kulturalnej).

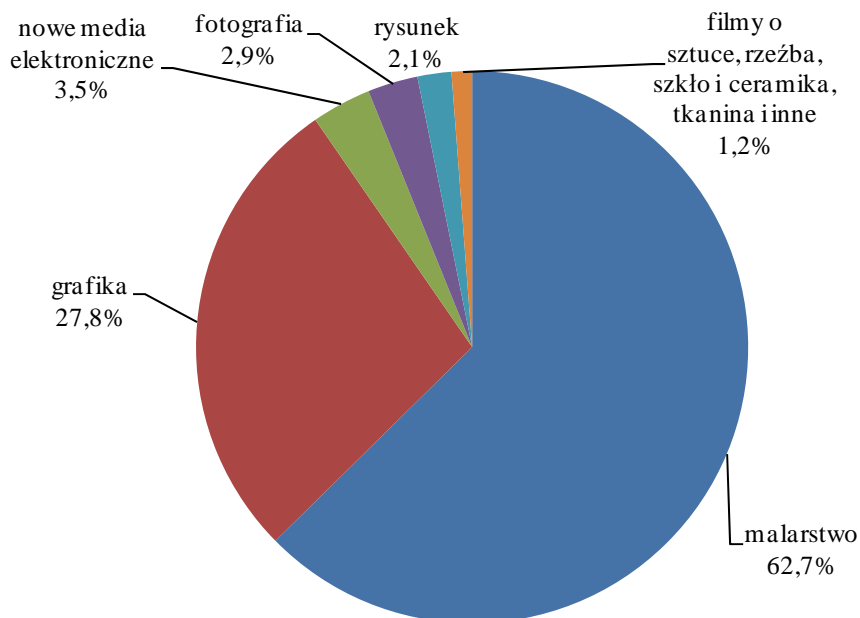

Wykres 47. Dynamika liczby galerii i salonów sztuki oraz zwiedzających
(rok 1999=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-05.

Wykres 48. Struktura zbiorów galerii w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-05.

6.3. Zasoby oraz formy działalności

Dane odnoszące się do **wielkości zbiorów** (mierzonej liczbą eksponatów) pozwalają na odtworzenie struktury zbiorów galerii państwowych i samorządowych (włącznie z biurami wystaw artystycznych). Jak można się spodziewać, **większą ich część stanowi malarstwo (62,7%), o ok. połowę mniej jest natomiast zbiorów z dziedziny grafiki (27,8%)**. Pozostałą część zbiorów tworzą tzw. nowe media elektroniczne (3,5%), fotografia (2,9%), rysunek (2,1%), filmy o sztuce (0,5%), rzeźba (0,3%), szkło i ceramika (0,2%) i inne zbiory (0,2%).

6.4. Działalność wystawiennicza, oświatowa i wydawnicza

Wystawa – zorganizowane na czas określony udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu dzieł sztuki, objętych odpowiednim tytułem. Jeden tytuł stanowi jedną wystawę.

Ekspozycja – każdorazowe wystawienie w różnych miejscach tego samego zestawu eksponatów pod tym samym tytułem. Wystawa eksponowana tylko w jednym miejscu stanowi jedną ekspozycję.

Wśród wystaw wyodrębniane są takie, do których prezentacji zastosowano tzw. nowe media, czyli nietradycyjne eksponaty, formy i techniki, np. animację komputerową, aranżację przestrzeni (instalacje), design, wideo.

W roku 2009 galerie i salony sztuki zorganizowały 4348 wystaw oraz 4661 ekspozycji. Działalność wystawiennicza skoncentrowana jest w Polsce, współpraca z zagranicą ma znaczenie marginalne. Ponad 85% **wystaw** organizowanych przez galerie i salony sztuki to tak zwane wystawy krajowe. Jedynie około 3% spośród wszystkich wystaw to polskie wystawy pokazywane za granicą. Z kolei nieco mniej niż co dziesiąta wystawa pokazywana w polskich instytucjach wystawienniczych to wystawa zagraniczna, w tym także z udziałem twórców nie tylko z jednego, ale z wielu krajów (tzw. wystawa międzynarodowa). Niemal identyczne proporcje występują w odniesieniu do ekspozycji.

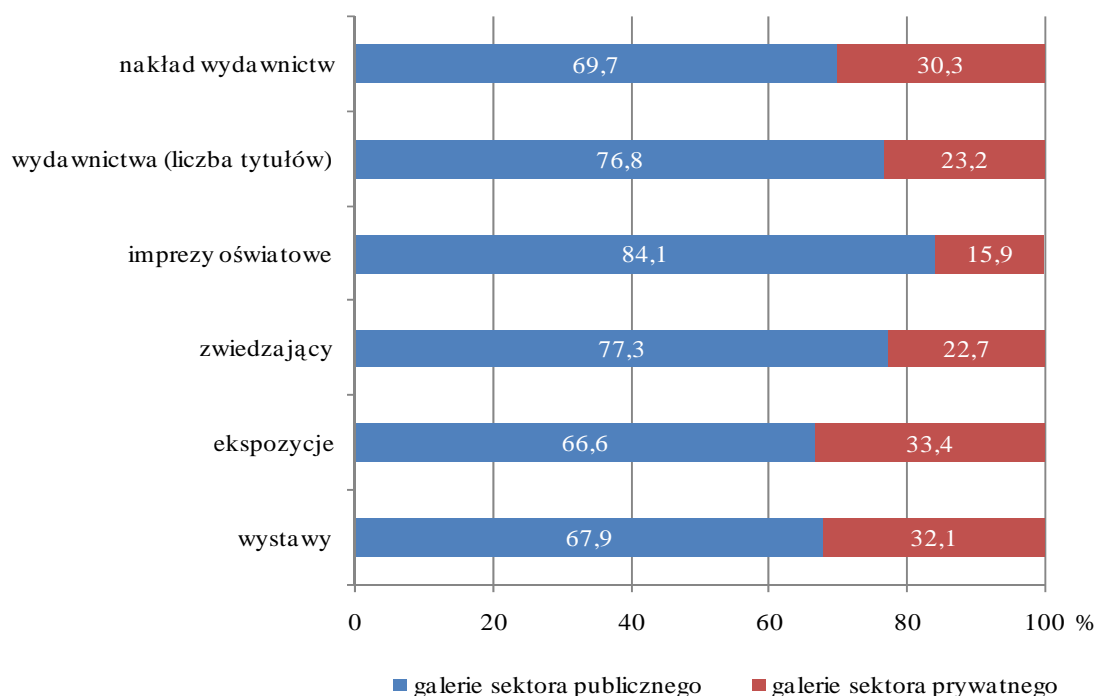
W roku 2009 wystawy odwiedziło 3 989 954 zwiedzających, wśród których największą popularnością cieszyły się wystawy krajowe (odwiedziło je 80,0% osób), a w następnej kolejności zagraniczne i międzynarodowe (odpowiednio 11,9% i 8,1% zwiedzających). Dane te informują w rzeczywistości o liczbie wizyt (frekwencji) w galeriach, warto natomiast zadać pytanie, jakiej części społeczeństwa to zjawisko dotyczy? Częściowej odpowiedzi na to pytanie dostarczają dane z przeprowadzonego w roku 2010 badania uczestnictwa ludności w kulturze (częściowej, ponieważ pytanie ankiety dotyczy wizyt jedynie w galeriach sztuki współczesnej). Otóż jak pokazują wspomniane dane, galerię sztuki współczesnej w kraju przynajmniej raz w roku 2009 odwiedziło 4,8% badanych. Jeszcze mniejszy odsetek (1,2%) odwiedził tego rodzaju galerię sztuki współczesnej za granicą. **Można zatem powiedzieć, że galerie odwiedza stosunkowo niewielki odsetek polskiego społeczeństwa.**

Działalność galerii nie sprowadza się jedynie do organizowania wystaw i ekspozycji, prowadzą one także działalność oświatową i wydawniczą. Ta pierwsza polega na organizowaniu odczytów i prelekcji, spotkań autorskich, „pogadarek” na wystawach oraz seansów filmowych. W analizowanym roku zorganizowano łącznie

12 384 tego rodzaju imprezy, w których uczestniczyło 663 588 osób. Galerie i salony sztuki wydały ponadto 5843 tytułów w nakładzie 2 167 513 egzemplarzy - folderów, katalogów, plakatów i innych wydawnictw. Zorganizowano także 104 aukcje (w tym 70 w galeriach państwowych i samorządowych), w których uczestniczyły 6573 osoby.

Mimo, iż są mniej więcej równoliczne, galerie sektora publicznego oraz prywatnego różnią się od siebie zarówno pod względem aktywności (mierzonej liczbą wystaw i ekspozycji, organizowanych imprez oświatowych, wydawnictw), jak i atrakcyjności dla odbiorców (przyjmując za wskaźnik liczbę zwiedzających). Udział sektora prywatnego w ogólnej liczbie ekspozycji i wystaw oraz w nakładzie wydawnictw wynosi około trzydziestu procent. Jeśli chodzi o odsetek wydawanych tytułów oraz zwiedzających jest on jeszcze mniejszy i wynosi około dwudziestu trzech procent. Prywatne galerie i salony sztuki najbardziej odstają natomiast od publicznych pod względem liczby organizowanych imprez oświatowych (czyli wspomnianych wyżej odczytów i prelekcji, spotkań autorskich, „pogadank” na wystawach oraz seansów filmowych) - jedynie około szesnastu procent tego rodzaju wydarzeń ma miejsce z inicjatywy prywatnych instytucji wystawienniczych. Wygląda więc na to, że publiczne galerie są bardziej otwarte na dzieci i młodzież, lub też z jakichś powodów bardziej atrakcyjne dla najmłodszych kategorii wiekowych.

Wykres 49. Formy aktywności galerii według sektorów własności w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-05.

Na tle innych prezentowanych instytucji kultury stopień informatyzacji galerii wydaje się stosunkowo niewielki i wynosi 41,3% - taki odsetek galerii posiada własną stronę internetową, nieznacznie więcej należących do sektora prywatnego (41,9%), niż publicznego (40,8%).

7. TEATRY

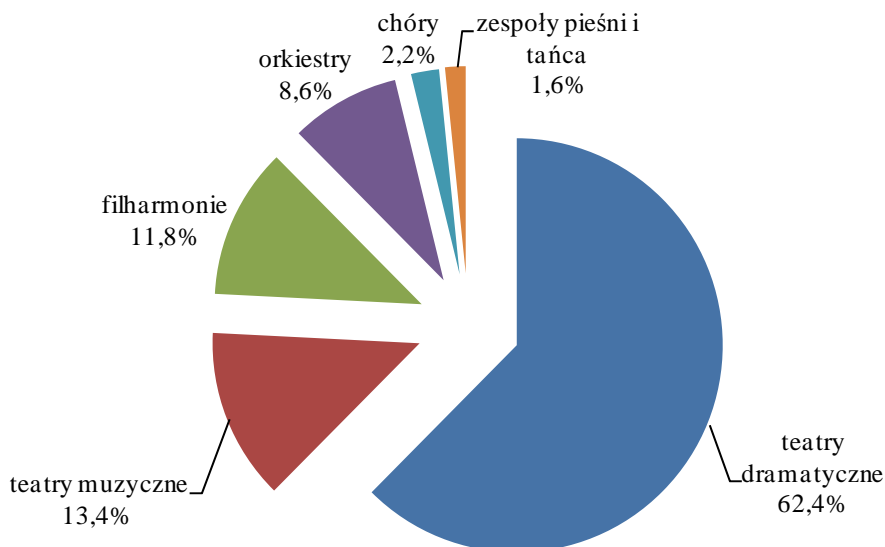
Teatr to instytucja lub organizacja zajmująca się profesjonalnie regularnym wystawianiem utworów scenicznych (dramatycznych, lalkowych, muzycznych i rozrywkowych) posiadająca stały zespół (aktorów, śpiewaków, tancerzy, muzyków, reżyserów, scenografów itp.), z reguły posiadająca budynek lub pomieszczenie przystosowane do wystawiania utworów scenicznych, przy wykorzystaniu różnych technik przekazu: słowo, ruch, muzyka, dźwięk, plastyka (niezależnie od liczby występujących w nich osób). Teatr może być stały lub objazdowy, a ze względu na prezentowaną formę sceniczną wyróżnia się: teatr dramatyczny, teatr lalkowy, teatr muzyczny (opera, operetka, tańca, balet, musical, rewiowy).

7.1. Charakterystyka ogólna

W roku 2009 w Polsce działało 186 teatrów i instytucji muzycznych²⁸. Tworzą je przede wszystkim teatry dramatyczne (116), z których co czwarty jest teatrem lalkowym (29), a ponadto: teatry muzyczne (11 oper i 14 operetek), filharmonie (22), orkiestry (16), chóry (4) oraz zespoły pieśni i tańca (3). Strukturę instytucji przedstawia poniższy wykres. Liczba teatrów i instytucji muzycznych nie zmieniała się znacząco na przestrzeni lat (zob. dalej), w stosunku do roku 1999 zmniejszyła się o cztery i ulegała w międzyczasie niewielkim wahaniom.

Wykres 50. Struktura teatrów i instytucji muzycznych w 2009 r. ^a

Stan w dniu 31 XII

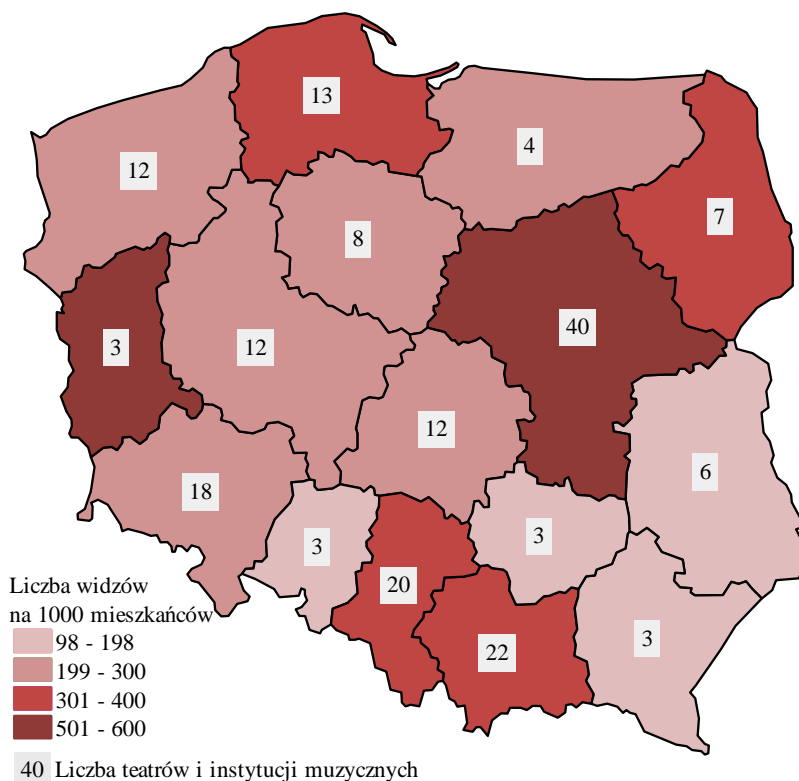
a Do teatrów dramatycznych zaliczane są także teatry lalkowe, natomiast do teatrów muzycznych opery i operetki.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

²⁸ Liczba ta uwzględnia instytucje posiadające stałe sceny i stałe zespoły.

Teatry i instytucje muzyczne skoncentrowane są w kilku największych województwach - przede wszystkim w mazowieckim, gdzie funkcjonuje ich 40. Stosunkowo dużo, choć już około dwa razy mniej jest ich w małopolskim (22), śląskim (20) oraz dolnośląskim (18). Najmniej tego rodzaju instytucji działa w lubuskim, opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim (po 3).

Mapa 3. Teatry i instytucje muzyczne^a oraz widzowie na 1000 mieszkańców według województw w 2009 r.

a Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Większość instytucji jest przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich - 65,6%, choć sytuacja jest zróżnicowana w przypadku różnych typów obiektów (tabl. 38). Stosunkowo najbardziej przyjazne dla osób niepełnosprawnych są opery i operetki - odpowiednio 81,8% i 71,4% posiada udogodnienia dla poruszających się na wózkach inwalidzkich. Z drugiej strony taka sytuacja panuje tylko w jednym spośród czterech badanych chórów i w co drugiej orkiestrze. Pozostałe typy instytucji oscylują pod względem wartości tego wskaźnika wokół średniej dla całego kraju.

Tabl. 38. Teatry i instytucje muzyczne w województwach w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

Województwa ^a	Ogółem	Teatry drama- tyczne	Teatry muzycz- ne (opery i operetki)	Filhar- monie	Orkiestry	Chóry	Zespoły pieśni i tańca
POLSKA	186	116	25	22	16	4	3
Mazowieckie	40	27	7	1	3	-	2
Małopolskie	22	15	2	1	4	-	-
Śląskie	20	10	4	3	1	1	1
Dolnośląskie	18	12	2	3	1	-	-
Pomorskie	13	6	2	1	3	1	-
Łódzkie	12	9	2	1	-	-	-
Wielkopolskie	12	6	3	2	-	1	-
Zachodniopomorskie	12	7	1	2	1	1	-
Kujawsko-pomorskie	8	5	1	1	1	-	-
Podlaskie	7	5	-	1	1	-	-
Lubelskie	6	3	1	1	1	-	-
Warmińsko- -mazurskie	4	3	-	1	-	-	-
Lubuskie	3	2	-	1	-	-	-
Opolskie	3	2	-	1	-	-	-
Podkarpackie	3	2	-	1	-	-	-
Świętokrzyskie	3	2	-	1	-	-	-

a Uszeregowane malejąco według liczby teatrów i instytucji muzycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Tabl. 39. Teatry i instytucje muzyczne w obiektach przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2009 r.

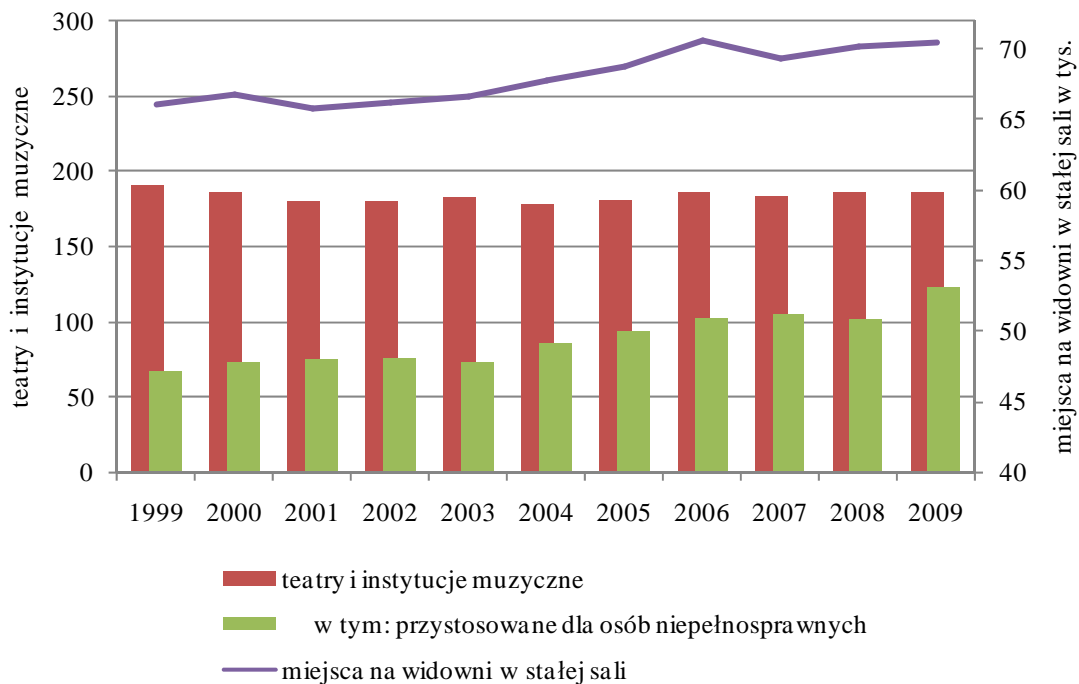
Stan w dniu 31 XII

Typ teatru/ instytucji muzycznej	W liczbach bezwzględnych	Udział w ogólnej liczbie teatrów i instytucji muzycznych w %
Ogółem	122	65,6
Dramatyczne	55	63,2
Lalkowe	20	69,0
Opery	9	81,8
Operetki	10	71,4
Filharmonie	17	77,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

O ile liczba omawianych instytucji kultury nie ulegała istotnym zmianom na przestrzeni ostatnich kilku lat, o tyle w odniesieniu do liczby jednostek przystosowanych dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich zauważalny jest dynamiczny przyrost – w stosunku do roku 1999 jest ich niemal dwukrotnie więcej. Podobnie jak w przypadku innych analizowanych w niniejszym opracowaniu instytucji, także w odniesieniu do teatrów i instytucji muzycznych można mówić o rosnącej wrażliwości na potrzeby osób niepełnosprawnych.

Wykres 51. Teatry i instytucje muzyczne oraz miejsca na widowni w sali stałej
Stan w dniu 31 XII

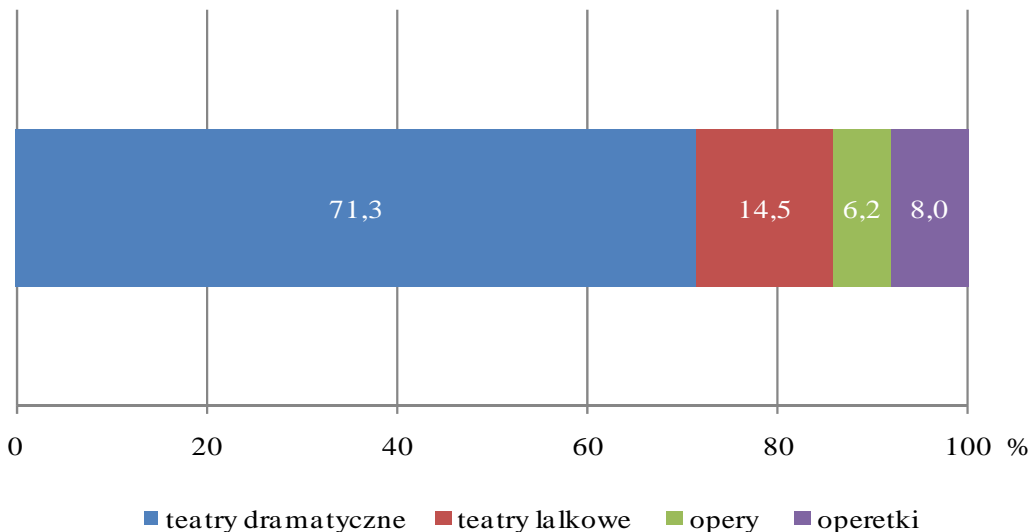
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Przeciętny teatr dramatyczny ma dwie sceny (2,1), podczas gdy inne typy omawianych instytucji mają z reguły po jednej scenie (średnio od 1,3 w przypadku oper, po 1,5 w przypadku operetek i teatrów lalkowych).

7.2. Działalność teatrów i instytucji muzycznych

W roku 2009 w teatrach miało miejsce 714 premier, najczęściej w teatrach dramatycznych (510 premier - szczegółowy rozkład procentowy przedstawiono na wykresie poniżej). Jednocześnie ich udział w ogólnej liczbie premier jest wyraźnie wyższy niż wskazywałaby na to posiadana przez te instytucje infrastruktura (mierzona liczbą scen). Z kolei filharmonie i orkiestry są aktywne na polu edukacyjnym, organizując np. szkolne audycje muzyczne. Te pierwsze zorganizowały ich 10 294, te drugie 880.

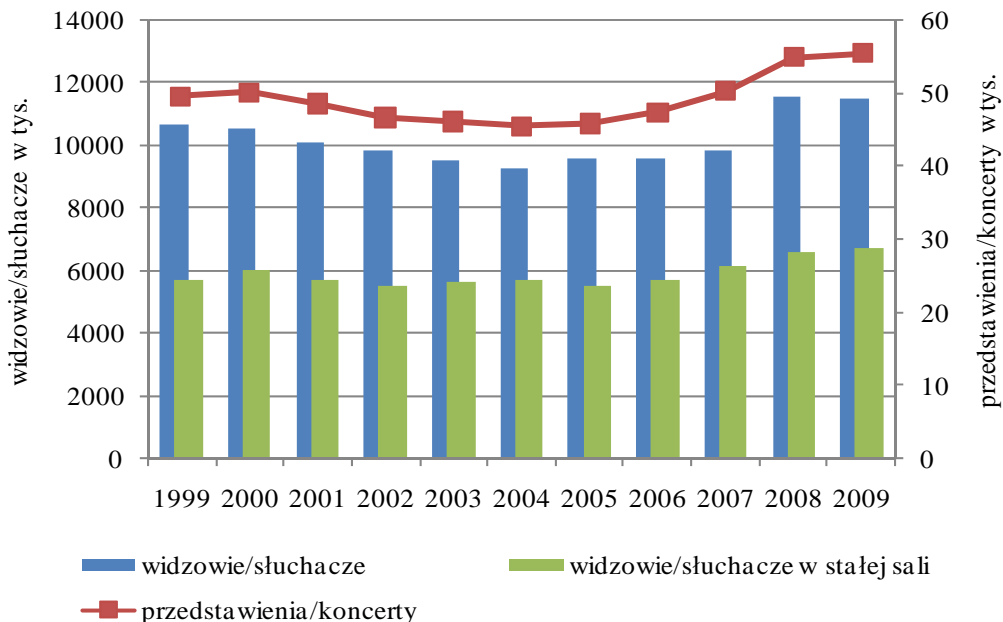
Wykres 52. Struktura premier w teatrach i instytucjach muzycznych w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Najwięcej **widzów** odwiedza przedstawienia organizowane przez zespoły pieśni i tańca - jedno przedstawienie oglądają średnio 1 143 osoby. O około połowę mniejsze widownie mają opery i operetki (odpowiednio przeciętnie 583 i 407 widzów na przedstawienie). Widownię przedstawienia w teatrze dramatycznym tworzy średnio 189 osób, w filharmonii 183, najmniej natomiast w teatrze lalkowym - 144 osoby. Przedstawione wielkości związane są niewątpliwie z odmienną infrastrukturą wymienionych instytucji wynikającą z charakteru prezentowanych dzieł - bardziej kameralnych w teatrach lalkowych i organizowanych z większym rozmachem operach i widowiskach tanecznych.

Wykres 53. Widzowie i słuchacze oraz przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Do roku 2004 liczba widzów w omawianych instytucjach kultury zmniejszała się systematycznie, następnie zaczęła powoli rosnać. W roku 2009 nastąpił niewielki spadek w stosunku do 2008 (liczba widzów wyniosła niemal 11,5 miliona - 0,8% mniej niż w roku 2008) i to pomimo dalszego wzrostu liczby przedstawień i koncertów. Tendencje w tym zakresie ukazane zostały na wykresie 53. Z kolei w tablicy 42 zaprezentowano wybrane wskaźniki odnoszące się do teatrów i instytucji muzycznych na przestrzeni ostatnich 9 lat, w tym zmiany liczby widzów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i na 1 imprezę.

Tabl. 40. Teatry i instytucje muzyczne – wybrane wskaźniki

Wyszczególnienie	2000	2005	2006	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych						2000=100	2008=100
TEATRY I INSTYTUCJE MUZYCZNE								
Miejsca na widowni	66735	68762	70611	69259	70120	70526	105,7	100,6
na 1000 mieszkańców	1,74	1,80	1,90	1,82	1,84	1,85	106,3	100,5
Przedstawienia	50086	45897	47383	50298	54961	55458	110,7	100,9
Widzowie w tys.	10533	9609	9601	9843	11593	11499	109,2	99,2
na 1000 mieszkańców	275	252	252	258	304	301	109,8	99,3
na 1 przedstawienie	210	209	203	196	211	207	98,6	98,1
ESTRADY								
Imprezy	4383	4575	4482	3400	4199	4230	96,5	100,7
Widzowie w tys.	2047	1657	1848	1389	2489	1808	88,3	72,6
na 1000 mieszkańców	54	43	48	36	65	47	x	x
na 1 imprezę	253	362	412	409	593	563	222,5	94,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-01.

Dane o widzach teatrów i słuchaczach instytucji muzycznych warto uzupełnić o informacje pochodzące z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku. Podobnie jak w przypadku omawianych wcześniej instytucji kultury, także i tutaj uzyskujemy znacznie mniej optymistyczny obraz uczestnictwa, które w tym wypadku wydaje się pozostawać zjawiskiem o charakterze elitarnym, ograniczonym do wąskiego grona wielbicieli. Jedynie 7,7% badanych zadeklarowało, że w roku 2009 odwiedziło przynajmniej raz teatr dramatyczny. W przypadku innych instytucji odpowiednie odsetki są jeszcze mniejsze i wynoszą 4,3% dla opery lub operetki oraz 3,0% w odniesieniu do przedstawienia baletowego lub tanecznego.

Tabl. 41. Struktura osób odwiedzających teatry i instytucje muzyczne według częstości wizyt w 2009 r.

Wyszczególnienie	Opera lub operetka	Przedstawienie baletowe lub taneczne	Filharmonia	Teatr dramatyczny
	w odsetkach			
nie byłem	95,4	96,6	96,0	91,7
1-3 razy w roku	4,2	3,1	3,6	7,8
raz na 2-3 miesiące (4-6 razy w roku)	0,3	0,2	0,3	0,4
7-12 razy w ciągu roku	0,0	0,0	0,1	0,1
częściej niż raz w miesiącu (więcej niż 12 razy w ciągu roku)	0,0	0,1	0,1	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

8. KINA

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

Wśród kin wyróżnia się dwie grupy:

- 1) **kina stałe**, tj. prowadzące działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością; w grupie tej znajdują się też kina letnie,
- 2) **kina ruchome**, tj. prowadzące działalność w różnych miejscach przez ekipy objazdowe.

Zgodnie z ustawą o kinematografii, **filmem** jest utwór dowolnej długości, w tym utwór dokumentalny lub animowany, złożony z serii następujących po sobie obrazów z dźwiękiem lub bez dźwięku, utrwalonych na jakimkolwiek nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wywołującym wrażenie ruchu i składających się na oryginalną całość, wyrażającą akcję (treść) w indywidualnej formie, a ponadto, z wyjątkiem utworów dokumentalnych i animowanych, przeznaczony do wyświetlania w kinie jako pierwszym polu eksploatacji w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

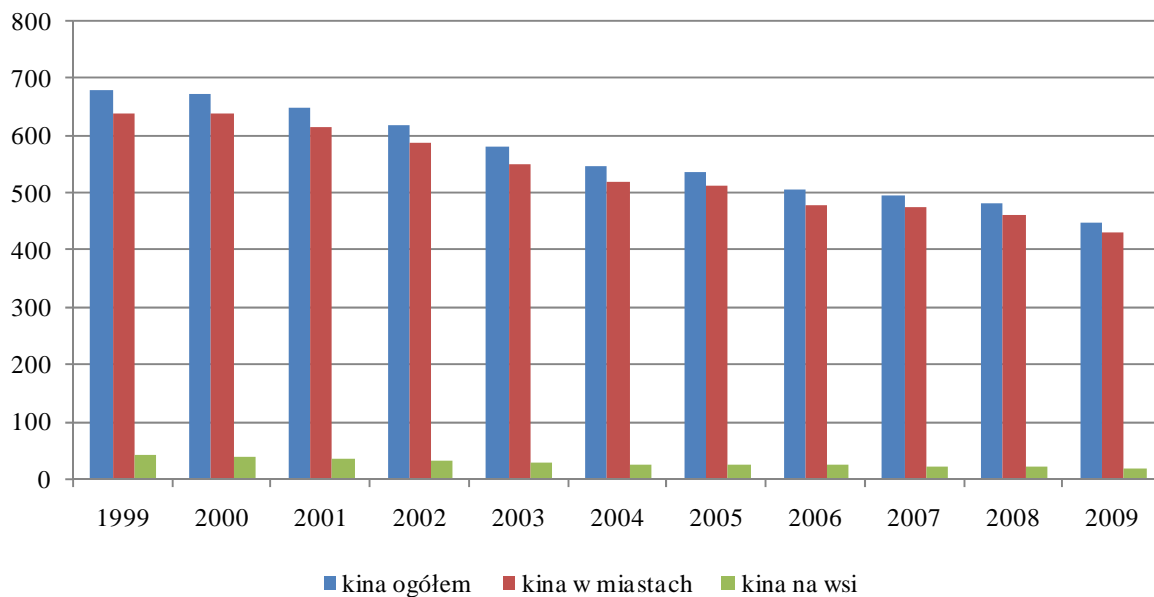
8.1. Charakterystyka ogólna

Zgodnie z danymi pochodzącymi ze sprawozdawczości, w roku 2009 w Polsce działało 455 kin, z czego 448 stanowiły kina stałe (w tym 9 kin letnich), a 7 kina ruchome (dalsza analiza będzie dotyczyła przede wszystkim tych pierwszych). Większość kin stałych była przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (312, co stanowiło 69,6% ogółu). Kina stałe posiadały łącznie 1061 sal, co oznacza, że na jedno kino przypadały średnio nieco ponad dwie sale (2,4).

W przeciwieństwie do większości analizowanych w tej publikacji instytucji kultury, liczba kin systematycznie się zmniejsza. Dotyczy to zarówno kin w miastach, jak i na wsi, na obszarach wiejskich (na których kin jest i tak niewiele) spadek ten jest jednak znacznie bardziej gwałtowny. W stosunku do roku 1999 liczba kin na wsi zmniejszyła się trzykrotnie, w rezultacie w roku 2009 na wsiach działało jedynie 17 kin.

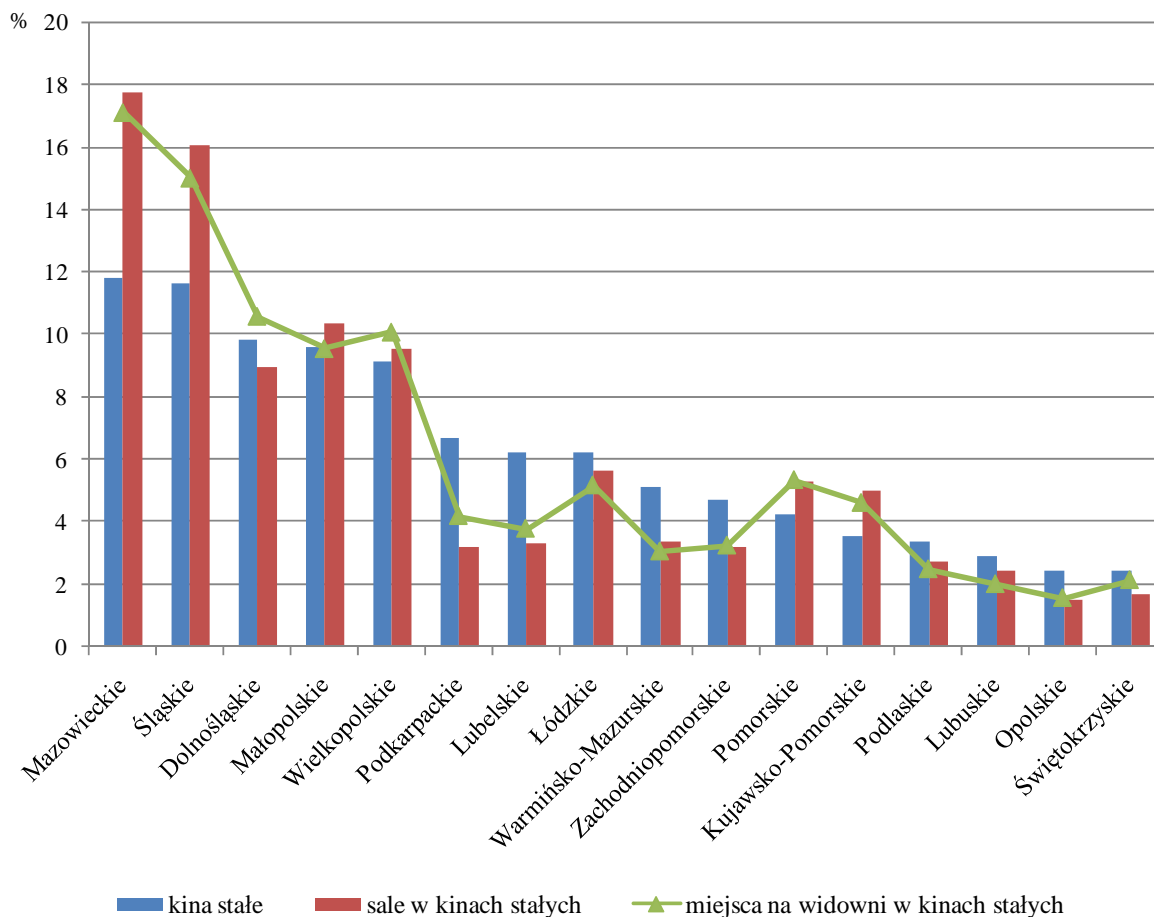
Najwięcej kin funkcjonuje w najbardziej zurbanizowanych województwach: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim, a w następnej kolejności w małopolskim; najmniej w świętokrzyskim, opolskim, lubuskim oraz podlaskim. Podobny obraz rozmieszczenia terytorialnego uzyskujemy analizując jedynie liczbę sal w kinach stałych, z których każdą traktować można jako osobne kino - jest ich z reguły najwięcej w województwach o największej liczbie kin, najmniej w województwach o najmniejszej ich liczbie. Od obrazu tego odstają w największym stopniu województwa podkarpackie oraz lubelskie, które znajdują się na środkowych pozycjach pod względem liczby kin, natomiast bliżej końca pod względem liczby sal. Generalnie jednak tam, gdzie kin jest więcej, same kina także są większe - przykładowo średnia liczba sal przypadających na kino w mazowieckim wynosi 3,5 (średnia dla Polski = 2,4), natomiast w świętokrzyskim 1,6. Także podkarpackie wyróżnia się małą średnią liczbą sal w kinach (1,1), występują tam zatem głównie niewielkie instytucje tego rodzaju.

Wykres 54. Kina w miastach i na wsi
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Wykres 55. Struktura kin stałych, sal i miejsc na widowni w kinach stałych według województw w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Przez *stałą salę* projekcyjną rozumie się salę własną lub wynajętą na okres przynajmniej półroczny, przystosowaną do realizowania projekcji filmowych, niezależnie od jej podstawowego przeznaczenia. Nie wykazuje się miejsc dostawnych.

Tabl. 42. Kina stałe w Polsce w 2009 r.

Stan w dniu 31 XII

Województwa ^a	Kina stałe	W odsetkach	Sale w kinach stałych	W odsetkach	Średnia liczba sal w kinie stałym	Miejsca na widowni w kinach stałych	W odsetkach	Średnia liczba miejsc na sali
POLSKA	448	100,0	1061	100,0	2,4	248181	100,0	233,9
Mazowieckie	53	11,8	188	17,7	3,5	42506	17,1	226,1
Śląskie	52	11,6	170	16,0	3,3	37281	15,0	219,3
Dolnośląskie	44	9,8	95	9,0	2,2	26278	10,6	276,6
Małopolskie	43	9,6	110	10,4	2,6	23704	9,6	215,5
Wielkopolskie	41	9,2	101	9,5	2,5	25025	10,1	247,8
Podkarpackie	30	6,7	34	3,2	1,1	10404	4,2	306,0
Lubelskie	28	6,3	35	3,3	1,3	9402	3,8	268,6
Łódzkie	28	6,3	60	5,7	2,1	12853	5,2	214,2
Warmińsko-Mazurskie	23	5,1	36	3,4	1,6	7586	3,1	210,7
Zachodniopomorskie	21	4,7	34	3,2	1,6	8065	3,2	237,2
Pomorskie	19	4,2	56	5,3	2,9	13274	5,3	237,0
Kujawsko-Pomorskie	16	3,6	53	5,0	3,3	11450	4,6	216,0
Podlaskie	15	3,3	29	2,7	1,9	6176	2,5	213,0
Lubuskie	13	2,9	26	2,5	2,0	4984	2,0	191,7
Opolskie	11	2,5	16	1,5	1,5	3881	1,6	242,6
Świętokrzyskie	11	2,5	18	1,7	1,6	5312	2,1	295,1

a Uszeregowane malejąco według liczby kin stałych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Posiadanie większej liczby sal przekłada się z reguły, co oczywiste, na posiadanie większej liczby miejsc dla widzów. Kina w poszczególnych województwach są jednak różnej wielkości, co znajduje odzwierciedlenie w średniej liczbie miejsc przypadających na salę. Przeciętnie największe są kina w województwie podkarpackim (306 miejsc w sali), świętokrzyskim (295,1 miejsc) oraz dolnośląskim (276,6), najmniejsze natomiast w lubuskim (191,7), warmińsko-mazurskim (210,7) oraz podlaskim (213,0). Przeciętnie w całym kraju sala w kinie stałym może pomieścić około 234 widzów (233,9).

Na wyżej podane wielkości rzutuje niewątpliwie działalność kin dużych, posiadających więcej niż trzy sale – tak zwanych mini- i multipleksów (te pierwsze mają od 3 do 7 sal, te drugie 8 i więcej). Przeciętny

minipleks ma około 5 sal, natomiast multipleks ma ich ponad około 11, a w takich województwach jak łódzkie i małopolskie nawet powyżej 12. Średnia liczba miejsc na widowni w minipleksach wynosi około 201 - od 124 w Małopolsce po 306 w województwie zachodniopomorskim, natomiast w multipleksach ponad 220, od 261 w województwie wielkopolskim, po 145 w lubuskim (więcej na temat multipleksów zob. kolejny podrozdział).

Praktycznie wszystkie kina w Polsce zlokalizowane są w miastach. Na terenach wiejskich działa zaledwie 3,8% tego rodzaju instytucji. Ani jednego kina na wsi nie ma w kujawsko-pomorskim, łódzkim, opolskim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim oraz świętokrzyskim. W pozostałych województwach jest ich od jednego do trzech, stosunkowo najwięcej w zachodniopomorskim - 4.

8.2. Mini- i multipleksy

Kina stałe, które mają więcej niż 3 sale dzielimy w zależności od ich liczby na:

- **minipleksy**, tj. posiadające od 3 do 7 sal,
- **multipleksy**, tj. posiadające 8 lub więcej sal.

Multipleksom przypisuje się zwykle odpowiedzialność za rozpowszechnianie mało „ambitnego” repertuaru i utożsamienie kinematografii wyłącznie z tanią rozrywką. Abstrahując od tych kontrowersji należy zauważyć, że liczba dużych kin systematycznie się zwiększa, przy jednoczesnej zmniejszającej się z roku na rok ogólnej liczbie kin. Same tak zwane minipleksy stanowią 7,1% wszystkich kin stałych. Stosunkowo najwięcej jest ich w województwie mazowieckim oraz śląskim (odpowiednio 7 oraz 6). We wspomnianych województwach jest także najwięcej multipleksów (w mazowieckim 11, w śląskim 9). **Niemal co piąte kino w Polsce jest kinem dużym**, o trzech lub większej liczbie sal (same multipleksy stanowią 10,7% wszystkich kin w Polsce).

Jeśli wziąć pod uwagę odsetek największych kin wśród ogółu kin danego województwa, to na czele znajduje się województwo pomorskie (21,1% wszystkich kin stanowią multipleksy), następnie mazowieckie (20,8%), kujawsko-pomorskie (18,8%), śląskie (17,3%), wielkopolskie (12,2%) oraz małopolskie, gdzie niemal co dziesiąte kino to multipleks (11,6%). Mniej niż dziesięć procent multipleksów wśród ogółu znajduje się w dolnośląskim (9,1%), lubuskim (7,7%), łódzkim (7,1%), podlaskim (6,7%), zachodniopomorskim (4,8%), warmińsko-mazurskim (4,3%) oraz lubelskim (3,6%). Nie ma ich w ogóle w opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim - w tych stosunkowo niewielkich województwach spory odsetek kin stanowią za to jednostki 3-7 salowe (minipleksy). Tych ostatnich nie ma jedynie w województwie lubelskim.

Tabl. 43. Rankingi wojewódzkie ze względu na liczbę kin (według typów)

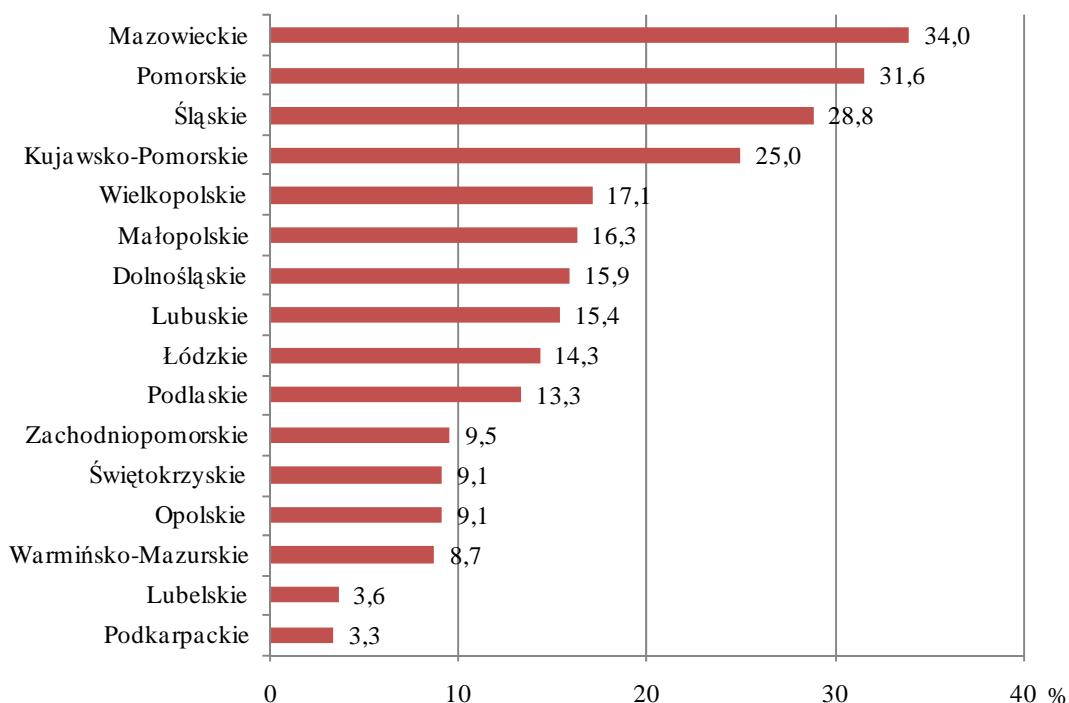
Lp.	Ranking województw ze względu na liczbę kin	Liczba kin	Ranking województw ze względu na liczbę multipleksów	Liczba multipleksów	Ranking województw ze względu na liczbę minipleksów	Liczba minipleksów
1	Mazowieckie	53	Mazowieckie	11	Mazowieckie	7
2	Śląskie	52	Śląskie	9	Śląskie	6
3	Dolnośląskie	44	Małopolskie	5	Dolnośląskie	3
4	Małopolskie	43	Wielkopolskie	5	Łódzkie	2
5	Wielkopolskie	41	Dolnośląskie	4	Małopolskie	2
6	Podkarpackie	30	Pomorskie	4	Pomorskie	2
7	Lubelskie	28	Kujawsko-Pomorskie	3	Wielkopolskie	2
8	Łódzkie	28	Łódzkie	2	Kujawsko-Pomorskie	1
9	Warmińsko-Mazurskie	23	Lubelskie	1	Lubuskie	1
10	Zachodniopomorskie	21	Lubuskie	1	Opolskie	1
11	Pomorskie	19	Podlaskie	1	Podkarpackie	1
12	Kujawsko-Pomorskie	16	Warmińsko-Mazurskie	1	Podlaskie	1
13	Podlaskie	15	Zachodniopomorskie	1	Świętokrzyskie	1
14	Lubuskie	13	Opolskie	-	Warmińsko-Mazurskie	1
15	Opolskie	11	Podkarpackie	-	Zachodniopomorskie	1
16	Świętokrzyskie	11	Świętokrzyskie	-	Lubelskie	-
	Razem:	448	Razem:	48	Razem:	32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Podział na mini- i multipleksy można uznać za dość sztuczny - w gruncie rzeczy obydwa typy kin należą do kin dużych, wielo-salowych. Liczba sal w takim kinie uzależniona jest od lokalizacji – w województwach o dużej liczbie ludności, gęsto zaludnionych, będzie ich siłą rzeczy więcej niż w regionach mniejszych, gdzie kino pięcio- czy sześćo-salowe będzie urastało do rangi multipleksu. Jak kształtuje się zatem udział obydwu typów kin ujmowanych łącznie w całkowitej liczbie kin stałych w województwach? Jak widać na wykresie 57, województwa dzielą się tutaj wyraźnie na cztery grupy:

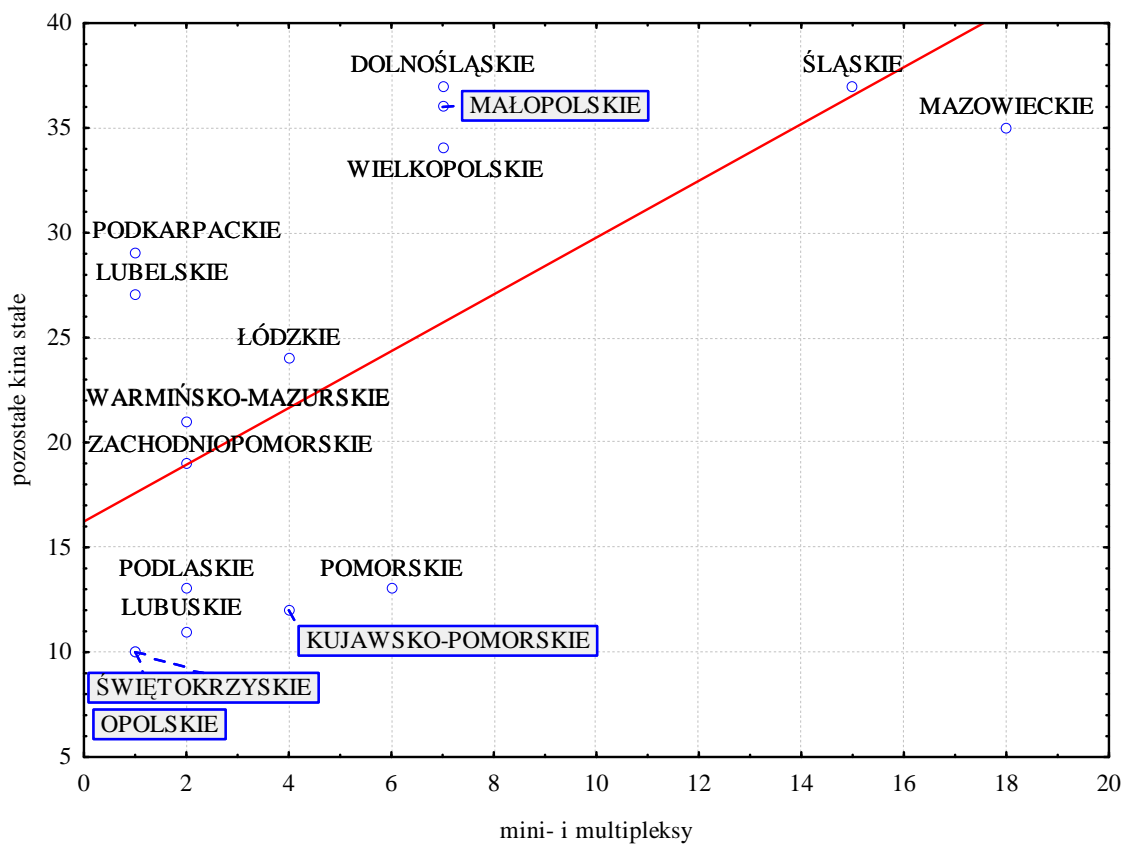
1. mazowieckie, pomorskie, śląskie i kujawsko-pomorskie - o bardzo dużym udziale mini- i multipleksów, od 25,0% do 34,0%; warto zauważyć, że dwa spośród wymienionych województw znajdują się w czołówce jeśli chodzi o liczbę wszelkich typów kin, dwa inne natomiast mają ich niewiele, natomiast udział mini- i multipleksów jest tu nieproporcjonalnie duży;
2. wielkopolskie, małopolskie, dolnośląskie, lubuskie, łódzkie, podlaskie - największa grupa województw, o dużym udziale tego typu kin, od 13,3% do 17,1%; w grupie tej są zarówno województwa o dużej, jak i niewielkiej liczbie kin stałych;
3. zachodniopomorskie, opolskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie - województwa średnio nasycone dużymi kinami, od 8,7% do 9,5%; w województwach tych kin jest w ogóle niewiele;
4. podkarpackie i lubelskie - o małym udziale dużych kin wśród ogółu, od 3,3% do 3,6%; kin w ogóle jest tu więcej niż w poprzedniej grupie.

Wykres 56. Udział mini- i multipleksów w liczbie kin stałych według województw w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Wykres 57. Mini- i multipleksy oraz pozostałe kina stałe w województwach w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

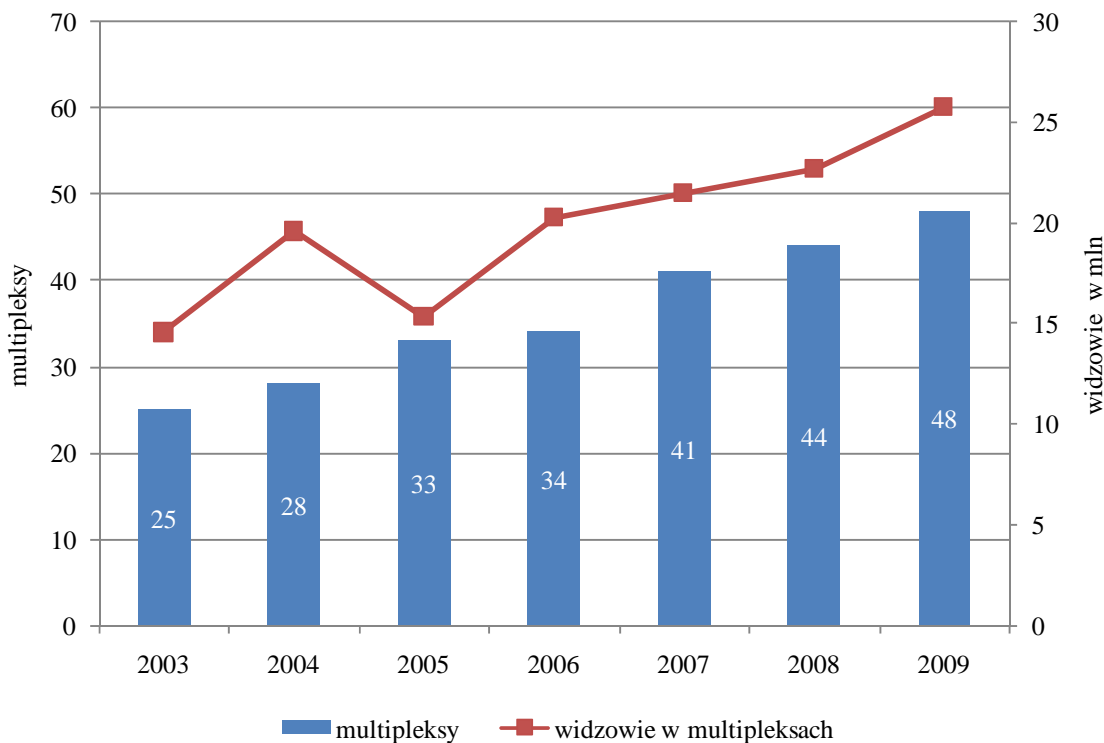

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Ogólnie istnieje pozytywna zależność między liczbą kin stałych w województwach, a liczbą kin dużych (mini- i multipleksów)²⁹. Jak widać na poniższym wykresie, na ogół im więcej kin funkcjonuje w danym województwie, tym więcej jest tam także kin dużych. Są jednak takie regiony, w których mini- i multipleksów jest nieproporcjonalnie dużo (na wykresie znajdują się one pod czerwoną linią) lub mało (ponad czerwoną linią na wykresie). Do tych pierwszych należy część województw Polski północno-wschodniej (pomorskie, kujawsko-pomorskie, podlaskie), a także lubuskie, opolskie, świętokrzyskie oraz mazowieckie. Z kolei województwa takie jak dolnośląskie, małopolskie, wielkopolskie, podkarpackie i lubelskie są w znacznie mniejszym stopniu zdominowane przez duże kina.

Podczas gdy – jak wspomniano wcześniej – liczba kin systematycznie się zmniejsza, mini- i multipleksy są coraz liczniejsze. Systematycznie wzrasta także liczba wyświetlanych w nich seansów oraz oglądających je widzów. Trendy w tym zakresie ilustrują wykresy 58 i 59.

Wykres 58. Multipleksy^a i widzowie w multipleksach

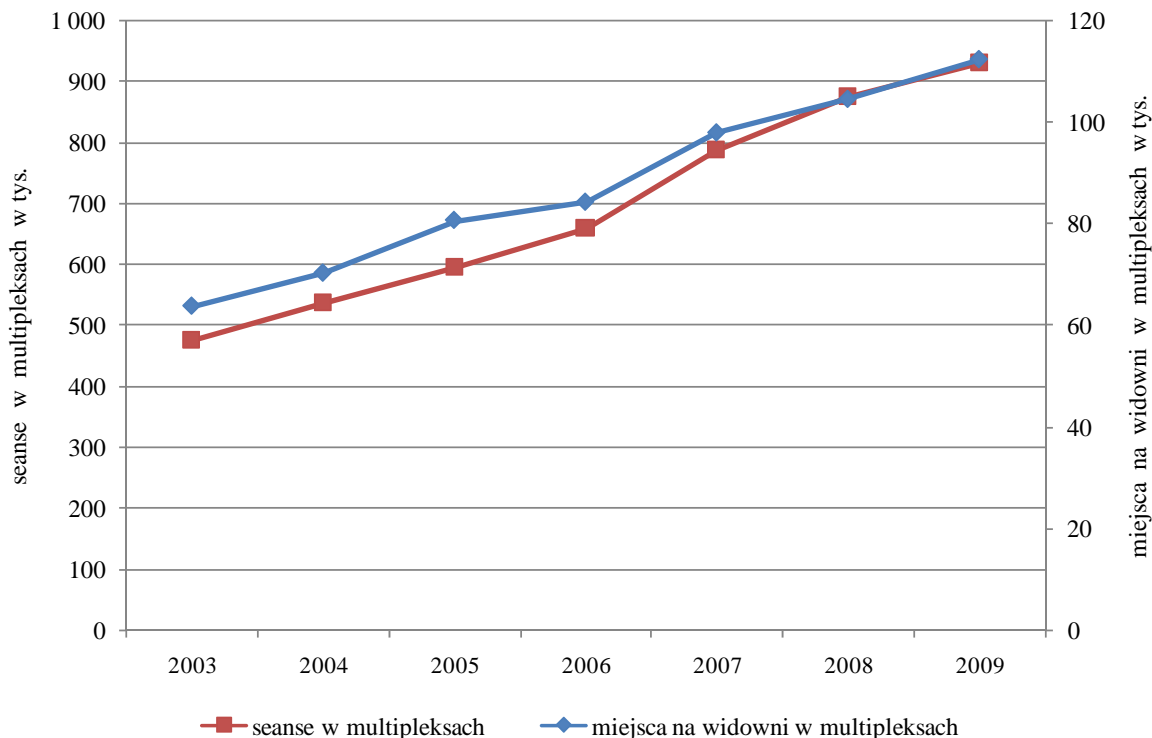
a Stan w dniu 31 XII.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

²⁹ Wartość współczynnika korelacji $r = 0,6432$ przy $p < 0,01$.

Wykres 59. Seanse i miejsca na widowni^a w multiplexach

a Stan w dniu 31 XII.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

8.3. Widzowie

W roku 2009 kina odwiedziło 39,1 mln widzów (dokładnie 39 058 022), co oznacza, że statystycznie na jednego mieszkańca Polski przypada przynajmniej jedna wizyta w kinie. W rzeczywistości jednak dane o liczbie widzów informują tak naprawdę o liczbie wizyt w kinach (frekwencji), a ich widownię tworzą osoby odwiedzające kina zarówno regularnie, jak i sporadycznie. Miarodajnych danych na temat korzystania z tych instytucji dostarczają dane z realizowanego przez GUS badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku, w tym miejscu skoncentrujemy się zatem na charakterystyce wizyt w kinach (także tam, gdzie dla uniknięcia powtórzeń oraz zachowania spójności z tablicami używany jest termin „wiedzowie”), natomiast w dalszej części tekstu przedstawione zostaną wyniki badania uczestnictwa ludności w kulturze, które – jak zobaczymy – stawiają frekwencję kinową w zupełnie innym świetle.

Przez *seans* rozumie się ciągłą projekcję filmu długometrażowego, filmu lub kasyety wideo, w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki – projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. W takiej sytuacji, liczbę widzów wykazuje się w sposób analogiczny. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Najwięcej **seansów** wyświetliły kina w województwie śląskim (na jedno kino przypada tu średnio 5758 seansów, ponad osiem razy więcej niż w zamykającym ranking podkarpackim, gdzie wskaźnik ten przyjmuje wartość 692). Niewiele mniejszą aktywnością wykazały się kina w mazowieckim (5411 seansów na 1 kino) oraz kujawsko-pomorskim (5158). Oznacza to, że kina w tych województwach wyświetlały po 14-15 seansów dziennie, co nie dziwi biorąc pod uwagę wysoki w tych województwach odsetek dużych jednostek. Obok podkarpackiego najmniejsza była aktywność kin w lubelskim (przeciętnie kina wyświetliły tu 1002 seanse) oraz warmińsko-mazurskim (1387). Z liczbą seansów pozostaje dodatnio skorelowana liczba **widzów** przypadających na kino - ta ostatnia rośnie wraz ze wzrostem tych pierwszych. Podobną prawidłowość obserwujemy odnosząc liczbę widzów do liczby ludności - jest ona największa w województwach o największej aktywności kin (1669 widzów na 1000 ludności w mazowieckim, 1287 w pomorskim, 1232 w śląskim).

Z kolei przeciętnie najwięcej widzów oglądało seanse w tych województwach, w których aktywność kin mierzona liczbą seansów była stosunkowo niewielka - w podkarpackim (45 widzów na 1 seans), opolskim, oraz lubelskim (po 42). Najmniej widzów na seans przypadło w śląskim (19), skądinąd wiodącym pod względem liczby wyświetlanych seansów, ale także podlaskim (21), gdzie aktywność kin kształtuje się na średnim poziomie.

Film uznaje się za **polski**, jeżeli jego producentem lub koproducentem jest podmiot mający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto spełniony jest co najmniej jeden z warunków:

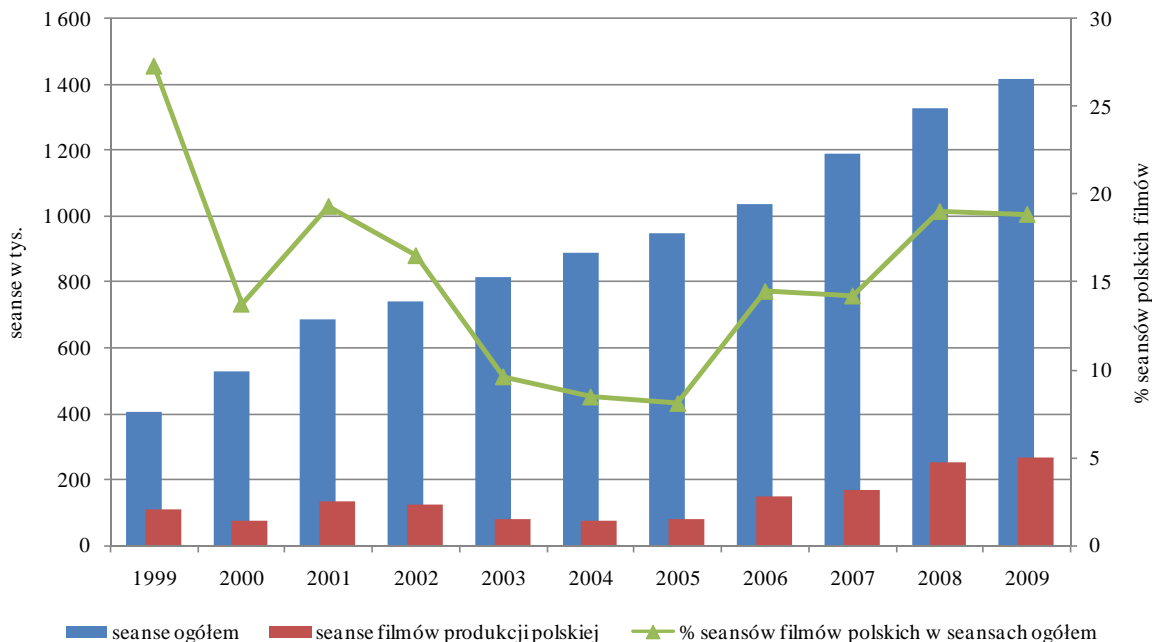
1) autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych producenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji stanowi 100%, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto kopia wzorcowa jest wykonana w języku polskim;

2) autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych producenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji stanowi co najmniej 20%, przy filmie będącym koprodukcją dwustronną oraz co najmniej 10% przy filmie będącym koprodukcją wielostronną, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto główna wersja językowa wykonana jest w języku polskim.

W skali kraju mniej więcej co piąty seans (18,8%) pokazywany w kinach był **filmem produkcji polskiej**. Większy ich odsetek wyświetlały kina siedmiu województw, najwięcej w podkarpackim (24,7%), lubelskim (24,5%), świętokrzyskim (22,6%). Najmniej filmów polskiej produkcji pokazały kina w warmińsko-mazurskim (16,9%). Na ogół te pierwsze województwa są także wiodące pod względem liczby osób, które poszły do kina właśnie na polskie filmy: 29,7% wszystkich widzów w podkarpackim, 28,7% w lubelskim, 27,6% w podlaskim oraz 26,6% w świętokrzyskim obejrzało filmy produkcji polskiej.

Procentowany udział seansów polskich filmów wśród ogółu seansów podlega wahaniom w czasie, generalnie jednak od 2005 roku zauważalna jest tendencja wzrostowa (wcześniej polskie filmy były coraz mniej chętnie wyświetlane w kinach, mimo, iż liczba seansów wszystkich filmów rosła).

Wykres 60. Udział seansów filmów polskich w seansach ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

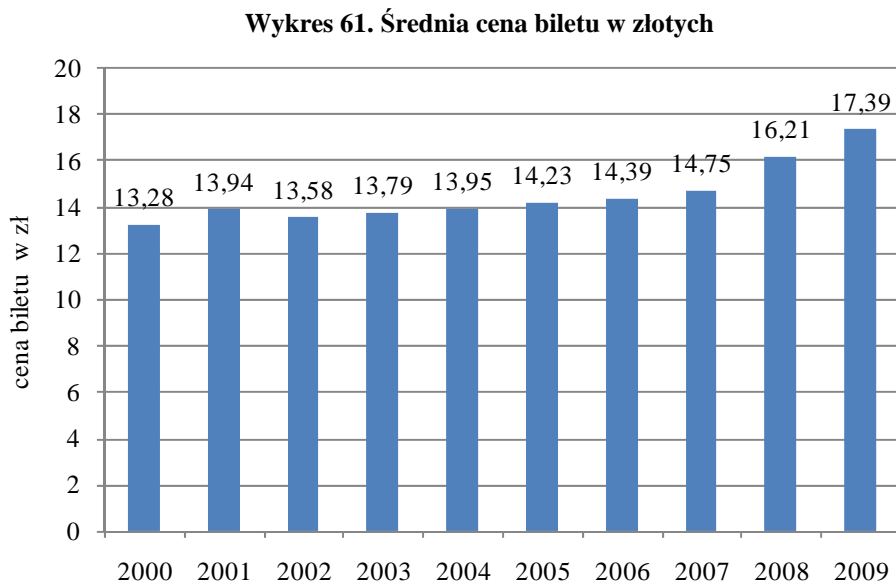
Tabl. 44. Wybrane wskaźniki dotyczące kin w 2009 r.

Województwa	Seanse	Widzowie			Filmy produkcji polskiej	
	na 1 kino	na 1 seans	na 1000 ludności	w % seansów	w % widzów	
POLSKA	3115	85842	28	1023	18,9	20,6
Dolnośląskie	2764	73936	27	1131	18,2	18,5
Kujawsko-Pomorskie	5158	116156	23	898	18,7	20,1
Lubelskie	1002	41680	42	541	24,6	28,7
Lubuskie	2590	71342	28	819	18,5	19,8
Łódzkie	2406	70521	29	860	19,1	21,3
Małopolskie	2758	82895	30	1081	21,4	23,1
Mazowieckie	5411	158216	29	1666	19,0	19,3
Opolskie	1422	59719	42	637	18,3	18,9
Podkarpackie	692	31127	45	444	24,7	29,7
Podlaskie	2533	53296	21	672	20,2	27,6
Pomorskie	4383	150733	34	1284	17,4	18,7
Śląskie	5758	109960	19	1232	17,5	20,0
Świętokrzyskie	1838	60955	33	528	22,8	26,6
Warmińsko-Mazurskie	1387	41444	30	668	17,0	21,5
Wielkopolskie	2647	79447	30	1002	18,9	19,2
Zachodniopomorskie	1801	66067	37	819	18,2	18,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-08.

Powyższe informacje warto uzupełnić o jeszcze jeden ciekawy aspekt – analizę kosztów korzystania z oferty kinowej. Za jej miernik przyjmijmy w tym miejscu średnią cenę biletu. Jak pokazuje poniższy wykres,

wzrastała ona systematycznie na przestrzeni ostatnich kilku lat. **Zatem liczba widzów zwiększa się pomimo wzrostu kosztów wizyty w kinie.**

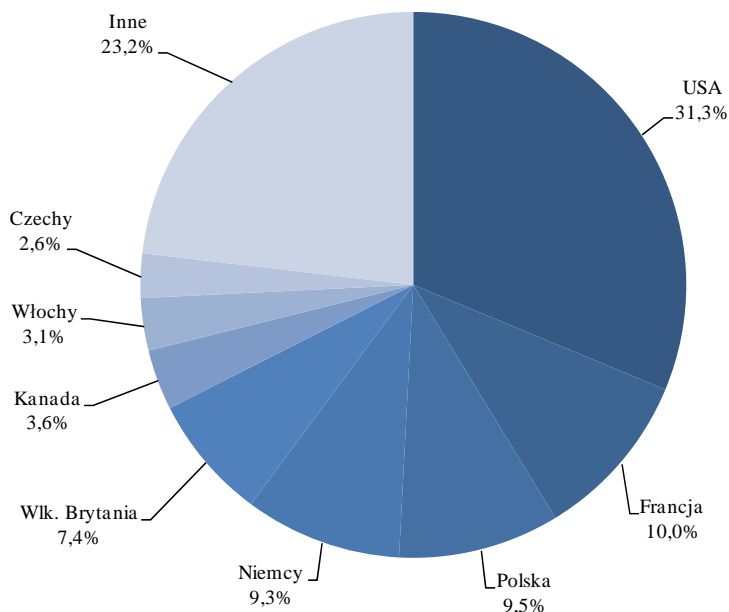
Źródło: dane Stowarzyszenia Filmowców Polskich.

8.4. Filmy wyświetlane w kinach

W roku 2009 w polskich kinach wyświetlano 264 filmy długometrażowe, w których produkcji uczestniczyło łącznie 419 krajów. Dominowały produkcje amerykańskie - 131 filmów powstało z udziałem USA (z czego 80 było wyłącznie amerykańskich). Ponad trzykrotnie mniej wyświetlano filmów z udziałem producentów francuskich (42), polskich (40) oraz niemieckich (39). Sporo było także filmów brytyjskich (31), ponadto kilkanaście kanadyjskich (15), włoskich (13) oraz czeskich (11). W produkcji 40 filmów wyświetlanych w polskich kinach uczestniczyli twórcy spoza Europy (m.in. z Brazylii, Argentyny, Chile, Meksyku, Chin, Hong Kongu).

Zarówno wśród najbardziej dochodowych (biorąc pod uwagę przychody ze sprzedaży biletów), jak i najchętniej oglądanych filmów dominują produkcje amerykańskie. Obydwa rankingi niemal pokrywają się ze sobą. Najwięcej widzów zobaczyło animowane komedie z gatunku kina rodzinnego/dla dzieci, opowiadające o przygodach zwierząt: „Madagaskar 2” oraz „Epoka lodowcowa. Era dinozaurów”, obydwa będące kontynuacją wcześniejszych produkcji. W pierwszej trójce znalazł się także „2012” Rolanda Emmericha, katastroficzny film fantastycznonaukowy. Wśród najchętniej oglądanych, a zarazem przynoszących największe dochody filmów są także dwie polskie produkcje: „Kochaj i tańcz” w reżyserii Bruce’a Parramore oraz „Popieluszko. Wolność jest w nas”, Rafała Wieczyńskiego.

Wykres 62. Struktura filmów wyświetlanych w kinach według kraju produkcji w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania KK-1, Polski Instytut Sztuki Filmowej.

Tabl. 45. Dziesięć najbardziej dochodowych filmów długometrażowych wprowadzonych do rozpowszechniania w kinach w 2009 r.

LP.	TYTUŁ POLSKI	Reżyser (imię i nazwisko)	KRAJ PRODUKCJI	PREMIERA	Liczba kopii	Liczba widzów
1.	EPOKA LODOWCOWA. ERA DINOZAUROW 3D (Ice Age: Dawn of the Dinosaurs 3D)	Carlos Saldanha	USA	01.07.2009	170	1 990 248
2.	MADAGASKAR 2	Eric Darnell, Tom McGrath	USA	01.01.2009	130	2 239 317
3.	2012	Roland Emmerich	USA/Kanada	11.11.2009	141	1 526 437
4.	KOCHAJ I TAŃCZ	Bruce Parramore	Polska	06.03.2009	152	1 336 102
5.	HARRY POTTER I KSIĄŻĘ PÓLKRWI (Harry Potter and the Half-Blood Prince)	David Yates	Wlk. Brytania/USA	24.07.2009	196	1 157 551
6.	ANIOŁY I DEMONY (Angels and Demons)	Ron Howard	USA	15.05.2009	137	1 059 911
7.	ODLOT 3D (Up 3D)	Pete Docter	USA	16.10.2009	200	903 477
8.	POPIELUSZKO. WOLNOŚĆ JEST W NAS	Rafał Wierzyński	Polska	27.02.2009	181	1 312 230
9.	AVATAR 3D	James Cameron	USA/Wlk. Brytania	25.12.2009	235	680 602
10.	POTWORY KONTRA OBCY 3D (Monsters vs. Aliens)	Rob Letterman, Conrad Vernon	USA	29.05.2009	153	792 397

Łączne przychody ze sprzedaży biletów: 230 065 954 złotych.

Łączna liczba widzów: 12 998 272.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania KK-1, Polski Instytut Sztuki Filmowej.

Tabl. 46. Dziesięć filmów o największej liczbie widzów w 2009 r.

LP .	TYTUŁ POLSKI	Reżyser (imię i nazwisko)	KRAJ PRODUKCJI	PREMIERA	Liczba kopii	Liczba widzów
1.	MADAGASKAR 2	Eric Darnell, Tom McGrath	USA	01.01.2009	130	2 239 317
2.	EPOKA LODOWCOWA. ERA DINOZAUROW 3D (Ice Age: Dawn of the Dinosaurs 3D)	Carlos Saldanha	USA	01.07.2009	170	1 990 248
3.	2012	Roland Emmerich	USA/Kanada	11.11.2009	141	1 526 437
4.	KOCHAJ I TAŃCZ	Bruce Parramore	Polska	06.03.2009	152	1 336 102
5.	POPIELUSZKO. WOLNOŚĆ JEST W NAS	Rafał Wierzyński	Polska	27.02.2009	181	1 312 230
6.	HARRY POTTER I KSIĄŻĘ PÓLKRWI (Harry Potter and the Half-Blood Prince)	David Yates	Wlk. Brytania/USA	24.07.2009	196	1 157 551
7.	ANIOŁY I DEMONY (Angels and Demons)	Ron Howard	USA	15.05.2009	137	1 059 911
8.	ODLOT 3D (Up 3D)	Pete Docter	USA	16.10.2009	200	903 477
9.	POTWORY KONTRA OBCY 3D (Monsters vs. Aliens 3D)	Rob Letterman, Conrad Vernon	USA	29.05.2009	153	792 397
10.	SAGA ZMIERZCH: KSIĘŻYC W NOWIU (The Twilight Saga: New Moon)	Chris Weitz	USA	20.11.2009	110	744 338

Łączne przychody ze sprzedaży biletów: 226 278 902 złotych.

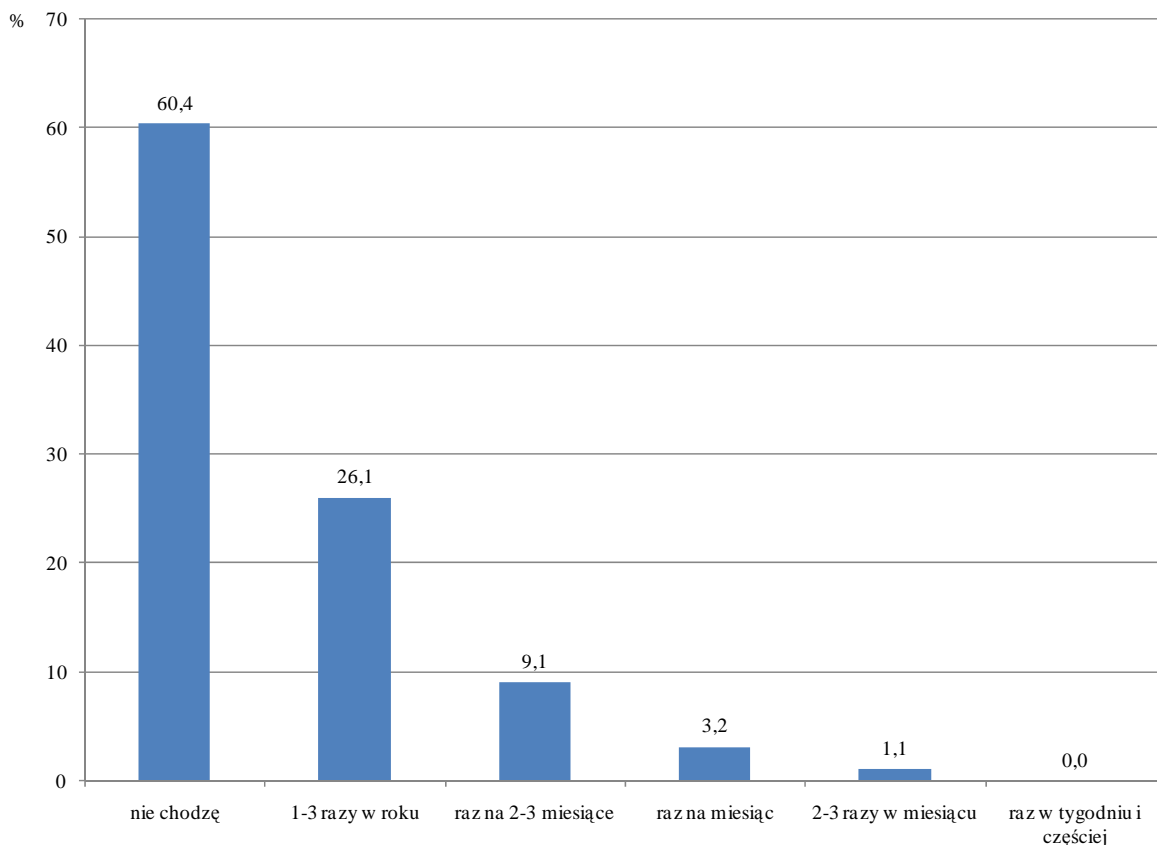
Łączna liczba widzów: 13 062 008.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania KK-1, Polski Instytut Sztuki Filmowej.

8.5. Frekwencja w kinach w świetle badania „Uczestnictwo ludności w kulturze”

W jednym z wcześniejszych rozdziałów stwierdzono, że w roku 2009 kina odwiedziło ponad 39 mln widzów co oznacza, że średnio na jednego mieszkańca Polski przypada przynajmniej jedna wizyta w kinie. O tym, jak bardzo mylący obraz uzyskujemy analizując jedynie liczbę widzów w kinach świadczą dane z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 roku. Okazuje się bowiem, że 60,4% Polaków nie chodzi w ogóle do kina, 26,1% zaledwie 1-3 razy w roku, a 9,1% raz na 2-3 miesiące. Szczegółowy rozkład procentowy ukazany został na wykresie 63.

Wykres 63. Struktura osób odwiedzających kina według deklarowanej częstości wizyt w 2009 r.

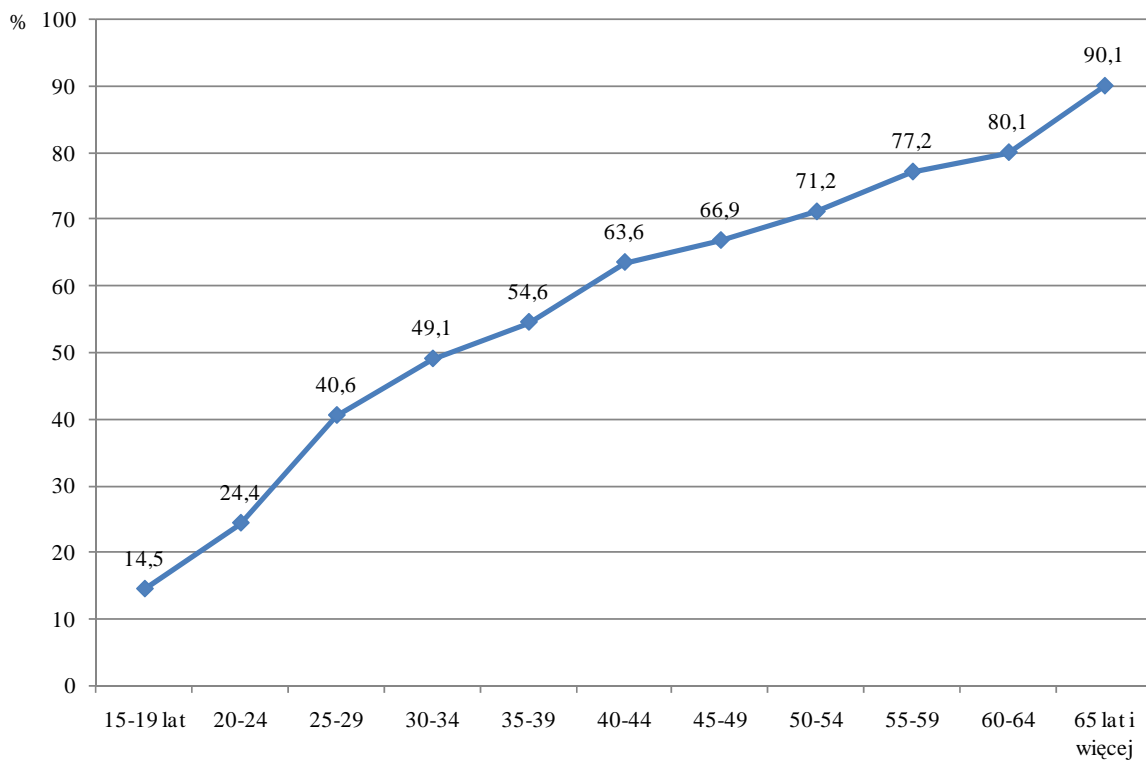

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Proporcje chodzących i niechodzących do kina układają się podobnie wśród kobiet i wśród mężczyzn (60,2% kobiet i 60,6% mężczyzn nie chodzi do kina, 1-3 razy w roku chodzi 26,1% kobiet i 26,2% mężczyzn). Osób niechodzących do kina najwięcej jest wśród osób bez wykształcenia (97,6%), z wykształceniem podstawowym ukończonym (82,1%) oraz zasadniczym zawodowym (81,7%). Także jednak wśród osób z wykształceniem wyższym niemal co trzecia osoba nie chodzi w ogóle do kina (28,9%). Posiadanie dzieci nie wpływa negatywnie na odwiedzanie kin (a wręcz mu sprzyja), a największy odsetek niechodzących do kina jest wśród małżeństw bez dzieci.

Jak kształtuje się uczestnictwo w ofercie kin w zależności od wieku? Okazuje się, że ta forma partycypacji najbardziej odpowiada osobom młodym, natomiast im starszy wiek, tym większy odsetek osób niechodzących do kina, i – analogicznie – tym bardziej spada odsetek osób do kina uczęszczających.

Wykres 64. Odsetek osób deklarujących, że nie chodzą do kina według kategorii wiekowych w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

9. DZIAŁALNOŚĆ DOMÓW I OŚRODKÓW KULTURY, KLUBÓW I ŚWIETLIC

9.1. Wprowadzenie

Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice stanowią niezwykle istotny element życia kulturalnego Polski, zwłaszcza postrzeganej poprzez pryzmat społeczności lokalnych. Znaczna część oferty tychże instytucji ma charakter twórczy i grupowy. Dzięki szerokiej gamie oferowanych możliwości spędzania czasu wolnego oraz rozbudowanej bazie i zapleczu technicznemu, instytucje te odpowiadają na bardzo zróżnicowane zapotrzebowanie społeczne – od amatorskiej działalności artystycznej, nierzadko związanej z folklorem, poprzez funkcje towarzyskie, sportowe i rozrywkowe, na formach samokształceniowych kończąc. Formy zajęć i działań mają, w odróżnieniu od pozostałych instytucji kultury, najczęściej aktywny charakter – odbiorca ich oferty nie jest skazany wyłącznie na pełnienie roli widza, ale przede wszystkim ma możliwość twórczego i aktywnego spędzania wolnego czasu. Z tej racji pełnią istotną funkcję w formowaniu kapitału społecznego lokalnych wspólnot, podtrzymywaniu ludowych tradycji oraz kształtowaniu pozytywnego wartościowania aktywnych zachowań w sferze publicznej.

Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice to zatem instytucje niezwykle ważne i ciekawe. Na temat ich aktywności sprawozdawczość Głównego Urzędu Statystycznego dostarcza wielu cennych i zróżnicowanych informacji. Podstawą niniejszej analizy są dane uzyskane na podstawie *Sprawozdania z działalności domu kultury, ośrodka kultury, klubu, świetlicy* o symbolu K-07, przeprowadzanego co 2 lata. Drugim istotnym źródłem informacji jest badanie *Uczestnictwo ludności w kulturze*, za 2009 rok. Celem tego rozdziału jest identyfikacja i prezentacja relacji pomiędzy bazą instytucjonalną domów kultury, ośrodków kultury, klubów oraz świetlic, działalnością tychże instytucji, a uczestnictwem ludności w ich ofercie. Podstawowe pytania, na które próbuje odpowiedzieć niniejsza analiza są następujące: czy i w jaki sposób omawiane jednostki różnią się pod względem charakterystyk odnoszących się do stanu bazy instytucjonalnej oraz zakresu działalności? Jakie rodzaje organizowanych przedsięwzięć cieszą się szczególnym zainteresowaniem odbiorców? Kim (w ogólnym zarysie) są ich członkowie i uczestnicy?

W celu odpowiedzi na powyższe pytania wykorzystane zostały dane opisujące stan omawianych instytucji, dane dotyczące ich aktywności (liczba oraz tematyka organizowanych przedsięwzięć), oraz podstawowe zmienne odnoszące się do osób korzystających z oferty domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic (liczba uczestników, absolwentów, uczestnictwo dzieci i młodzieży). Analiza uwzględnia także wymiar czasowy.

W niniejszym opracowaniu zostały wykorzystane następujące definicje, uwzględniające prawne ramy działalności omawianych organizacji³⁰:

Domy kultury – prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej.

³⁰ Definicje – zob. Uwagi metodologiczne.

Wśród nich działają: wojewódzkie domy kultury, miejskie, dzielnicowe, osiedlowe, spółdzielcze, miejsko-gminne, gminne lub wiejskie domy kultury. O przynależności do jednego z rodzajów decyduje statut lub akt erekcyjny instytucji.

Ośrodki kultury (miejskie, miejsko-gminne, gminne) są wielofunkcyjnymi instytucjami społeczno-kulturalnymi integrującymi wokół wspólnego programu działalność istniejących w danej miejscowości (dzielnicy, osiedlu itd.) autonomicznych instytucji kultury (domu kultury, biblioteki, klubu, świetlicy, kina, ognisk artystycznych, izby regionalnej, jak również urzędzeń rekreacyjno-sportowych i zakładu usług gastronomicznych). Centra kultury i sztuki mogą być traktowane jako domy kultury lub ośrodki kultury w zależności od statutowego określenia rodzaju jednostki. Dawne robotnicze centra kultury będące zakładową (międzyzakładową, międzyorganizacyjną) instytucją środowiskową, działają w formie wielofunkcyjnego ośrodka kultury.

Kluby kultury są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współdziałaniu z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

Świetlice - to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek nie prowadzących działalności kulturalnej, których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

Pracownie specjalistyczne to odrębne pomieszczenia przystosowane do prowadzenia stałej działalności specjalistycznej o określonej tematyce (np. pracownie fotograficzne, politechniczne, komputerowe).

9.2. Charakterystyka ogólna instytucji i ich warunków lokalowych

W ramach sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego stosuje się podział omawianych tutaj instytucji na domy kultury, ośrodki kultury, kluby oraz świetlice. Czy podział ten znajduje odzwierciedlenie w podstawowych charakterystykach ich zaplecza technicznego?

Tabl. 47. Stan infrastruktury domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Liczba jednostek ogółem	Z liczby ogółem							
		jednostki posiadające samodzielny obiekt		jednostki prowadzące bibliotekę		jednostki prowadzące pracownie specjalistyczne		obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	
		razem	w % jednostek ogółem	razem	w % jednostek ogółem	razem	w % jednostek ogółem	razem	w % jednostek ogółem
Ogółem	4 027	2 561	63,6	711	17,7	2 116	52,5	1 027	25,5
Dom kultury	910	746	82,0	155	17,0	707	77,7	285	31,3
Ośrodek kultury	1 492	1 063	71,2	419	28,1	1 060	71,0	499	33,4
Klub	361	136	37,7	26	7,2	226	62,6	87	24,1
Świetlica	1 264	616	48,7	111	8,8	123	9,7	156	12,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

W 2009 roku działało w Polsce 4 027 omawianych instytucji kultury, z czego 37,0% stanowiły ośrodki kultury, nieco mniejszy udział w tej liczbie miały świetlice (31,4%), domy kultury (22,6%), oraz kluby (9,0%). Większość domów kultury, ośrodków kultury, a także nieco mniej niż połowa świetlic posiada własny lokal. Kluby z kolei są przeważnie niesamodzielnymi jednostkami, zlokalizowanymi w obiektach należących do innych instytucji. Wśród analizowanych instytucji kultury 711 prowadzi bibliotekę i są to najczęściej ośrodki kultury (28,1%). Biblioteki najrzadziej związane są z klubami – jedynie 7,2% spośród nich prowadzi działalność w tym zakresie. Ponad połowa instytucji kultury prowadzi specjalistyczne pracownie dla swoich beneficjentów, zarówno domy kultury, jak i ośrodki kultury i kluby w znacznej części udostępniają swoim członkom przynajmniej jedną tego typu pomieszczenie. Tylko świetlice w niewielkim stopniu związane są ze specjalistycznymi pracowniami. Jedynie 1/4 z omawianych instytucji kultury przystosowana jest dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, największy odsetek występuje wśród ośrodków kultury, najmniej przyjazne dla osób niepełnosprawnych są świetlice – jedynie 12,3% z nich jest przystosowanych do poruszania się na wózku inwalidzkim. Domy i ośrodki kultury posiadają znacznie lepszą bazę lokalową niż kluby i świetlice. Większość z nich znajduje się we własnym obiekcie, a także prowadzi specjalistyczne pracownie, są one także w większym stopniu przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Relatywnie duży odsetek spośród nich organizuje biblioteki.

W jaki sposób warunki lokalowe (obiekt samodzielny czy też nie) są związane z innymi cechami infrastruktury omawianych instytucji kultury? Odpowiedzi na to pytanie dostarcza tablica 48.

Tabl. 48. Zaplecze jednostek posiadających i nieposiadających własny lokal w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Liczba jednostek ogółem	Liczba jednostek posiadających					
		samodzielny obiekt			pomieszczenie użytkowane w innym obiekcie		
		razem	w % razem	w % ogółem	razem	w % razem	w % ogółem
Ogółem	4 027	2 561	-	63,6	1 466	-	36,4
z liczby ogółem:							
Jednostki prowadzące bibliotekę	711	525	20,5	73,8	186	12,7	26,2
Jednostki prowadzące pracownie specjalistyczne	2 116	1 547	60,4	73,1	569	38,8	26,9
Obiekty przystosowane dla osób na wózkach inwalidzkich	1 027	791	30,9	77,0	236	16,1	23,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Na podstawie danych zamieszczonych w powyższej tabelicy można stwierdzić, iż jednostki posiadające własny lokal cechują się znacznie lepiej rozbudowanym zapleczem technicznym niż jednostki zlokalizowane w innych instytucjach. Spośród jednostek, które posiadają własny lokal 1/5 prowadziła bibliotekę, 3/5 zaś przynajmniej jedną pracownię specjalistyczną. Prawie 1/3 z nich była przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W przypadku jednostek funkcjonujących w ramach innego obiektu odsetki te są prawie o połowę niższe. Różnica jest jeszcze lepiej widoczna, jeżeli zauważymy, że w jednostkach posiadających własny lokal znajduje się około 3/4 bibliotek działających w ramach omawianych instytucji kultury. Podobny udział instytucje posiadające własny lokal mają wśród jednostek wyposażonych w pracownie specjalistyczne oraz obiektów przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Instytucje kultury różnią się także znacznie zapleczem lokalowym, które pozostaje do ich dyspozycji. Prezentuje to poniżej zamieszczone zestawienie.

Tabl. 49. Zaplecze lokalowe instytucji kultury według rodzaju jednostki w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Rodzaj instytucji	Powierzchnia użytkowa lokalu w m ²			Jednostki posiadające salę widowiskową		Liczba standardowych miejsc na sali widowiskowej		
	ogółem	średnia	mediana	liczba	w % jednostek ogółem	ogółem	średnia	mediana
Ogółem	1 633 695	405,7	218	1 855	46,1	355 315	192	150
Dom kultury	646 896	710,9	442	680	74,7	137 609	202	159
Ośrodek kultury	730 327	489,5	300	1 041	69,8	202 089	194	160
Klub	89 837	248,9	180	134	37,1	15 617	117	100
Świetlica	166 635	131,8	100	-	-	-	-	-

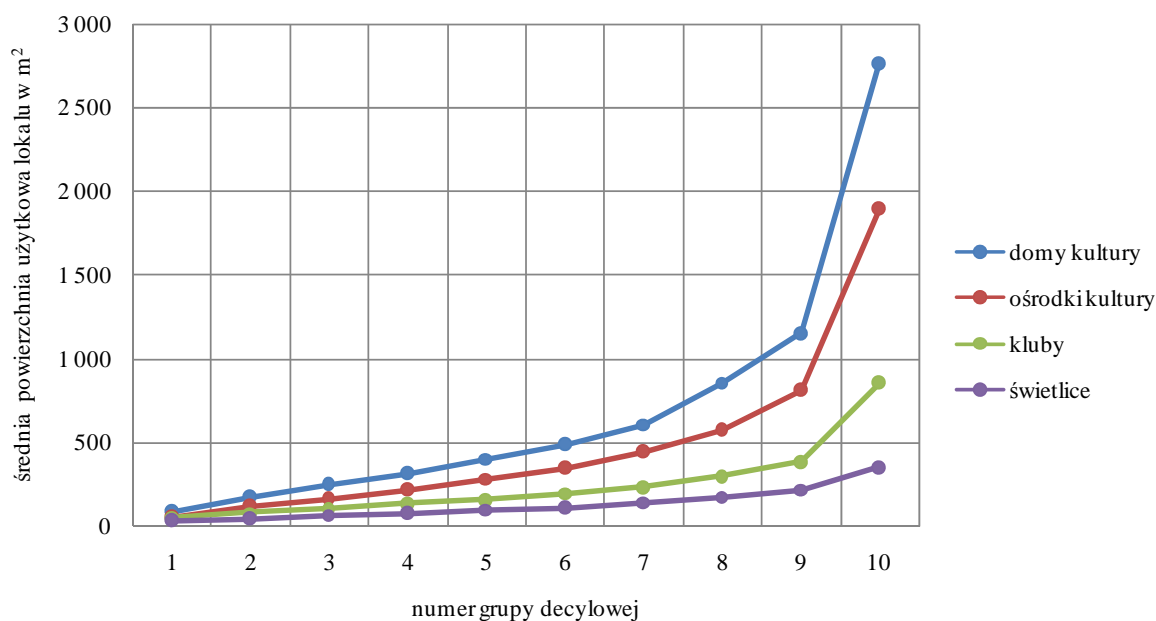
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Ponownie można dostrzec spore dysproporcje pomiędzy zasobami domów i ośrodków kultury, a klubami i świetlicami. Przeciętnie domy kultury mają największą powierzchnię użytkową. Salę widowiskową

posiada prawie 3/4 domów kultury i tylko nieco mniejszy odsetek ośrodków kultury. Są to również sale przeciętnie zdecydowanie większe niż sale widowiskowe klubów. Świetlice i kluby posiadają do dyspozycji niewielką (relatywnie) przestrzeń użytkową i niewiele sal widowiskowych (świetlice nie posiadają ich wcale), które dodatkowo są znacznie mniejsze niż sale domów i ośrodków kultury. Wyraźnie także widać, iż bardzo duże znaczenie w całościowym oglądzie statystyk omawianych instytucji kultury mają przypadki odstające, czyli ponadprzeciętnie duże jednostki. Można stwierdzić, iż we wszystkich typach instytucji zarówno pod względem powierzchni jak i liczby miejsc na sali widowiskowej liczebnością dominują jednostki małe – o wielkości i liczbie miejsc poniżej średniej.

Aby ukazać dysproporcje pomiędzy jednostkami przydatna może okazać się analiza wykresu obrazującego średnią powierzchnię w grupach decylowych dla każdego z typów jednostek. W obrębie każdego rodzaju jednostek instytucje kultury zostały uszeregowane pod względem wielkości od najmniejszej do największej, a następnie podzielone na 10 kolejnych grup (decyli). W grupach tych policzona została średnia wielkość instytucji. Wyniki tej operacji przedstawia zamieszczony wykres.

Wykres 65. Średnia powierzchnia użytkowa domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic według rodzaju jednostki i grup decylowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Na podstawie powyższego wykresu wyraźnie widać wykładniczy wzrost wielkości powierzchni użytkowej pomiędzy ósmym a dziesiątym decylem dla domów i ośrodków kultury oraz pomiędzy dziewiątym a dziesiątym dla klubów. Około 1/5 instytucji kultury znacznie przewyższa pod względem powierzchni inne tego samego rodzaju.

Istotnym polem działalności domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic (a zarazem częścią ich infrastruktury) są pracownie specjalistyczne, organizowane przez ponad połowę tych instytucji ujmowanych łącznie. Który spośród ich rodzajów jest najpopularniejszy?

Tabl. 50. Rodzaje pracowni specjalistycznych w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach oraz świetlicach w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Rodzaje pracowni specjalistycznych	Pracownie		Udział instytucji posiadających dany typ pracowni
	liczba	w odsetkach ^a	
Ogółem	5 161	100,0	x
Fotograficzna	228	4,4	10,8
Filmowa	159	3,1	7,5
Plastyczna	1 446	28,0	68,3
Muzyczna	1 330	25,8	62,9
Politechniczna	121	2,3	5,7
Studio radiowe	29	0,6	1,4
Studio telewizyjne	26	0,5	1,2
Komputerowa	805	15,6	38,0
Inna	1 017	19,7	48,1

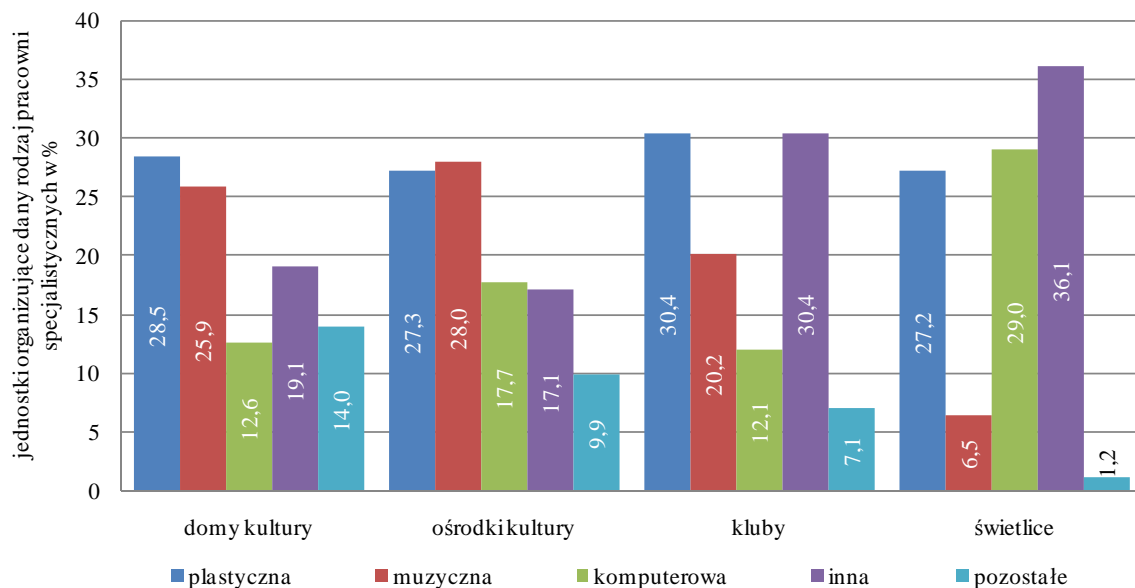
a Instytucja może posiadać kilka rodzajów pracowni.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Jak widać na podstawie danych zawartych w tablicy, najpopularniejsze są pracownie plastyczne oraz muzyczne, które stanowią ponad połowę spośród wszystkich typów organizowanych pracowni specjalistycznych. Dużą popularnością cieszą się też pracownie komputerowe i „inne”. Warto zwrócić uwagę, że przewaga wspomnianych typów pracowni uwidacznia się jeszcze bardziej jeżeli weźmiemy pod uwagę odsetek organizujących je instytucji kultury. Spośród jednostek, które prowadzą pracownie, specjalistyczną pracownię plastyczną posiada 68,3% jednostek, muzyczną 62,9%, a komputerową 38,0%. Pozostałe rodzaje pracowni specjalistycznych cieszą się zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem organizatorów analizowanych instytucji kultury. Prawie połowa instytucji wskazuje jednak, że organizowała także inny rodzaj tego typu przedsięwzięć (kategoria „inna”). Powinno to stanowić podstawę do dalszych badań w tym zakresie.

Warto zastanowić się czy omawiane rodzaje instytucji kultury posiadają specyficzny dla siebie profil organizowanych pracowni specjalistycznych.

Wykres 66. Najpopularniejsze rodzaje pracowni specjalistycznych w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Zróznicowanie organizowanych pracowni przekłada się na profile poszczególnych instytucji kultury w tym zakresie. Domy kultury oraz ośrodki kultury są pod tym względem bardzo podobne do siebie. W obydwu rodzajach instytucji najczęściej pojawiają się pracownie plastyczne oraz muzyczne, stanowiąc ponad połowę wskazanych typów pracowni specjalistycznych. Dodatkowo należy stwierdzić, że około 3/4 domów kultury organizuje pracownie plastyczne a nieco mniej tych instytucji prowadzi pracownie muzyczne. W przypadku ośrodków kultury pracownie plastyczne działały w prawie 2/3 podmiotów, podobnie jak pracownie muzyczne. Znaczny odsetek pracowni stanowiły również pracownie komputerowe stanowiąc ponad 1/10 wskazań (organizowało je 34,8% domów kultury i 42,6% ośrodków kultury). Względnie duży jest także odsetek pozostałych pracowni. Widać więc, iż domy kultury oraz ośrodki kultury organizują raczej zróżnicowaną ofertę zajęć w pracowniach specjalistycznych. Nieco odmienna sytuacja występuje w przypadku klubów, które organizują głównie pracownie plastyczne stanowiące prawie 1/3 tego typu przedsięwzięć i działające w 64,6% klubów, oraz pracownie stanowiące zapewne zbitkę różnych aktywności, sklasyfikowane jako „inne”, a wskazywane podobnie często jak pracownie plastyczne (działają one także w 64,6% klubów). Z kolei świetlice skoncentrowane są prawie wyłącznie na 3 typach działań: plastycznych (27,2% pracowni w 37,4% instytucji), komputerowych (39,8% pracowni w 29,0% instytucjach) oraz innych (36,1% pracowni w 49,6% instytucjach). Poza pracowniami muzycznymi niezwykle rzadko pojawiają się w nich inne typy pracowni. Można stwierdzić, że kluby i świetlice koncentrują się raczej na wybranych typach pracowni specjalistycznych i nie dążą do objęcia swoją działalnością całego spektrum dostępnych możliwości. Należy jednak pamiętać o bardzo dużej kategorii „inne”, która stanowi niezwykle ciekawe pole do dalszej eksploracji.

9.3. Aktywność jednostek i odbiorcy ich oferty

Analizowane instytucje kultury dostarczają swoim beneficjentom szerokiej gamy możliwości aktywnego włączania się w życie kulturalne – organizują imprezy i kursy, prowadzą działalność zespołów artystycznych oraz klubów. W roku 2009 zorganizowały one łącznie 237,9 tysięcy imprez, w których udział wzięło 34,5 miliona osób. Szczegółowe dane na ich temat prezentuje zamieszczona poniżej tablica.

Tabl. 51. Imprezy oraz ich uczestnicy w 2009 r.

Wyszczególnienie	Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	
		ogółem	na 1 imprezę
Ogółem	237 929	34 455 370	145
Seanse filmowe	53 159	2 127 167	40
Wystawy	16 467	3 713 170	225
Występy zespołów amatorskich	42 860	7 981 047	186
Występy artystów i zespołów zawodowych	25 428	10 628 352	418
Dyskoteki	11 419	948 393	83
Prelekcje, spotkania, wykłady	34 866	1 852 912	53
Imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne	27 684	3 509 700	127
Konkursy	18 777	1 492 985	80
Inne	7 269	2 201 644	303

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Omawiane instytucje kultury najczęściej organizowały seanse filmowe (22,3% zorganizowanych imprez) oraz występy zespołów amatorskich (18,0%), prelekcje, spotkania i wykłady (14,7%). Najrzadziej organizowane były wystawy (6,9%) oraz dyskoteki (4,8%). Najwięcej widzów przyciągnęły jednak występy zawodowych artystów (30,8% spośród wszystkich widzów) oraz artystów amatorskich (23,2%), najmniejszą natomiast liczbę uczestników dyskoteki (2,8%) oraz konkursy (4,3%). Przeciętna instytucja kultury najczęściej organizuje seanse filmowe oraz występy zespołów amatorskich, najrzadziej zaś wystawy oraz dyskoteki. Największym zainteresowaniem odbiorców cieszą się występy profesjonalnych artystów (418 uczestników na 1 imprezę) - przyciągają one prawie dwukrotnie więcej widzów niż następne w kolejności wystawy (225 uczestników na 1 imprezę). Najmniej osób uczestniczy w seansach filmowych (około 40 osób na 1 seans). Ponownie należy zwrócić uwagę na dużą kategorię „inne” – są to imprezy rzadko organizowane przez instytucje kultury, jednak cieszące się znacznym zainteresowaniem odbiorców.

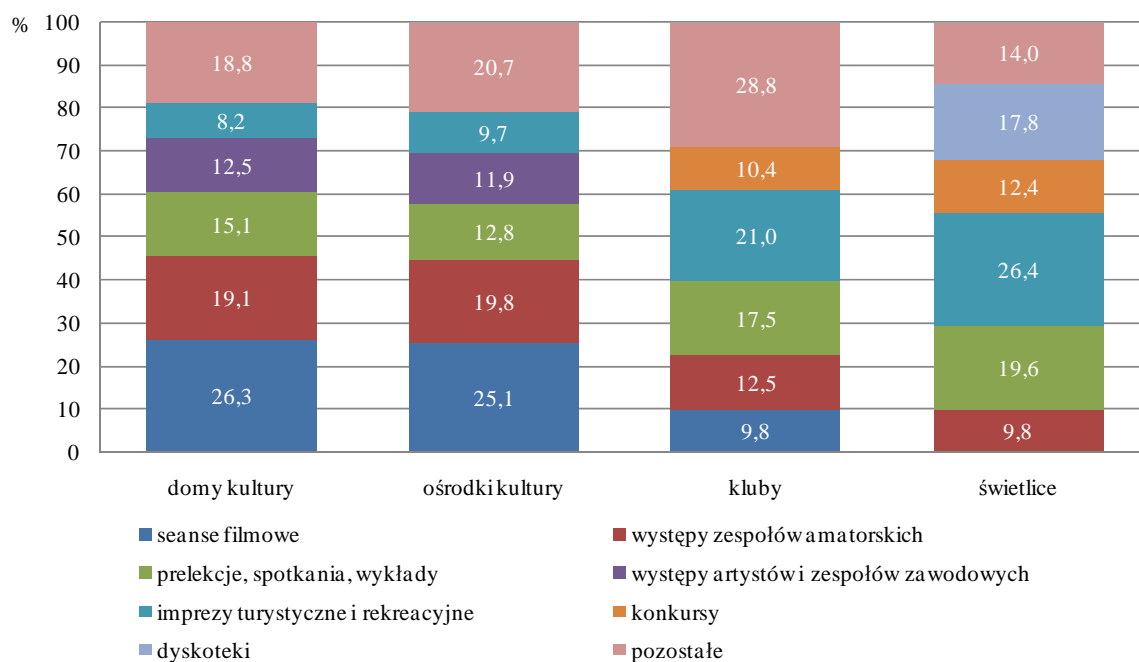
Na wykresie 67 został zaprezentowany profil instytucji kultury utworzony ze względu na liczbę najczęściej organizowanych przez nie imprez.

Domy kultury zorganizowały łącznie 86 237 imprez, ośrodki kultury 109 427, kluby 20 800, a świetlice 21 465. Najczęściej w domach kultury organizowane są seanse filmowe – 22 695 imprez, a w dalszej kolejności występy amatorskich zespołów artystycznych, których liczba w ciągu 2009 roku wyniosła 16 466. Podobny profil działalności w tej materii mają ośrodki kultury: zorganizowały 27 511 seansów filmowych oraz 21 690 występów zespołów amatorskich. Udział klubów i świetlic w ogólnej liczbie organizowanych imprez jest znikomy. Nieco odmiennie ma się sprawa w przypadku właściwych dla klubów i świetlic imprez turystyczno-rekreacyjnych oraz organizacji spotkań, prelekcji i wykładów: 4 374 imprez zorganizowanych przez kluby miało

charakter turystyczno-rekreacyjny. Świetlice zorganizowały ich 5 662. Warto zaznaczyć, że w porównaniu z innymi rodzajami imprez, wkład klubów i świetlic w ich liczbę był znacznie wyższy – kluby zorganizowały 15,8%, natomiast świetlice 20,5% spośród wszystkich imprez turystyczno-rekreacyjnych w analizowanych instytucjach kultury. Dodatkowo w świetlicach odbyło się 3 832 dyskotek.

Wykres 67. Struktura imprez najczęściej organizowanych w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Jedną z podstawowych form aktywności instytucji kultury jest organizacja zespołów artystycznych. Analizowane instytucje kultury prowadziły łącznie w 2009 roku 18 302 zespoły artystyczne, w których aktywnych było 287 278 członków.

Tabl. 52. Zespoły artystyczne i ich członkowie według rodzaju zespołu w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Liczba zespołów	Liczba członków	
		ogółem	na 1 zespół
Ogółem	18 302	287 278	16
Teatralne	2 669	37 030	14
Muzyczno-instrumentalne	3 991	44 959	11
Wokalne - chóry	3 387	51 511	15
Folklorystyczne	2 620	49 699	19
Taneczne	5 099	101 082	20
Pozostałe	536	2 997	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Najliczniejsze były zespoły taneczne, które stanowiły 27,9% wszystkich zespołów i skupiały 35,2% wszystkich uczestników tego typu przedsięwzięć. Najmniej funkcjonowało zespołów folklorystycznych (14,3%), jednak z racji dużych rozmiarów (19 osób na 1 zespół) skupiały one sporą część (17,3%) osób aktywnych

w ramach działalności instytucji kultury. Najmniej osób gromadziły zespoły teatralne – 12,9% spośród wszystkich członków zespołów artystycznych. Największy wkład w ruch zespołów artystycznych miały ośrodki kultury – zorganizowano w nich 8 809 zespołów artystycznych, co stanowiło 48,1% wszystkich tego typu przedsięwzięć, w których uczestniczyło 138 583 członków (48,2%). Domy kultury odznaczały się niewiele mniejszą aktywnością: organizowały 7 905 zespołów artystycznych, co stanowiło 43,2% ogółu, a występowało w nich 126 398 osób (44,0%).

Kolejną ciekawą formą działalności instytucji kultury są kluby zwane też często kołami zainteresowań. Szczegółowe informacje na temat rodzajów organizowanych kół oraz liczby ich członków zawiera zamieszczona poniżej tablica.

Tabl. 53. Kluby (koła) według rodzajów i ich członkowie w 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Liczba kół	Liczba członków	
		ogółem	na 1 koło
Ogółem	11 364	274 232	24
Politechniczne	314	5 213	17
Komputerowe	825	16 079	19
Plastyczne	4 155	67 702	16
Fotograficzne lub filmowe	550	8 559	16
Turystyczne i sportowo-rekreacyjne	2 519	57 805	23
Seniorsa	1 639	81 378	50
Terapeutyczne	444	11 148	25
Dyskusyjny Klub Filmowy	184	5 324	29
Pozostałe	734	21 024	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

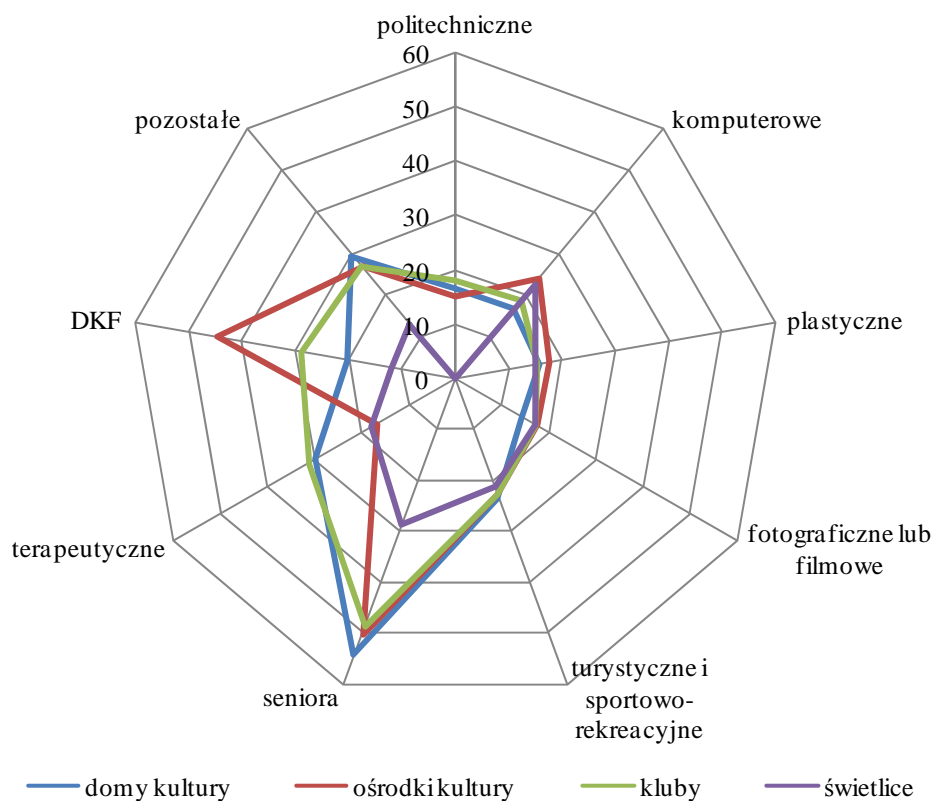
Domy kultury, ośrodki kultury, kluby oraz świetlice zorganizowały w 2009 roku 11 364 klubów zainteresowań. Struktura organizatorów przedstawiała się w następujący sposób: ponad połowa (51,9%) kół zorganizowana została przez domy kultury (5 893), zaś ośrodki kultury zorganizowały 31,6% (3 588), kluby 11,9% (1 353), a świetlice tylko 4,7% (530) spośród tego typu przedsięwzięć. Tego rodzaju forma aktywności przyciągnęła w 2009 roku 274 232 członków: z czego 48,9% w domach kultury, 34,4% w ośrodkach kultury, 12,9% w kołach organizowanych przez kluby, a 3,9% w świetlicach. Najwięcej członków przyciągają kluby seniorsa, kluby plastyczne oraz te zajmujące się działalnością turystyczną i sportowo-rekreacyjną. Skupiają one odpowiednio 29,7%, 24,7% oraz 21,1% spośród wszystkich członków kół zainteresowań. Są one też najczęściej organizowane przez omawiane instytucje – wśród wszystkich zorganizowanych kół i klubów, koła plastyczne stanowiły 36,6%, odsetek kół turystycznych wynosił 22,2% a seniorsa 14,4%.

Najwięcej członków przypada na 1 klub seniorsa (50), najmniej zaś na 1 klub plastyczny i fotograficzno-filmowy (16). Szczegółowe dane na ten temat przedstawia wykres 68.

Pomiędzy analizowanymi instytucjami kultury występują spore różnice jeśli chodzi o liczbę członków przypadających na 1 koło. Generalnie na 1 klub (koło) organizowany w domu kultury przypada 23 członków, w ośrodku kultury 26, podobnie też w klubie, natomiast w świetlicy na jedno koło przypada 20 osób. W zasadzie instytucje nie różnią się pomiędzy sobą liczbą zainteresowanych osób przypadających na 1 klub komputerowy,

plastyczny fotograficzno-filmowy oraz turystyczny. Świetlice nie organizują kół politechnicznych. Spore różnice obserwujemy w przypadku klubów seniora, które gromadzą około 50 członków we wszystkich instytucjach kultury poza świetlicami, gdzie na jedno koło tego typu przypada 28 osób. Ciekawa sytuacja występuje w przypadku kół terapeutycznych, które skupiają stosunkowo dużo członków w klubach i domach kultury (odpowiednio 30 i 31), a relatywnie niewiele w ośrodkach kultury i świetlicach (odpowiednio 17 i 18). Być może jest to związane ze słabszymi warunkami lokalowymi tych jednostek. Najbardziej zróżnicowane pod względem liczby członków są dyskusyjne kluby filmowe: w domach kultury przeciętny DKF skupia 20 członków, ośrodkach kultury aż 45, klubach 29 a w świetlicach 12.

Wykres 68. Liczba członków przypadających na 1 koło według rodzajów instytucji w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Analizowane instytucje kultury, poza funkcjami kulturotwórczymi i aktywizacyjnymi, pełnią także istotną funkcję edukacyjną poprzez organizowanie różnego rodzaju form edukacji. Dane dotyczące rodzajów kursów tematycznych wraz z liczbą ich absolwentów zawiera tablica 54.

Tabl. 54. Kursy i ich absolwenci w 2009 r.

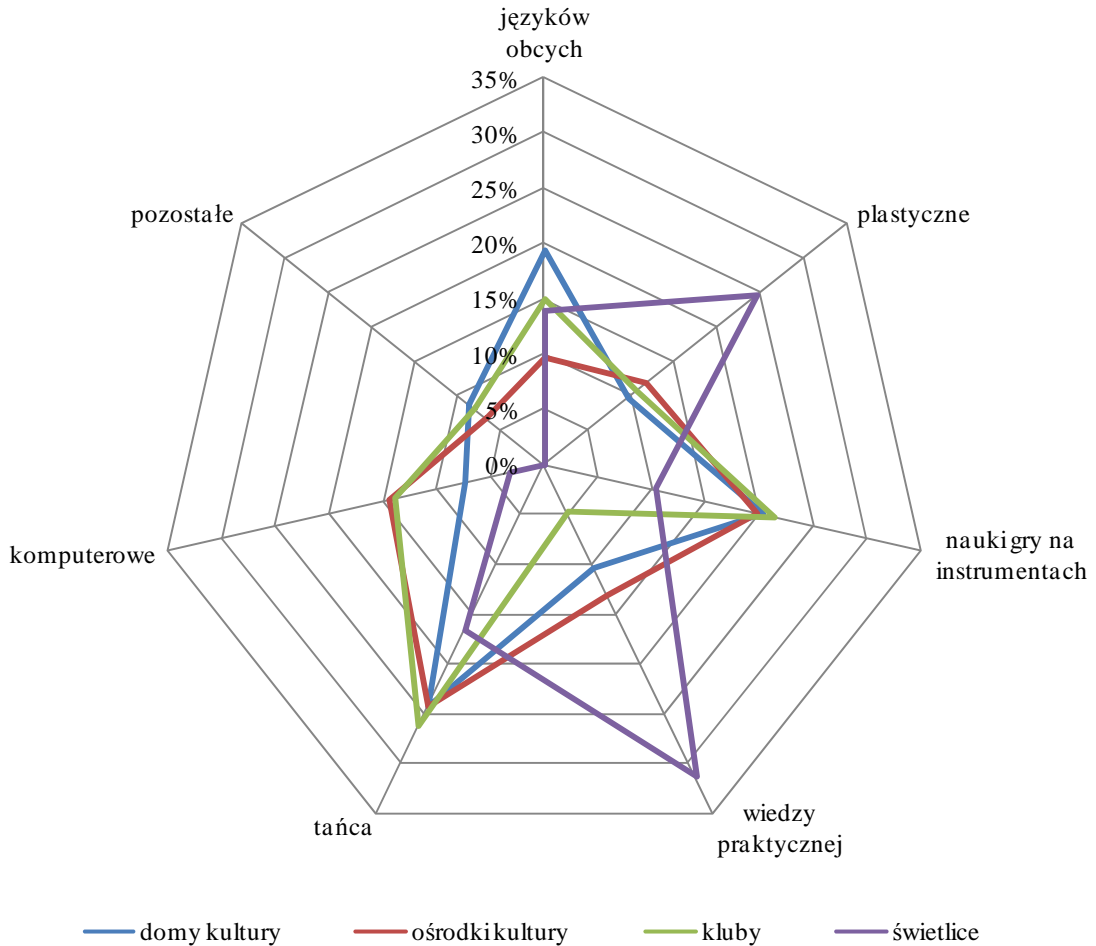
Wyszczególnienie	Liczba kursów	Liczba absolwentów	
		ogółem	na 1 kurs
Ogółem	7 147	115 281	16
Języków obcych	1 024	13 705	13
Plastyczne	807	13 525	17
Gry na instrumentach	1 415	14 783	10
Wiedzy praktycznej	827	15 316	19
Tańca	1 736	42 302	24
Komputerowe	801	8 767	11
Pozostałe	537	6 883	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Domy kultury, ośrodki kultury, kluby oraz świetlice zorganizowały 7 147 kursów, które ukończyło 115 281 osób. Domy kultury zorganizowały 2 820 kursów, co stanowiło 39,5% ogółu, ośrodki kultury 3 183, co stanowiło 44,5% wszystkich tego typu form edukacji. Znacznie mniejszy wkład w ogół kursów mają kluby, które w 2009 roku zorganizowały ich łącznie 899 (12,6%) oraz świetlice z liczbą 245 (3,4%) kursów edukacyjnych. Najczęściej organizowanymi kursami w instytucjach kultury są kursy tańca (24,3% ogółu) oraz nauka gry na instrumentach (19,8% spośród wszystkich kursów). Kursy te kończy także największa liczba absolwentów – 36,7% spośród wszystkich absolwentów kursów organizowanych przez instytucje kultury ukończyło kursy tańca. Te ostatnie kończy także relatywnie największa liczba osób, mają one także najliczniejsze grupy: średnio na 1 kurs przypadało w ciągu roku 24 absolwentów. Najmniejsza liczba absolwentów kończy przeciętne kursy komputerowe (11 osób) oraz kursy nauki gry na instrumentach (10 osób). Przeciętny kurs odbywający się w domu kultury kończyło 15 osób, podobnie w świetlicach. Kursy organizowane przez kluby średnio kończyło 14 osób a w ośrodkach kultury 18. Szczegółowe informacje na ten temat zawiera wykres 69.

Domy kultury, ośrodki kultury oraz kluby mają podobny profil organizowanych form edukacyjnych. Kursy tańca, kursy plastyczne, nauki gry na instrumentach, czy komputerowe stanowią podobny odsetek na tle ich całościowej aktywności. W domach kultury odsetek organizowanych kursów języków obcych jest nieco wyższy niż w przypadku pozostałych instytucji, natomiast w przypadku klubów odsetek kursów wiedzy praktycznej jest niższy niż w pozostałych instytucjach. Odmienne prezentuje się natomiast sprawa w przypadku świetlic. Ponadprzeciętną część ich działalności stanowią kursy wiedzy praktycznej oraz kursy plastyczne. Niewielki odsetek wśród tego typu aktywności stanowią w świetlicach kursy komputerowe, zdecydowanie poniżej wartości przeciętnych wypada też odsetek organizowanych przez nie kursów gry na instrumentach. Można stwierdzić, że domy kultury, ośrodki kultury oraz kluby mają bardzo podobny profil jeśli chodzi o organizację kursów. Odmienne prezentuje się on zaś w przypadku świetlic.

Wykres 69. Profile instytucji kultury według struktury organizowanych kursów w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Jako podsumowanie tej części analizy działalności instytucji kultury warto zadać pytanie o relacje pomiędzy stanem i jakością zaplecza, którym dysponuje jednostka, a jej aktywnością na polu organizowania imprez, zespołów artystycznych, klubów oraz kursów. Dane na temat relacji pomiędzy warunkami lokalowymi, a podstawową aktywnością jednostek kultury na tym polu obrazuje tablica 55.

Jak przedstawiają się profile działalności jednostek ze względu na warunki lokalowe? Znacząca większość jednostek (różnice są minimalne), niezależnie od posiadania własnego lokalu, czy sali widowiskowej organizowała imprezy. W przypadku działania zespołów artystycznych omawiana relacja jest już zdecydowanie silniejsza. Wśród jednostek posiadających samodzielny obiekt prawie 3/4 prowadzi zespoły artystyczne, natomiast wśród jednostek nieposiadających własnego obiektu nieco ponad połowa. Silna relacja występuje pomiędzy organizowaniem zespołów artystycznych a posiadaniem własnej sali widowiskowej. Wśród jednostek, które posiadają własną salę 9/10 organizowało zespół, natomiast wśród jednostek pozbawionych sali nieco mniej niż połowa. Podobna relacja pomiędzy warunkami lokalowymi a aktywnością jednostek występuje także w przypadku organizacji klubów, chociaż niezależnie od posiadania własnego lokalu prowadzi je ponad połowa jednostek. Jeszcze silniejsza dysproporcja występuje w przypadku posiadania sali widowiskowej. Ponad 3/4 instytucji w obydwu grupach, które posiadają salę widowiskową, organizuje także kluby, w obydwu grupach zaś mniej niż połowa jednostek, które nie posiadają sali widowiskowej prowadzi tego rodzaju działalność. Stosunkowo niewiele jednostek organizuje kursy, jednak wśród instytucji posiadających własny lokal odsetek

ten jest nieco wyższy. Prawie połowa jednostek spośród posiadających salę widowiskową organizowała różnego rodzaju kursy (w przypadku instytucji bez sali udział ten jest zdecydowanie niższy). Co ciekawe jednostki, które nie mają własnego lokalu a posiadają salę widowiskową, relatywnie częściej organizują kursy niż instytucje pozytywnie spełniające oba omawiane kryteria.

Tabl. 55. Warunki lokalowe a aktywność jednostek w 2009 r.

Wyszczególnienie a – w liczbach bezwzględnych b – w odsetkach	Ogółem	Jednostka zorganizowała imprezę		Jednostka prowadziła zespół artystyczny		Jednostka prowadziła klub		Jednostka organizowała kursy		
		nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	
Lokal użytkowany przez jednostkę stanowił samodzielny obiekt										
Ogółem	a	2 561	81	2 480	685	1 876	918	1 643	1 684	877
	b	100,0	3,2	96,8	26,7	73,3	35,8	64,2	65,8	34,2
Jednostka nie posiadała sali widowiskowej	a	1 042	65	977	554	488	603	439	831	211
	b	100,0	6,2	93,8	53,2	46,8	57,9	42,1	79,8	20,2
Jednostka posiadała salę widowiskową	a	1 519	16	1 503	131	1 388	315	1 204	853	666
	b	100,0	1,1	98,9	8,6	91,4	20,7	79,3	56,2	43,8
Lokal użytkowany przez jednostkę stanowił pomieszczenie użytkowane w innym obiekcie										
Ogółem	a	1 466	90	1 376	636	830	709	757	1 059	407
	b	100,0	6,1	93,9	43,4	56,6	48,4	51,6	72,2	27,8
Jednostka nie posiadała sali widowiskowej	a	1 130	85	1 045	599	531	628	502	895	235
	b	100,0	7,5	92,5	53,0	47,0	55,6	44,4	79,2	20,8
Jednostka posiadała salę widowiskową	a	336	5	331	37	299	81	255	164	172
	b	100,0	1,5	98,5	11,0	89,0	24,1	75,9	48,8	51,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Tabl. 56. Aktywność domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2009 r.

Rodzaj jednostki a – w liczbach bezwzględnych b – w odsetkach	Ogółem	Czy jednostka zorganizowała imprezę		Czy jednostka prowadziła zespół artystyczny		Czy jednostka posiadała klub		Czy jednostka organizowała kursy		
		nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	
Ogółem	a	4 027	171	3 856	1321	2 706	1627	2 400	2 743	1 284
	b	100,0	4,2	95,8	32,8	67,2	40,4	59,6	68,1	31,9
Domy kultury	a	910	16	894	97	813	165	745	514	396
	b	100,0	1,8	98,2	10,7	89,3	18,1	81,9	56,5	43,5
Ośrodki kultury	a	1 492	21	1471	159	1 333	423	1 069	860	632
	b	100,0	1,4	98,6	10,7	89,3	28,4	71,6	57,6	42,4
Kluby	a	361	12	349	129	232	73	288	220	141
	b	100,0	3,3	96,7	35,7	64,3	20,2	79,8	60,9	39,1
Świetlice	a	1 264	122	1 142	936	328	966	298	1 149	115
	b	100,0	9,7	90,3	74,1	25,9	76,4	23,6	90,9	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

W pierwszej części tego rozdziału zostały pokazane bardzo silne dysproporcje pomiędzy rodzajami jednostek kultury pod względem warunków lokalowych. Warto na zakończenie zastanowić się, jakie różnice

występują pomiędzy nimi pod względem organizacji różnych form działalności. Szczegółowe informacje na ten temat zawiera tablica 56.

Porównując profile działalności poszczególnych rodzajów jednostek można stwierdzić, że ich aktywność w omawianych dziedzinach ma bardzo zróżnicowany charakter. 95,8% jednostek organizowało w roku sprawozdawczym różnego rodzaju imprezy (najwięcej w ośrodkach kultury – 98,6%). Różnice pomiędzy jednostkami na tym polu są jednak niewielkie. W przypadku prowadzenia zespołów artystycznych różnice są już znaczące, zwłaszcza pomiędzy świetlicami (tylko 1/4 spośród nich prowadziło zespół) a pozostałymi instytucjami kultury. Identyczne zjawisko obserwujemy w przypadku organizacji klubów (kół) oraz kursów, które prowadziło mniej niż 1/10 świetlic.

Przeciętna analizowana instytucja kultury zorganizowała w ciągu roku 59 imprez, prowadziła 5 zespołów artystycznych, zorganizowała 3 kursy i 2 kluby. Co najmniej połowa jednostek (mediana) zorganizowała minimum 28 imprez, 2 zespoły artystyczne, 1 koło zainteresowań i nie zorganizowała żadnego kursu. Należy jednak pamiętać, że rodzaje analizowanych instytucji kultury znacząco różnią się od siebie pod względem aktywności w tej materii. Przeciętny dom kultury (spośród tych, które organizowały tego typu aktywności) zorganizował 96 imprez różnego typu, (mediana wynosiła 49 imprez). Mniejszą aktywnością na tym polu wykazywały się ośrodki kultury (przeciętnie 74 imprezy, mediana wynosiła 40 imprez) oraz kluby (przeciętnie 60 imprez, mediana wynosiła 37 imprez), bardzo niską zaś świetlice, w których zorganizowano w ciągu roku przeciętnie 19 imprez (mediana wynosiła 11 imprez).

Bardzo ważną grupę odbiorców oferty omawianych instytucji kultury stanowią dzieci i młodzież poniżej 15 roku życia. W 2009 roku zespoły artystyczne w domach, ośrodkach kultury, klubach oraz świetlicach miały 156 036 małoletnich członków co stanowiło 54,3% wszystkich zarejestrowanych uczestników. W klubach (kołach) zarejestrowanych było 104 228 uczestników poniżej 15 roku życia, co stanowiło 38,0% ogółu. Wśród absolwentów kursów organizowanych przez omawiane instytucje kultury 54 135 było poniżej 15 roku życia (47,0%). Szczegółowe informacje na temat uczestnictwa dzieci i młodzieży do lat 15 w wybranej ofercie domów, ośrodków kultury, klubów oraz świetlic dostarcza tablica 57.

Tabl. 57. Uczestnicy zespołów artystycznych i klubów oraz absolwenci kursów poniżej 15 roku życia w 2009 r.

Rodzaj instytucji	Forma aktywności	Uczestnicy poniżej 15 roku życia	
		w liczbach bezwzględnych	w % ogółu uczestników
Domy kultury	zespoły artystyczne	72 109	57,0
	kluby (koła)	57 915	43,2
	kursy	20 172	48,7
Ośrodki kultury	Zespoły artystyczne	71 004	51,2
	kluby (koła)	30 827	32,7
	kursy	24 415	42,7
Kluby	zespoły artystyczne	8 268	59,8
	kluby (koła)	9 929	28,2
	kursy	6 836	52,7
Świetlice	zespoły artystyczne	4 655	55,0
	kluby (koła)	5 557	52,4
	kursy	2 712	72,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Można dostrzec znaczącą dysproporcję w skali uczestnictwa dzieci i młodzieży pomiędzy ośrodkami kultury i domami kultury, a klubami i świetlicami praktycznie w każdym rodzaju przedsięwzięć. Jednak jeżeli analizie poddamy odsetek młodzieży wśród wszystkich uczestników aktywności to okazuje się, że relatywnie najwięcej dzieci i młodzieży znajduje się wśród absolwentów kursów organizowanych przez świetlice (72,5% młodzieży wśród wszystkich uczestników organizowanych tam kursów) oraz w zespołach artystycznych organizowanych przez kluby (59,8%). Najmniejszy zaś w kołach organizowanych przez kluby (28,2%) i ośrodki kultury (32,7%). Choć domy kultury i ośrodki kultury przyciągają znacznie więcej dzieci i młodzieży, to jednak kluby i świetlice bardziej koncentrują swoje działania (przedsięwzięcia) na młodych odbiorcach.

Niestety badanie *Uczestnictwo ludności w kulturze* dostarcza informacji jedynie o osobach powyżej 15 roku życia, co skutkuje nieobjęciem przez badanie dzieci i młodzieży, które stanowią bardzo ważną grupę docelową oferty omawianych instytucji. Jedynie bowiem 7,9% badanych zadeklarowało uczestnictwo w jakiegokolwiek aktywności tych instytucji. Informacje dotyczące wybieranych aktywności zawiera tablica 57. Najczęściej wybieraną formą aktywności, związaną z działalnością omawianych instytucji były występy artystyczne, takie jak koncerty, czy przedstawienia, w których udział w ciągu roku zadeklarowała prawie 1/3 respondentów. Nieco mniej niż 1/4 zadeklarowała udział w festynach lub imprezach folklorystycznych. Relatywnie sporą popularnością cieszyły się również wystawy, imprezy sportowe i wypożyczenia książek. W zasadzie można stwierdzić, iż imprezy, dające uczestnikom możliwość aktywnego uczestnictwa cieszyły się mniejszą popularnością, od tych, które dają możliwość bycia widzem. Relatywnie duży odsetek respondentów angażował się także w prace zespołów artystycznych, czy uczestniczył w rajdach lub wycieczkach.

Tabl. 58. Formy aktywności respondentów w 2009 r.

W jakich formach działalności instytucji kultury brał/a Pan/i udział:	Odpowiedzi w odsetkach	Aktywność^a w %
Ogółem	100,0	x
Zajęcia zespołów artystycznych	7,4	14,0
Zajęcia kół (zainteresowań)	6,8	12,9
Występy artystyczne (koncerty, przedstawienia)	16,5	31,2
Wystawy	9,3	17,6
Seanse filmowe	7,1	13,4
Wypożyczanie książek	7,6	14,4
Odczyty, prelekcje, dyskusje	7,9	15,0
Kursy	4,4	8,3
Imprezy folklorystyczne, festyny	11,6	22,0
Wycieczki, rajdy, imprezy turystyczne	7,0	13,3
Imprezy sportowe	9,1	17,2
Inne	5,2	9,8

a Badani mogli wskazać dowolną ilość zaproponowanych w ankiecie aktywności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Kim są osoby uczęszczające do domów kultury, ośrodków kultury, klubów oraz świetlic? Generalnie wśród uczestników przeważają kobiety, stanowiące 62,1% ogółu, natomiast 69,7% to osoby, które zakończyły swoją edukację. W zasadzie poza osobami z wykształceniem gimnazjalnym, gdzie 63,2% stanowią uczniowie,

osoby nadal uczące się stanowią około 1/3 we wszystkich kategoriach wykształcenia. Strukturę wykształcenia tych osób obrazuje tablica 59.

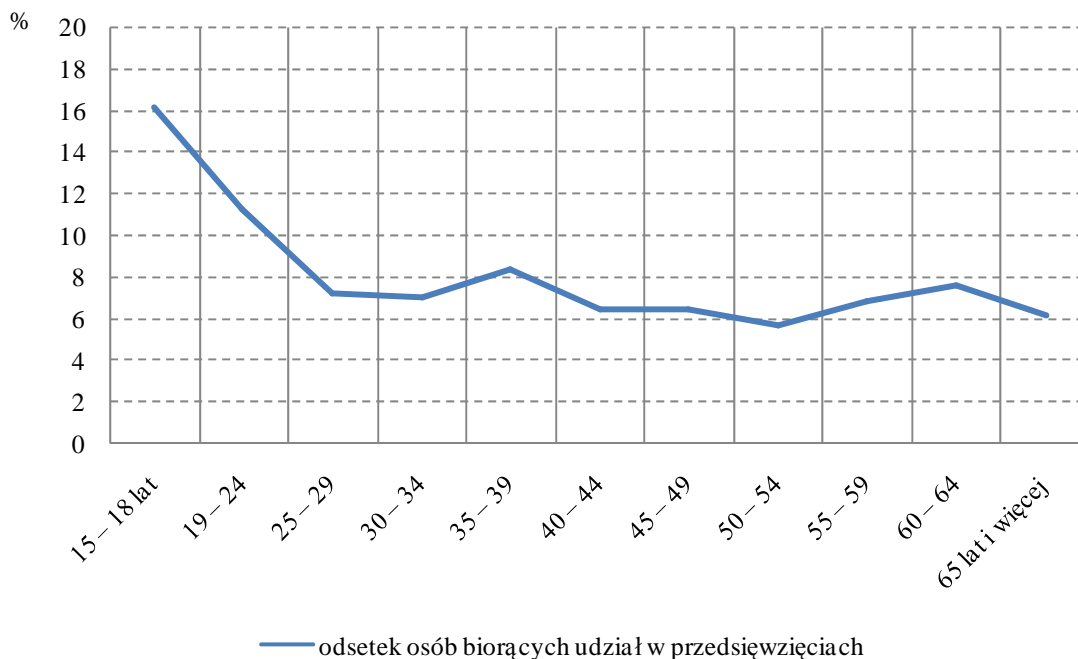
Tabl. 59. Struktura uczestników przedsięwzięć według miejsca zamieszkania oraz poziomu wykształcenia w 2009 r.

Poziom wykształcenia respondenta	Ogółem	Miejsce zamieszkania	
		miasto	wieś
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Wyższe	27,7	32,1	18,7
Policealne	3,5	3,4	3,8
Średnie zawodowe	25,1	25,1	25,3
Średnie ogólnokształcące	6,3	7,6	3,8
Zasadnicze zawodowe	30,8	26,7	39,1
Gimnazjalne	0,3	0,4	0,3
Podstawowe ukończone	6,2	4,8	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Bazę odbiorców oferty omawianych instytucji kultury stanowią z jednej strony osoby z wykształceniem zawodowym (zasadniczym i średnim) z drugiej zaś strony ponad 1/4 uczestników to osoby z wykształceniem wyższym. Co ciekawe, w miastach wśród uczestników dominują osoby z wyższym wykształceniem, na wsi zaś osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Niezależnie od miejsca zamieszkania około 1/4 uczestników to osoby z wykształceniem średnim zawodowym.

Wykres 70. Uczestnicy przedsięwzięć organizowanych przez domy kultury, kluby i ośrodki kultury w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania uczestnictwa ludności w kulturze w 2009 r.

Największą aktywnością i uczestnictwem w ofercie omawianych instytucji kultury wykazują się ludzie młodzi. Wraz z wiekiem aktywność oraz udział w życiu tego rodzaju instytucji utrzymuje się z niewielkimi

wahaniami poniżej 1/10 osób w wieku 25 i więcej lat. Odnosząc te informacje do wcześniejszych ustaleń na temat liczby członków i uczestników różnego rodzaju inicjatyw, wydaje się, iż zainteresowanie omawianymi instytucjami ogranicza się do relatywnie niewielkiego grona odbiorców (mniej niż 1/10 ogółu respondentów), którzy jednak kilka razy w ciągu roku korzystają z tego rodzaju formy spędzania czasu. Znacznie bardziej niż dla dorosłych jest to atrakcyjna forma rozrywki i rekreacji dla dzieci i młodzieży.

9.4. Tendencje rozwojowe jednostek – analiza dynamiczna

Ostatnim, istotnym elementem przeprowadzanej tutaj analizy jest przedstawienie podstawowych trendów rozwojowych analizowanych jednostek – ukazanie w dynamicznym ujęciu podstawowych informacji dotyczących bazy instytucjonalnej, form działalności oraz skali uczestnictwa w ofercie.

Na początek prześledźmy liczbę omawianych instytucji kultury na przestrzeni ostatnich lat. Dane na ten temat zostały zawarte w zamieszczonej poniżej tablicy.

Tabl. 60. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice
Stan w dniu 31 XII

Rodzaj jednostki	2001	2003	2005	2007	2009		
	ogółem				2001=100	2007=100	
Ogółem	3 705	3 716	3 937	4 169	4 027	108,7	96,6
Domy kultury	798	781	830	854	910	114,0	106,6
Ośrodki kultury	1 448	1 453	1 488	1 521	1 492	103,0	98,1
Kluby	389	390	394	370	361	92,8	97,6
Świetlice	1 070	1 092	1 225	1 424	1 264	118,1	88,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

W stosunku do roku 2007 liczba interesujących nas tutaj instytucji kultury spadła o 3,4%. Wcześniej jednak wzrastała ona systematycznie – w stosunku do roku 2001 zwiększyła się o 8,7%. W omawianym okresie wzrost dotyczył wszystkich instytucji poza klubami, które w porównaniu do roku 2001 zanotowały spadek liczebności o 7,2%. Największy wzrost zanotowały domy kultury (o 14,0%). W porównaniu z rokiem 2007 jedynie liczba domów kultury wzrosła (o 6,6%), natomiast w pozostałych rodzajach analizowanych instytucji zanotowano spadek liczby jednostek – największy w przypadku świetlic (o 11,2%).

Ważniejszym jednak problemem jest pytanie o jakość zaplecza i wyposażenia omawianych instytucji kultury, gdyż, jak to zostało wcześniej pokazane, ma ona znaczący wpływ na aktywność jednostek. Ogólne dane na temat zmian w stanie infrastruktury omawianych instytucji kultury zostały zamieszczone w tablicy 61.

Można stwierdzić, że warunki lokalowe omawianych instytucji kultury zmieniają się w niewielkim stopniu. Jako pozytywne zjawisko można wskazać jedynie wzrastający odsetek obiektów przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Spada z kolei odsetek jednostek prowadzących biblioteki, co jest zgodne z ogólnopolską tendencją (także wymaganą ustawowo) do usamodzielniania się obiektów bibliotecznych. Spadł udział jednostek posiadających własny lokal oraz posiadających halę widowiskową, wzrósł zaś - prowadzących specjalistyczną pracownię, jednak w tym ostatnim przypadku trudno mówić o wyraźnej ogólnopolskiej tendencji, obserwujemy raczej wahania wokół stałej wartości. Można stwierdzić, że poza wzmiankowanym wzrostem stopnia przystosowania obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych, nie

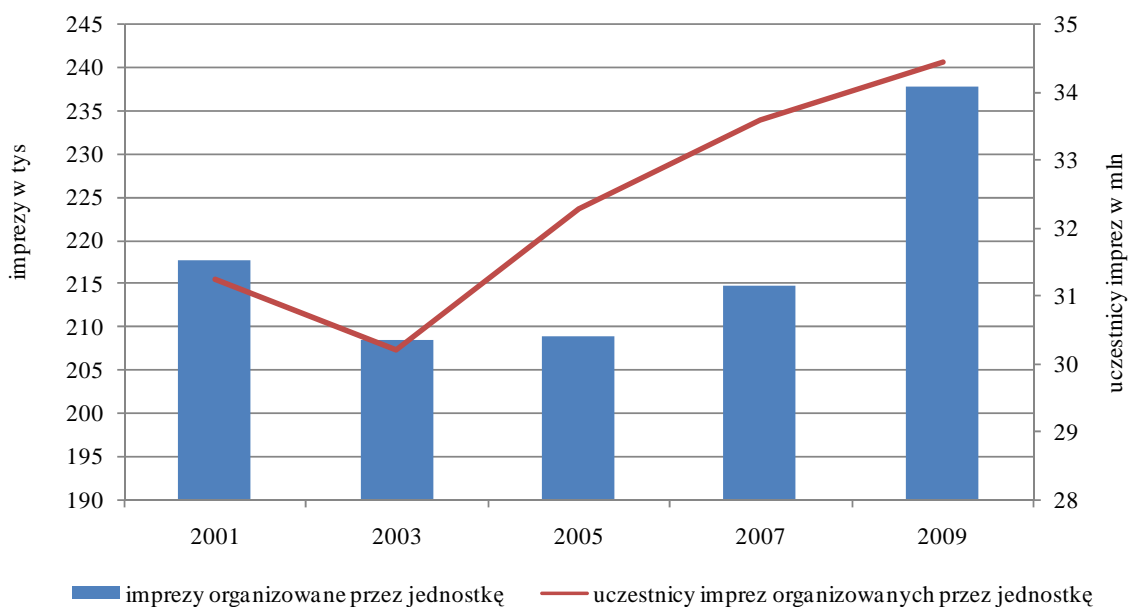
obserwujemy istotnej poprawy infrastruktury wśród analizowanych jednostek kultury na przestrzeni ostatnich 8 lat. Przemiany tej działalności obrazują zamieszczone niżej wykresy.

Tabl. 61. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice posiadające określone warunki lokalowe
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2001	2003	2005	2007	2009
	w % ogółu jednostek				
Jednostki posiadające pracownię	49,0	46,3	49,5	46,7	52,5
Jednostki posiadające własny lokal	63,7	64,7	64,6	64,3	63,6
Jednostki posiadające halę widowiskową	52,7	52,5	52,4	51,1	46,1
Jednostki prowadzące bibliotekę	26,3	24,8	23,3	20,9	17,7
Obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	14,8	17,7	21,0	23,2	25,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Wykres 71. Imprezy organizowane w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach oraz ich uczestnicy

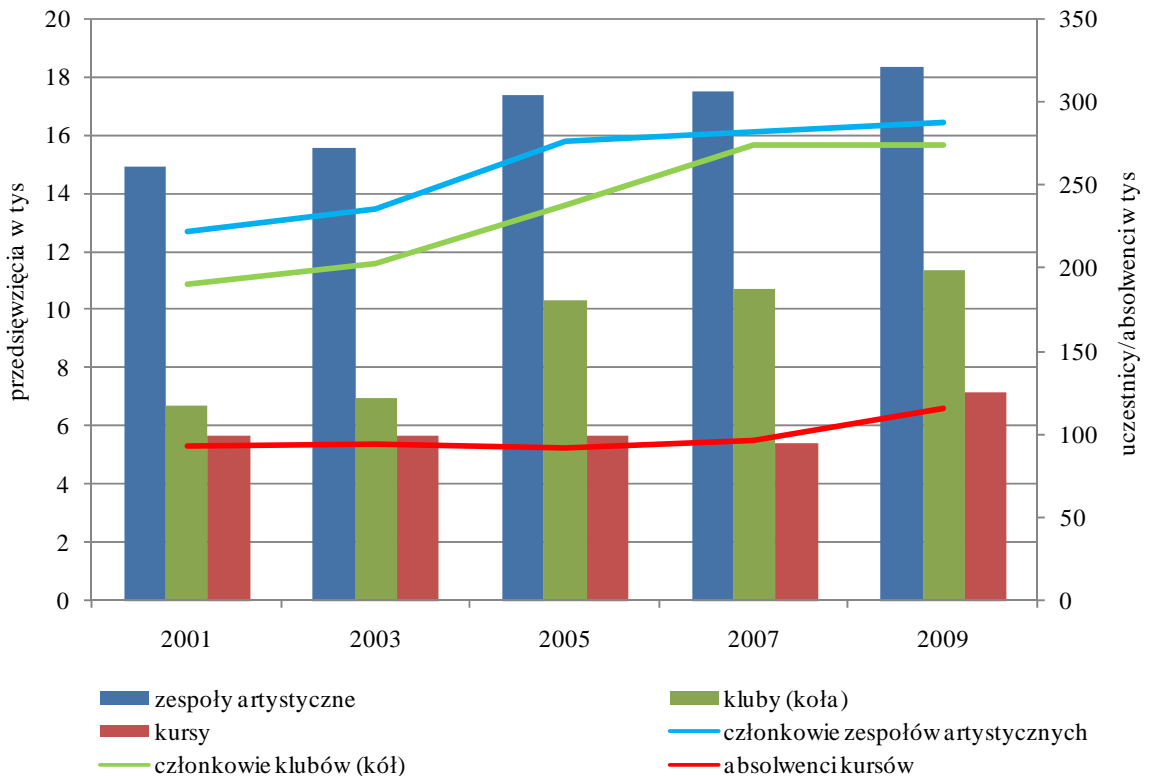
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Po okresowym spadku aktywności analizowanych instytucji kultury pomiędzy rokiem 2001 a 2003, od 2003 roku obserwujemy stały wzrost aktywności, który dodatkowo systematycznie nabiera tempa. Pomiędzy latami 2003 a 2005 liczba imprez organizowanych przez omawiane instytucje wzrosła w 0,2%, ale już w następnym okresie o 2,8%, natomiast pomiędzy rokiem 2007 a 2009 aż o 10,8%. W przypadku uczestnictwa, po gwałtownym wzroście liczby uczestników imprez o 6,9% pomiędzy latami 2003 a 2005, następuje stopniowe zmniejszanie się tempa wzrostu (wzrost o 4,1% w latach 2005-2007 i o 2,5% w latach 2007-2009), jednak stale obserwujemy trend w kierunku zwiększania się liczby uczestników.

Ilościowe przemiany pozostałych form działalności i uczestnictwa w nich prezentuje wykres 72. W przypadku liczby zespołów artystycznych oraz liczby klubów można zaobserwować znaczący wzrost (zespołów o 11,9%, klubów o 48,9%), zwłaszcza w latach 2003-2005. Generalnie liczba zespołów artystycznych

wzrastała średnio o 3,2% w ciągu dwóch lat, a liczba kół zainteresowań o 7,7%. W przypadku kursów, zanotowano znaczny wzrost w roku 2009 w stosunku do roku 2007 (o 32,1%), po wcześniejszym okresie stagnacji. Największy wzrost liczby członków zespołów artystycznych miał miejsce w latach 2003-2005 (o 17,0%), podobnie jak w przypadku członków klubów (o 17,4%). Średnio liczba członków zespołów artystycznych wzrastała o 4,6%, zaś liczba członków kół o 3,5% w stosunku do poprzedniego roku. Liczba absolwentów kursów utrzymywała się na mniej więcej stałym poziomie, natomiast w roku 2009 w porównaniu do roku 2007 wzrosła o 19,7%.

Wykres 72. Pozostałe formy aktywności domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz ich uczestnicy

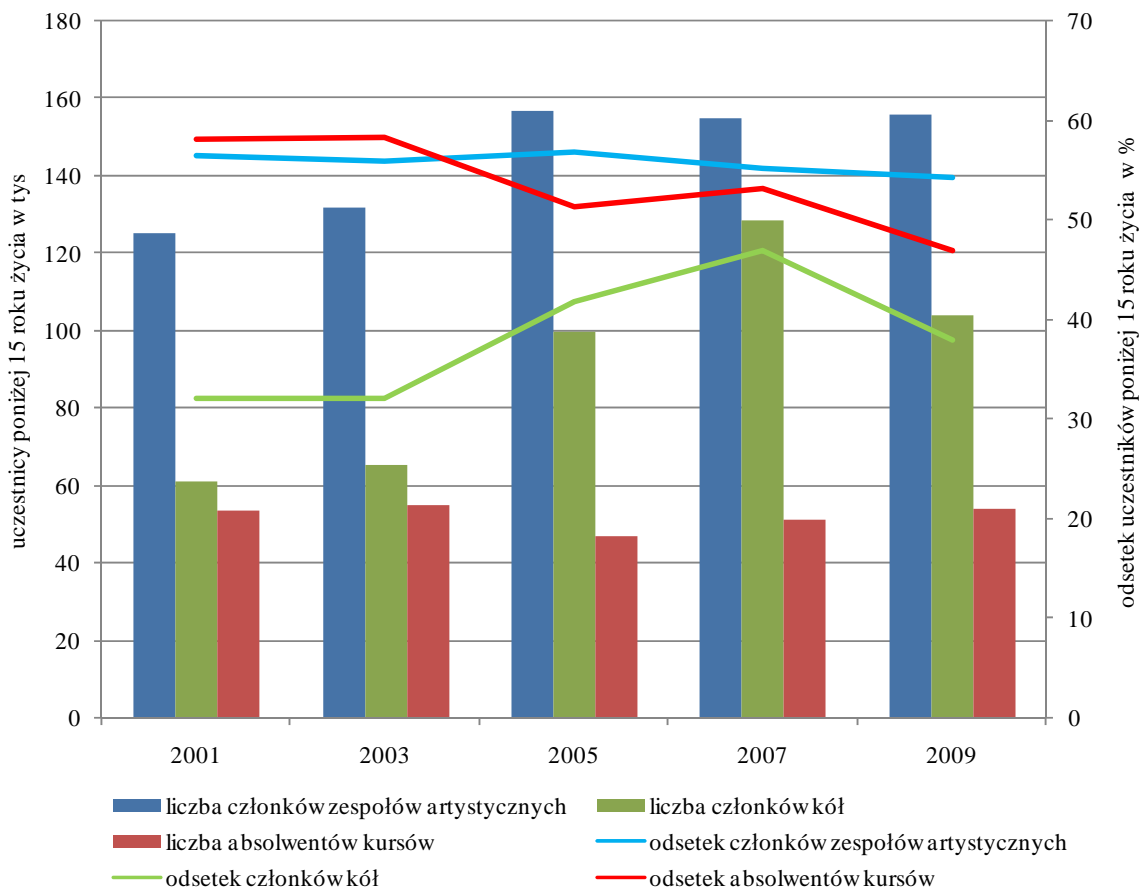

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

W poprzednim rozdziale zwrócono uwagę na udział dzieci w ofercie omawianych instytucji. Jak kształtowało się uczestnictwo dzieci i młodzieży do lat 15 w przedsięwzięciach analizowanych jednostek na przestrzeni ostatnich lat? Szczegółowe informacje na ten temat zawiera wykres 73.

Dzieci stanowią spory odsetek uczestników przedsięwzięć organizowanych przez analizowane instytucje kultury, można się więc spodziewać, że ich liczba będzie ulegać podobnym wahaniom, jak liczba wszystkich uczestników. Jest tak w istocie. Największy bezwzględny wzrost liczby młodych uczestników w zespołach artystycznych oraz kołach zanotowano pomiędzy rokiem 2003 a 2005 – ich liczba w zespołach artystycznych wzrosła wówczas o 18,9%, a w kołach zainteresowań o 52,5%. W roku 2005 odnotowano znaczny spadek liczby osób w wieku poniżej 15 lat wśród absolwentów kursów (o 14,3%), jednak od tamtego czasu obserwujemy systematyczny, aczkolwiek powolny, wzrost liczby absolwentów kursów w tej grupie wiekowej (o 8,9% w roku 2007 i o 5,7% w 2009 roku). W porównaniu z rokiem 2001 liczba młodzieży w zespołach artystycznych zwiększyła się o 24,3%, w klubach (kołach) o 70,7%, zaś wśród absolwentów kursów utrzymała się na niezmiennym poziomie (wzrost o 0,6%).

Wykres 73. Liczba i odsetek uczestników w wieku do lat 15 w przedsięwzięciach organizowanych przez domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania K-07.

Młodzież stanowi ponad połowę członków zespołów artystycznych i w ciągu całego analizowanego okresu stan ten praktycznie nie uległ zmianie. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku młodzieży uczestniczącej w kołach oraz kończącej kursy organizowane przez omawiane instytucje kultury. Liczba dorosłych uczestników kół pozostawała na niezmiennym poziomie natomiast liczba dzieci wzrastała pomiędzy rokiem 2003 a 2007 (łącznie prawie dwukrotnie, o 97,1%), by następnie spaść w ostatnim roku o 19,1%. Odsetek młodzieży w kołach wzrósł w latach 2003-2005 o 9,6 pkt proc., następnie o 5,1 pkt proc., by pomiędzy latami 2007 a 2009 spaść o 9,0 pkt proc. W przypadku absolwentów kursów obserwujemy odwrotne zjawisko. Ogólna liczba członków wzrastała znacznie szybciej niż liczba dzieci, stąd też odsetek młodzieży wśród absolwentów kursów spadł w stosunku do roku 2003. Pomiedzy rokiem 2003 a 2005 spadł on o 6,9 pkt proc., natomiast w latach 2007 – 2009 o kolejne 6,2 pkt proc. Ogółem odsetek młodzieży wśród członków zespołów artystycznych zmniejszył się w ciągu całego omawianego okresu o 2,3 pkt proc., wśród członków kursów wzrósł o 5,8 pkt proc., a wśród absolwentów kursów organizowanych przez omawiane instytucje spadł o 11,2 pkt proc.

10. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI SEKTORA NON-PROFIT W OBSZARZE KULTURY

W celu przedstawienia pełnego obrazu instytucji działających w obszarze kultury konieczne jest także zwrócenie uwagi na te jednostki, które działają w tzw. trzecim sektorze – sektorze organizacji non-profit. Kultura (a właściwie kultura i wypoczynek) jest jednym z 12 rodzajów działalności statutowej tego typu jednostek według klasyfikacji ICNPO (International Classification of Non Profit Organizations). W ramach tej dziedziny działalności można wyróżnić 7 szczegółowych pól działalności:

- 1) środki masowego przekazu, produkcja telewizyjna lub radiowa, wydawanie czasopism lub książek
- 2) sztuki plastyczne, malarstwo, rzeźba, fotografia, architektura, wzornictwo
- 3) działalność sceniczna, teatr, muzyka, kinematografia
- 4) ochrona zabytków i miejsc pamięci narodowej, podtrzymywanie tradycji narodowych, regionalnych i kulturowych
- 5) działalność wystawiennicza, muzealna
- 6) prowadzenie bibliotek
- 7) pozostałe działania w tej dziedzinie

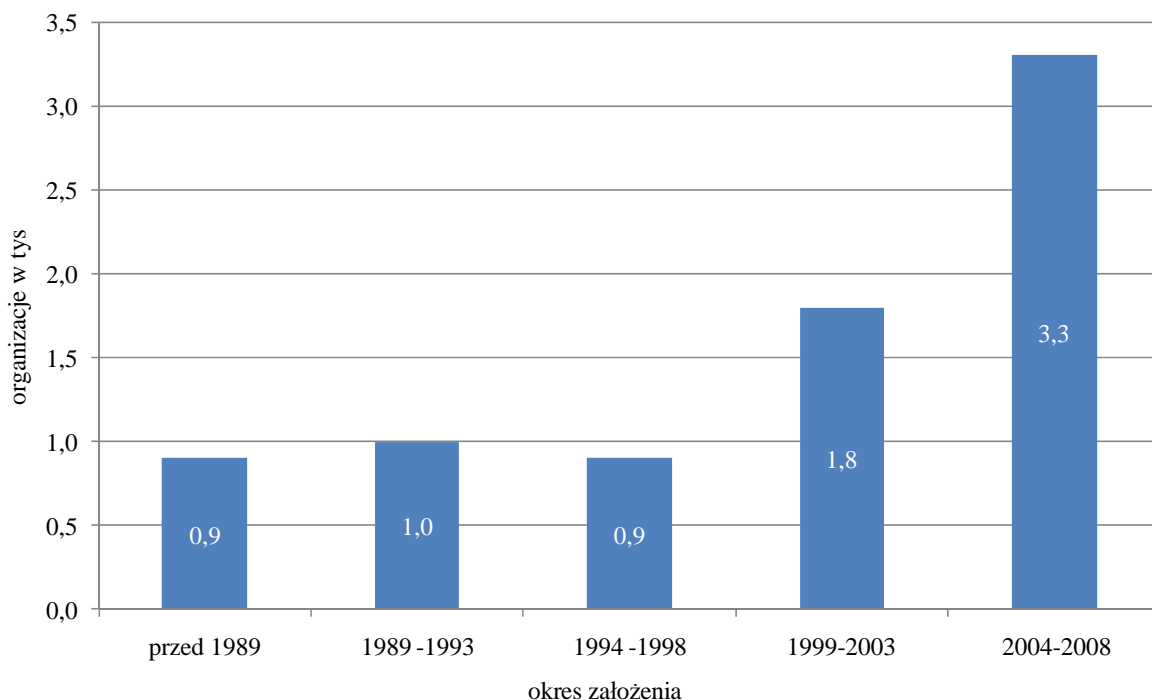
Działalność organizacji non-profit w obszarze kultury do pewnego stopnia pokrywa się z polami działalności instytucji kultury, funkcjonujących w sferze jednostek publicznych (samorządowych, państwowych) oraz w sektorze instytucji prywatnych, jeżeli przyjrzymy się im pod kątem możliwych obszarów działalności. Dane na temat wybranych organizacji sektora non-profit, zebrane przy pomocy formularza SOF-1 (Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych) stanowią dobre uzupełnienie danych zbieranych podczas sprawozdawczości instytucji kultury na formularzach K 01-08. Spektrum działania tych organizacji jest bardzo szerokie – zajmują się one działalnością wydawniczą, twórczą, prowadzą działalność zbliżoną tematycznie do „tradycyjnych” instytucji kultury, tzn. ulokowanych w sektorze publicznym lub komercyjnym. Celem niniejszego rozdziału jest charakterystyka fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, działających w obszarze kultury.

W roku 2008 aktywnych było 7,8 tys. fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne działających w obszarze kultury³¹. Założycielami 88% (7,1 tys.) tego rodzaju organizacji była krajowe osoby fizyczne, 5% (0,4 tys.) powstało z inicjatywy funkcjonującej już organizacji trzeciego sektora, natomiast 3% (0,2 tys.) założonych zostało przez organy administracji samorządowej. Można uznać, że objęta badaniem SOF-1 część polskiego sektora organizacji non-profit, działających w obszarze kultury, jest prawie wyłącznie inicjatywą obywatelską. Samorządy pozostają raczej bierne w interesującym nas obszarze, co zresztą nie odbiega znacząco od wskaźników dla wszystkich rodzajów organizacji trzeciego sektora. Sektor organizacji non-profit miał realne szanse na funkcjonowanie w Polsce dopiero w latach 90-tych XX wieku. Dane na temat roku założenia współcześnie działających organizacji prezentuje wykres 74.

---

³¹ Są to jednostki, które wskazały jako pierwsze, najważniejsze pole działalności, działalność w obszarze kultury i sztuki. Jednostki te mogą dodatkowo prowadzić także inną działalność. Poza głównym wątkiem analizy znalazły się organizacje wskazujące kulturę i sztukę w następnej kolejności oraz instytucje organizowane przez jednostki Kościoła Katolickiego oraz innych związków wyznaniowych.

Wykres 74. Organizacje sektora non-profit działające w obszarze kultury w 2008 r. według okresu założenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

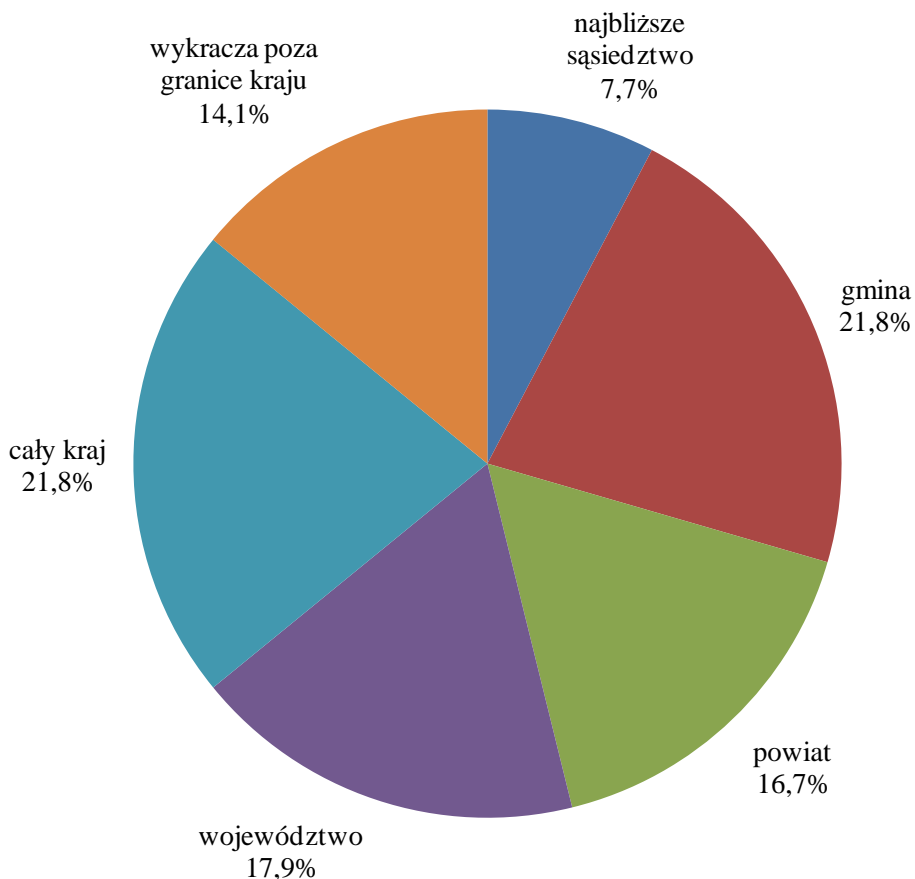
Znaczący wzrost dynamiki powstawania nowych organizacji sektora pozarządowego nastąpił w Polsce pod koniec lat 90-tych XX wieku – w porównaniu z poprzednim okresem w latach 1999-2003 założono dwukrotnie więcej nowych jednostek, które nadal funkcjonowały w 2008 roku. W okresie poakcesyjnym (lata 2004-2008) dynamika ta utrzymywała się na podobnym poziomie, a liczba nowo-założonych jednostek jest większa o 83% w stosunku do liczby jednostek założonych w poprzednim okresie. Tak, więc połowa analizowanych jednostek, funkcjonujących obecnie w obszarze kultury, powstała w latach 1999-2003 lub później. Współczesny „kulturowy” sektor non-profit w Polsce jest dość „młody”, gdyż składa się w znacznej mierze z jednostek założonych w ciągu ostatnich 10 lat. Trzeba jednak pamiętać, iż brak jest w tym zestawieniu informacji o liczbie zlikwidowanych lub zawieszonych inicjatyw, które na przestrzeni tych lat powstawały i kończyły swoją działalność.

Jak wyglądają charakterystyki dotyczące aktywności organizacji trzeciego sektora, objętych badaniem SOF-1 w obszarze kultury? Przede wszystkim można stwierdzić, że ich liderzy unikają zrzeszania się z innymi organizacjami i działają przede wszystkim samodzielnie: 78% jednostek (6,1 tys.) nie przynależy do porozumień organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe dla realizacji celów zapisanych w swoich statutach mogą prowadzić działalność statutową nieodpłatną oraz działalność statutową odpłatną, ponadto mogą też prowadzić działalność gospodarczą, musi ona mieć jednak poboczny charakter w stosunku do działalności statutowej. W przypadku jednostek funkcjonujących w sektorze kultury sytuacja w roku 2008 wyglądała następująco: 95% jednostek (7,4 tys.) prowadziło nieodpłatnie działalność statutową, zaś prawie 1/4 (1,8 tys.) organizacji świadczyło odpłatnie usługi w ramach swojej działalności statutowej. Dodatkowo 1/10 spośród organizacji działających w obszarze kultury (0,7 tys.), prowadziło działalność gospodarczą.

Warto zwrócić uwagę na terytorialny zasięg działalności organizacji o profilu „kulturalnym”: łącznie około 2/3 (około 5,3 tys. jednostek) deklaruje, iż w mniejszym lub większym stopniu świadczy usługi na rzecz społeczności lokalnej, natomiast 21% (1,7 tys. jednostek) działa wyłącznie na jej rzecz. Warto się zastanowić, czy zaangażowanie tego rodzaju przekłada się na zasięg terytorialny działania organizacji.

Wykres 75. Maksymalny zasięg terytorialny jednostek sektora non-profit działających w obszarze kultury w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

Ponad połowa organizacji o profilu „kulturalnym”, działających w sektorze non-profit, obejmowała swym zasięgiem co najwyżej obszar województwa. Najwięcej jednostek działało na szczeblu gminnym (22% – 1,7 tys.), ale niewiele mniej obejmowało swoim zasięgiem cały kraj (22%, również około 1,7 tys.). Jaki jest profil działalności omawianych organizacji non-profit? Dane na temat deklaracji jednostek co do formy działalności statutowej zostały zamieszczone w tablicy 62.

Jednostki działające w sferze kultury najczęściej (2/5 z nich) wskazywały, iż ich działalność statutowa sprowadza się do świadczenia bezpłatnych usług. Duże znaczenie w działalności fundacji i stowarzyszeń zajmujących się kulturą ma również animowanie współpracy pomiędzy różnorakimi instytucjami (17% wskazań, dokonanych przez 30% organizacji), mobilizowanie i edukacja opinii publicznej (13% wskazań, dokonanych przez 22% organizacji) a także wspieranie i reprezentacja na forum publicznym interesów swoich członków lub ich podopiecznych, czy świadczenie płatnych usług. Organizacje działające w sferze kultury niezwykle rzadko zajmują się przekazywaniem pieniędzy, użyczaniem dóbr czy wsparciem organizacji. Można stwierdzić, iż

organizacje o profilu "kulturalnym" nastawione są przede wszystkim na działalność usługową, a w tym informacyjną i mobilizacyjną.

Tabl. 62. Profil działalności jednostek sektora non-profit działających w obszarze kultury w 2008 r.

Rodzaj zadeklarowanej działalności statutowej	Liczba wskazań dokonywanych przez jednostki ^a		
	ogółem w tys.	odsetek deklaracji ^b	odsetek jednostek deklarujących daną działalność ^b
Ogółem	13,7	100,0	x
Świadczenie bezpłatnych usług	5,5	40,4	70,5
Świadczenie płatnych usług	1,3	9,7	16,7
Przekazywanie osobom potrzebującym pieniędzy	0,3	2,0	3,8
Bezpłatne przekazywanie i użyczenie dóbr materialnych	0,3	2,5	3,8
Finansowe wsparcie działań organizacji, instytucji, firm	0,5	3,7	6,4
Wspieranie i reprezentowanie na forum publicznym interesów członków organizacji oraz jej podopiecznych	1,6	11,3	20,5
Animowanie współpracy między organizacjami i instytucjami	2,3	16,7	29,5
Mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej	1,7	12,7	21,8
Produkcja towarów	0,1	0,8	1,3
Inna forma działalności	0,0	0,1	0,0

a Każda jednostka mogła wybrać kilka rodzajów działalności. b Wartości procentowe obliczono w oparciu o dane dostępne w tysiącach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

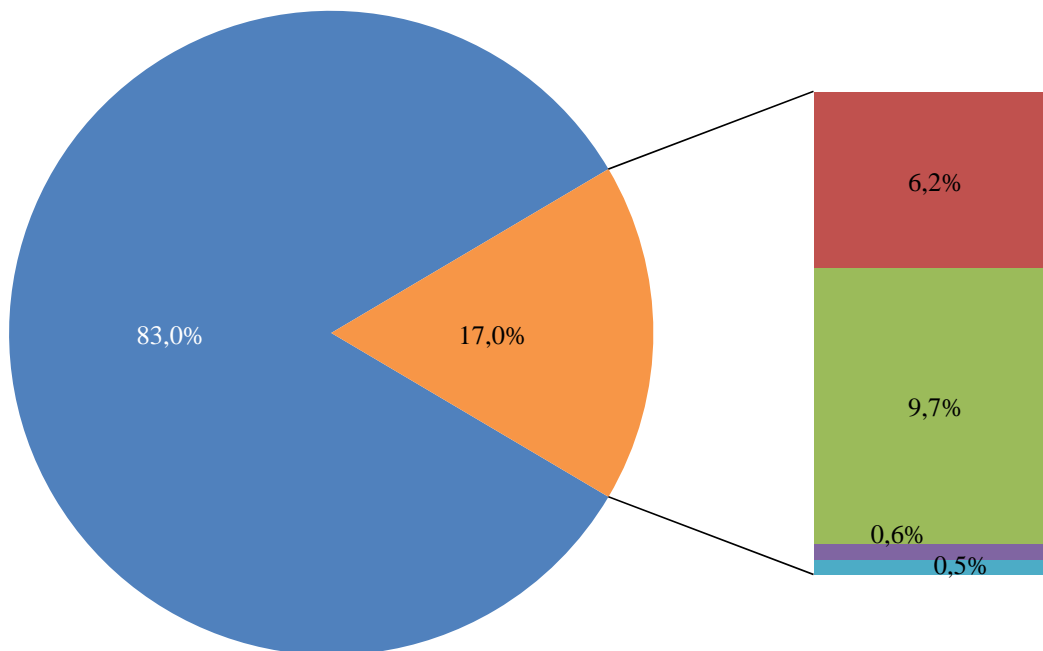
Ważną funkcją organizacji pozarządowych, które działają w obszarze kultury, jest uczestnictwo w procesie konsultacji społecznych, współpraca z administracją publiczną oraz współuczestnictwo w procesie tworzenia aktów normatywnych. Chociaż, jak już wspomniano, objęte badaniem SOF-1 jednostki sektora non-profit w większości zakładane są przez osoby prywatne, a jedynie niewielki ich odsetek powstaje z inicjatywy władz lokalnych, to jednak w znaczącym stopniu współpracują one z sektorem publicznym. Systematyczną współpracę z administracją publiczną w 2008 roku zadeklarowało 42% jednostek organizacji zajmujących się kulturą, zaś 40% organizacji określiło tę współpracę jako okazjonalną. Brak współpracy z organami administracji publicznej na przestrzeni 2008 roku zadeklarowała mniej niż jedna na pięć organizacji (18%).

Znacznie mniejszy odsetek organizacji działających w sferze kultury uczestniczy w procesie konsultacji aktów normatywnych. Szczegółowe informacje na ten temat zawiera wykres 76.

Jedynie 17% organizacji, działających w obszarze kultury, uczestniczyło w konsultacjach aktów normatywnych na poziomie urzędu gminy. Spośród tych jednostek w ciągu 2008 roku ponad połowa (57%) brała udział w konsultacjach 2-5 takich aktów, 37% jednostek współpracowało przy tworzeniu 1 aktu normatywnego. Szerzej zakrojoną działalność w tej dziedzinie podjęło bardzo niewiele jednostek (4%) spośród wszystkich organizacji uczestniczących w konsultacjach na poziomie gminy wzięło udział w pracach nad 6-9 aktami, a 3% – 10 lub większej liczby aktów. Można stwierdzić, że choć współpraca organizacji o profilu

„kulturalnym” z jednostkami samorządu terytorialnego ma na ogół charakter systematyczny, to jednak organizacje pozostają poza obszarem tworzenia regulacji w ramach lokalnej wspólnoty terytorialnej. Warto zauważyć jest to, że i tak są na tym polu aktywniejsze niż pozostałe objęte badaniem SOF-1 organizacje sektora non-profit, co koresponduje z zadeklarowaną formą ich działalności.

Wykres 76. Struktura uczestnictwa jednostek w konsultacjach aktów normatywnych na poziomie gminnym w 2008 r.

- jednostki, które nie brały udziału w konsultacjach
- jednostki, które brały udział w konsultacjach 1 aktu
- jednostki, które brały udział w konsultacjach 2-5 aktów
- jednostki, które brały udział w konsultacjach 6-9 aktów
- jednostki, które brały udział w konsultacjach 10 lub więcej aktów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

Przeciętnie jednostki działające w sferze kultury, które brały udział w konsultacjach, opiniowały 3 akty normatywne na poziomie gminy. Po zaprezentowaniu ogólnych charakterystyk dotyczących „kulturalnych” organizacji sektora non-profit, warto na zakończenie przyrzeć się nieco bliżej obszarom ich działalności. Dane dotyczące liczby jednostek sfery kultury z podziałem na pola działalności, według pierwszego, najważniejszego pola tej działalności z uwzględnieniem danych dotyczących liczby organizacji pożytku publicznego, prezentuje tabela 63..

W dziedzinie kultury najczęściej fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych działa w obszarze ochrony zabytków i miejsc pamięci narodowej – ok. 2,5 tys., co stanowi 32% ogółu. Drugim co do wielkości obszarem jest działalność sceniczna (teatr, muzyka i kinematografia), którą zajmowało się 22% ogółu organizacji non-profit z obszaru kultury. W zakresie tego pola działa też najczęściej organizacji pożytku

publicznego w sektorze kultury – około 33% wszystkich tego typu organizacji pożytku publicznego funkcjonujących w obszarze kultury.

Tabl. 63. Liczba jednostek sektora non-profit oraz organizacji pożytku publicznego działających w obszarze kultury w 2008 r.

Rodzaj działalności jednostki	Ogółem jednostek	Organizacje pożytku publicznego	
	w tys.		w % z liczby organizacji pożytku publicznego
Ogółem	7,8	0,8	100,0
Środki masowego przekazu, produkcja telewizyjna lub radiowa, wydawanie czasopism lub książek	1,0	0,1	15,6
Sztuki plastyczne, malarstwo, rzeźba, fotografia, architektura, wzornictwo	0,8	0,1	9,1
Działalność sceniczna; teatr, muzyka, kinematografia	1,7	0,2	23,4
Ochrona zabytków i miejsc pamięci narodowej, podtrzymywanie tradycji narodowych, regionalnych, kulturowych	2,5	0,3	33,2
Działalność wystawiennicza, muzealna	0,3	0,0	4,3
Prowadzenie bibliotek	0,1	0,0	1,4
Pozostałe działania w tej dziedzinie	1,4	0,1	13,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

Największy odsetek organizacji pożytku publicznego występuje wśród jednostek działających w ramach pola sztuki plastyczne, malarstwo, rzeźba, fotografia, architektura, wzornictwo – ponad 1/10 organizacji posiadało status OPP. Ogółem 0,8 tys. Podmiotów, działających w obszarze kultury, posiadało status organizacji pożytku publicznego, co stanowiło 10% organizacji działających w tym obszarze. Najwięcej, bo 40% jednostek zdobyło status organizacji pożytku publicznego w latach 2005-2006, niewiele mniej jednak uzyskało go we wcześniejszym okresie 2003-2004 (28% jednostek) oraz późniejszym (2005-2008: 32% jednostek).

Tabl. 64. Organizacje sektora kultury działające w obszarze instytucji non-profit według formy prawnej i rodzaju działalności w 2008 r.

Wyszczególnienie	Fundacje		Stowarzyszenia i inne organizacje społeczne	
	w tys.	w odsetkach	w tys.	w odsetkach
Ogółem	1,2	100,0	6,6	100,0
Środki masowego przekazu, produkcja telewizyjna lub radiowa, wydawanie czasopism lub książek	0,2	15,2	0,8	11,7
Sztuki plastyczne, malarstwo, rzeźba, fotografia, architektura, wzornictwo	0,2	14,2	0,7	10,0
Działalność sceniczna; teatr, muzyka, kinematografia	0,3	24,2	1,4	21,7
Ochrona zabytków i miejsc pamięci narodowej, podtrzymywanie tradycji narodowych, regionalnych, kulturowych	0,3	25,1	2,2	33,5
Działalność wystawiennicza, muzealna	0,1	4,6	0,3	4,1
Prowadzenie bibliotek	0,0	0,9	0,1	1,2
Pozostałe działania w tej dziedzinie	0,2	15,9	1,2	17,8

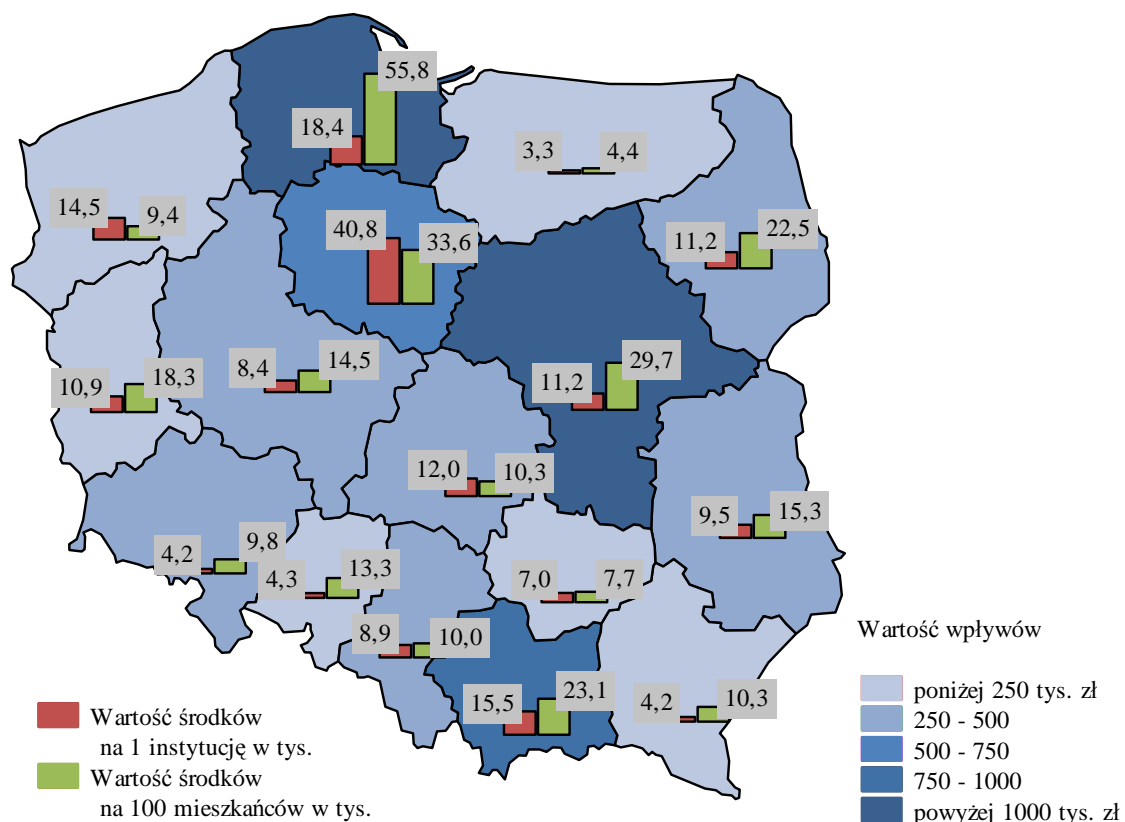
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania SOF-1.

Niewielka część z objętych badaniem SOF-1 organizacji sektora non-profit, funkcjonujących w obszarze kultury, było fundacjami (15%), pozostałą część stanowiły stowarzyszenia i, mające z reguły również charakter członkowski, organizacje społeczne. Warto zauważyć, że wśród organizacji o „kulturalnym” profilu działalności udział fundacji jest prawie dwa razy większy niż w całej zbiorowości objętej badaniem SOF-1, gdzie fundacje stanowiły jedynie 8%. Zarówno wśród fundacji, jak i wśród stowarzyszeń, najwięcej jest jednostek zajmujących się ochroną zabytków i miejsc pamięci, oraz jednostek prowadzących działalność sceniczną (teatr, muzyka, kinematografia). Znikomy odsetek zarówno fundacji, jak i stowarzyszeń zajmuje się prowadzeniem bibliotek.

Na terenie całego kraju w 2008 roku 7,8 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych działało w obszarze kultury i stanowiły one 11% wszystkich objętych badaniem SOF-1 organizacji non-profit. Na podstawie powyższej mapy można stwierdzić, iż organizacje non-profit działające w obszarze kultury nie są równomiernie rozłożone pod względem terytorialnym. Zdecydowanie najwięcej tych jednostek ma siedziby w województwie mazowieckim oraz małopolskim. Należy jednak zaznaczyć, że liczba zajmujących się kulturą fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w Małopolsce jest w przybliżeniu o połowę mniejsza niż w stołecznym województwie, a nawet jest mniejsza niż w samej tylko Warszawie, gdzie funkcjonuje ok. 0,9 tys. tego typu jednostek. Relatywnie dużo kulturalnych organizacji pozarządowych jest też w Wielkopolsce oraz w województwach: śląskim i dolnośląskim. Wśród fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych prowadzących działalność w zakresie kultury na szczególną uwagę zasługuje uprzywilejowana kategoria jednostek mających status organizacji pożytku publicznego (OPP). Stanowią one w sferze kultury około 1/10 instytucji, co stanowi udział porównywalny z całością sektora. Jednym z przywilejów OPP jest możliwość uzyskiwania 1% podatku dochodowego od osób, które są płatnikami tego podatku. Ogółem organizacje pożytku publicznego o profilu „kulturalnym”, otrzymały z tytułu 1% podatku 7 183,3 tys. złotych, co stanowiło 2,5% ogółu środków przekazanych na organizacje pożytku publicznego. Terytorialne rozmieszczenie przekazywanych na ten cel środków zostało zaprezentowane na mapie 4.

Wśród jednostek działających w sferze kultury, które otrzymały środki w ramach 1% podatku dochodowego w 2008 roku, na przeciętną jednostkę przypadło 10,7 tys. złotych. Po przemnożeniu tej wartości przez całość środków przekazanych na tego rodzaju instytucje można stwierdzić, że otrzymało je około 3/4 organizacji pożytku publicznego działających w obszarze kultury. Można stwierdzić, iż trzeci sektor jest najlepiej finansowany z 1% podatku dochodowego w województwach mazowieckim (1 539,9 tys. złotych), pomorskim (1 234,2 tys. złotych), oraz małopolskim (758,5 tys. złotych). Najmniejsze środki otrzymały instytucje trzeciego sektora, działające w obszarze kultury w województwach warmińsko-mazurskim (63,1 tys. złotych) oraz świętokrzyskim (97,8 tys. złotych). Średnio największe środki otrzymały omawiane instytucje w województwie kujawsko-pomorskim (40,8 tysiąca złotych w przeliczeniu na 1 instytucję). Największe środki w przeliczeniu na 100 mieszkańców (55,8 tysiąca złotych) przekazano na rzecz organizacji pożytku publicznego funkcjonujących w województwie pomorskim.

Mapa 4. 1% podatku dochodowego przekazanego na rzecz organizacji pożytku publicznego działających w obszarze kultury w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów i badania SOF-1

UWAGI METODOLOGICZNE

Uwagi ogólne

Wielkości podawane relatywnie do liczby ludności, dotyczące stanu opisywanych zmiennych (np. liczba miejsc na widowni, księgozbiór bibliotek) ustalono przy wykorzystaniu danych demograficznych według stanu w dniu 31 grudnia, a dla zjawisk trwających pewien okres czasu, np. w okresie roku (m.in. wypożyczenia zbiorów, widzowie teatralni i kinowi, uczestnicy imprez, działalność wydawnicza) – przy przyjęciu stanu ludności w dniu 30 czerwca.

Dane o liczbie i strukturze ludności w przekroju terytorialnym opracowano według **faktycznego miejsca zamieszkania** – to znaczy ujęto ludność zameldowaną na pobyt stały w danej jednostce podziału terytorialnego (gminie) i faktycznie tam mieszkającą oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną na pobyt czasowy ponad 3 miesiące).

Wszystkie badania sprawozdawcze instytucji kultury realizowane przez Główny Urząd Statystyczny, których wyniki prezentowane są w niniejszej publikacji, prowadzone są metodą pełną. Badania uczestnictwa ludności w kulturze przeprowadzone zostały metodą reprezentacyjną wśród osób w wieku 15 lat i więcej.

Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę

Dane o wydatkach publicznych opracowano zgodnie z klasyfikacją dochodów i wydatków publicznych, wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 14 czerwca 2006³². Przez **wydatki publiczne** na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego rozumie się wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województw) po wyeliminowaniu transferów z budżetu państwa do jednostek samorządowych oraz transferów między tymi jednostkami. **Wydatki bieżące** budżetu państwa i budżetów samorządów terytorialnych, prezentowane w niniejszym opracowaniu, to wydatki ogółem pomniejszone o wydatki majątkowe. Informacje według województw podano zgodnie z siedzibą jednostki sprawozdawczej.

Wydatki gospodarstw domowych na kulturę

Dane dotyczące wydatków gospodarstw domowych, a także o ich wyposażeniu w przedmioty trwałego użytkowania, pochodzą z badań reprezentacyjnych budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych w latach 2005-2009. Ponieważ w przypadku kultury wydatki gospodarstw domowych są równe rozchodom, dlatego by uczynić tekst przystępniejszym czytelnikowi w podsumowaniu wyników badań zrezygnowano z używania pojęcia rozchody. Wszędzie tam gdzie w podrozdziale występuje pojęcie wydatków na rekreację i kulturę chodzi o przeciętne miesięczne rozchody na rekreację i kulturę na 1 osobę w gospodarstwie domowym.

---

³² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 107, poz. 726 z późniejszymi zmianami).

Wydatki gospodarstw domowych klasyfikowane są wg klasyfikacji COICOP/HBS³³. W klasyfikacji tej kategoria kultury występuje łącznie z rekreacją. W niniejszej publikacji zrezygnowano z próby wydzielenia wydatków właściwych wyłącznie kulturze, zamiast tego do analizy włączono wszystkie wydatki na rekreację i kulturę.

Badania budżetów gospodarstw domowych są również podstawowym źródłem informacji o dochodach, wydatkach i wyposażeniu gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania i służą przede wszystkim do analiz struktury, zróżnicowania i tendencji rozwojowych wydatków i spożycia w gospodarstwach domowych³⁴.

Od 2005 roku w badaniu budżetów gospodarstw domowych stosuje się podział na pięć podstawowych typów, określanych też jako grupy społeczno-ekonomiczne ludności kraju:

- **gospodarstwa pracowników**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej w sektorze publicznym lub prywatnym (prezentowane w publikacji także w podziale na gospodarstwa pracujących na stanowiskach robotniczych i na stanowiskach nierobotniczych);
- **gospodarstwa rolników**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa rolnego (w użytkowaniu indywidualnym);
- **gospodarstwa pracujących na własny rachunek**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest praca na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym w użytkowaniu indywidualnym lub wykonywanie wolnego zawodu;
- **gospodarstwa emerytów i rencistów**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest emerytura lub renta (prezentowane w publikacji także w podziale na gospodarstwa emerytów i gospodarstwa rencistów);
- **gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania są źródła niezarobkowe inne niż emerytura lub renta, np. zasiłki dla bezrobotnych, pomoc materialna i w formie usług, dodatki mieszkaniowe, zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, alimenty, darowizny, dochody z tytułu własności i z wynajmu nieruchomości.

Prezentowane wyniki badania budżetów gospodarstw domowych nie obejmują gospodarstw domowych zamieszkujących obiekty zbiorowego zakwaterowania, tj. domów studenckich, domów opieki społecznej i innych oraz gospodarstw cudzoziemców (poza gospodarstwami obywateli obcego państwa, którzy zamieszkują w Polsce stale lub przez dłuższy okres czasu i posługują się językiem polskim).

Dochód rozporządzalny jest to suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego z poszczególnych źródeł pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych płacone przez płatnika w imieniu podatnika (od dochodów z pracy najemnej oraz od niektórych świadczeń z ubezpieczenia społecznego i świadczeń pomocy społecznej), o podatki od dochodów i własności płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, w tym przedstawicieli wolnych zawodów i osób użytkujących gospodarstwo indywidualne

---

³³ Klasyfikacja wydatków ustalona jest na podstawie „Klasyfikacji spożycia indywidualnego według celu do badania budżetów gospodarstw domowych /COICOP/HBS/ zeszyt 2 Instrukcji organizacyjno-metodologicznej do badania budżetów gospodarstw domowych na lata 2005-2008” (GUS, Warszawa 2004).

³⁴ Szczegółowy opis doboru próby do badania budżetów gospodarstw domowych zamieszczany jest corocznie w publikacji GUS „Budżety gospodarstw domowych...”.

w rolnictwie oraz o składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. W skład dochodu rozporządzalnego wchodzi dochody pieniężne i niepieniężne, w tym spożycie naturalne (towary i usługi konsumpcyjne pobrane na potrzeby gospodarstwa domowego z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie bądź działalności gospodarczej na własny rachunek) oraz towary i usługi otrzymane nieodpłatnie. Dochód rozporządzalny przeznaczony jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

Wydawnictwa

Tablice zamieszczone w tym dziale zostały przygotowane w oparciu o dane Zakładu Statystyki Wydawnictw Biblioteki Narodowej. Są one opracowywane na podstawie nadsyłanych do Biblioteki Narodowej tzw. egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych wydawnictw opublikowanych w kraju.

W statystyce wydawnictw stosuje się – zgodnie z zaleceniami UNESCO – podział na wydawnictwa periodyczne i nieperiodyczne³⁵.

Wydawnictwa nieperiodyczne są to wydawnictwa zwarte (dzieła stanowiące zamkniętą całość jedno- lub wielotomowe) oraz zwarte całości w seriach wydawniczych, tj. książki, broszury, nuty, mapy i dokumenty życia społecznego. Zgodnie z normą statystyki produkcji i dystrybucji książek, gazet, czasopism i publikacji elektronicznych (PN-EN ISO 9707: 1998): **książka** jest to wydawnictwo zwarte o objętości co najmniej 49 stron nie wliczając okładki, **broszura** - od 5 do 48 stron nie wliczając okładki, wydane w danym kraju i ogólnie dostępne.

Dane dotyczące książek i broszur podaje się łącznie ze śpiewnikami szkolnymi, albumami i atlasami. Jednostkami obliczeniowymi w statystyce wydawnictw nieperiodycznych są:

- **tytuł** – każdorazowe wydanie całości dzieła (jedno- lub wielotomowego) stanowiącego samoistną jednostkę wydawniczą i czytelniczą,
- **arkusz wydawniczy** – zawierający 40000 znaków drukarskich (liter, cyfr, znaków przestankowych, odstępów między wierszami itp.) dla tekstów literowych lub cyfrowych albo 700 linii dla utworów poetyckich,
- **nakład globalny** – stanowiący liczbę wydanych egzemplarzy.

W grupie książek i broszur przyjęto następujący podział według typów:

- 1) **wydawnictwa naukowe**, do których należą studia, monografie, przyczynki, źródła, prace doktorskie i habilitacyjne, dzieła pomocnicze i informacyjne (encyklopedie, słowniki, atlasy, bibliografie itp.);
- 2) **podręczniki dla szkół wyższych** (podręczniki akademickie, skrypty, zbiory zadań, ćwiczenia);
- 3) **wydawnictwa popularne** – ogólne, obejmujące ogólne wydawnictwa popularne przeznaczone dla masowego odbiorcy, jak: literatura faktu, ideologiczna, popularnonaukowa, religijna, przewodniki itp.;
- 4) **wydawnictwa zawodowe** (fachowe), jak: poradniki, instrukcje, materiały szkoleniowe;
- 5) **podręczniki szkolne i książki pomocnicze dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych** (łącznie ze szkołami policealnymi), z wyjątkiem szkół wyższych;

---

³⁵ Zalecenia UNESCO w sprawie standaryzacji międzynarodowej statystyki produkcji i dystrybucji książek, gazet i czasopism uchwalono na XXIII sesji Konferencji Generalnej UNESCO w Sofii w 1985 r.

6) **literatura piękna** (powieści, nowele, dramaty, poezje, listy, pamiętniki, eseje, reportaże literackie, komiksy), podzielona na literaturę dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży.

Wydawnictwa periodyczne są to wydawnictwa ciągle, publikowane w częściach (w regularnych lub nieregularnych odstępach czasu), o określonym charakterze, tj. gazety, czasopisma (z rocznikami włącznie) i związane wspólnym tytułem oraz w większości wydawnictwa zbiorowe (zeszyty naukowe, prace naukowe itp.).

Zgodnie z zaleceniami UNESCO:

1) do **gazet** zalicza się periodyki informacji ogólnej, bez względu na częstotliwość ich ukazywania się, stanowiące podstawowe źródło informacji bieżącej o aktualnych wydarzeniach krajowych i zagranicznych, przeznaczone dla szerokiego kręgu czytelników,

2) do **czasopism** (innych periodyków) zalicza się periodyki omawiające problemowo zagadnienia społeczne, polityczne i gospodarcze, specjalistyczne fachowe i naukowe, poświęcone określonym zagadnieniom, magazyny ilustrowane itp., a także wydawnictwa urzędowe.

Czasopisma dzieli się na:

- **naukowe** – przedstawiające wyniki badań naukowych,
- **zawodowe** – o charakterze praktycznym, związane z wykonywaniem zawodu na różnych poziomach,
- **informacyjne** – stanowiące informacje ekspresowe, przeglądy dokumentacyjne, biuletyny i komunikaty, wykazy, informatory itp.,
- **ogólne** – przeznaczone dla szerokiego kręgu odbiorców, niezależnie od zawodu,
- **dziecięce i młodzieżowe** – dla odbiorcy do lat 14,
- **urzędowe** – stanowiące periodyki władz i urzędów państwowych zawierające przepisy i akty prawne,
- **oficjalne** – sprawozdania z działalności instytucji i zakładów pracy, przepisy dla członków organizacji itp.,
- **dla zagranicy** – wyodrębnione ze względu na rozpowszechnianie poza granicami kraju.

Jednostkami obliczeniowymi w statystyce wydawnictw periodycznych są:

- **tytuł**, czyli jedna pozycja drukowana (pozycja wydawnicza stanowiąca odrębną całość),
- **przeciętny nakład jednorazowy**, będący przeciętną liczbą wydanych jednorazowo egzemplarzy jednego numeru,
- **nakład globalny**, stanowiący liczbę wydanych egzemplarzy danego tytułu.

Dodatki do periodyków, jeśli są sprzedawane oddzielnie, uważa się za odrębne tytuły. W liczbie tytułów periodyków nie uwzględniono mutacji, z wyjątkiem obcojęzycznych, które uważa się za odrębne tytuły.

Biblioteki publiczne

Zasady działania ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i poszczególnych rodzajów bibliotek regulują przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach³⁶.

W niniejszym opracowaniu posłużono się następującymi definicjami:

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, udostępniany

---

³⁶ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539), z późniejszymi zmianami.

czytelnikom w sposób kontrolowany. **Jednostka biblioteczna** jest to placówka (zespół placówek) posiadająca stały księgozbiór objęty wspólną ewidencją i opatrzony wspólnym znakiem własności.

Biblioteki publiczne służą rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych ludności. Zgodnie z funkcją, jaką pełnią poszczególne placówki, wyodrębniono biblioteki: wojewódzkie i powiatowe oraz biblioteki służące mieszkańcom miast na prawach powiatu, gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Ponadto w grupie tej odróżniono biblioteki od podporządkowanych im administracyjnie filii bibliotecznych i punktów bibliotecznych. Dodatkowo wyróżniono biblioteki działające w strukturze innych instytucji: w szkołach (biblioteki publiczno-szkolne) lub ośrodkach (domach) kultury.

Filie biblioteczne są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii). Wśród filii bibliotecznych wyróżniamy filie biblioteczne dla dzieci wyposażone w odpowiedni księgozbiór, o popularyzatorskim profilu działalności odpowiadającym potrzebom młodego pokolenia.

Punkty biblioteczne są to – prowadzone najczęściej społecznie – placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych organizacyjnie jednostek dane o ich działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi jednostek macierzystych.

Oddziały dla dzieci są to niesamodzielne jednostki istniejące zasadniczo jako komórka organizacyjna większych bibliotek i filii bibliotecznych. Są one przeznaczone do obsługi dzieci i młodzieży szkolnej, pełniąc funkcję filii bibliotecznych dla dzieci.

Zbiory biblioteczne obejmują księgozbiór i zbiory specjalne.

Księgozbiór obejmuje wydawnictwa nieperiodyczne (książki i broszury wydane po 1800 r.) i wydawnictwa periodyczne (gazety i czasopisma). Jednostką obliczeniową księgozbioru jest **wolumin**, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w księdze inwentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Zbiory specjalne są to materiały biblioteczne wyodrębnione ze względu na specyficzne cechy formalne wymagające specjalnego opracowania, magazynowania i udostępniania. Wyróżnia się wśród nich kilka podstawowych grup:

- **rękopisy** – teksty napisane ręcznie niezależnie od rodzaju pisma, materiału pisarskiego i techniki, także nie powielone maszynopisy;
- **mikroformy** są to zminiaturyzowane formy dokumentów piśmienniczych (mikrofilmy – utrwalone na taśmie filmowej – zwojowej; mikrofiszki – utrwalone na materiale fotograficznym w postaci błony płaskiej);
- **materiały audiowizualne** są to dokumenty zawierające zapis obrazu i/lub dźwięku, jak: filmy, przezrocza, płyty gramofonowe i kompaktowe, taśmy magnetofonowe, kasety magnetofonowe, kasety wideo, DVD itp. Według zaleceń UNESCO dzieli się je na trzy kategorie zbiorów: audialnych, wizualnych i połączonych (audiowizualnych). W praktyce polskiej podział ten nie jest stosowany;

- **dokumenty elektroniczne** – zaliczono tu CD-ROM-y, dyskiety, taśmy i inne nośniki z danymi i/lub programami komputerowymi wymagającymi odpowiednich urządzeń do ich odczytu;
- **stare druki** – książki wydane do 1800 r.

Zbiory specjalne są obliczane w jednostkach inwentarzowych ściśle ustalonych dla każdego rodzaju zbioru (np. zwój, płyta, mapa, kasetka, taśma, norma), co jest regulowane rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego³⁷.

Dane o **czytelnikach** dotyczą osób korzystających z wypożyczalni, tzn. otrzymujących materiały biblioteczne do wykorzystania poza terenem biblioteki. Podstawowym dokumentem służącym do gromadzenia danych o czytelnikach w bibliotece jest aktualna karta wypożyczeń (karta czytelnika) lub inny dokument służący do rejestracji.

Za czytelnika uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece przez dokonanie co najmniej jednego wypożyczenia. Informacje o czytelnikach zostały pogrupowane według wieku i zajęcia, zgodnie z klasyfikacją stosowaną w "Dzienniku biblioteki publicznej", będącym podstawowym dokumentem źródłowym pomocnym przy sporządzaniu zestawień statystycznych o działalności biblioteki. W dokumentacji przyjmuje się na podstawie "kart zapisu-zobowiązań" następujące grupy wieku czytelników: do lat 15, 16-19 lat, 20-24 lata, 25-44 lata, 45-60 lat i powyżej 60 lat oraz kategorie społeczno-zawodowe czytelników: robotnicy, rolnicy, pracownicy umysłowi, uczniowie (młodzież ucząca się, niepracująca), studenci (studujący w szkołach wyższych w systemie dziennym), inni zatrudnieni, niezatrudnieni.

Udostępnianie zbiorów, które odbywa się w formie wypożyczeń i udostępnień w czytelni jest prezentowane w podziale na wypożyczenia na zewnątrz i udostępnianie na miejscu. Przez **wypożyczenie** rozumie się udostępnianie materiałów bibliotecznych poza teren biblioteki poszczególnym czytelnikom (osobom fizycznym), natomiast wypożyczenia międzybiblioteczne (będące formą wypożyczeń na zewnątrz) obejmują wypożyczenia innym bibliotekom i instytucjom, jak i wypożyczenia z innych bibliotek. Dla bibliotek publicznych nie jest zbierana informacja o wypożyczeniach międzybibliotecznych. W bibliotekach posiadających czytelnię, tj. samodzielne pomieszczenia przystosowane do korzystania ze zbiorów na miejscu, rejestruje się udostępnianie zbiorów. Dane te należy traktować orientacyjnie, gdyż część bibliotek nie prowadzi ewidencji udostępniania zbiorów w czytelni bądź też zamieszcza dane szacunkowe.

Przez termin **udział wpływów materiałów bibliotecznych** rozumie się wyrażony procentowo stosunek liczby materiałów bibliotecznych danego rodzaju, które wpłynęły w ciągu roku do ogółu zbiorów danego rodzaju według stanu w dniu 31 XII tego roku.

Dane o pracownikach bibliotek według wykształcenia podawane są w oparciu o rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego³⁸. Wykształcenie policealne zaliczono do średniego. Osoby posiadające tytuł zawodowy licencjata są w grupie osób z wykształceniem wyższym.

³⁷ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 listopada 1999 r. w sprawie zasad ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz.U. Nr 93, poz. 1077), z późniejszymi zmianami.

³⁸ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji (Dz.U. Nr 41, poz. 419).

Biblioteki specjalistyczne

Informacje dotyczące bibliotek naukowych, pedagogicznych, zakładów pracy i towarzystw naukowych, zbierane i prezentowane są co dwa lata na formularzu oznaczonym symbolem K-04. **Biblioteki pedagogiczne** są to jednostki służące w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli. Księgozbiór tych bibliotek obejmuje literaturę fachową z zakresu pedagogiki i innych dziedzin nauk oraz literaturę piękną i społeczno-ekonomiczną. Sieć publicznych bibliotek pedagogicznych tworzą wojewódzkie biblioteki pedagogiczne i ich filie, prowadzone przez samorząd województwa, obejmujące zakresem swego działania teren województwa. W grupie tej nie uwzględniono działów nauczycielskich bibliotek szkolnych. **Biblioteki zakładów pracy** nie stanowią jednolitej sieci bibliotecznej. Obejmują one **biblioteki fachowe** (instytucji, urzędów, przedsiębiorstw, zakładów usługowych, muzeów, teatrów itp.) oraz **ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej** – placówki informacyjno-biblioteczne, wchodzące w skład sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (**inte**). Nie zalicza się do nich bibliotek instytucji o statusie biblioteki naukowej. Biblioteki fachowe zaspokajają potrzeby zakładów pracy w zakresie materiałów i informacji z odpowiednich dziedzin wiedzy niezbędnych do wykonywania zadań i doskonalenia zawodowego pracowników. W zakładach pracy działają także **biblioteki fachowo-beletrystyczne**, dysponujące księgozbiorem fachowym właściwym dla charakteru instytucji, która je powołała i zbiorami z dziedziny beletrystyki

Spośród bibliotek objętych sprawozdawczością, jako specjalną grupę, wyróżnia się **biblioteki naukowe**, które mają na celu zaspokajanie potrzeb nauki i związanych z nią funkcji społecznych. Do tej grupy bibliotek zaliczono zgodnie z ustawą o bibliotekach: Bibliotekę Narodową, biblioteki Polskiej Akademii Nauk i jej placówek, biblioteki szkół wyższych, jednostek badawczo-rozwojowych oraz inne biblioteki, których wykaz został podany w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego³⁹, czyli biblioteki publiczne, które otrzymały status biblioteki naukowej (w Bydgoszczy, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Opolu, Poznaniu, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze), Bibliotekę Śląską w Katowicach (biblioteka naukowa, pełniąca także funkcję wojewódzkiej biblioteki publicznej), a także Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Krakowie, Centralną Bibliotekę Narodowego Banku Polskiego, Centralną Bibliotekę Rolniczą, Centralną Bibliotekę Statystyczną, Główną Bibliotekę Komunikacyjną, Główną Bibliotekę Lekarską, Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Bibliotekę Sejmową, Bibliotekę Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Bibliotekę Towarzystwa Naukowego Płockiego, Bibliotekę Muzeum Narodowego w Warszawie, Bibliotekę Czartoryskich Muzeum Narodowego w Krakowie oraz Książnicę Cieszyńską w Cieszynie. Do grupy tej zalicza się także Centralną Bibliotekę Wojskową oraz Bibliotekę Naukową Sztabu Generalnego.

Pozostałe pojęcia, takie jak: **księgozbiór, wolumin, zbiory specjalne, rękopisy, mikroformy, materiały audiowizualne, dokumenty elektroniczne, stare druki**, itp., rozumiane są tak samo jak w przypadku bibliotek publicznych.

---

³⁹ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 marca 1998 r. w sprawie zasad i trybu zaliczania bibliotek do bibliotek naukowych oraz ustalania ich wykazu (Dz.U. Nr 44, poz. 249), z późniejszymi zmianami.

Muzea

Roczne sprawozdanie GUS na formularzu o symbolu K-02 z działalności muzeów sporządzają muzea i oddziały muzealne, których podstawowym zadaniem jako instytucji kultury jest gromadzenie i upowszechnianie wytworów kultury. W sprawozdaniu wykazywane są informacje o posiadanych zbiorach (według dyscyplin), wystawach organizowanych w kraju i wymianie wystaw z zagranicą, dane o osobach zwiedzających muzea i wystawy muzealne oraz informacje o formach prowadzonej przez muzea działalności oświatowej (odczyty, lekcje, seanse filmowe, koncerty) i działalności wydawniczej.

Przy pomocy kwestionariusza K-02 zbierane są również (od 1997 r.) informacje o tzw. instytucjach paramuzealnych, do których zalicza się⁴⁰:

- ogrody zoologiczne (także akwaria, terraria, w których hodowane są niewielkie gady i płazy oraz wiwaria, będące połączeniem akwariów z terrariami),
- ogrody botaniczne,
- rezerваты przyrody (udostępniane zwiedzającym w sposób rejestrowany, na ogół prezentujące również zestaw zbiorów lub opracowane wystawy tematyczne, w szczególności są to: groty, jaskinie, akweny, parki),
- pomniki historii,
- inne jednostki obejmujące m.in. planetaria, miasteczka i centra nauki i techniki, a także nie będące muzeami ekspozycje stałe ukazujące osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp. Dane te obrazują efekty działalności instytucji paramuzealnych, uzupełniających ofertę sieci muzeów i galerii sztuki⁴¹.

Działalność muzeów reguluje ustawa z dnia 21 listopada 1996 r.⁴² Zgodnie z art. 1 ustawy - **muzeum** jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

W zależności od sektora prezentowane w niniejszej publikacji dane obejmują:

1. w sektorze publicznym:
  - a. muzea państwowe, których działalność jest koordynowana przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i ministra właściwego do spraw obrony narodowej,
  - b. muzea prowadzone przez instytucje wpisane do rejestru ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
  - c. muzea, których organizatorami są inni ministrowie i kierownicy urzędów centralnych oraz samorządy terytorialne,

---

⁴⁰ Zgodnie z rekomendowaną przez UNESCO klasyfikacją Międzynarodowej Rady ds. Muzeów (ICOM International Council of Museums).

⁴¹ Rekomendacje UNESCO przewidują również prezentację działalności wyodrębnionych ekspozycji o charakterze muzealnym w bibliotekach i archiwach, nie uwzględnionych w badaniach GUS.

⁴² Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24) z późniejszymi zmianami.

2. w sektorze prywatnym - muzea, których właścicielami są:
  - a. spółdzielnie,
  - b. organizacje społeczne, polityczne lub związki zawodowe, w tym muzea prowadzone przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Naczelną Organizację Techniczną itd.,
  - c. jednostki organizacyjne kościołów i związków wyznaniowych,
  - d. spółki, fundacje i osoby fizyczne.

Organizatorami większości muzeów w sektorze publicznym są jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym.

W gestii ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego znajdują się⁴³: Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Muzeum Narodowe w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu - Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie, Zamek Królewski w Warszawie - Pomnik Historii i Kultury Narodowej, Muzeum Łazienki Królewskie Zespół Pałacowo-Ogrodowy w Warszawie, Muzeum Pałac w Wilanowie w Warszawie, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku, Muzeum Zamkowe w Malborku, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Państwowe Muzeum na Majdanku w Lublinie, Państwowe Muzeum Oświęcim-Brzezinka oraz Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie. Z kolei minister właściwy do spraw obrony narodowej jest - zgodnie z rejestrem instytucji kultury - organizatorem Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego sprawuje też nadzór nad Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie⁴⁴.

Ponadto minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest także organem współprowadzącym muzea, z których część jest wpisana w rejestrze ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Muzeum Narodowe w Gdańsku, Muzeum Narodowe w Kielcach, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum - Zamek w Łańcucie), a część - wpisana w rejestrze organizatorów samorządowych (Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie, Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Muzeum Śląskie w Katowicach, Muzeum Lubelskie w Lublinie).

Stosowany jest następujący podział muzeów według rodzajów:

- **muzea artystyczne** - gromadzące zbiory z dziedziny malarstwa, grafiki, rzeźby, sztuki zdobniczej (rzemiosła artystycznego); do tej grupy należą też muzea wnętrz - eksponujące zbiory z dziedziny sztuki i kultury materialnej w formie urządzonych wnętrz mieszkalnych;

- **muzea archeologiczne** - gromadzące zbiory z dziedziny historii kultury materialnej z okresu poprzedzającego relacje piśmienne; do grupy tej zalicza się także rezerwaty archeologiczne;

---

⁴³ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 1998 r. w sprawie wykazu instytucji kultury wpisanych do rejestrów prowadzonych przez ministrów i kierowników urzędów centralnych, nie podlegających przekazaniu jednostkom samorządu terytorialnego ze względu na ogólnonarodowy charakter zadań przez nie wykonywanych (Dz.U. Nr 148, poz. 970).

⁴⁴ Zarządzenie nr 21 Ministra Kultury z dnia 13 września 2004 r. sprawie utworzenia Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej MANGGHA (Dz. Urz. MK z 2004 r. Nr 7, poz. 37), z późniejszymi zmianami.

- **muzea etnograficzne** - gromadzące zbiory z dziedziny kultury wsi Polski, krajów europejskich i pozaeuropejskich oraz wytwory kultury ludów pierwotnych; do grupy tej zalicza się także parki etnograficzne i skanseny;

- **muzea historyczne** - gromadzące zbiory dotyczące dziejów kraju, miast oraz historii ruchów społecznych i niepodległościowych;

- **muzea biograficzne** - gromadzące zbiory związane z życiem i działalnością wybitnych postaci (np. pisarzy, artystów, naukowców, polityków);

- **muzea martyrologiczne** - zajmujące się ochroną obiektów i urządzeń byłych obozów koncentracyjnych i jenieckich, więzień i miejsc straceń oraz przedmiotów związanych z tymi obiektami i urządzeniami;

- **muzea przyrodnicze** - gromadzące zbiory okazów przyrody;

- **muzea techniki** - gromadzące zbiory z dziedziny techniki poszczególnych działów i gałęzi produkcji, np. transportu, rolnictwa, włókiennictwa;

- **muzea regionalne** - gromadzące zbiory o znaczeniu historycznym dla regionu z zakresu sztuki, archeologii, etnografii, techniki, przyrody i innych dyscyplin, z uwzględnieniem zbiorów regionalnych pamiątek historycznych;

- **inne muzea** - muzea, które nie mogą być zaklasyfikowane do żadnego z wyżej wymienionych typów ze względu na brak dominacji jednego z rodzajów zbiorów nad innymi.

Jako wystawę organizowaną przez muzeum i określoną odpowiednim tytułem rozumie się udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu zbiorów muzealnych.

Wystawy czasowe są to wystawy urządzone na czas określony na terenie muzeum i udostępniane jednorazowo.

Wystawy objazdowe to wystawy zorganizowane przez muzeum i prezentowane poza jego siedzibą w różnych miejscach (miejscowościach). Dane o wystawach objazdowych wykazywane są przez jednostkę, która wystawę udostępnia publiczności i w niniejszej publikacji prezentowane są w tablicach wynikowych jako wystawy krajowe obce.

Nie gromadzi się natomiast informacji o liczbie ekspozycji stałych w muzeum (w wydzielonych częściach pomieszczeń muzealnych, salach, działach itp.), tj. ekspozycji prezentujących tematyczny i niezmienny zestaw muzealiów.

Muzealium jest to przedmiot o trwałej wartości kulturowej (historycznej, naukowej, poznawczej, estetycznej), politycznej lub społecznej, podlegający ochronie prawnej i należący do zbiorów muzealnych, tzn. objęty inwentarzem zabytków w muzeum. Muzealia zostały zgrupowane według działów (dyscyplin) zależnie od dziedziny, do której należą i prezentowane są w formie ekspozycji działowych lub tematycznych. Zgodnie z ustawą o muzeach, muzealiami są „rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów”.

Depozyty to obiekty wypożyczone z innych muzeów, instytucji oraz od osób prywatnych, wpisane do księgi depozytów.

Pojedyncze muzealia oraz zespół muzealiów stanowiący integralną całość (np. komplet mebli, sztućców, nagrań) liczony jest jako jedna pozycja (numer księgi inwentarzowej) - i tak jest wykazywany w sprawozdawczości od 1999 r.⁴⁵

Galerie sztuki

Dane o działalności wystawienniczej prowadzonej przez **galerie i salony sztuki** uzyskiwane są na podstawie sprawozdawczości rocznej sporządzanej na formularzu o symbolu K-05. Sprawozdawczością obejmuje się jednostki, których podstawowym (lub jednym z głównych) rodzajem działalności jest wystawiennictwo.

Wśród galerii i salonów sztuki wyodrębniono działalność galerii państwowych i samorządowych oraz innych galerii i salonów sztuki. Nie uwzględnia się tu galerii i salonów sztuki, które są oddziałami muzealnymi, ani jednostek, które zajmują się handlem dziełami sztuki, nie prowadząc przy tym działalności wystawienniczej. Zakres zbieranych informacji obejmuje:

- zbiory własne według dyscyplin eksponatów (co dotyczy tylko galerii państwowych i samorządowych),
- działalność wystawienniczą w kraju i za granicą (wystawy, ekspozycje, zwiedzający),
- aukcje dzieł sztuki,
- wybrane formy działalności oświatowej (odczyty i prelekcje, spotkania autorskie, pogadanki na wystawach, seanse filmowe - i ich uczestników),
- wybrane formy działalności wydawniczej.

Jako **wystawę** rozumie się zorganizowane na czas określony udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu dzieł sztuki, objętych odpowiednim tytułem. Jeden tytuł stanowi jedną wystawę. **Ekspozycją** jest każdorazowe wystawienie w różnych miejscach tego samego zestawu eksponatów pod tym samym tytułem. Wystawa eksponowana tylko w jednym miejscu stanowi jedną ekspozycję.

Wśród wystaw wyodrębniono takie, do których prezentacji zastosowano tzw. nowe media, czyli nietradycyjne eksponaty, formy i techniki, np. animację komputerową, aranżację przestrzeni (instalacje), design, wideo.

Dane nt. galerii i wystawiennictwa zaprezentowano w układzie wojewódzkim. W tablicach - w grupie galerii państwowych i samorządowych - wyodrębniono dane o działalności poszczególnych narodowych instytucji kultury, których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: Państwowej Galerii Sztuki „Zachęta” (w Warszawie), Centrum Sztuki Współczesnej „Zamek Ujazdowski” (w Warszawie) oraz Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (woj. mazowieckie). Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest także organem współprowadzącym Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu, które jest wpisane w rejestrze ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jednakże - podobnie jak inne współprowadzone przez ministra instytucje kultury - nie zostało ono wyodrębnione z grupy instytucji państwowych i samorządowych.

---

⁴⁵ Na mocy rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 26 sierpnia 1997 r. w sprawie zasad ewidencjonowania dóbr kultury w muzeach (Dz.U. Nr 103, poz. 656). Poprzednio wykazywano informacje o zbiorach w jednostkach inwentarzowych zgodnie z zapisem prowadzonym przez muzeum. Mogły to być zarówno pojedyncze eksponaty z zespołu muzealiów (np. poszczególne elementy zabytkowego serwisu do kawy), jak i ich zespół (tj. serwis) liczony jako jedna jednostka inwentarzowa.

Teatry, instytucje muzyczne i rozrywkowe

Dane prezentowane w tym dziale zawierają informacje o sieci i działalności zawodowych teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych, pochodzące ze stałych badań statystycznych typu sprawozdawczego, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny na formularzu oznaczonym symbolem K-01. W sprawozdaniu tym, poza danymi dotyczącymi rodzaju jednostki i liczby miejsc na widowni w stałej sali widowiskowej, wykazuje się liczbę zrealizowanych w ciągu roku przedstawień (koncertów) i liczbę widzów (słuchaczy) na zorganizowanych imprezach (wydzielając informacje o działalności w stałej sali), a także liczbę prezentacji artystów i zespołów zagranicznych oraz o frekwencji na tych widowiskach (koncertach). Teatry, opery i operetki podają również liczbę zaprezentowanych w ciągu roku premier, a filharmonie i orkiestry (symfoniczne i kameralne) z ogólnej liczby koncertów wyodrębniają tzw. szkolne audycje muzyczne. Instytucje przedstawiające swoje dokonania za granicą wykazują liczbę spektakli (koncertów) wystawionych w poszczególnych krajach. Podstawowe dane, tj. liczba przedstawień i widzów (koncertów i słuchaczy) podawane są w całym dziale według województw, w których w ramach tzw. występów gościnnych jednostka sprawozdawcza prowadziła działalność widowiskową.

Ze względu na rodzaj działalności scenicznej, wśród instytucji artystycznych wyróżniono:

- teatry dramatyczne (łącznie z satyrycznymi i teatrami małych form scenicznych),
- teatry lalkowe,
- teatry muzyczne, tj. opery, operetki (łącznie z teatrami tańca, musicalowymi i baletowymi),
- filharmonie,
- orkiestry (symfoniczne i kameralne),
- chóry,
- zespoły pieśni i tańca,
- przedsiębiorstwa (agencje) estradowe.

W liczbie teatrów i instytucji muzycznych (teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, zespoły pieśni i tańca) uwzględniono jednostki wyodrębnione pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym, prowadzące jednorodną działalność sceniczną, niezależnie od liczby posiadanych scen.

Przez **scenę** rozumie się wydzieloną organizacyjnie stałą salę widowiskową w instytucji artystycznej, w której prowadzona jest stała działalność, zazwyczaj w oparciu o odrębny zespół lub koncepcję programową. Za scenę uważa się także stały zespół nie będący jednostką organizacyjną instytucji widowiskowej lub stały zespół objazdowy.

Do liczby jednostek nie zaliczono agencji artystycznych nie posiadających stałych zespołów oraz teatrów impresaryjnych. Dane obejmują natomiast ich działalność. W przypadku teatrów impresaryjnych - włącza się je do liczby scen, liczy się również miejsca w stałej sali widowiskowej, zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami obliczania miejsc na widowni w stałej sali.

Liczba miejsc w teatrach i instytucjach muzycznych odnosi się do miejsc na widowni we własnych lub wynajętych stałych salach widowiskowych. W przypadku organizowania widowni na potrzeby konkretnego spektaklu, podaje się średnią liczbę miejsc przygotowanych dla widzów w ciągu roku. Niektóre teatry i instytucje muzyczne nie rozporządzają własną salą widowiskową, a korzystają z sali innej instytucji. Miejsca na widowni w stałej sali liczone są tylko raz, niezależnie od liczby korzystających z niej instytucji.

Dane o zespołach pieśni i tańca dotyczą ludowych zespołów pieśni i tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego (z siedzibą w Karolinie w woj. mazowieckim) i „Śląsk” im. Stanisława Hadyny (z siedzibą w Koszęcinie w woj. śląskim), których organem prowadzącym są samorządy województw oraz Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego, którego organizatorem jest minister właściwy do spraw obrony narodowej.

Dane dotyczące działalności teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych w kraju nie obejmują specjalnie organizowanych występów gościnnych teatrów i artystów zagranicznych. Informacje te zostały ujęte w odrębnej tablicy, podobnie jak dane o występach polskich teatrów i instytucji muzycznych za granicą.

W informacjach podanych w podziale według województw, wykazano wszystkie przedstawienia i koncerty, które odbyły się na terenie danego województwa, wykonane przez instytucje artystyczne i rozrywkowe własne, jak również występy gościnne teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych z innych województw.

W informacjach podanych w podziale według siedziby wykazano wszystkie przedstawienia i koncerty zorganizowane przez instytucje prowadzące działalność widowiskową według ich województw macierzystych, niezależnie od miejsca realizacji działalności scenicznej.

Kina

Działalność w zakresie kinematografii reguluje ustawa o kinematografii⁴⁶. Prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny sprawozdawczość z działalności kin na formularzu oznaczonym symbolem K-08, obejmuje sieć i rodzaje kin, system projekcji, okres prowadzonej działalności oraz liczbę seansów i widzów. Wyodrębniono też informacje o liczbie zrealizowanych seansów filmów produkcji polskiej i liczbie widzów na tych projekcjach. Dział zawiera informacje o działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo). Dane prezentowane są w układzie wojewódzkim i w podziale miasto wieś.

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

Wśród kin wydzielono dwie grupy:

1. **kina stałe**, tj. prowadzące działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością; w grupie tej znajdują się też kina letnie,
2. **kina ruchome**, tj. prowadzące działalność w różnych miejscach przez ekipy objazdowe.

Przez stałą salę projekcyjną rozumie się salę własną lub wynajętą na okres przynajmniej półroczny, przystosowaną do realizowania projekcji filmowych, niezależnie od jej podstawowego przeznaczenia. Nie wykazuje się miejsc dostawnych.

Kina stałe, które mają więcej niż 3 sale dzielimy w zależności od ich liczby na:

- minipleksy, tj. posiadające od 3 do 7 sal,
- multipleksy, tj. posiadające 8 lub więcej sal.

---

⁴⁶ Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii (Dz. U. Nr 122, poz. 1111), z późniejszymi zmianami.

Przez **seans** rozumie się ciągłą projekcję filmu długometrażowego, filmu lub kasety wideo, w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki - projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. W takiej sytuacji, liczbę widzów wykazuje się w sposób analogiczny. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Dane dotyczące kin według okresu ich działalności, obejmują także kina, które w ciągu roku sprawozdawczego zostały zlikwidowane lub zawiesiły swoją działalność.

Dane o długometrażowych filmach fabularnych nowowprowadzanych na ekrany kin podano na podstawie informacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zebranych przy pomocy resortowego sprawozdania o symbolu KK-1. Sprawozdanie to obejmuje m.in. informacje dotyczące krajów produkcji nowowprowadzonych filmów oraz dane o liczbie widzów.

Zgodnie z ustawą o kinematografii **filmem** jest utwór dowolnej długości, w tym utwór dokumentalny lub animowany, złożony z serii następujących po sobie obrazów z dźwiękiem lub bez dźwięku, utwalonych na jakimkolwiek nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wywołującym wrażenie ruchu i składających się na oryginalną całość, wyrażającą akcję (treść) w indywidualnej formie, a ponadto, z wyjątkiem utworów dokumentalnych i animowanych, przeznaczony do wyświetlania w kinie jako pierwszym polu eksploatacji w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Film uznaje się za polski, jeżeli jego producentem lub koproducentem jest podmiot mający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto spełniony jest co najmniej jeden z warunków:

1. autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych producenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji stanowi 100%, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto kopia wzorcowa jest wykonana w języku polskim;
2. autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych producenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji stanowi co najmniej 20%, przy filmie będącym koprodukcją dwustronną oraz co najmniej 10% przy filmie będącym koprodukcją wielostronną, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto główna wersja językowa wykonana jest w języku polskim.

Ze względu formę wyróżniamy następujące rodzaje filmów:

- filmy dokumentalne - odpowiedniki twórczości dziennikarskiej, opowiadające o prawdziwych wydarzeniach; występują w nich autentyczne wydarzenia, miejsca i bohaterowie;

- filmy fabularne - przeciwieństwo filmów dokumentalnych; posiadają one akcję, postaci; przedstawiają zdarzenia o charakterze fikcyjnym;

- filmy animowane - filmy zrealizowane techniką animacji filmowej, polegającą na wykonywaniu serii poklatkowanych zdjęć rysunków, plam barwnych, kukielek lub sylwetek w poszczególnych fazach ruchu; w trakcie ich wyświetlania uzyskuje się efekt ruchu obiektów zobrazowanych na klatkach;

- filmy oświatowe - mające cechy literatury naukowej; ich celem jest upowszechnianie wiadomości z jakiejś dziedziny wiedzy; jedną z odmian filmów oświatowych są filmy popularnonaukowe, które mają zastosowanie w edukacji - jako filmy dydaktyczne (o sztuce, biografie itp.) albo w nauce (filmy badawcze).

Ze względu na metraż wyróżniamy trzy typy filmów:

- filmy długometrażowe - czas ich projekcji to nie mniej niż 70 minut;
- filmy średniometrażowe - czas ich wyświetlania jest dłuższy niż pół godziny, a nie przekracza 70 minut;
- filmy krótkometrażowe - czas ich projekcji nie przekracza 30 minut. Filmami krótkometrażowymi bywają zarówno utwory dokumentalne, animowane jak i aktorskie filmy fabularne.

Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice

W niniejszym opracowaniu zostały wykorzystane następujące definicje, uwzględniające prawne ramy działalności omawianych organizacji⁴⁷. W ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej mówi się o głównych zadaniach instytucji kultury, jakimi są domy kultury, ośrodki kultury, świetlice i kluby, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.

Działalność w formie klubów, świetlic i domów kultury mogą prowadzić również osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, których podstawowym celem nie jest prowadzenie działalności kulturalnej. Może się zdarzyć, że działalność kulturalną zgodną z podanymi wyżej zasadami organizują także osoby fizyczne, o ile uzyskały zgodę na jej prowadzenie.

Przyjmuje się więc następujące definicje:

Domy kultury – prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej. Wśród nich działają: wojewódzkie domy kultury, miejskie, dzielnicowe, osiedlowe, spółdzielcze, miejsko-gminne, gminne lub wiejskie domy kultury. O przynależności do jednego z rodzajów decyduje statut lub akt erekcyjny instytucji.

Ośrodki kultury (miejskie, miejsko-gminne, gminne) są wielofunkcyjnymi instytucjami społeczno-kulturalnymi integrującymi wokół wspólnego programu działalność istniejących w danej miejscowości (dzielnicy, osiedlu itd.) autonomicznych instytucji kultury (domu kultury, biblioteki, klubu, świetlicy, kina, ognisk artystycznych, izby regionalnej, jak również urządzeń rekreacyjno-sportowych i zakładu usług gastronomicznych). Centra kultury i sztuki mogą być traktowane jako domy kultury lub ośrodki kultury w zależności od statutowego określenia rodzaju jednostki. Dawne robotnicze centra kultury będące zakładową

---

⁴⁷ Definicje zaczerpnięte z: *Wytyczne dotyczące organizacji badań statystycznych z dziedziny kultury za 2009 r.*

(międzyzakładową, międzyorganizacyjną) instytucją środowiskową, działającą w formie wielofunkcyjnego ośrodka kultury.

Kluby kultury są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współdziałaniu z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

Świetlice - to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek nie prowadzących działalności kulturalnej, których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

Pracownie specjalistyczne to odrębne pomieszczenia przystosowane do prowadzenia stałej działalności specjalistycznej o określonej tematyce (np. pracownie fotograficzne, politechniczne, komputerowe).

Informacje dotyczące „Programu edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży” dotyczą odrębnych cykli zajęć rozwijających zainteresowania i wiedzę kulturalną w dziedzinie muzyki, teatru i plastyki - zazwyczaj poprzez teorię sztuki połączoną z pokazem lub w formie zajęć warsztatowych. Cykliczne zajęcia prowadzone są dla stałych grup uczestników. Dane dotyczące liczby uczestników tych zajęć (impres o charakterze popularyzatorskim) są znacznie zróżnicowane w poszczególnych województwach ze względu na występujące przypadki kilkukrotnej realizacji zajęć w ciągu roku w szkołach – dla kilku, a często wszystkich klas.

Podstawą realizacji edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży jest „Międzyresortowy program edukacji kulturalnej”⁴⁸, będący również elementem Strategii Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012⁴⁹.

Zespoły artystyczne i koła (kluby) to zorganizowane grupy prowadzące systematycznie zajęcia o określonym profilu tematycznym, kierowane przez wykwalifikowanych pracowników instytucji kultury. Członkowie zespołów działający w różnych zespołach liczeni są tyle razy, w ilu zespołach uczestniczą. Do składu zespołów artystycznych wliczani są także instruktorzy, korepetytorzy, choreografowie, akompaniatorzy i inne osoby uczestniczące stale w zajęciach zespołów. Koła (kluby) terapeutyczne prowadzą stałą działalność na rzecz niepełnosprawnych i zagrożonych patologią społeczną. Dane o dyskusyjnych klubach filmowych dotyczą wyłącznie klubów zarejestrowanych w Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych.

Do **kursów** (zakończonych i trwających w ciągu roku sprawozdawczego) zaliczono zajęcia o charakterze szkoleniowym trwające co najmniej 16 godzin, mające na celu zdobycie przez ich uczestników nowych umiejętności lub rozwijanie zainteresowań. Nie ujęto szkoleń związanych z nabyciem lub podwyższeniem kwalifikacji zawodowych. Do liczby absolwentów kursów wliczono tylko te osoby, które ukończyły kurs według warunków określonych przez organizatora. Dane o absolwentach dotyczą kursów zakończonych w roku sprawozdawczym.

---

⁴⁸ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 27 listopada 1996 r. (M.P. z 1997 r. Nr 54, poz. 512).

⁴⁹ Dokument rządowy przygotowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu i przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 19 sierpnia 2003 r.

Dane o **dzieciach i młodzieży** do lat 15 (członkach zespołów artystycznych, kół i klubów, absolwentach kursów) podane w przeliczeniu na 1000 ludności zostały odniesione do danych demograficznych dla grupy wieku 7-14 lat.

Radio i telewizja

Prowadzenie działalności radiowej i telewizyjnej reguluje ustawa o radiofonii i telewizji, na mocy której została powołana Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Zadaniem Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji jest m.in. udzielanie koncesji na rozpowszechnianie i rozprowadzanie programów⁵⁰.

Koncesja to pozwolenie na rozpowszechnianie programów radiowych i/lub telewizyjnych, z wyjątkiem programów publicznej radiofonii i telewizji. Koncesji udziela się na okres 10 lat. Koncesje dotyczą wszystkich sposobów rozpowszechniania programów: rozsiewczego naziemnego, rozsiewczego satelitarnego oraz kablowego.

Koncesja może być udzielona osobie fizycznej, posiadającej obywatelstwo polskie i stałe miejsce zamieszkania w Polsce, lub osobie prywatnej, która ma siedzibę w Polsce lub osobie zagranicznej lub spółce, których siedziba lub stałe miejsce zamieszkania znajduje się w państwie członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Informacje dotyczące koncesji, udzielonych jednostkom prywatnym na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych drogą naziemną, satelitarną i kablową, zostały opracowane na podstawie danych Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Zgodnie z art. 4 ww. ustawy „**rozpowszechnianiem** jest: a) bezprzewodowa emisja programu do równoczesnego, powszechnego odbioru (system powszechnego odbioru), b) wprowadzanie programu do sieci kablowej (system zbiorowego odbioru).”

Rozprowadzaniem jest natomiast „przejmowanie w całości i bez zmian programu nadawcy krajowego lub zagranicznego, z wyjątkiem programu rozpowszechnianego w sieci kablowej, i równoczesne jego rozpowszechnianie.”

Programem nazywamy uporządkowany zestaw audycji radiowych lub telewizyjnych, reklam i innych przekazów, regularnie rozpowszechniany, pochodzący od jednego nadawcy.

Przez **reklamę** rozumie się każdy przekaz, nie pochodzący od nadawcy i nadawany za opłatą lub inną formą wynagrodzenia, który zmierza do promocji sprzedaży albo innych form korzystania z towarów lub usług, popierania określonych spraw lub idei albo osiągnięcia innego efektu pożądanego przez reklamodawcę.

Ze względu na sposób rozpowszechniania programu, radio i telewizję dzielimy na:

– **naziemne** – sygnały przesyłane za pośrednictwem fal radiowych z jednego punktu nadawczego (stacji radiowej lub telewizyjnej) do wielu odbiorców;

– **satelitarne** – system transmisji programów za pośrednictwem specjalnych transponderów zamontowanych na satelitach, oparty na wykorzystaniu fal o bardzo wysokiej częstotliwości odbieranych za pomocą anteny satelitarnej;

---

⁵⁰ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531), z późniejszymi zmianami.

– **kablowe** – inaczej przewodowe, zinstytucjonalizowany system płatnej transmisji przekazów telewizyjnych lub radiowych (własnych, lokalnych lub satelitarnych) przesyłanych za pośrednictwem szerokopasmowego kabla ze stacji centralnej do indywidualnych abonentów.

Dane o abonentach radiowych i telewizyjnych przedstawione są w układzie wojewódzkim. Dotyczą osób i instytucji, które uiściły opłaty abonamentowe uprawniające do korzystania z urządzeń odbiorczych radiofonii bezprzewodowej oraz odbiorczych urządzeń telewizyjnych. Dane dotyczą także osób korzystających z prawa do bezpłatnego korzystania z urządzeń odbiorczych. Abonent jest liczony tylko raz bez względu na liczbę użytkowanych odbiorników. W przypadku instytucji obowiązuje rejestracja wszystkich posiadanych odbiorników radiowych i telewizyjnych i wysokość opłaty abonamentowej zależy od ich liczby. Instytucje obowiązane są również uiszczać opłaty abonamentowe za posiadanie odbiorników radiowych i telewizyjnych w samochodach.

Tablice o abonentach radiowych i telewizyjnych opracowano na podstawie danych Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej, natomiast dane o abonentach telewizji kablowej – według informacji Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Instytucje sektora non-profit

Organizacją pozarządową jest, niebędąca jednostką sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałająca w celu osiągnięcia zysku, osoba prawna lub jednostka nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, utworzona na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacja i stowarzyszenie⁵¹.

Organizacja pożytku publicznego jest to podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego posiadający status organizacji pożytku publicznego. O status organizacji pożytku publicznego może ubiegać się każda organizacja pozarządowa z wyjątkiem:

- 1) partii politycznych
- 2) związków zawodowych i organizacji pracodawców
- 3) samorządów zawodowych
- 4) fundacji utworzonych przez partie polityczne

O status organizacji pożytku publicznego, poza organizacjami pozarządowymi, ubiegać się mogą także podmioty zrównane w prawach z organizacjami pozarządowymi jeżeli prowadzą działalność pożytku publicznego:

- 1) podmioty kościelne
- 2) podmioty, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, ani nie dzielą go między swoich członków, udziałowców, czy pracowników. Dotyczy to spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, w tym spółek działających na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, z późn. zm.)

Otrzymanie statusu organizacji pożytku publicznego uzależnione jest od spełnienia wymagań określonych w art. 20 ustawy - w przypadku organizacji pozarządowych (zaś w przypadku podmiotów

---

⁵¹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96 poz. 873, z późn. zm.).

zrównanych z organizacjami pozarządowymi art. 21 ustawy). Status otrzymuje się w wyniku orzeczenia sądu rejestrowego.

Działalność statutowa to działalność, która nie spełnia przesłanek działalności gospodarczej, podejmowana jest zgodnie z prawem i wypełnia zapisy statutu organizacji, który określa jej cele oraz sposoby ich realizacji. Działalność statutowa dzielona jest na odpłatną i nieodpłatną:

- **odpłatna działalność statutowa** to rodzaj działalności statutowej, za którą osoby korzystające z dóbr lub usług wytworzonych przez organizację ponoszą opłaty, które są skalkulowane tak, że nie przynoszą one zysku, a co najwyżej zwrot bezpośrednich kosztów ich wytworzenia. Z formalnego punktu widzenia zwana jest odpłatną działalnością pożytku publicznego i powinna dotyczyć obszarów wymienionych w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,

- **nieodpłatna działalność statutowa** jest to wszelkiego rodzaju działalność jednostki zgodna z jej statutem, za którą nie są pobierane opłaty od osób z niej korzystających chociaż może się zdarzyć, że nieodpłatna działalność statutowa jest skierowana nie do osób lecz np. do zwierząt czy środowiska naturalnego w ogóle.

Kompletność badań

Uzupełnieniem powyższych definicji są informacje dotyczące przebiegu badania. Poniższe tablice prezentują dane dotyczące kompletności badań.

Tabl. 65. Kompletność badań „K” według rodzaju jednostki sprawozdawczej

Wyszczególnienie	Rodzaj badania						
	K-01	K-02	K-03	K-04	K-05	K-07	K-08
Jednostki zakwalifikowane do badania (w %)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Które zrealizowały badania							
razem	91,6	88,7	98,1	87,2	85,6	93,0	87,1
złożenie sprawozdania	91,3	88,6	98,1	87,2	81,6	92,9	86,1
nie występowanie zjawiska w jednostce - sprawozdanie negatywne potwierdzone	0,2	0,1	0,0	0,0	4,0	0,1	1,1
Nie uczestniczące w badaniu							
razem	8,4	11,3	1,9	12,8	14,4	7,0	12,9
brak działalności							
podmiot w budowie, w organizowaniu się	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,4	0,4
podmiot w zawieszeniu	2,7	1,5	1,0	2,3	2,4	1,5	5,0
podmiot w likwidacji	0,2	0,0	0,5	0,1	0,2	0,2	0,2
podmiot w stanie upadłości	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
podmiot zlikwidowany	1,2	2,2	0,0	7,3	1,4	3,0	4,5
podmiot nie podjął działalności	0,7	0,3	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0
odmowa złożenia sprawozdania	1,5	7,2	0,0	3,1	0,0	0,0	1,8
brak kontaktu z jednostką, wyjaśnienia w toku (w tym nieaktualny adres jednostki)	1,7	0,0	0,0	0,0	9,9	0,0	1,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań K-01, K-02, K-03, K-04, K-05, K-07, K-08

Badania które cechowały się najniższym stopniem zwrotności to K-05 (85,6), K-08 (87,1), K-04 (87,2), K-02 (88,7). Z kolei braki danych związanych z odmową złożenia sprawozdania lub brakiem kontaktu z jednostką były najwyższe dla badania K-05 (9,9) oraz K-02 (7,2).

W tablicy 66 i 67 zaprezentowano dane dotyczące kompletności badania SOF-1 według rodzaju jednostki oraz liczby zatrudnionych.

Tabl. 66. Kompletność badania SOF-1 według rodzaju jednostki

Wyszczególnienie	złożone sprawozdania w tys.	kartoteka w tys.	% złożonych sprawozdań
fundacje	2,8	10,0	29,0
Kościół	0,1	0,2	37,0
Stowarzyszenia i inne	27,2	83,3	33,0
Ogółem	31,2	93,5	33,0

Tabl. 67. Kompletność badania SOF-1 według liczby zatrudnionych

Przeciętna liczba zatrudnionych	złożone sprawozdania w tys.	kartoteka w tys.	% złożonych sprawozdań
Brak	22,5	69,4	32,0
1-5 osób	6,1	18,9	32,0
6-9 osób	0,8	1,9	42,0
10-49 osób	1,5	2,8	55,0
50 osób i więcej	0,3	0,5	71,0
Ogółem	31,2	93,5	33,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania SOF-1

METHODOLOGICAL NOTES

General notes

The figures indicated relatively to the population number, referring to the variables described (such as the number of seats in theatres, library collection, or radio and television subscribers), have been established with the use of the demographic data as of 31 December, while for the phenomena lasting for a certain period, i.e. for a year (such as book loans, theatre and cinema audience, public event participants, publishing activity) – on the basis of the population number as of 30 June.

*The data on the number and structure of the population in the regional profile have been compiled by **the actual place of residence**, taking into consideration the number of the population registered for permanent residence, actually residing in a given unit of regional division (gmina), as well as the population temporarily residing in such units (registered for temporary stay exceeding 3 months).*

All reporting surveys on cultural institutions carried out by the Central Statistical Office, the results of which are presented herein, are census surveys. Peoples' Participation in Culture Research was conducted as sample survey among people aged 15 and more.

Expenditure of state budget and local self-government entities on culture

The data on public expenditure on culture and national heritage has been compiled in accordance with the Classification of Public Income and Expenses, introduced by the Minister of Finance's Regulation of 14 June 2006⁵².

***Public expenditure** is understood as total expenses incurred by the state budget and the budgets of local self-government entities (i.e. budgets of gminas, cities with powiat status, powiats, and voivodships), including transfers from the state budget to self-government entities and transfers between self-government entities. **Current expenditure** of the state budget and the budgets of local self-government entities, presented in this study, are total expenditure minus property expenditure. Information **by voivodship** and **by urban/rural areas** has been presented according to the locality of each reporting unit.*

Households' expenditure on culture

The data on average household expenses, as well as on household audiovisual equipment, have been derived from sample studies on household budgets, conducted in the period 2005-2009. Since with respect to culture households' expenditures is equal disbursements, the term "disbursements" was given up in the summary of research results in order to make the text more reader-friendly. Everywhere in the chapter when the term expenditure on recreation and culture is used, it is equivalent to average monthly per capita disbursements in households on recreation and culture. Households' expenditure is classified according to COICOP-HBS

---

⁵² The Minister of Finance Regulation of 14 June 2006 on the Detailed Classification of Income, Expenses, Revenues and Expenditures and Funds Originating From Foreign Sources (Journal of Laws No. 107, item 726, with later amendments).

classification⁵³. In this classification, expenditure on recreation and culture are classified jointly. Instead of dividing expenditure separately on recreation and culture, expenditure was analyzed jointly.

Households' budgets surveys have also served as the source of information on income, expenses, and households' equipment with durable goods, and have been employed in the analyses of the structure, diversity and development tendencies related to income, expenses, and consumption in households⁵⁴.

Since 2005, the survey on household budgets has been based on the division into five basic types, referred to also as socioeconomic population groups in the country:

- **households of employees**, whose only or main (predominant) source of income is the income from hired work in the public or private sector (presented herein also in the division into households of employees on labor positions and households of employees on non-labor positions);
- **households of farmers**, whose only or main (predominant) source of income is the income from a private agricultural farm;
- **households of the self-employed**, whose only or main (predominant) source of income is the income from self-employment, i.e., from conducting economic activity, other than farming, or from practicing a profession;
- **households of pensioners and retirees**, whose only or main (predominant) source of income are retirement payments and pensions (presented herein also in the division into households of pensioners and retirees);
- **households maintained from non-earned sources**, whose only or main (predominant) source of income is derived from non-earned sources, other than retirement payments and pensions, such as unemployment benefits, financial aid, and aid in the form of services, housing allowances or family benefits, together with supplements, alimony, donations, and income from property and rental of real estate.

The results of the surveys presented herein on household budgets do not cover households occupying collective accommodation facilities, such as student dormitories, social welfare homes, and the like, or households of foreigners (except for households of foreign citizens who either permanently live in, or have stayed in Poland for a longer time, and who speak Polish fluently).

Households' available income is defined as a sum of household's current incomes from various sources reduced by prepayments on personal income tax made on behalf of a tax payer by taxremitter (this is the case with income from hired work and social security benefits and other social benefits) by tax on income and property paid by self-employed persons, including those in liberal professions and individual farmers and by social security and health insurance premiums. The available income covers both income in cash and in kind, including natural consumption (consumer goods and services taken to satisfy household's needs from self-employment – in and outside farming), as well as goods and services received free of charge. Available income is allocated to expenditure and savings increase.

---

⁵³ The classification of expenses has been established on the basis of "the Classification of Individual Consumption by Purpose for the Surveys on Household Budgets /COICOP/HBS/Book 2 of the Organisational and Methodological Guidelines for the Survey on Household Budgets for 2005-2008" (The CSO, Warsaw 2004).

⁵⁴ A detailed description of sampling for the Survey on Household Budgets is published annually as part of the CSO publication, entitled "Household Budgets..."

Publications

Tables included in chapter “Publications” have been developed on the basis of data provided by the Department of Publications Statistics of the National Library. This data has, in turn, been compiled on the basis of the copies of publications sent to the National Library, regarded as the compulsory copies of individual publications in the country.

In accordance with UNESCO recommendations, the statistics on publications are based on the division into periodic and non-periodic publications⁵⁵.

Non-periodic publications are complete publications (works which constitute complete books, whether one-volume or multi-volume), issued in complete publication series, such as books, pamphlets, notes, maps, and documents on social life. In accordance with the standard statistics on the release and distribution of books, newspapers, magazines and electronic publications (PN-EN ISO 9707: 1998), **books** are publications which contain at least 49 pages, not including the cover, as opposed to **pamphlets** which contain from 5 to 48 pages, not including the cover, which are published in a given country, and which are generally available. The data on books and pamphlets cover also school songbooks, albums and atlases. The calculation units adopted in the statistics on non-periodic publications are as follows:

- **title** – each publication of the entire work (one-volume or multi-volume) which constitutes an autonomous publisher’s and reader’s unit,
- **publisher’s sheet** – consisting of 40 000 characters (letters, numbers, punctuation marks, spaces, etc.) – for letter or numerical texts, or 700 verses – for poetry,
- **global number of copies** – corresponding to the number of copies published.

The following division by type has been adopted for the books’ and pamphlets’ group:

1. **scientific publications**, including studies, monographs, researches, resources, PhD theses and habilitation theses, and reference and information publications (encyclopedias, dictionaries, atlases, bibliographies, etc.);
2. **course books aimed at higher-education students** (academic course books, textbooks, problem collections, or exercise books);
3. **popular publications** – general publications aimed at the mass market, such as nonfiction, ideological literature, popular scientific literature, religious literature, guides, etc.;
4. **professional publications**, such as guidebooks, manuals, and training materials;
5. **school textbooks and reference books for primary schools, lower secondary schools and upper-secondary schools** (including post-secondary schools), not including higher education institutions;
6. **belles-letters** (novels, short stories, dramas, poetry, letters, diaries, essays, literary reports, and comics), divided into literature for adults and literature for children and youth.

---

⁵⁵ The UNESCO recommendations on the standardisation of international statistics on the publication and distribution of books, newspapers and magazines were adopted at the 23th General Conference of UNESCO held in Sophia in 1985.

Periodic publications are publications released in parts (at regular or irregular intervals), which are of a specific type, such as newspapers and magazines (including yearbooks), which share a common title, and which are usually collective publications (scientific bulletins, scientific works, etc.).

In accordance with the UNESCO recommendations:

1. **newspapers** are general-information periodicals, irrespective of the frequency with which they are released, serving as the basic source of up-to-date information on current domestic and foreign events, appealing to a wide circle of readers,
2. **magazines** (other periodicals) are publications addressing social, political and economic problems, as well as specialised and scientific issues, devoted to strictly-defined topics, including illustrated magazines, etc., and government publications.

Magazines are divided into:

- **scientific magazines** – reporting results of scientific research,
- **professional magazines** – of a practical nature, related to a given profession performed at various levels,
- **informational magazines**– providing express information, documentary reviews, bulletins and announcements, lists, guides, etc.,
- **generalities** – aimed at a wide circle of readers, irrespective of their occupation,
- **magazines for children and youth** – aimed at readers aged up to 14,
- **government magazines** – periodicals of the State authorities and offices, including legal provisions and legal documents,
- **official magazines** – reports on the activity of various institutions and workplaces, regulations for organisation members, etc.,
- **magazines aimed at foreign readers** – presented as a separate group, due to their regular distribution outside the country.

The calculation units adopted in the statistics on periodic publications were as follows:

- **title** – a printed publication (an autonomous publication),
- **average number of copies in one edition** – the average number of released copies of a single edition,
- **global number of copies** – corresponding to the number of copies published.

If sold separately, any extra sections of periodicals are considered to constitute separate titles. The number of periodical titles does not account for various mutations, except for foreign-language versions which are considered to constitute separate titles.

Libraries

The activities of the national library network, as well as the activities of individual types of libraries, are subject to the provisions of the Act of 27 June 1997 on Libraries.⁵⁶

---

⁵⁶ The Act of 27 June 1997 on Libraries (Journal of Laws No. 85, item 539), with later amendments.

*A **library** is a unit having an organized (catalogued) collection of books, periodicals and other writing materials, comprising at least 300 catalogue items, available to the users in a controlled manner. A **library unit** is an institution (group of institutions) which has a permanent collection of books with a common classification system and marked with a common property sign.*

***Public libraries** serve as a means of developing and satisfying the reading-related needs of the population. Based on the intended functions of individual institutions, we distinguish between the following types of libraries: voivodship and powiat libraries, as well as libraries serving the needs of residents of towns of powiat status, urban gminas, urban-rural gminas, and rural gminas. What is more, within public libraries a distinction has been drawn between main libraries and library branches/ service points, both subordinated to main libraries. Additionally, libraries operating within the structure of other institutions, such as schools (public school libraries) or cultural institutions (community centres) have been divided into separate groups.*

***Library branches** are institutions subordinated, in terms of organization, to the parent library, serving a certain part of the area covered by the activity of the parent library, and having their own permanent collection (which is often registered twice – in the inventory book of the parent library and in that of the branch). From among the library branches we distinguish branches for children, equipped with appropriate collections, performing popular activity to satisfy the needs of the young generation.*

***Library service points** are institutions, usually run as part of community-oriented activities, the books from whose collections are borrowed for an unspecified period from the parent library unit (either main library or library branch) but still remain in the register of the parent library unit. Library service points operate in locations in which there are no other library establishments. Since they do not constitute independent units in term of organization, the data on their activity has been provided together with the data concerning parent library units.*

***Branches for children** are non-independent units generally operating as organizational units of main libraries or library branches. Their purpose is to serve children and young people at school, performing the function of library branches for children.*

*Library collection includes collection and special collections. **Collection** includes non-periodic publications (books and pamphlets published after 1800) and periodic publications (newspapers and magazines). A **volume**, (the contents included in one cover), listed in the inventory book, constitutes the calculation unit for an ordinary collection. In the case of periodicals, a volume is understood as a collection (usually the annual collection) of issues of a given newspaper or magazine, published under one-and-the-same title, and constituting one item in the inventory book.*

***Special collections** are library materials which constitute a separate group, due to their specific formal features requiring special development, storage, and access. Special collections are divided into the following basic groups:*

- ***manuscripts are hand-written texts**, irrespective of the type of writing, literary material and technique, as well as non-copied typescripts;*
- ***microforms are miniaturized forms** of literary documents (microfilms – recorded on films; microchips – recorded on photographic materials in the form of a flat film);*
- ***audiovisual materials** are documents including image and/or sound records, such as films, slides, gramophone discs and compact discs, audiotapes, tapes, video cassettes, DVDs, etc. In accordance with*

UNESCO recommendations, these are divided into three categories of collections, namely into audio collections, visual collections and joint (audiovisual) collections. In Poland, this division is not applied in practice;

- ***electronic documents** include CDs, floppy discs, tapes, and other data and/or software carriers requiring appropriate data or software reading tools;*
- ***old prints** are books published prior to 1800.*

Special collections are counted in inventory units strictly determined for each type of collection (such as reels, discs, maps, tapes, films, and norms), in accordance with the Minister of Culture and National Heritage Regulation.⁵⁷

*The data on **borrowers** refer to persons who benefit from library collections, i.e. who loan library materials in order to use them outside the library. The loan card (the borrower's card) or, alternatively, any other registration document, constitutes the basic document used for the purposes of collecting data on library borrowers. A borrower is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and loaned at least one item. Information on borrowers has been grouped by age and by occupation, according to the classification applied in "the Public Library Journal," serving as the basic reference document used for drawing up statistical compilations in the scope of library activities. The following age groups of borrowers have been adopted for documentation purposes on the basis of "record-obligation cards": up to 15, 16-19, 20-24, 25-44, 45-60, and more than 60. In addition, the following division into socio-occupational groups has also been adopted: labor workers, farmers, intellectual workers, pupils (young people attending school, not working), students (full-time students of higher education institutions), other employees, and the unemployed.*

Access to library collections, both in the form of outside loans and access in the reading room, has been presented in the division into out-of-library loans and loans to users in reading-room. Out-of-library loan is understood as providing individual borrowers (private persons) with the access to library materials, which may be taken outside the library area, while interlibrary lending (a form of outside lending) covers lending library collections, or part thereof, to other libraries and institutions, as well as borrowing library collections, or part thereof, from other libraries. Information on interlibrary lending is not collected for public libraries. Access to library collections is recorded for libraries with reading rooms, i.e. independent rooms adapted to on-site use of library collections. Such data should be treated only as approximate, since some of the libraries either do not keep any register of the collection availability in reading rooms, or provide only estimated data.

*The term **shares of receipts of library materials** is understood as the percentage ratio of the number of library materials of a given type, added during the year to the total collection of a give type, as of 31 December of this year.*

The data on library employees by educational level has been compiled on the basis of the criteria of the Minister of Culture and National Heritage Regulation⁵⁸. Within this data, post-secondary education has been classified as secondary education, while persons holding the Bachelor's degree have been included in the group of people with higher education.

---

⁵⁷ The Ministry of Culture and National Heritage Regulation of 5 November 1999 on the Principles of Registering Library Materials (Journal of Laws No. 93, item 1077), with later amendments.

⁵⁸ The Minister of Culture and National Heritage Regulation of 9 March 1999 on Qualification Requirements to Work in Certain Positions in Libraries, and on the Mode of Recognising Such Qualifications (Journal of Laws No. 41, item 419).

Specialist libraries

Information on specialist libraries is gathered every 2 years through reports conducted on K-04 forms. **Pedagogical libraries** are entities which serve the needs of teachers who study or improve their qualifications, students preparing to become teachers and students of institutions educating teachers. The collection of these libraries includes professional literature in the field of education and other fields of science, as well as belles-lettres and socio-economic literature. The network of pedagogical libraries consists of voivodship libraries and their branches, maintained by voivodship self-governments, covering by their operations the area of voivodeship. This group does not include divisions for teachers of school libraries. **Libraries of institutions and establishments** do not constitute a uniform library network. They include **specialised libraries** (of institutions, governments, companies, museums, theaters) and **scientific, technical and economic information centers (inte)**. Libraries having the status of scientific libraries are not included in the latter. Specialised libraries meet the needs of employment enterprises, providing materials and information from various fields, necessary for employees (to carry out their tasks and improve their qualifications). In employment enterprises there are also **specialised-fiction libraries**, possessing collection typical for the founding institution and also collection of belles-lettres, as well as **fiction libraries** collecting mostly belles-lettres and popular science literature.

Among the libraries included in the reports there is a special group libraries of scientific libraries, which are aimed at meeting the needs of science and related social functions. For this group, in accordance with the Act of Libraries, the following libraries are included: National Libraries, libraries of the Polish Academy of Science and its branches, university libraries, research and development units' libraries and other libraries included on the list of the Minister of Culture and National Heritage⁵⁹.

Other terms, such as: collection, volume, special collections, manuscripts, microforms, audiovisual materials, electronic documents, old print, etc. are understood similarly as in the case of public libraries.

Museums

The annual CSO report, based on the K-02 questionnaire, concerning the activities of museums and museum branches, whose basic task, as cultural institutions, is to collect and to popularise the products of material and spiritual culture. The report presents information on collections possessed (by field), exhibitions organised within the country, and exhibit exchanges with other countries. It also provides data on museum and museum exhibition visitors, and information on the forms of both educational activity (such as lectures, movie screenings, or concerts) and publishing activity carried out by museums. The K-02 questionnaire has also served (since 1997) as the vehicle for collecting information on institutions named "institutions related to museums", which include the following⁶⁰:

- zoological gardens (including aquaria, in which small reptiles and amphibia are reared, as well as vivaria, which are combinations of aquaria and terraria),
- botanical gardens,

---

⁵⁹ The Minister of Culture and National Heritage Regulation of 19 March 1998 on rules and procedures for assigning libraries to research libraries, and the determination of the list (Journal of Laws No. 44, item 249) with following changes.

⁶⁰ In accordance with the classification developed by the International Council of Museums (ICOM), and recommended by UNESCO.

- *natural reserves (for which the records of visitors' access are kept, usually presenting also a given set of exhibits or thematic exhibitions, such as caves, water reservoirs, or parks),*
- *historical monuments,*
- *other units, such as planetaria, science and technology camps and centres, as well as other permanent exhibitions which are not museums, but which display certain achievements, inventions and curiosities in the field of history, archaeology, culture, nature, technology, etc. This data reflects the effects of the activities carried out by institutions related to museums, which supplement the exhibits of museums and art galleries.*⁶¹

*The activities of museums are governed by the Act of 21 November 1996.*⁶²

*Pursuant to Article 1 of the above mentioned Act, **museums** are non-profit organisational units whose aim is to gather and to permanently protect the natural and cultural heritage of both material and non-material character, as well as to provide information on the values and contents of collections, to popularise the fundamental values of history, science and culture, to develop cognitive and aesthetic sensitivity, as and to provide access to their collections.*

The data on museums refers:

1. *in the public sector*
  - a. *to national museums, whose activities are coordinated by the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection, and the Minister of National Defence,*
  - b. *to the museums run by the institutions entered in the register kept by the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection,*
  - c. *to the museums founded by other ministers and managers of central offices, or by local self-governing bodies.*
2. *in the private sector – to the museums owned by:*
  - a. *co-operatives,*
  - b. *social or political organisations, or trade unions, including museums run by the Polish Tourist Country-Lovers' Society (PTTK), the Polish Federation of Engineering Associations (NOT), etc.,*
  - c. *organisational units of churches and religious groups,*
  - d. *partnerships, foundations, and natural persons.*

These are the local self-governing entities at the gmina level which are in charge of the majority of museums in the public sector. The following museums lay within the scope of responsibility of the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection⁶³: the National Museum in Kraków, the National Museum in Poznań, the National Museum in Warsaw, the Royal Castle in Warsaw – Monument of History and National Culture, the Royal Baths Museum – the Park-and-Palace Complex in Warsaw, the Wilanów Palace in Warsaw, the Salt Mine Museum in Wieliczka, the Polish Maritime in Gdańsk the Marlboro Castle Museum, the Stutthof Museum Sztutowo, the State Museum at Majdanek in Lublin, the State Memorial and Museum of

---

⁶¹ The UNESCO recommendations provide also for listing of separate museum-type exhibitions held in libraries and archives, not covered by the CSO surveys.

⁶² The Act of 21 November 1996 on Museums (Journal of Laws of 1997, No. 5, item 24), with later amendments.

⁶³ The Council of Ministers Regulation of 8 December 1998 on the List of Cultural Institutions entered in the registers kept by ministers and managers of central offices, which are not subject to transfer to local self-government units, given that their tasks are of a nationwide nature (Journal of Laws No. 148, item 970).

*Auschwitz-Birkenau, and the Museum of Hunting and Horsemanship in Warsaw, while the Polish Army Museum in Warsaw is administered by the appropriate Minister of National Defence. Finally, the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection is also in charge of the Manggha Museum of Japanese Art and Technology in Kraków.*⁶⁴

What's more, the relevant Minister of Culture and Heritage Protection takes part in the management of the museums, some of which are entered in the register kept by the abovementioned Minister (namely, the National Museum in Gdańsk, the National Museum in Kielce, the National Museum in Wrocław, the Silesian Piast Dynasty in Brzeg, the Arts Museum in Łódź, and the Castle in Łańcut), while others are entered in the register of self-government organizer (the Museum of the History of Polish Jews in Warsaw, the Adam Mickiewicz Museum of Literature in Warsaw, the National Museum in Szczecin, the Silesian Museum in Katowice, and the Lublin Province Museum).

The following division of museums has been adopted:

- **art museums** – assembling collections in the field of painting, graphic art, sculpture, decorative art (handicrafts); this group includes also interior design museums which display collections in the field of material art and culture, in the form of arranged residential interiors;*
- **archaeological museums** – assembling collections in the field of the history of material culture from the period preceding written accounts; this group covers also archaeological reserves;*
- **ethnographic museums** – assembling collections in the field of village culture in Poland, and in other European and non-European countries, as well as products of primitive culture; this group includes also ethnographic parks and open-air ethnographic museums;*
- **historical museums** – assembling collections related to national history, including the history of cities and towns, and the history of social and nationalist movements;*
- **biographical museums** – assembling collections related to the life and activities of prominent figures (such as writers, artists, scientists, or politicians);*
- **martyrological museums** – dealing with the protection of facilities and devices used in former concentration camps and prisoner-of-war camps, as well as prisons and places of execution related to these facilities and devices;*
- **natural history museums** – assembling collections of natural showpieces;*
- **technical museums** – assembling collections in different fields of technology and branches of production, such as transport, agriculture, and textiles;*
- **regional museums** – assembling collections of historical value for a given region, in the field of archaeology, ethnography, technology, natural sciences, and other fields, taking into account the regional collections of historical memorials;*
- other museums – which are not classified under any of the above types, given the fact that neither type of collection appears to be especially prevalent.*

*An **exhibition** is a set of pieces of art (museum exhibits), displayed for a definite period of time, under appropriate titles, and open to the public (visitors).*

---

⁶⁴ The Minister of Culture Regulation No. 21 of 13 September 2004 on Establishing the MANGGHA Museum of Japanese Art and Technology (Journal of Laws of the Minister of Culture of 2004, No. 7, item 37), with later amendments.

Temporary exhibitions are one-off displays held by and within the area of the museum for a specified period.

Travelling exhibitions are organised by the museum and shown in different venues (locations), outside its principal location. The data on travelling exhibitions is classified under the entity making the exhibition available to the public. These exhibitions have been presented in the statistical tables as **foreign national exhibitions**.

In contrast, no information is collected in connection with **permanent exhibitions** within museums (in separate parts of museum facilities, halls, or sections, etc.), which display a collection of thematic and invariable exhibits.

Exhibits are objects which (1) possess permanent cultural value (historical, scientific, cognitive, or aesthetic), political value, or social value, (2) are subject to legal protection, and (3) belong to museum collections, i.e. are included in the monuments register kept by the museum. Exhibits have been grouped by class (branch), based on the field to which they belong, and are presented in the form of class or thematic exhibitions. Pursuant to the Act on Museums, “exhibits are movable and immovable items, owned by the museum and entered in the register of exhibits.”

Deposits are items borrowed from other museums, institutions, or individuals, and entered in the book of deposits. A single exhibit, and a set of exhibits – as long as it forms an integral whole (such as a furniture kit, canteen of cutlery, or set of recordings) has been classified as one item (one number in the inventory book), and is indicated once in the regular reports since 1999⁶⁵.

Art galleries

The data on exhibition activities carried out by **galleries** and **art salons** are derived from the regular annual reports, by means of the K-05 questionnaire. The regular reports cover entities whose basic activity (or one of the basic activities) is exhibition arranging. Galleries and art salons have been divided into national galleries, self-government galleries, and other galleries. None of the above three groups includes the galleries and art salons which are museum branches, or units which trade in works of art, but which do not carry out exhibition activity. Information was collected under the following headings:

- own collections by exhibit branches (refers to national galleries and self-government galleries),
- exhibition activity, both within the country and abroad (exhibitions, exhibits, visitors),
- art auctions,
- selected forms of educational activity (lectures, presentations, meetings with authors, exhibition conversations, film screenings and their attendants),
- selected forms of publishing activity.

An exhibition is understood as an event in which a set of works of art is made available to the public (to visitors), under a specific title, and for a specified period. One umbrella title is assigned to an exhibition.

---

⁶⁵ Pursuant to the Ministry of Culture and Arts Regulation of 26 August 1997 on the Principles of Registering Cultural Possessions in Museums (Journal of Laws No. 103, item 656). Information on collections in individual inventory units was previously held in accordance with the records kept by museums. These could be either single items from a given set of exhibits (such as individual pieces of an antique coffee set), or complete sets, counted as one inventory unit.

*Each display of the same set of works of art, one title but in different places, is called **an exposition**. A display of exhibits in one place only constitutes one exposition.*

Exhibitions in which the so-called “new media,” i.e. non-traditional exhibits, forms and techniques, such as computer animations, spatial arrangements (installations), design and videos, are utilised, constitute individual groups of exhibitions.

The data on galleries and on organisation of exhibitions has been presented by voivodship. In the group of national and self-government galleries, the individual data on the activity of national cultural institutions, established by the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection, such as: the Zachęta National Art Gallery (in Warsaw), the Ujazdowski Castle Centre for Contemporary Art (in Warsaw), and the Centre of Polish Sculpture in Orońsko. The appropriate Minister of Culture and Heritage Protection is also the co-managing body of the Centre of Contemporary Art – Znaki Czasu in Toruń which has been entered in the register of the above Minister, but which has not been separated from the group of national and self-government institutions – similarly to other cultural institutions co-managed by this Minister.

Theatres, music and entertainment institutions

The data presented in this section illustrates the network and activities of professional theatres, and music and entertainment institutions, and is derived from permanent statistical surveys based on reports conducted by the Central Statistical Office through the K-01 questionnaire. Apart from the data on the type of units and on the number of seats in the fixed halls, this survey also provides information on the number of performances (or concerts) staged in a given year; on the number of spectators (or listeners) attending the events organised (separately indicating information on the activity in the fixed hall); and on the number of performances given by foreign artists or groups, including the number of spectators attending such performances (or concerts). Additionally, in the case of theatres, operas and operetta, the number of new performances (opening nights) is shown. Philharmonic halls and orchestras (both symphonic and chamber orchestras) the separate information on so-called school concerts presented from total number of concerts. All organisations presenting their performances on foreign stages provide the number of spectacles (or concerts) staged abroad, identifying the country. What is more, basic information, e.g. the number of performances and spectators (or concerts and listeners) is indicated by voivodship, in which a given reporting unit has conducted regular performances, as part of guest performances.

Based on the type of regular performances conducted, the following types of art institutions have been recognised:

- *dramatic theatres (including satirical theatres and small theatrical forms),*
- *puppet theatres,*
- *music theatres: operas and operettas (including dance theatres, musical comedy theatres and ballet theatres),*
- *philharmonic halls,*
- *orchestras (symphonic and chamber),*
- *choirs,*
- *song and dance ensembles,*

- *entertainment enterprises (agencies).*

*The units separated out for legal, organisational, and economic and financial purposes, conducting uniform and regular performances, irrespective of the number of stages owned, have also been taken into account when calculating the total number of theatres and musical institutions (theatres, operas, operettas, philharmonic halls, orchestras, and song and dance ensembles). An auditorium, which is a separate organisational unit in an artistic institution, and in which regular performances are conducted, usually involving a separate group or programme concept, is referred to as a **stage**. It also refers to a fixed troupe which is not an organizational unit of a given art institution, and to fixed touring troupes.*

The number of units does not include any artistic agencies which do not have their own fixed troupes or impresario theatres. However, their activities have been covered by the data - in the case of impresario theatres, they are included in the number of stages, as well as in the number of seats in fixed auditoria and are calculated in accordance with the general provisions adopted for calculating the number of seats in the auditorium.

The number of seats in theatres and music institutions equals the number of seats in fixed halls, whether owned or leased by a given theatre or music institution. When an auditorium is established for the purposes of a specific performance, then the average number of seats available to spectators in a given year is used. Some theatres and music institutions do not have their own halls and, when necessary, use the halls of other institutions. Seats in fixed halls are counted only once, irrespective of the number of institutions which use them.

The data on folklore dance groups refers to Tadeusz Sygietyński Folklore Dance Group “Mazowsze” (based in Karolin, Mazowieckie ovivodeship) and Stanisław Hadyna Folklore Dance Group “Śląsk” which are administered by voivodship governments and by the Representative Artistic Ensemble of the Polish Army, established by the appropriate Minister of National Defence.

The data on the performances at theatres, and music and entertainment institutions in the country do not cover any special guest performances at theatres or of foreign artists. Such information has been presented in a separate table, similarly to the data on performances given by Polish theatres and music institutions abroad.

*The information displayed by **voivodship** covers all performances and concerts taking place within a given voivodship, produced by local art and entertainment institutions, as well as guest performances by theatre groups, and music and entertainment institutions from other voivodships.*

*The information displayed by **locality** covers all performances and concerts organised by institutions conducting regular performances by parent voivodship, irrespective of the place of conducting these performances.*

Cinemas

The activity in the field of cinematography is governed by the provisions of the Act on Cinematography⁶⁶. The scope of the regular reports conducted by the Central Statistical Office through K-08 questionnaires cover the cinema network and types, projection systems, periods of conducting activities, the number of screenings and size of audience. They also provide information on the number of screenings of Polish

---

⁶⁶ The Act of 30 June 2005 on Cinematography (Journal of Laws No. 122, item 1111), with later amendments.

films and on the size of audience for such screenings. This chapter provides information on the activity of public cinemas, i.e. cinemas established for the purposes of public film screening, irrespective of the type of film medium used (photosensitive films, magnetic films based on video technology). The data included in this section have been presented by voivodship and by urban/rural areas.

The term **cinema** is understood as a place in which public projection of films takes place, and is equipped with a set of technical appliances used for this purpose. Cinemas have been divided into two separate groups:

1. **fixed cinemas**, i.e. cinemas conducting their activity always in one facility, permanently dedicated to public film screenings with a defined frequency. This group also covers summer cinemas,
2. **mobile cinemas**, i.e. cinemas conducting their activities in various places, involving touring staff.

A fixed projection hall (named "screen") is understood as a hall either owned or leased by the cinema for a period of at least 6 months, adapted for film screening, irrespective of its principal purpose. No extra seats are indicated.

Fixed cinemas which have more than 3 screens are divided according to the number of these halls:

- **miniplexes**, equipped with 3 – 7 screens,
- **multiplexes**, equipped with 8 screens or more.

A **screening** is understood as a permanent projection of a full length film, movie or video cassette, with an intended and previously-specified duration. In the case of projection of a multi-part film divided into episodes, a projection of each episode, which has its own credits and specified duration, is treated as a separate screening. In this event, the audience size is indicated analogically. A projection of a set of short movies (such as morning projections for children) is also classified as a screening.

The data on cinemas by period of activity also cover cinemas which were either closed down or suspended their activity in the reporting year.

The data on full length feature films new released in cinemas have been presented on the basis of the information provided by the Ministry of Culture and National Heritage and collected through the KK-1 department report. Among other things, this report provides information on the countries in which these films have been produced, as well as data on the audience size.

According to the Act on Cinematography, a **film** is a work of an unspecified length, including a documentary or animated work, comprising a series of successive pictures, with or without sound, made permanent on any medium enabling multiple reproduction, producing the impression of movement, and together forming an original whole which expresses action (content) in an individual form and, moreover, with the exception of documentary and animated compositions, intended for screening in the cinema as the first place of performance, as understood by the regulations concerning copyright and related laws.

A film is treated as a Polish film provided that (1) it is produced or co-produced by an entity which has its base within the Republic of Poland, and (2) it fulfils at least one of the following conditions:

1. the scriptwriter or the author of the adapted literary work, and the director or the actor playing one of the main parts, are citizens of Poland, and the share of financial resources of the producer, who is based within

the Republic of Poland, accounts for 100% of total production costs, provided that up to 80% of these costs are spent in the Republic of Poland, and a sample copy of the film is executed in the Polish language;

2. *the scriptwriter or the author of the adapted literary work, and the director or the actor playing one of the main parts are citizens of Poland, and the share of financial resources of the producer, who is based inside the Republic of Poland, accounts for at least 20% of total production costs – if the film is a bilateral co-production, or at least 10% - if the film is a multilateral production, provided that up to 80% of these costs are spent on inside the Republic of Poland, and the main version of the film is executed in the Polish language;*

In terms of the narrative subject and the narrative form, we distinguish between the following types of films:

- *documentary films – equivalents of journalist activity, telling true stories, and consisting of authentic events, places, and heroes;*
- *feature films – the opposite of documentary films, in which the plot, heroes, and events are fictional*
- *animated cartoons – films executed with film animation technology, consisting of executing a series of framed images of drawings, coloured spots, puppets or silhouettes in individual stages of movement, which give the effect of movement, when projected.*
- *educational films – films which contain elements of scientific literature and are aimed at popularising information in a given field of knowledge. Popular scientific films are one kind, used for educational purposes, as didactic films (devoted to the arts, biographies, etc), or for scientific purposes (research films).*

In terms of length, we distinguish three types of films:

- *full-length films – films which last for at least 70 minutes;*
- *medium-length films – films which last more than half an hour but not longer than 70 minutes;*
- *short films – films which last 30 minutes at the maximum. Short films may be documentary, animated, or fictional.*

Cultural centers and establishments, clubs and community centers

The following definitions are employed herein, allowing for the legal framework of activities of the organizations discussed. The Act of 25th October 1991 on the organization and conducting of cultural activities mentions the main tasks of cultural institutions - cultural centers and establishments, clubs and community centers, whose basic statutory aim is to conduct cultural activities:

- *cultural education and upbringing through art*
- *creating conditions for development of amateur artistic movement and interest in knowledge and art*
- *recognizing, stimulating and meeting cultural interests.*

Activities in the form of cultural centers and establishments, clubs and community centers may also be carried out by legal persons and organizations without a legal personality whose basic goal is not cultural activity. Sometimes the organizers of the aforementioned cultural activity are natural persons, provided that they have obtained a relevant permit.

The following definitions are used:

Cultural centers conduct multi-direction activity in the socio-cultural sphere. They are located in separate, specially built or adapted buildings, with a hall adjusted to cinema performances or other shows, as well as with rooms and facilities for specialist cultural activity. There are: voivodship cultural centres, municipal, district, housing estate, cooperative, municipal and of gmina, of gmina or rural cultural centres (depending on the statute or founding act of a given institution).

Cultural establishments (municipal, municipal and of gmina, of gmina) are multi-functional, socio-cultural institutions which integrate many local, autonomous, cultural institutions existing in a given area (cultural centers, libraries, clubs, community centers, cinemas, etc.) around a common programme of activity. Centers of culture and art can be treated as cultural centers or cultural establishment depending on the statute's definition. Nowadays, former workers' centers of culture which used to be environmental employment enterprises (inter-employment enterprises, inter-organizational enterprises), function as multi-functional cultural establishments.

Clubs are institutions which conduct cultural activity in local community in cooperation with cultural, social and political institutions, organizations and associations. They possess one or more rooms, appropriate equipment (audio-visual, TV, newspapers etc.). Clubs are open every day, and they are places for the organization of cultural recreation and activity of local community. Clubs' activity is usually organized by volunteers cooperating with managers of the institution.

Community centers are cultural institutions, that usually possess one room, necessary equipment, and cover in their operations small local groups. Their activity is in most cases conducted by volunteers cooperating with manager of the institution. Entities, that aren't active in the cultural sphere or whose space is used for another purposes (for example councils, conferences, courses) are not considered community centers.

Specialized workshops are separate rooms adapted for organizing of permanent, specialist activity on a particular subject (photo, polytechnic, computer workshops).

Information concerning cultural education programme for children and youth refer to separate series of classes developing interest and cultural knowledge in the field of music, theater and art, usually through art theory with demonstration or in the form of a workshop. Periodic classes are conducted for permanent groups of members. Data referring to the number of members of classes are very diverse in different voivodships due to instances of multiple realization of classes in schools during a year – for several, and sometimes for all classes.

Cultural education of children and youth is based on the "Interdepartmental program of cultural education"⁶⁷, which is also a part of State Strategy for Youth for 2003-2012⁶⁸.

Artistic ensembles and groups (clubs) are organized groups which organize systematic activities on a specific subject, conducted by qualified employees of cultural institutions. Members of ensembles are counted as many times as many ensembles there are in which they participate. Instructors, tutors, choreographers, accompanists and another persons who permanently take part in the activities of ensembles are also counted as ensembles' members. Therapeutic clubs carry out permanent activities for groups of disabled people or groups endangered by pathologies. Information about film discussion clubs refers only to clubs which are registered in the Polish Federation of Film Discussion Clubs.

---

⁶⁷ Accepted by the Council of Ministers on the 27th of November 1996 (M.P. of 1997, No. 54, item 512).

⁶⁸ Government dokument prepared by the Ministry of Education and Sport and accepted by the Council of Ministers on the 19th of August 2003.

Courses (accomplished and lasting during the reporting year) are classes of training type lasting at least 16 hours, aiming at equipping their members with new abilities or developing their interests. Training involving obtaining or improving professional qualifications is not included. Among the courses graduates there are only those persons who completed a course according to the requirements defined by the organizer. Data about graduates refers to courses completed during a reporting year.

*Information on **children and youth** below the age of 15 (members of artistic ensembles, groups, clubs, courses graduates counted per 1000 citizens have been related to the demographic data on the age group 7-14.*

Radio broadcasting and television

Radio and television activity in Poland is governed by the Act on Radio Broadcasting and Television⁶⁹, by virtue of which the National Council of Radio Broadcasting and Television came into existence. The tasks of the National Council of Radio Broadcasting and Television include granting licences for broadcasting radio and TV programmes.

*A **licence** is a permit for broadcasting radio and/or television programmes, excluding public radio and television broadcasting programmes. Licences are granted for a period of 10 years and refer to all modes of broadcasting of programmes, such as ground-based broadcasting, satellite broadcasting, and cable broadcasting.*

Licences may be granted to private persons with Polish citizenship permanently residing in Poland, or to an legal persons based in Poland, or to any foreign individual or company, whose base or permanent residence is located in any member state of the European Economic Area.

Information on licences granted to individuals for broadcasting radio and television programmes via ground-based, satellite, or cable transmission, was compiled on the basis of data provided by the National Council of Radio Broadcasting and Television.

*According to Article 4 of the above mentioned Act, “**broadcasting**” is understood as (1) wireless emission of programmes for simultaneous and ordinary reception (an ordinary reception system), (2) launching programmes on cable television (a collective reception system)”.*

*In contrast, **distribution** is “adoption of programmes by a domestic or foreign broadcaster, in whole and without any modifications, except for programmes broadcast via cable network, which also includes broadcasting of such programmes”.*

*A **programme** is understood as an organised set of radio or television broadcasts, commercials or other transmissions, which are regularly broadcast, and which come from one and the same broadcaster.*

*A **commercial** is understood as any profit-driven transmission which does not come directly from a broadcaster and is broadcast either for a fee or for remuneration in other forms, and which is aimed at promoting certain goods or services which are for sale or may otherwise be benefited from, as well as at supporting specified ideas, or at achieving a set objective by the advertiser.*

---

⁶⁹ The Act of 29 December 1992 on Radio Broadcasting and Television (Journal of Laws of 2004, No. 253, item 2531), with later amendments.

In terms of the mode of broadcasting, radio and television are divided into:

- **ground-based radio and television** – signals transmitted via radio waves from one transmission point (a radio or television station) to many recipients;
- **satellite radio and television** – a system of programme transmission via special transponders installed on satellites, based on ultra high-frequency waves received through a satellite dish;
- **cable radio and television** – also referred to as wired radio and television, a system of paid transmission of television or radio broadcasts (own, local, or satellite), transmitted through a broad-band cable from the central station to individual subscribers.

*The data on **radio and television subscribers** have been presented by voivodship, and refer to persons and institutions paying a subscription fee in order to use wireless radio and television receivers. The data further refer to persons exempt from paying the subscription fee. Each individual subscriber is counted only once, irrespective of the number of receivers used. Institutions, in contrast, are obliged to register all radio and television receivers possessed, and the subscription fee depends on the number of such receivers. Institutions are also obliged to pay a subscription fee for using radio and television receivers in their vehicles. The tables analysing radio and television subscribers were developed on the basis of the data provided by the Polish Post Directorate, while the data on cable television subscribers are based on the information from the Office of Electronic Communications.*

Institutions of the non-profit sector

***Non-governmental organization** is a legal person or an entity without legal personality (not being an entity of the sector of public finances according to the law on public finances and not operating for profit), granted legal capacity by a separate act, created on the basis of legal regulations, including foundation and association.*

***Public benefit organization** is a unit registered in the National Court Register, having public benefit status. Every non-governmental organization can obtain for this status with the exception of:*

- 1) *political parties*
- 2) *trade unions and employers' associations*
- 3) *professional self-governments*
- 4) *foundations created by political parties.*

Except for non-governmental organizations, public benefit organization status can also be obtained by entities having equal rights with non-governmental organizations if they conduct public benefit activity:

- 1) *church entities*
- 2) *entities which do not operate for profit, nor divide it between their members shareholders, or employees. It also refers to joint stock companies and limited liability companies, including companies working on the basis of physical culture act of 18th January 1996 (Dz. U. z 2007 r. No. 226, item 1675, with later amendments).*

Obtaining the public benefit organization status depends on meeting the requirements defined in article 20 of the aforementioned act (for entities having equal rights with non-governmental organizations requirements are defined in article 21). Status is obtained as a result of registry court sentence.

Statutory activity is the activity which does not meet the criteria of economic activity, which is legal and is consistent with the organization's statute, which defines its goals and methods of implementation thereof. Statutory activity is divided into paid and non-paid activity:

- **paid statutory activity** is a type of statutory activity for which persons who benefit from the goods or services made by the organization have to pay fees. The fees are calculated so as to not bring profit but, at the most, reimbursement of the costs of production thereof. From the formal point of view it is called paid public benefit activity and it should refer to the fields mentioned in article 4 on public benefit activity and voluntary activity,

- **non-paid statutory activity** is every type of activity of an organization which is carried out according to its statute which is free for people who benefit from it, although it may be the case that non-paid statutory activity refers not to people but e.g. to animals or to the natural environment in general.

Completeness of survey

Complementary to the aforementioned definitions is information referring to the realization of research. The tables below present data concerning completeness of survey.

Tabl. 68. „K” surveys completeness by type of entity

Specification	Type of survey						
	K-01	K-02	K-03	K-04	K-05	K-07	K-08
Entities classified for the survey (in per cent)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Entities which carried out the survey							
total	91,6	88,7	98,1	87,2	85,6	93,0	87,1
reports submitted	91,3	88,6	98,1	87,2	81,6	92,9	86,1
absence of the phenomenon in entity – report negatively confirmed	0,2	0,1	0,0	0,0	4,0	0,1	1,1
Not participating in the survey							
total	8,4	11,3	1,9	12,8	14,4	7,0	12,9
absence of activity							
entity under creation	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,4	0,4
entity suspended	2,7	1,5	1,0	2,3	2,4	1,5	5,0
entity in liquidation	0,2	0,0	0,5	0,1	0,2	0,2	0,2
entity bankrupt	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
entity liquidated	1,2	2,2	0,0	7,3	1,4	3,0	4,5
entity did not take up activity	0,7	0,3	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0
refusal to submit the report	1,5	7,2	0,0	3,1	0,0	0,0	1,8
lack of contact with entity, explanation underway (including outdated address)	1,7	0,0	0,0	0,0	9,9	0,0	1,1

Source: authors' elaboration based on K-01, K-02, K-03, K-04, K-05, K-07, K-08

Surveys with the highest level of completeness are K-05 (85,6), K-08 (87,1), K-04 (87,2), K-02 (88,7). On the other hand, missing data resulting from refusal to submit report or lack of contact with entity were the highest for K-05 (9,9) and K-02 (7,2) surveys.

Table 66 shows data on the completeness of the SOF-I survey by the type of entity and by the number of employees.

Tabl. 69. Completeness of SOF-1 survey by type of entity

<i>Specification</i>	<i>submitted reports in thou.</i>	<i>register in thou.</i>	<i>percentage of submitted reports</i>
<i>foundations</i>	2,8	10,0	29,0
<i>the Church</i>	0,1	0,2	37,0
<i>associations and other</i>	27,2	83,3	33,0
Total	31,2	93,5	33,0

Tabl. 70. Completeness of SOF-1 survey by number of employees

<i>Average number of employees</i>	<i>submitted reports in thou.</i>	<i>register in thou.</i>	<i>percentage of submitted reports</i>
<i>none</i>	22,5	69,4	32,0
<i>1-5 persons</i>	6,1	18,9	32,0
<i>6-9 persons</i>	0,8	1,9	42,0
<i>10-49 persons</i>	1,5	2,8	55,0
<i>50 persons and more</i>	0,3	0,5	71,0
Total	31,2	93,5	33,0

Source: authors' elaboration based on SOF-1

TABLICA PRZEGLĄDOWA

TABL. I Wybrane dane na temat kultury w 2009 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	2000	2005	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>					2000=100	2008=100
DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA							
Produkcja wydawnictw nieperiodycznych							
PUBLISHING							
<i>Production of nonperiodic publications</i>							
Ogółem							
Total							
Tytuły	21647	19999	25226	28248	28124	129,9	99,6
<i>Titles</i>							
w tym wydania pierwsze	18653	16280	21509	24551	24335	130,5	99,1
<i>of which first editions</i>							
Nakład w tys. egz	102774	81006	77524	84983	85297	83,0	100,4
<i>Number of copies in thousands</i>							
w tym wydania pierwsze	81985	49241	53892	60763	60838	74,2	100,1
<i>of which first editions</i>							
na 1000 ludności w egz	2687	2123	2034	2227	2235	83,2	100,4
<i>per 1000 population in copies</i>							
Wydawnictwa naukowe							
Scientific publications							
Tytuły	6840	6748	9049	10399	10426	152,4	100,3
<i>Titles</i>							
Nakład w tys. egz	5996	5548	6265	6921	7298	121,7	105,4
<i>Number of copies in thousands</i>							
Podręczniki dla szkół wyższych							
University textbooks							
Tytuły	1785	1618	1613	1759	1716	96,1	97,6
<i>Titles</i>							
Nakład w tys. egz	1732	1490	1342	1423	1373	79,3	96,5
<i>Number of copies in thousands</i>							
Wydawnictwa popularne – ogólne							
Popular – general publications							
Tytuły	5890	4999	6927	7827	7591	128,9	97,0
<i>Titles</i>							
Nakład w tys. egz	23606	20666	25736	28309	27328	115,8	96,5
<i>Number of copies in thousands</i>							
Wydawnictwa zawodowe							
Professional publications							
Tytuły	1704	995	1040	1250	1367	80,2	109,4
<i>Titles</i>							
Nakład w tys. egz	5751	2717	1696	2924	3144	54,7	107,5
<i>Number of copies in thousands</i>							
Podręczniki szkolne							
School textbooks							
Tytuły	1410	1331	1263	1078	1146	81,3	106,3
<i>Titles</i>							
Nakład w tys. egz	41380	21342	17361	15469	16388	39,6	105,9
<i>Number of copies in thousands</i>							
Literatura piękna							
Belles - lettres							
Tytuły	4018	4308	5334	5935	5878	146,3	99,1
<i>Titles</i>							

TABL. I Wybrane dane na temat kultury w 2009 r. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	2000	2005	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>				2000=100	2008=100	
Produkcja wydawnictw nieperiodycznych (dok.) <i>Production of nonperiodic publications (cont.)</i>							
Nakład w tys. egz ..... <i>Number of copies in thousands</i>	24310	29243	25123	29938	29766	122,4	99,4
dla dorosłych <i>for adults</i>							
Tytuły ..... <i>Titles</i>	2755	3252	3909	4316	4181	151,8	96,9
Nakład w tys. egz ..... <i>Number of copies in thousands</i>	16870	21540	17268	19108	18396	109,0	96,3
dla dzieci <i>for children</i>							
Tytuły ..... <i>Titles</i>	850	1056	1425	1619	1697	199,6	104,8
Nakład w tys. egz ..... <i>Number of copies in thousands</i>	4562	7703	7855	10830	11370	249,2	105,0
Produkcja wydawnictw periodycznych <i>Production of periodic publications</i>							
Ogółem <i>Total</i>							
Tytuły ..... <i>Titles</i>	5534	6721	6948	7229	7210	130,3	99,7
Łączny jednorazowy nakład (w tys. egz) ..... <i>Total single number of copies (in thousands)</i>	72332,4	86858,5	83853,2	86182,2	88658,5	122,6	102,9
Nakład globalny w mln egz ..... <i>Global number of copies in million</i>	2705,7	3148,6	2818,6	2836,1	2673,0	98,8	94,3
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	70726	82509	73948	74330	70034	99,0	94,2
Gazety <i>Newspapers</i>							
Tytuły ..... <i>Titles</i>	66	69	62	58	50	75,8	86,2
Łączny jednorazowy nakład (w tys. egz) ..... <i>Total single number of copies (in thousands)</i>	4511,9	5804,3	5450,3	4605,8	4563,1	101,1	99,1
Nakład globalny w mln egz ..... <i>Global number of copies in million</i>	1153,3	1353,1	1285,2	1219,9	1168,3	101,3	95,8
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	30147	34753	33718	31970	30610	101,5	95,7
Czasopisma <i>Magazines</i>							
Tytuły ..... <i>Titles</i>	5468	6652	6886	7171	7160	130,9	99,8

TABL. I Wybrane dane na temat kultury w 2009 r. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2000	2005	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>					2000=100	2008=100
Produkcja wydawnictw periodycznych (dok.) <i>Production of periodic publications (cont.)</i>							
Łączny jednorazowy nakład (w tys. egz)	67820,5	81054,2	78402,9	81576,4	84095,4	124,0	103,1
<i>Total single number of copies (in thousands)</i>							
Nakład globalny w mln egz	1552,4	1795,5	1533,4	1616,2	1504,7	96,9	93,1
<i>Global number of copies in million</i>							
na 1000 ludności	40579	47051	40230	42360	39424	97,2	93,1
<i>per 1000 population</i>							
CZYTELNICTWO Biblioteki publiczne READING <i>Public libraries</i>							
Biblioteki i filie	8915	8591	8489	8420	8392	94,1	99,7
<i>Libraries and branches</i>							
Punkty biblioteczne	2457	1752	1618	1555	1469	59,8	94,5
<i>Library service points</i>							
Księgozbiór w mln wol.	135,8	135,1	135,6	135,3	134,3	98,9	99,3
<i>Collection in million of volumes</i>							
na 1000 ludności	3549	3541	3556	3547	3518	99,1	99,2
<i>per 1000 population</i>							
Czytelnicy zarejestrowani w tys.	7392	7337	6719	6530	6554	88,7	100,4
<i>Registered borrowers in thousands</i>							
na 1000 ludności	193	192	176	171	172	89,1	100,6
<i>per 1000 population</i>							
Wypożyczenia księgozbioru w mln wol.	147,2	141,2	127,7	123,2	122,4	83,2	99,4
<i>Collection loans in million of volumes</i>							
na 1000 ludności	3849	3701	3350	3231	3209	83,4	99,3
<i>per 1000 population</i>							
na 100 czytelników	1992	1925	1900	1886	1868	93,8	99,0
<i>per 100 borrowers</i>							
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną	3364	3689	3771	3823	3871	115,1	101,3
<i>Number of population per 1 library facility</i>							
WYSTAWIENICTWO Muzea THE ART OF EXHIBITION <i>Museums</i>							
Muzea	632	690	720	743	774	122,5	104,2
<i>Museums</i>							
Ekspozyty w tys.	13092	12974	13105	13215	13621	104,0	103,1
<i>Exhibits in thousand</i>							
Wystawy	3535	4422	4271	4597	4747	134,3	103,3
<i>Exhibitions</i>							
Zwiedzający w tys.	16612	18488	20438	20727	20655	124,3	99,7
<i>Visitors in thousands</i>							

TABL. I Wybrane dane na temat kultury w 2009 r. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2000	2005	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>				2000=100	2008=100	0
Muzea(dok.) <i>Museums (cont.)</i>							
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	434	484	536	544	541	124,7	99,4
w tym młodzież szkolna ^a ..... <i>of which schoolchildren</i>	6537	6136	6625	6290	5902	90,3	93,8
Galerie sztuki <i>Art galleries</i>							
Galerie ..... <i>Art galleries</i>	253	292	294	331	346	136,8	104,5
Wystawy ..... <i>Exhibitions</i>	3009	3640	3622	3780	4348	144,5	115,0
w tym z zagranicy ..... <i>of which foreign exhibitions</i>	233	291	274	255	344	147,6	134,9
Ekspozycje ..... <i>Expositions</i>	3246	4018	3875	4263	4661	143,6	109,3
Zwiedzający w tys. .... <i>Visitors in thousands</i>	2644	2956	3427	3443	3990	150,9	115,9
DZIAŁALNOŚĆ SCENICZNA Teatry, instytucje muzyczne i estradowe PERFORMANCES <i>Theatres, music and enterprise institutions</i>							
Teatry i instytucje muzyczne <i>Theatres and music institutions</i>	187	181	184	187	186	99,5	99,5
Miejsca na widowni ..... <i>Seats in audience</i>	66735	68762	69259	70120	70526	105,7	100,6
na 1000 mieszkańców ..... <i>per 1000 population</i>	1,74	1,80	1,82	1,84	1,85	106,3	100,5
Przedstawienia ..... <i>Performances</i>	50086	45897	50298	54961	55458	110,7	100,9
Widzowie w tys. .... <i>Audience in thousands</i>	10533	9609	9843	11593	11499	109,2	99,2
na 1000 mieszkańców ..... <i>per 1000 residents</i>	275	252	258	304	301	109,5	99,0
na 1 przedstawienie ..... <i>per 1 performance</i>	210	209	196	211	207	98,6	98,1
Estrady <i>Enterprise institutions</i>	33	28	26	42	43	130,3	102,4
Imprezy ..... <i>Events</i>	4383	4575	3400	4199	4230	96,5	100,7
Widzowie w tys. .... <i>Audience in thousands</i>	2047	1657	1389	2489	2380	116,3	95,6
na 1000 mieszkańców ..... <i>per 1000 residents</i>	54	43	36	65	62	114,8	95,4
na 1 imprezę ..... <i>per 1 event</i>	253	362	409	593	563	222,5	94,9

^a Zwiedzająca muzea w zorganizowanych grupach
Visitors to museums in organized groups

TABL. I Wybrane dane na temat kultury w 2009 r. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2000	2005	2007	2008	2009		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute films</i>				2000=100	2008=100	
KINEMATOGRAFIA							
Kina							
CINEMATOGRAPHY							
<i>Cinemas</i>							
Kina	687	544 ^a	504	492 ^a	455	66,2	92,5
<i>Cinemas</i>							
stałe	675	536 ^a	496	483 ^a	448	66,4	92,8
<i>fixed</i>							
ruchome	12	8	8	9	7	58,3	77,8
<i>mobile</i>							
Miejsca w tys.	227	235	244	250	248	109,3	99,2
<i>Seats in thousands</i>							
na 1000 mieszkańców	5,9	6,2	6,4	6,5	6,5	110,2	100,0
<i>per 1000 residents</i>							
Seanse w tys.	528	949	1191	1327	1417	268,4	106,8
<i>Screenings in thousands</i>							
Widzowie w tys.	20892	24866	33808	35216	39058	187,0	110,9
<i>Audience in thousands</i>							
na 1000 mieszkańców	546	652	887	924	1023	187,4	110,7
<i>per 1000 residents</i>							
Filmy długometrażowe nowowprowadzone do kin							
<i>Full-length films newly introduced to cinemas</i>							
Kraje – producenci	26	30	30	35	46	176,9	131,4
<i>Countries – film producers</i>							
Filmy	205	218	279	280	264	128,8	94,3
<i>Films</i>							
Widzowie w tys.	24809,8	22980,8	31786,1	32708,0	37957,4	153,0	116,0
<i>Audience in thousands</i>							
Produkcja filmowa							
<i>Film production</i>							
Filmy długometrażowe	20	29	29	46	87	435,0	189,1
<i>Full-length films</i>							
w tym fabularne	20	29	22	39	45	225,0	115,4
<i>of which feature films</i>							
Filmy krótkometrażowe	546	1454	1798	930	941	172,3	101,2
<i>Short films</i>							
w tym: dokumentalne	337	495	538	373	424	125,8	113,7
<i>of which : documentary</i>							
oświatowe	153	458	351	102	146	95,4	143,1
<i>educational</i>							
animowane	12	18	74	38	34	283,3	89,5
<i>cartoons</i>							
Dubbingowanie filmów							
Długometrażowych	2	5	22	50	22	1100,0	44,0
<i>Full-length films dubbing</i>							
Opracowania filmów							
zagranicznych	1916	2882	5876	6857	7326	382,4	106,8
<i>Development of foreign films</i>							

a Ponadto 1 kino samochodowe: w 2005 r. – 100 miejsc parkingowych, 8 seansów, widzowie w 121 samochodach; w 2008 r. – 33 seanse, 10,0 tys. widzów

Besides 1 car cinema : in 2005 – 100 parking spaces, 8 screenings, audience in 121 cars; in 2008 – 33 screenings, 10 thousand of audience

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

SYMBOLS

Kreska (-)	- zjawisko nie wystąpiło <i>magnitude zero</i>
Zero: (0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 <i>magnitude not zero but less than 0,5 of a unit</i>
(0,0) lub (0,00)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 lub 0,005 <i>magnitude not zero but less than 0,05 or 0,005 of a unit</i>
Kropka (.)	- oznacza zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych <i>data not available or not reliable</i>
Znak x	- wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy, jest niemożliwe lub niecelowe <i>not applicable because of the table arrangement</i>
Znak #	- oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej <i>data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Public State</i>
„W tym” “Of which”	- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy <i>indicates, that not all elements of the sum are given</i>

SKRÓTY

ABBREVIATIONS

tys.	= tysiąc	tabl.	= tablica
thous.	<i>thousand</i>		<i>table</i>
mln	= milion	Dz. U.	= Dziennik Ustaw
	<i>million</i>		
zł	= złoty	MON	= Ministerstwo Obrony Narodowej
zl	<i>zloty</i>		<i>Ministry of National Defence</i>
szt	= sztuka	MSWiA	= Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
pcs	<i>pieces</i>		<i>Ministry of the Interior and Administration</i>
egz.	= egzemplarz	NTS	= Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
wol.	= wolumin		<i>Nomenclature of Territorial Units for Statistics</i>
vol.	<i>volume</i>	NUTS	
m ²	= metr kwadratowy		<i>Nomenclature of Territorial Units for Statistics</i>
	<i>square metre</i>		
m.	= miasto	UNESCO	= Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury
m.st.	= miasto stołeczne		<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing CSO data please indicate source